

UNIVERSITY OF TORONTO DUPL

3 1761 00382504 9

TRINITY UNIVERSITY
LIBRARY.

N. a S.H. 77 No. 2

พระ

Triphalea
[Tipulalea]

ลุตน์ตบิฏก อังกุตรนิกาย

Angultra-
da Samipala

ทลนปาท แล เอกาทลนปาท

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร

ทรงชำระแล้ว

พิมพ์เป็นส่วนพระราชกุศล

ในมงคลสมัยแห่งสิริราชสมบัติได้ ๒๕ ปี บริบูรณ์

รัตนโกสินทรศก ๑๑๒

จิří รัชเช ปติฏฐาตุ.

BL

1411

T8

1893

V. 24

อาร์มิกถา.

ศุภมัสตฺพระพุทฺธสาสนกาลเปนนิตตภาคล่วงแล้ว ๒๔๓๑ พรรษา
บัดยฺบันกาล มุสิกสังวัจนรามาฆมาศ กาฬมิกษ์ปาฏิภทโสรวาร
บริเฉทกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามงกุฏ
บุรุษยรัตนราชวิวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัตร วรชติยราชนิกรโธม จาตุรันต
บรมมหาจักรพรรดิราชสังภาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริว่า พระพุทฺธสาสนโนวาททั้งปวงซึ่งกลุบุตรได้ศึกษา
แลปฏิบัติสืบมาจนบัดนี้ ย่อมเนื่องอยู่ในพระปริยัติไตรปิฎกทั้งสิ้น แต่
กาลก่อนมา พระเจ้าแผ่นดินที่นับถือพระพุทฺธสาสนา ย่อมทรงพระราช
ศรัทธาเป็นสาสนูปถัมภก ให้กำลังแก่พระสงฆ์พุทฺธสาวกให้ทำดังคําดิขาระ

อาร์มิกกา.

พระไตรปิฎกปริยัติธรรม หลายครั้งหลายคราว เปนราชประเพณีสืบมา
แลจารึกเปนอักษรลงในใบลานเปนฉบับคัดลอกต่อกันไป จึงเปนฉบับ
แพร่หลายไปในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งปวง แต่ก่อนมาประเทศ
ที่นับถือพระพุทธศาสนา ยังมีอำนาจปกครองบ้านเมืองโดยลำพังตัว
พระเจ้าแผ่นดินเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา ได้ทำนุบำรุงอุดหนุนการศาสนา
อยู่หลายประเทศด้วยกัน คือ กรุงสยาม เมืองลังกา เมืองพม่า เมืองลาว
เมืองเขมร เมื่อเกิดวิบัติอันตราย พระไตรปิฎกขาดสูญบกพร่องไปในเมือง
ใดก็ได้หาใครยหิบบิบบันดาลออกคัดลงฉบับบริบูรณ์ ถ่ายกันไปถ่ายกันมาได้
แต่ในกาลทุกวันนี้ ประเทศลังกาแลพม่า ตกอยู่ในอำนาจอังกฤษ
ผู้ปกครองรักษากันเมือง ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ก็ทำนุบำรุง
แต่อาณาประชาราษฎรไพร่บ้านพลเมือง หาได้อุดหนุนการพระพุทธ
ศาสนา เหมือนอย่างพระเจ้าแผ่นดินซึ่งนับถือพระพุทธศาสนาแต่ก่อน ไม่
พระสงฆ์ซึ่งปฏิบัติตามพระพุทธศาสนา ก็ต่างคนต่างประพฤติตามลำพังตน
คนที่ชั่วมากกว่าดีอยู่เป็นธรรมดา ก็ชักพาให้พระปริยัติธรรมคำสั่งสอน
ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปริตผิดเพี้ยนไปตามอัธยาไฉริย์ ส่วนเมือง
เขมรนั้นเล่า ก็ตกอยู่ในอำนาจของฝรั่งเศส ไม่มีกำลังที่จะอุดหนุน
พระพุทธศาสนาให้เป็นการมั่นคงถาวรไปได้ ส่วนเมืองลาวที่อยู่ในพระ
ราชอาณาเขตสยาม เจ้านายแลไพร่บ้านพลเมืองก็นับถือพระพุทธ
ศาสนาวิปริตแปรปรวนไปด้วยเจือปนผีสาแหรกต่าง ๆ จะเอาเป็นหลักฐาน
มั่นคงก็ไม่ได้ ถ้าพระไตรปิฎกวิปริตเคลื่อนคลาดไปในเวลานี้ จะหา
ที่สอบสวนลอกคัดเหมือนอย่างแต่ก่อนนั้นไม่มีแล้ว การพระพุทธศาสนา

ชาวมักดา.

ยังเจริญมั่นคงถาวรอยู่แต่ในประเทศสยามนี้ประเทศเดียว จึงเป็น
เวลาสมควรที่จะสอบสวนพระไตรปิฎก ให้ถูกต้องบริบูรณ์แล้วสร้างขึ้นไว้
ให้มากฉบับแพร่หลาย จะได้เป็นหลักฐานเชื้อสายของศาสนธรรม
คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสืบ ไปภายหน้า ก็ธรรมอันใดที่
พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสสั่งสอน ย่อมเป็นธรรมอันวิเศษอุดมยิ่ง ซึ่งจะ
นำให้สัตว์พ้นจากทุกข์ภัย ได้โดยจริงเป็นธรรมวิเศษเที่ยงแท้ ย่อมจะ
เป็นที่ปรารถนาของผู้ซึ่งมีปัญญา ได้เล่าเรียนตรិตรองแล้วปฏิบัติตาม
ได้รับผลมากน้อยตามประสงค์ ก็คงจะยังมีผู้ซึ่งจะอยากเรียนรู้เพื่อ
ปฏิบัติตามสืบไปภายหน้าเป็นแท้ จึงเป็นธรรมที่ควรจะสงวนไว้ให้เป็น
ประโยชน์แก่ชนภายหน้า ก็การสร้างพระไตรปิฎกในประเทศสยาม ที่มีมา
แต่โบราณนั้น จารึกเป็นอักษรขอมลงในใบลานเพื่อเป็นของถาวรมั่นคง
แต่กาลที่ทำการลำบาก กว่าจะสำเร็จแต่ละคัมภีร์ก็เป็นการเนิ่นช้ามาก
ยากที่จะให้ฉบับพระปริยัติธรรมแพร่หลายไปได้ อนึ่งในสยามรัฐมณฑลนี้
แต่เดิมได้เคยใช้อักษรขอมเป็นแบบฉบับมา จึงทำให้ชนเป็นอันมาก
เข้าใจเสียว่าอักษรขอมเป็นของรองรับเนื้อความในพระพุทฺธศาสนา เมื่อ
จะกล่าวโดยที่จริงแท้แล้ว ตัวอักษรไม่เป็นประมาณ อักษรใดใดก็ควรใช้ได้
ทั้งสิ้น ประเทศอื่นที่นับถือพระพุทธศาสนา คือ ลังกา พม่า ลาว เขมร
เป็นต้น ก็สร้างพระไตรปิฎกด้วยอักษรตามประเทศของตน ๆ ทุกประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์เห็นการเช่นกล่าวมา
แล้วข้างต้นนี้ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ ได้ตรวจสอบพระไตรปิฎกให้ถูก
ถ้วนแล้วแต่ตีพิมพ์ด้วยอักษรสยาม เป็นคัมภีร์ละเอียดหนึ่งบ้างสอง เล่มบ้าง

อารัมภกถา.

เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า จะเป็นประโยชน์ดีกว่าจารึกลงในใบลาน
เรียงพิมพ์ครั้งหนึ่งดี ได้หลายร้อยฉบับ จะหยิบยกไปมาก็ไม่เป็นการลำบาก
ท่านผู้ที่จะดูสอบสวนก็ง่าย เพราะหนังสือคัมภีร์หนึ่งก็รวบรวมอยู่ในเล่ม
เดียวกันไม่กระจัดกระจายขาดตกบกพร่อง ถึงแม้ว่ากระดาษจะไม่เป็นของ
มันคงถาวรเสมอด้วยใบลานก็จริงอยู่ แต่ตีพิมพ์ครั้งหนึ่งมากกว่าจารึกใน
ใบลานหลายสิบเท่า แลถ้าเก็บรักษาไว้ดี ๆ แล้ว ก็อยู่ทนนานได้นับด้วยร้อยปี
เมื่อฉบับใดเป็นประโยชน์ที่ต้องการมาก ก็ตีพิมพ์เพิ่มขึ้นได้อีกมากกว่า
แลเร็วกว่าที่จะจารลงในใบลาน พระคัมภีร์พระปริยัติธรรมก็จะแพร่หลายสม
บุญในสยามรัฐมณฑลสืบไปภายหน้า ทรงพระราชดำริเห็นเป็นประโยชน์
ดังนี้ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมขึ้นให้แพร่หลาย เป็น
การเกื้อกูลแก่ความตั้งมั่นของคำสอนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สืบไปภายหน้า
อีกประการหนึ่ง การซึ่งมีพระราชประสงค์จะตีพิมพ์พระปริยัติธรรมครั้งนี้
ได้มีพระราชหฤทัยมุ่งหมายจะใคร่ให้ได้สำเร็จลง ทันทกำหนดซึ่งทรงตั้ง
พระราชหฤทัยไว้ว่า ถ้าเสด็จดำรงอยู่ในศิริราชสมบัติได้ถึง ๒๕ ปี
จะโปรดให้มีการมหกรรมฉลองพระไตรปิฎกนี้ ให้เป็นการพระราชกุศลใน
มงคลสมัย ก็การซึ่งจะเสด็จดำรงอยู่ได้หรือไม่ได้ จนถึงกำหนดที่ว่านั้น
ก็เอาเป็นประมาณแน่วไม่ได้โดยธรรมดา แต่ทรงพระราชดำริหว่า การซึ่งทรง
พระปรารภตรวจสอบพระไตรปิฎกแลสร้างขึ้นให้แพร่หลายนี้ จะเป็นการมี
คุณแก่ชนทั้งปวงทั่วไป นับว่าเป็นการพระราชกุศลอันใหญ่ เป็นไปในทาง
ที่ขอบอรรถม คงจะเป็นเครื่องอุปถัมภ์ให้ได้สำเร็จดังพระบรมราชประสงค์
จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ดำรัสสั่ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

อาร์มภกดา.

เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงษ์วรเดช เป็นแม่กอง
จัดการที่จะตีพิมพ์พระไตรปิฎก แลโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานอาราธนา
พระบรมวงษานุวงศ์ซึ่งทรงผนวช แลพระราชาคณะถานานุกรมเปรียญผู้รู้
พระปริยัติธรรม มาประชุมทั้งพระราชดำริให้พระราชประสงค์แล้ว ได้
แบ่งปันกันตรวจตราแก้ไขต้นฉบับส่งลงพิมพ์ แล้วสำเร็จบริบูรณ์ตาม
พระบรมราชประสงค์

ทรงพระราชอุทิศส่วนพระราชกุศลในการซึ่งได้ทรงสร้างพระปริยัติธรรม
ครั้งนี้ แก่มหาชนนิกรทั่วไป ขอให้พระปริยัติธรรมอันตีพิมพ์ขึ้นไว้นี้
ดำรงอยู่สืบไปสิ้นกาลนานเทอญ

ว

Transliteration of the Siamese alphabet and signs as
used in the Pali text of this book.

Vowels.

Initial. ဝ or ဝိ ဝာ ဝိ ဝိ ဝု ဝု ဝေ ဝိ.

 a á í í u ú e o.

Medial & final. ျ ျ ျ ျ ျ ျ ျ

Place. over after over under before consonants.

Consonants.

က ခ ဂ ဃ င ဇ ဈ ည ဋ ဌ

k kh g gh ñ c ch j jh ñ

ဍ ဎ ဏ ဏ ဏ တ ဂ န န ဏ

t th d dh n t th d dh n

ပ ဖ ဖ ဖ မ ယ ဝ ဝ ဝ ဝ ဝ ဝ

p ph b bh m y r l v s h l m.

Example.

ဓဏ ဓတ္တံ ဓာတာ ဓိတ္တိ ဓိတ္တိ ဓုဉ္ဇ ဓုဉ္ဇ ဓေဓေ ဓိဓိ.

atha attá ása iddhi ídī uju úrú eke ogho.

Reading stanzas.

พุทโธ	สุตฺตโธ	กรุณามหัณฺณโว,
Buddho	susuddho	karunāmabhannavo,

โยจจันตลัทธัพพรภาณโดงโน,

Yoccantasuddhabbarañāṇalocano,

โดกัลล์ ปาปูปิกเดสชาติโก;

Lokassa pápúpakilesaghátako;

วันทามิ พุทธิ อหมาทเรน ต.

Vandámi Buddhám ahamádarena tam.

ธัมโม ปทีโป วีย ตัสส สัตตโน,

Dhammo padīpo viya tassa satthuno,

โย มัคค์ปากามตเถททินันโก,

yo maggapá'ká'matabhedabhinna,

โลกตัดโร โย จ ตตัตถที่ปโน

Lokuttaro yo ca tadatthadīpano;

วันทามิ ธรรม อหิมัทเรน ต.

Vandámi Dhammam ahamádarena tam.

สังเขป ส.เขตตารักยติเขตตลัณนิโต,

Sangho sukhetta'bbiyatikhettsaññito,

โย ทักขณันโต สุตตานโพธิโก,

Yo diṭṭhasanto sugatānubodhako,

โลลัปปีโน

อริโย

สุเมธโส;

Lolappahino

ariyo

sumedhaso;

วันทามิ

สังฆ

อหมาทเรน

ต.

Vandāmi

Sangham

ahamādarena

tam.

อิจเจวเมกัณฺฑกิปุชเณยฺยกั,

Icceramekantabhipūjaneyyakam,

วัตถุตตย

วันทยตาภิสังขต,

Vatthuttayam

vandayatabhisankhatam,

ปุณฺณ

มยา

ย,

มม

สัพฺพปัตถวา,

Puṇṇam

mayā

yam,

mama

sabbupaddavā.

มา

โหนดุ

เว

ตัสส

ปภาวสิทฺธิยา.

Mā

hontu

ve

tassa

pabbāvasiddhiyā.

กิตติมบัคต.

ปจรมบัตินาสก

ขานิตลวคค	ที่ ๑	หน้า	๑
นาถกรณวคค	ที่ ๒	„	๑๔
มหาวคค	ที่ ๓	„	๒๔
อุปาถวคค	ที่ ๔	„	๖๒
อภโกถกวคค	ที่ ๕	„	๖๘

ทุตยบัตินาสก

สจิตตวคค	ที่ ๑	„	๘๑
ยมกวคค	ที่ ๒	„	๑๐๐
อาถงขวคค	ที่ ๓	„	๑๑๘
เถรวคค	ที่ ๔	„	๑๓๔
อุปาถกวคค	ที่ ๕	„	๑๕๗

ตติยบัตินาสก

สมณลลววคค	ที่ ๑	„	๑๘๘
บัจโจโรถนวคค	ที่ ๒	„	๑๙๙
ปาวลุตถวคค	ที่ ๓	„	๒๑๔
สาธวคค	ที่ ๔	„	๒๑๖
ขวยมคควคค	ที่ ๕	„	๒๑๙

จตุตถบัตินาสก

ปคคถวคค	ที่ ๑	„	๒๒๒
ขานลลวคค	ที่ ๒	„	๒๒๓

กิตติบัญัตต.

ฐิติวัคค์	ที่ ๓	หน้า	๒๔๗
เสฐิวัคค์	ที่ ๔	„	๒๕๐
เสฐิตัพพาเสฐิตัพพวัคค์	ที่ ๕	„	๒๕๒
บัจจมนันนาสก	—————		
ปจมนวัคค์		„	๒๕๓
ทุติยวัคค์		„	๒๗๐
ตติยวัคค์		„	๒๗๖
จตุตถวัคค์		„	๒๗๗
บัจจมนวัคค์		„	„
เอกาทสกนิปาต	—————		
ปจมนวัคค์		„	๒๗๘
ทุติยวัคค์		„	๒๘๖

ไลอ้อนบัดด์.

อสุทธปาจ	สุทธปาจ	หน้า	บันทึก
สรีด	สรีดา	๘๐	๑๓
เอก	เอก	๘๕	๑๔
สพรมหารัณ	สพรมหารัณ	๒๐๘	๑๖
สุควินยา	สุควินยา	๒๑๕	๑๗
(ตกช่องที่ ๕)	วิวัฒ	๒๘๘	๒๒
๘ (เกิน)		,,	๘

สุคติศัพท์บัญญัติ อังคุตทรวรรณิกาโย.

กถกนิปาโต.

นโม ตัสส ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส.

ปรมบัตินิฉาลโก.

๑ เขวัมเม สุต. เอกัง สมณัง ภควา สāvasthiyā viharati cetvane
อนาถปิตฺตักกิลล อารามเ. เอกโข อายัสสิมา อานนฺโท, येन ภควา,
เตนุปปลกมิ; อุปปลกमित्वा ภควันตं อภิวาเทत्वा เอกมฺหัตถं นิสิตฺติ;
เอกมฺหัตถं นิสินฺโน โข อายัสสิมา อานนฺโท ภควันตं เขตทวโจ
“กิมัตถิยาणि ภันเต กุสลานิ สฺसानิ กิमानิสฺसानิ.” “อวิปฺปฏิสารัตถานิ
โข อานนฺท กุสลานิ สฺसानิ อวิปฺปฏิสารานิ สฺसानิ.” “อวิปฺปฏิสารो ปน
ภันเต กิมัตถิโย กิमानิสฺสโร.” “อวิปฺปฏิสารो โข อานนฺท
ปามุขัตถโก ปามุขฺซานิสฺสโร.” “ปามุขฺโซ ปน ภันเต กิมัตถิโย
กิमानิสฺสันติ.” “ปามุขฺโซ โข อานนฺท ปิตฺตัง ปิตานิสฺส” ปิตี ปน
ภันเต กิมัตถิยา กิमानิสฺสาติ. “ปิตี โข อานนฺท ปิตฺตํ ฐิตํ

๒ สี่ลวโต ภิรักษ์เว สี่ลลัมบันันต์ลล น เจตนาย กรณีย “อวิปัสสิกาโร
 เม อပ္ปัสซัตติ. ธัมมตา เอลา ภิรักษ์เว, ยํ สี่ลวโต สี่ลลัมบันันต์ลล
 อวิปัสสิกาโร อပ္ปัสซติ. อวิปัสสิกาโรลล ภิรักษ์เว น เจตนาย
 กรณีย “ปามุขชี เม อပ္ปัสซัตติ. ธัมมตา เอลา ภิรักษ์เว, ยํ
 อวิปัสสิกาโรลล ปามุขชี อပ္ปัสซติ. ปมุทิตลล ภิรักษ์เว น เจตนาย
 กรณีย “มิตติ เม อပ္ปัสซัตติ. ธัมมตา เอลา ภิรักษ์เว, ยํ ปมุทิตลล
 มิตติ อပ္ปัสซติ. มิตติมลลล ภิรักษ์เว น เจตนาย กรณีย “กาโย
 เม มิตลัมภัตติ. ธัมมตา เอลา ภิรักษ์เว, ยํ มิตติมลลล กาโย

หตฺปนฺโน โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมฺหิ อตฺติ สัมมาสมาธิวปฺนํณํ
 หตฺปนฺนํ โหติ ยถากุตฺตวณทํสฺสํ, ยถากุตฺตวณทํสฺสเน
 อตฺติ ยถากุตฺตวณทํสฺสวปฺนํณํ หตฺปนฺโน โหติ นีฬพิทาวีราโค,
 นีฬพิทาวีราเค อตฺติ นีฬพิทาวีราควปฺนํณํ หตฺปนฺนํ โหติ
 วิมุตติวณทํสฺสํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข สาขาปฺลาตวปฺนํณํ,
 ตํสฺสํ วปฺนํณํ ปาปริปฺปํ คัจฉนฺติ, ตโจปิ เฝัคคฺปิ ตาโรปิ
 น. ปาปริปฺปํ คัจฉนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ทฺสํสํ
 สํวปฺนํณํ หตฺปนฺโน โหติ อวปฺนํณํ, อวปฺนํณํ อตฺติ
 อวปฺนํณํ หตฺปนฺนํ หตฺปนฺนํ โหติ ปามุชฺชํ, ๖ เปฯ วิมุตติวณทํสฺสํ.
 สํวปฺนํณํ ภิกฺขเว สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ อวปฺนํณํ,
 อวปฺนํณํ สติ อวปฺนํณํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ
 ปามุชฺชํ, ปามุชฺเช สติ ปามุชฺชํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ
 บิฑิ, บิฑิยา สติ บิฑิยํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ บิฑิยํ,
 บิฑิยํ สติ บิฑิยํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ สุขํ, สุขํ
 สติ สุขํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมฺหิ
 สติ สัมมาสมาธิสํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ ยถากุตฺตวณทํสฺสํ,
 ยถากุตฺตวณทํสฺสเน สติ ยถากุตฺตวณทํสฺสวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ
 โหติ นีฬพิทาวีราโค, นีฬพิทาวีราเค สติ นีฬพิทาวีราควปฺนํณํ
 อปฺนํณํ โหติ วิมุตติวณทํสฺสํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว รุกฺโข
 สาขาปฺลาตวปฺนํณํ, ตํสฺสํ วปฺนํณํ ปาปริปฺปํ คัจฉนฺติ, ตโจปิ
 เฝัคคฺปิ ตาโรปิ ปาปริปฺปํ คัจฉนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 สํวปฺนํณํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ อวปฺนํณํ,
 อวปฺนํณํ สติ อวปฺนํณํ สํวปฺนํณํ อปฺนํณํ โหติ
 ปามุชฺชํ, ๖ เปฯ วิมุตติวณทํสฺสํ.

๔ คัตถิ โข อายัสสิมา ทาปิโต ภิกขุ อามันเตติ “กุตฺตลีสํสํ
 ขาวุโส สํวณันนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ อวิปฺปฏฺฐาโร, อวิปฺปฏฺฐาเร
 ขลติ อวิปฺปฏฺฐาวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ ปามุจฺจ, ปามุจฺเจ
 ขลติ ปามุจฺจวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิสา โหติ ปัตติ, ปัตติยา ขลติ
 ปัตติวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิสา โหติ ปัตตีสํสํ, ปัตตีสํสํยา ขลติ
 ปัตตีสํสํวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ สฺข, สฺখে ขลติ สฺขวิปฺปณฺนํสํสํ
 หตฺตุนิโต โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมิ ขลติ สัมมาสมาธิวิปฺปณฺนํสํสํ
 หตฺตุนิโต โหติ ยถากุสฺสญาณกัธสัน, ยถากุสฺสญาณกัธสันเน
 ขลติ ยถากุสฺสญาณกัธสันวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ นิพพิทาวาโค,
 นิพพิทาวาเค ขลติ นิพพิทาวาควิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ
 วิมุตติญาณกัธสัน. เตยฺยเกปิ ขาวุโส ภูทโย สาขปาถาถวิปฺปณฺนโน,
 คัตถิ อวิปฺปฏฺฐาปิ น ปาวิเรี คัตถิ, ตโรปิ เณคฺคปิ
 ตาโรปิ น ปาวิเรี คัตถิ, เชนเนว โข ขาวุโส กุตฺตลีสํสํ
 สํวณันนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ อวิปฺปฏฺฐาโร, อวิปฺปฏฺฐาเร ขลติ
 อวิปฺปฏฺฐาวิปฺปณฺนํสํสํ หตฺตุนิโต โหติ ปามุจฺจ, ๗ เปฯ
 วิมุตติญาณกัธสัน. สํวโต ขาวุโส สํวณันนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน โหติ
 อวิปฺปฏฺฐาโร, อวิปฺปฏฺฐาเร สติ อวิปฺปฏฺฐาวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน
 โหติ ปามุจฺจ, ปามุจฺเจ สติ ปามุจฺจวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน
 โหติ ปัตติ, ปัตติยา สติ ปัตติวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน โหติ
 ปัตตีสํสํ, ปัตตีสํสํยา สติ ปัตตีสํสํวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน
 โหติ สฺข, สฺখে สติ สฺขวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน โหติ
 สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมิ สติ สัมมาสมาธิวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน
 โหติ ยถากุสฺสญาณกัธสัน, ยถากุสฺสญาณกัธสันเน สติ ยถากุสฺสญาณ-
 กัธสันวิปฺปณฺนํสํสํ อุนิสสํวิปฺปณฺนโน โหติ นิพพิทาวาโค, นิพพิทาวาเค

ตติ นิพพิทาวราคัมภีรณันตัสส อุนิสลัมภันโน ไหติ วิมุตติญาณทัตถณ.
 เสยฺยถาปํ อากุโธ รุกฺโข สาขาลาสลัมภันโน, ตัสส ปิยปฏิภาณํ
 ปาริปุรี คัจฉติ, ตโจปํ เณคคฺคํ สาโรปํ ปาริปุรี คัจฉติ;
 เอวเมว โข อากุโธ สลฺลวโต สลลัมภันณตัสส อุนิสลัมภันโน
 ไหติ อวิปฺปฏิสาโร, อวิปฺปฏิสาเร ตติ อวิปฺปฏิสาลัมภันณตัสส
 อุนิสลัมภันโน ไหติ ปามุชฺช, ะเปฯ วิมุตติญาณทัตถณนํติ.

๕ ตตฺถ โข อายัสมา อานันโท ภิกฺขุ อามันเตสิ “ทุกฺคฺสัสส อากุโธ
 สลลัมภันณตัสส หตฺตุนิโส ไหติ อวิปฺปฏิสาโร, อวิปฺปฏิสาเร อตติ
 อวิปฺปฏิสาลัมภันณตัสส หตฺตุนิส ไหติ ปามุชฺช, ปมุชฺเช อตติ
 ปามุชฺชวิปฺภันณตัสส หตฺตุนิส ไหติ ปิตฺติ, ปิตฺติยา อตติ ปิตฺติวิปฺภันณตัสส
 หตฺตุนิส ไหติ บัลลํทกฺกิ, บัลลํทกฺกียา อตติ บัลลํทกฺกวิปฺภันณตัสส
 หตฺตุนิส ไหติ สฺมุ, สฺมุเช อตติ สฺมุวิปฺภันณตัสส หตฺตุนิโส
 ไหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมฺหิ อตติ สัมมาสมาธิวิปฺภันณตัสส
 หตฺตุนิส ไหติ ยถากุตญาณทัตถณ, ยถากุตญาณทัตถเน อตติ
 ยถากุตญาณทัตถวิปฺภันณตัสส หตฺตุนิโส ไหติ นิพพิทาวราโค, นิพพิทาวราเค
 อตติ นิพพิทาวราควิปฺภันณตัสส หตฺตุนิส ไหติ วิมุตติญาณทัตถณ.
 เสยฺยถาปํ อากุโธ รุกฺโข สาขาลาสลัมภันโน, ตัสส ปิยปฏิภาณํ น
 ปาริปุรี คัจฉติ, ตโจปํ เณคคฺคํ สาโรปํ น ปาริปุรี คัจฉติ;
 เอวเมว โข อากุโธ ทุกฺคฺสัสส สลลัมภันณตัสส หตฺตุนิโส ไหติ
 อวิปฺปฏิสาโร, อวิปฺปฏิสาเร อตติ อวิปฺปฏิสาลัมภันณตัสส หตฺตุนิส
 ไหติ ปามุชฺช, ะเปฯ วิมุตติญาณทัตถณ. สลฺลวโต อากุโธ
 สลลัมภันณตัสส อุนิสลัมภันโน ไหติ อวิปฺปฏิสาโร, อวิปฺปฏิสาเร
 ตติ อวิปฺปฏิสาลัมภันณตัสส อุนิสลัมภันโน ไหติ ปามุชฺช, ปามุชฺเช
 ตติ ปามุชฺชวิปฺภันณตัสส อุนิสลัมภันณา ไหติ ปิตฺติ, ปิตฺติยา

สติ บัณฑิตัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส โหติ บัณฑิตัสส, บัณฑิตัสสยา
 ติ บัณฑิตัสสสัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส โหติ สขุ, สขุ ติ
 สขุสัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมิตฺติ สติ
 สัมมาสมาธิสัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส โหติ ยถากุตญาณทัตถัสส,
 ยถากุตญาณทัตถัสส ติ ยถากุตญาณทัตถัสสสัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส
 โหติ นิพพิทากาโร, นิพพิทากาโร ติ นิพพิทากาโรสัมมัตถัสส
 อุนิสตัมมัตถัสส โหติ วิมุตติญาณทัตถัสส. เอวเมว ยถา ภาวโส รุกฺโข
 ภาวาปาทสสัมมัตถัสส, ตัสส ปัมปปฏิภาว ปาริปุรี คัจฉล, ตโจป
 เณคฺคฺปิ สาโรป ปาริปุรี คัจฉล, เอวเมว โข ภาวโส สลวโต สลตัมมัตถัสส
 อุนิสตัมมัตถัสส โหติ อวิปฺปฏิกาสโร, อวิปฺปฏิกาสโร ติ อวิปฺปฏิกาส-
 ตัมมัตถัสส อุนิสตัมมัตถัสส โหติ ปาสุชฺช, ๗ เป ๗ วิมุตติญาณทัตถัสส นติ.

๖ อลฺโล โข อายัสสิมา อานันฺโท, เยน - ภควา, เตนปฺปัสสณฺนิ;
 อปฺปัสสณฺนิตฺวา ภควันฺตํ อภิราเทวฺวา เอกมฺมํ นํ นิสฺสี, เอกมฺมํ นํ นิสฺสี โน
 โข อายัสสิมา อานันฺโท ภควันฺตํ เขตฺตวโจ “ลึยา นุ โข กัมมเต
 ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิภาโก, ยถา เนา ปจฺฉิมํ ปจฺฉัตถวํ
 อัสสํ, น อายัสสิมา อปฺปัสสณฺนิ อัสสํ, น เตชฺชํ เตชฺชัตถวํ
 อัสสํ, น วายัสสิมา วาโยสสณฺนิ อัสสํ, น อากาสานันฺทํ ยายตเน
 อากาสานันฺทํ ยายตณฺสสณฺนิ อัสสํ, น วิญฺญานันฺทํ ยายตเน วิญฺญา-
 นันฺทํ ยายตณฺสสณฺนิ อัสสํ, น อากิณฺทจันฺทํ ยายตเน อากิณฺทจันฺทํ ยายตณฺสสณฺนิ
 อัสสํ, น เนาสสณฺณานา สสณฺณายตเน เนาสสณฺณานา สสณฺณายตณฺสสณฺนิ
 อัสสํ, น อิลโลเก อิลโลเกสสณฺนิ อัสสํ, น ปโลเก
 ปโลเกสสณฺนิ อัสสํ, สสณฺนิ ๑ ปน อัสสณฺนิ. “ลึยา อานันฺท
 ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิภาโก, ยถา เนา ปจฺฉิมํ ปจฺฉัตถวํ
 อัสสํ, น อายัสสิมา อปฺปัสสณฺนิ อัสสํ, น เตชฺชํ เตชฺชัตถวํ

อัคคิ, น วายัสมิ วาโยสฺสวณิ อัคคิ, น อากาธานันถัจายตเน
 อากาธานันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น วิณฺณานันถัจายตเน วิณฺณา-
 นันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น อากิลจัลลฉายตเน อากิลจัลลฉายตณสฺสวณิ
 อัคคิ, น เวนสฺสวณานาถฉายตเน เวนสฺสวณานาถฉายตณสฺสวณิ
 อัคคิ. น อิลโลเก อิลโลกสฺสวณิ อัคคิ, น ปฺรโลเก
 ปฺรโลกสฺสวณิ อัคคิ; สฺสวณิ จ ปน อัคคิสาติ. “ยถากถิ ปน
 ภันเต ลียา ภิกฺขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปจฺฉาโก, ยถา เวน ปจฺจยิ
 ปจฺจวสฺสวณิ อัคคิ, น อามัสฺสมี อามสฺสวณิ อัคคิ, น เตชัสฺสมี
 เตชสฺสวณิ อัคคิ, น วายัสมิ วาโยสฺสวณิ อัคคิ, น
 อากาธานันถัจายตเน อากาธานันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น
 วิณฺณานันถัจายตเน วิณฺณานันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น อากิลจัลลฉายตเน
 อากิลจัลลฉายตณสฺสวณิ อัคคิ, น เวนสฺสวณานาถฉายตเน
 เวนสฺสวณานาถฉายตณสฺสวณิ อัคคิ; น อิลโลเก อิลโลกสฺสวณิ
 อัคคิ, น ปฺรโลเก ปฺรโลกสฺสวณิ อัคคิ; สฺสวณิ จ ปน อัคคิสาติ.
 “อิธานันถิ ภิกฺขุ เหวสฺสวณิ โหติ “เขตํ สันตํ, เขตํ ปณฺเฑตํ, ยทิกํ
 สัพพะลัขณสมโถ สัพพะอุปฺปญฺนิสฺสัคคโถ ตณฺหิภิกฺขโย วิวาโค นิโรโห
 นิพฺพทานันติ. เหว โห อานันถิ ลียา ภิกฺขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปจฺฉาโก,
 ยถา เวน ปจฺจยิ ปจฺจวสฺสวณิ อัคคิ, น อามัสฺสมี
 อามสฺสวณิ อัคคิ, น เตชัสฺสมี เตชสฺสวณิ อัคคิ, น วายัสมิ วาโยสฺสวณิ
 อัคคิ; น อากาธานันถัจายตเน อากาธานันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น
 วิณฺณานันถัจายตเน วิณฺณานันถัจายตณสฺสวณิ อัคคิ, น อากิลจัลลฉายตเน
 อากิลจัลลฉายตณสฺสวณิ อัคคิ, น เวนสฺสวณานาถฉายตเน
 เวนสฺสวณานาถฉายตณสฺสวณิ อัคคิ; น อิลโลเก อิลโลกสฺสวณิ
 อัคคิ, น ปฺรโลเก ปฺรโลกสฺสวณิ อัคคิ; สฺสวณิ จ ปน อัคคิสาติ.

ทศกนิปาเต ปฐมบัพพะตักกัตถ์ ปฐมวักโค.

๗ อวโช อายัสสมา อานันโท, เขมมายัสสมา สาริปุตฺโต เตเนลังกมิ;
 อุปสัณเฑาะวา อายัสสมา สาริปุตฺเตน ตักกั สัมโมหิ; สัมโมหเย
 กถา สาราณียะ วิธสาเหวเภา เขมมัตถิ นิสิตฺติ; เขมมัตถิ
 นิสินโน โช อายัสสมา อานันโท อายัสสเนตฺติ สาริปุตฺตํ เขตฺตวาจ
 “ติยา นุ โช อวุโส สาริปุตฺตํ ภิกขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปฺภาโก,
 ยถา เนา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมัสสวณํ อัสสํ, น อายัสสํ อาโปสสวณํ
 อัสสํ, น เตชัสสํ เตชสสวณํ อัสสํ, น วายัสสํ วาโยสสวณํ
 อัสสํ, น อากาสานันนํายตเน อากาสานันนํายตณสสวณํ อัสสํ, น
 วิญญานนันนํายตเน วิญญานนันนํายตณสสวณํ อัสสํ, น อากิณฺณนํายต-
 เน อากิณฺณนํายตณสสวณํ อัสสํ, น เนาสสวณานาถนํายตเน
 เนาสสวณานาถนํายตณสสวณํ อัสสํ, น อิมํ โลกํ อิมํโลกสสวณํ
 อัสสํ, น ปเรโลเก ปเรโลกสสวณํ อัสสํ, สสวณํ จ ปน อัสสาคติ.
 “ติยา อวุโส อานันตํ ภิกขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปฺภาโก,
 ยถา เนา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมัสสวณํ อัสสํ, ะเปฯ น ปเรโลเก
 ปเรโลกสสวณํ อัสสํ, สสวณํ จ ปน อัสสาคติ. “ยถา กถา ปนฺนํวุโส
 สาริปุตฺตํ ติยา ภิกขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปฺภาโก, ยถา เนา
 ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมัสสวณํ อัสสํ, ะเปฯ น ปเรโลเก ปเรโลกสสวณํ
 อัสสํ, สสวณํ จ ปน อัสสาคติ. “เอกะนิทานิ อวุโส อานันตํ สมยํ
 อิทฺธา สาริปุตฺตํ วิหรามิ อัมมวณฺณํ: จตฺตทณฺเฑ ตถารูปํ สมารูป-
 สมารูปฺปํ, ยถา เนา ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมัสสวณํ อโหสฺสํ, น อายัสสํ
 อาโปสสวณํ อโหสฺสํ, น เตชัสสํ เตชสสวณํ อโหสฺสํ, น วายัสสํ
 วาโยสสวณํ อโหสฺสํ, น อากาสานันนํายตเน อากาสานันนํายตณสสวณํ
 อโหสฺสํ, น วิญญานนันนํายตเน วิญญานนันนํายตณสสวณํ อโหสฺสํ, น

อากิลัจฉัลบายตเน อากิลัจฉัลบายตณลัลลวี อโหสิ, น เนาลัลลวา-
 นาลัลลบายตเน เนาลัลลวานาลัลลบายตณลัลลวี อโหสิ; น อิลโลเก
 อิลโลกลัลลวี อโหสิ, น ปโรโลก ปโรโลกลัลลวี อโหสิ; ลัลลวี จ
 ปน อโหสินติ. “กิลัลลวี ปณายัสมา ทาริปุตโต ตัสมี สมเย
 อโหสิติ. “ภานิโรโร นิพพาน, ภานิโรโร นิพพานันติ โข เม
 ขาวุโส อลัลลวาล ลัลลวา อุลลัมบิตติ, อลัลลวาล ลัลลวา นิรุชฌติ:
 เสยฺยถาปิ ขาวุโส สกคิกัลลคิตัสส ฉายมานัสส อลัลลวาล อัจจิจ อุลลัมบิตติ,
 อลัลลวาล อัจจิจ นิรุชฌติ; เอวเมว โข เม ขาวุโส “ภานิโรโร นิพพาน,
 ภานิโรโร นิพพานันติ อลัลลวาล ลัลลวา อุลลัมบิตติ, อลัลลวาล
 ลัลลวา นิรุชฌติ: “ภานิโรโร นิพพานันติ ลัลลวี จ ปณานิ ขาวุโส
 ตัสมี. สมเย อโหสินติ.

๔ ตักโร ภิกขเว ภิกขุ โหติ, โน จ ลีลา; เหว โส เตมังเคน
 อปฺปิโร โหติ, เตน ต อังคํ ปรีปฺปเรตฺถนํ “กิมทาหํ ตักโร อลัลล
 ลีลา จาติ. ยโต จ โข ภิกขเว ภิกขุ ตักโร จ โหติ ลีลา จ,
 เหว โส เตมังเคน ปรีปฺปโร โหติ. ตักโร จ ภิกขเว ภิกขุ โหติ
 ลีลา จ; โน จ เทหุสสุโต; จ เปะ เทหุสสุโต จ, โน จ อัมมกถิโก;
 อัมมกถิโก จ, โน จ ปรีสาจโร; ปรีสาจโร จ, โน จ วิสารโท
 ปรีสาช อัมมํ เทเสติ; วิสารโท จ ปรีสาช อัมมํ เทเสติ, โน จ วินยโร;
 วินยโร จ, โน จ อารัลลวโก นันตเสนาสโน; อารัลลวโก จ
 นันตเสนาสโน; โน จ เตนฺนํ ฉานานํ อากิเจตฺถิกานํ ทิฏฺฐอัมมสุขวิหารานํ
 นิกามลาภี โหติ อภิจฉลาภี อภิจฉลาภี; เตนฺนัลลวํ ฉานานํ อากิเจตฺถิกานํ
 ทิฏฺฐอัมมสุขวิหารานํ นิกามลาภี โหติ อภิจฉลาภี อภิจฉลาภี, โน จ
 อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ มัลลวาวิมุตติ ทิฏฺฐเจว อัมเม
 สยํ อภิลลวา ลัจฉินตฺวา อุลลัมบิตฺวา วิหริ; เหว โส เตมังเคน

อปริปุโร โหติ, เตน ตํ อังคํ ปริปุเรตัพพํ “กัณฺฐาหํ สักโข จ
 อัสสํ สึลลา จ พุสฺสสุโต จ อัมมกถิโก จ ปริสวาวโร จ
 วิสวาทิ จ ปริสาบ อัมมํ เทเสยฺย วินยสโร จ อารัลลโก จ
 บัณฑิตเสนาสโน จตุรํภํ จ ฉานานํ อากิเรตฺติกาณํ ทิฏฺฐจํมฺมสุวิหารานํ
 นิการมาภํ อัสสํ อภิรตฺตาภํ อกสิจลาภํ อาสวาฬํ จ ขยา ฌนาสวํ
 เจโตวิมุตติํ ปัจจวามุตติํ ทิฏฺฐเจว อัมมํ สยํ อภิลลภา สัจฉิกัตถา
 อุลลัมบิยฺส วิหเรยฺยพฺปติ. โยโส จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สักโข จ โหติ
 สึลลา จ พุสฺสสุโต จ อัมมกถิโก จ ปริสวาวโร จ วิสวาทิ จ ปริสาบ
 อัมมํ เทเสติ วินยสโร จ อารัลลโก จ บัณฑิตเสนาสโน อปริปุโร
 ฉานานํ อากิเรตฺติกาณํ ทิฏฺฐจํมฺมสุวิหารานํ นิการมาภํ โหติ อภิรตฺเต
 อกสิจลาภํ อาสวาฬํ จ ขยา ฌนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปัจจวามุตติํ
 ทิฏฺฐเจว อัมมํ สยํ อภิลลภา สัจฉิกัตถา อุลลัมบิยฺส วิหริ, เหว
 โส เตมฺหฺเรนํ ปริปุโร โหติ. อิมํ โข ภิกฺขเว ทสฺสี อัมมํ
 สัมมํภาโต ภิกฺขุ สัมมัตปาสาณิโก จ โหติ สัมมํภาตปริปุโร จาติ.

๑ สักโข ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ, โห จ สึลลา, สึลลา จ
 โน จ พุสฺสสุโต, พุสฺสสุโต จ, โน จ อัมมกถิโก, อัมมกถิโก จ
 โน จ ปริสวาวโร, ปริสวาวโร จ, โน จ วิสวาทิ, ปริสาบ
 อัมมํ เทเสติ, วิสวาทิ จ ปริสาบ อัมมํ เทเสติ, โน จ
 วินยสโร, วินยสโร จ, โน จ อารัลลโก บัณฑิตเสนาสโน,
 อารัลลโก จ บัณฑิตเสนาสโน, โน จ เป เต อัมมํ วิมกฺขา
 อติคกัณฺหม รุเป อารุณีปา เต กาเยน สุตฺตํ วิหริ, เป เต
 สันตา วิโมกฺขา อติคกัณฺหม รุเป อารุณีปา เต จ กาเยน สุตฺตํ
 วิหริ, โน จ อาสวานํ ขยา ฌนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปัจจวามุตติํ
 ทิฏฺฐเจว อัมมํ สยํ อภิลลภา สัจฉิกัตถา อุลลัมบิยฺส วิหริ, เหว

โส เตมังเคน อปริปุโร โหติ, เตม ตัง อังคัง ปริปุเรตัพพี “กัณฺดาหิ
 สัทฺโธ จ อัสสํ สัลลา จ พหุสฺสโต จ อัมมกถิโก จ ปริสวโร จ
 วิสวโร จ ปริสวอ อัมมํ เทเสติ วนยโร จ อารยวโร จ
 มนฺตเสนาสนโน เย เต สันตา วิโมกฺขา อติกกัมมํ รูปे
 อารูปา เต จ กาเยน ผุสฺสิดา วิหเรยฺยํ อาสวานนฺจ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตฺติ มัลลวามุตฺติ ทิฏฺฐา อัมมํ สยํ อภิณฺวา สัจฉิกตฺวา
 อุปสํปชฺช วิหเรยฺยนฺติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัทฺโธ จ
 โหติ สัลลา จ พหุสฺสโต จ อัมมกถิโก จ ปริสวโร จ วิสวโร จ
 ปริสวอ อัมมํ เทเสติ วนยโร จ อารยวโร จ มนฺตเสนาสนโน เย
 เต สันตา วิโมกฺขา อติกกัมมํ รูปे อารูปา เต จ กาเยน ผุสฺสิดา
 วิหริ อาสวานนฺจ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ มัลลวามุตฺติ
 ทิฏฺฐา อัมมํ สยํ อภิณฺวา สัจฉิกตฺวา อุปสํปชฺช วิหริ,
 เอวํ โส เตมังเคน อปริปุโร โหติ. อิมฺเห โข ภิกฺขเว ทสฺสี อัมมฺเห
 สมฺมณาคโต ภิกฺขุ สมฺมตปาสาทิโก จ โหติ สัพฺพการปปริปุโร จาติ.

๑๐ สัทฺโธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ, โน จ สัลลา; เอวํ โส
 เตมังเคน อปริปุโร โหติ, เตม ตัง อังคัง ปริปุเรตัพพี “กัณฺดาหิ
 สัทฺโธ จ อัสสํ สัลลา จาติ. ยโต จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัทฺโธ จ
 โหติ สัลลา จ, เอวํ โส เตมังเคน อปริปุโร โหติ. สัทฺโธ จ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โหติ สัลลา จ, โน จ พหุสฺสโต; พหุสฺสโต จ,
 โน จ อัมมกถิโก; อัมมกถิโก จ, โน จ ปริสวโร; ปริสวโร จ,
 โน จ วิสวโร ปริสวอ อัมมํ เทเสติ; วิสวโร จ ปริสวอ อัมมํ
 เทเสติ, โน จ วนยโร; วนยโร จ, โน จ อเนกวิหิต
 ปุพฺพเพณาสํ อนุสฺสวติ, เสยฺยถิ, เขมฺมํ ขาติ เทวํ ขาติโย
 ข เปว อติ สาการํ สยฺมเทถํ อเนกวิหิตํ ปุพฺพเพณาสํ อนุสฺสวติ;

อเนกวิหิตัง ปุณฺณเมวาลํ อนุสฺสเรยฺยํ เสยฺยฉกํ, เอกัมปิ ชาตํ เทวํปิ
 ชาตโย รเปยฺว อิติ สาการํ สยฺยํเทสํ อเนกวิหิตํ ปุณฺณเมวาลํ อนุสฺสเรยฺยํ,
 โน จ ทิพฺเพน จักฺขณา วิสุทฺเธเนน อติกัณฺธมานุสฺสणेเนน รเปยฺว ยถากัมมูปเค
 สัตฺเต ปชานาติ; ทิพฺเพเนน จ จักฺขณา วิสุทฺเธเนน อติกัณฺธมานุสฺสणेเนน
 รเปยฺว ยถากัมมูปเค สัตฺเต ปชานาติ, โน จ อาสวานํ ขยา รเปยฺว
 สัจฺฉิกิตฺตวา อุปสัณฺนํชช วิหเรติ, เหวํ โส เตมฺยังเคน อุปวิปฺปโร โหติ,
 เตม ตํ อังคํ ปริปุเรตฺตํ “กิมฺตาหํ สักโก จ อัสสํ สึลวา จ
 พหุสฺสโต จ อัมมกนิโก จ ปริสวาจโร จ วิสสารโท จ ปริสยา
 อัมมํ เทเสยฺยํ วินยธโร จ อเนกวิหิตัง ปุณฺณเมวาลํ อนุสฺสเรยฺยํ
 เสยฺยฉกํ เอกัมปิ ชาตํ เทวํปิ ชาตโย รเปยฺว อิติ สาการํ
 สยฺยํเทสํ อเนกวิหิตํ ปุณฺณเมวาลํ อนุสฺสเรยฺยํ ทิพฺเพเนน จ จักฺขณา
 วิสุทฺเธเนน อติกัณฺธมานุสฺสणेเนน รเปยฺว ยถากัมมูปเค สัตฺเต ปชานายฺยํ
 อาสวานํจ ขยา รเปยฺว สัจฺฉิกิตฺตวา อุปสัณฺนํชช วิหเรยฺยํนติ. ยโต จ โข
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สักโก จ โหติ สึลวา จ พหุสฺสโต จ อัมมกนิโก จ
 ปริสวาจโร จ วิสสารโท จ ปริสยา อัมมํ เทเสติ วินยธโร จ
 อเนกวิหิตัง ปุณฺณเมวาลํ อนุสฺสเรยฺยํ เสยฺยฉกํ เอกัมปิ ชาตํ เทวํปิ
 ชาตโย รเปยฺว อิติ สาการํ สยฺยํเทสํ อเนกวิหิตํ ปุณฺณเมวาลํ
 อนุสฺสเรยฺยํ ทิพฺเพเนน จ จักฺขณา วิสุทฺเธเนน อติกัณฺธมานุสฺสणेเนน รเปยฺว
 ยถากัมมูปเค สัตฺเต ปชานาติ อาสวานํจ ขยา อนาถํ เจโตวิมุตฺตํ
 บัณฺฑิตวามุตฺตํ ทิฏฺฐิเจว อัมมํ สยํ ภิกฺขเว สัจฺฉิกิตฺตวา อุปสัณฺนํชช
 วิหเรติ, เหวํ โส เตมฺยังเคน อุปวิปฺปโร โหติ. อิมํปิ โข ภิกฺขเว
 ทสฺสี อัมมํ เทสิ สมนํนาสโต ภิกฺขุ สมนํปสาสาทิโก จ โหติ
 สัพฺพทาการปริปุโร จาติ.

เต กาเลน กาลํ อุปัสสมิตฺวา ปริปุจฺจติ ปริปัชฺหติ “อิทํ ภันเต
กถํ, อิมัสส โก อุตฺตโรติ, ตัสส เต อายัสฺมนโต อวฏฺฐวฺเจว
วาร์ณติ อนุตฺตตานํกตฺตวํ อนุตฺตตานํกโรนติ ขเนกวิเตสุ จ
กัณฺฐจฺฉานิเยสุ อัมมेषุ กัณฺฐํ ปฏฺวิโนเทนติ. เอวํ โข ภิกฺขเว
เสนาสนํ ปวฺยจฺจลสมันนาคโต โหติ. ปวฺยจฺจลสมันนาคโต โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปวฺยจฺจลสมันนาคโต เสนาสนํ เสวมาโน ภาวมาโน นจิรํเสว
อาสวานํ ขยา ะเปว สัจฉิกตฺวา อุปัสปัชฺช วิทเธยฺยาคิ.

ปวฺยจฺจลปวฺยไโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวฺยจฺจลสมันนาคโต อิมัสมิ
อัมมวินเย “เกวลํ วุตฺตวา อุตฺตมปุริโสติ วุจฺจติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปวฺยจฺจลปวฺยไโน โหติ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กามจฺฉนํโก ปวฺยไโน
โหติ, กุยาปาโก ปวฺยไโน โหติ, กีนมิทฺธวํ ปวฺยไโน โหติ, อุกฺกัณฺณํ
ปวฺยไโน โหติ, วิวิธจฺฉา ปวฺยไโน โหติ. เอวํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ
ปวฺยจฺจลปวฺยไโน โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวฺยจฺจลสมันนาคโต
โหติ? อีธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อเสเชน สวณฺณํสวณฺณํ สมนํนาคโต โหติ,
อเสเชน สวณฺณํสวณฺณํ สมนํนาคโต โหติ, อเสเชน ปวฺยจฺจลสมันนาคโต
สมนํนาคโต โหติ, อเสเชน วิมุตฺตจฺฉนํสวณฺณํ สมนํนาคโต โหติ,
อเสเชน วิมุตฺตจิตฺตวณฺณํสวณฺณํ สมนํนาคโต โหติ. เอวํ โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวฺยจฺจลสมันนาคโต โหติ. ปวฺยจฺจลปวฺยไโน โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวฺยจฺจลสมันนาคโต อิมัสมิ อัมมวินเย “เกวลํ
วุตฺตวา อุตฺตมปุริโสติ วุจฺจติ.

กามจฺฉนํโก ๑	กุยาปาโก	กีณมิทฺธวํ	ภิกฺขุโน
อุกฺกัณฺณํ	วิวิธจฺฉา ๑	สวณฺณํ	น วิชฺชติ,
อเสเชน ๑	สวณฺณ	อเสเชน	สวณฺณ
วิมุตฺตจิตฺตา ๑	สวณฺณ	วณฺณ	๑ ตลาวิโส,

ส เว บัณฺฑจฺจลัมภันโน,

บัณฺฑจฺจคานิ วิวัชฺชย,

ส เว อิมํลัมภํ ธมฺมวินเย

“เกวดี อิติ วุจฺจติ.

๓๓ ทลฺยิมานิ ภิกฺขเว ลโยชนานิ. กตมานิ ทล? บัณฺฑโจรมฺภาคิยานิ ลโยชนานิ บัณฺฑจฺจลัมภาคิยานิ ลโยชนานิ. กตมานิ บัณฺฑโจรมฺภาคิยานิ ลโยชนานิ? ลลิกายทิกฺขจี วิจิกฺขณา ลลิตฺตพฺพตฺตปฺปมาโส กามจฺฉนฺโท พฺยาปาโท: อิมานิ บัณฺฑโจรมฺภาคิยานิ ลโยชนานิ. กตมานิ บัณฺฑจฺจลัมภาคิยานิ ลโยชนานิ? รุปรภาโค อรุปรภาโค มาโน อุตฺตรจฺจ อวิชฺชา: อิมานิ บัณฺฑจฺจลัมภาคิยานิ ลโยชนานิ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ทล ลโยชนานีติ.

๑๔ ยลฺลิตฺตลลิจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุณฺเอยา วา บัณฺฑจฺจ เจโตชฺชลา อัมปปีเฌนา บัณฺฑจฺจ เจโตโส วิณิพฺพันฺธา อลฺมขณฺณนา, ตลฺลิตฺต ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาตฺตจฺจตฺติ, หานเฌนา ปาฏิกงฺขา กุสฺเสตฺถุ ธมฺเมตฺถุ, โน วุทฺถมิ. กตมํลลิตฺต บัณฺฑจฺจ เจโตชฺชลา อัมปปีเฌนา โหนฺตี? อิทฺถ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลลิตฺตริ กงฺขติ วิจิกฺกจฺจตฺติ นานมฺมุจฺจตฺติ น ลัมปสีทตฺติ: โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลลิตฺตริ กงฺขติ วิจิกฺกจฺจตฺติ นานมฺมุจฺจตฺติ น ลัมปสีทตฺติ, ตลฺลิตฺต จิตฺตํ น นมตฺติ อาตฺตบฺบํปาย อนฺนโยคาย สาทจฺจําย ปธานาย; ยลฺลิตฺต จิตฺตํ น นมตฺติ อาตฺตบฺบํปาย อนฺนโยคาย สาทจฺจําย ปธานาย, เขวมลฺลิสายํ ปจฺจโม เจโตชฺชโล อัมปปีเฌโน โหติ. ปุณฺ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ ธมฺเม กงฺขติ ะเปวํ ลมฺเว กงฺขติ, ลิกฺขาย กงฺขติ, ลหฺมรฺหฺมจาวีรํ กุบฺบิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจฺจิตฺโต ชิดฺชาโต: โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลหฺมรฺหฺมจาวีรํ กุบฺบิโต โหติ อนตฺตมโน อาหตจฺจิตฺโต ชิดฺชาโต, ตลฺลิตฺต จิตฺตํ น นมตฺติ อาตฺตบฺบํปาย อนฺนโยคาย สาทจฺจําย ปธานาย; ยลฺลิตฺต จิตฺตํ น นมตฺติ อาตฺตบฺบํปาย อนฺนโยคาย สาทจฺจําย ปธานาย, เขวมลฺลิสายํ บัณฺฑจฺจโม เจโตชฺชโล อัมปปีเฌโน โหติ. อิมํลลิตฺต บัณฺฑ

เจโตชลา อัมปนา โหนติ. กตมัสส ปังง เจโต วิทธาน
 อตมจันณา โหนติ. ออ ภิกขเว ภิกขุ กาเมสุ อวิตรโค โหติ
 อวิตตจันโท อวิตตเปโม อวิตตปโปโส อวิตตปริศาโห อวิตตตโนห,
 โย โส ภิกขเว ภิกขุ กาเมสุ อวิตรโค โหติ อวิตตจันโท
 อวิตตเปโม อวิตตปโปโส อวิตตปริศาโห อวิตตตโนห, ตัสส จิตต
 น นมตี อาตปป์ปาย อญโยคาย สาดัจจาย ปธานาย, ยัสส จิตต น
 นมตี อาตปป์ปาย อญโยคาย สาดัจจาย ปธานาย, เขมัสสํ
 ปจโย เจโต วิทธาน อตมจันโน โหติ. ปม จปรี ภิกขเว
 ภิกขุ กาเม อวิตรโค โหติ, รเป รเป อวิตรโค โหติ,
 ยาวตัสส อทวาทเทก ภุจันวา เสยฺสสุ ปัสสสุ มิตฺตสุ
 อญฺญโต วิหริ, อัมมตฺว เทวนิกายํ ปณฺธาย พหฺมจริย
 ชาติ "อิมินาหํ สเลเน วา วเตเน วา ตเปเน วา พหฺมจริเยเน
 วา เทโว วา ภวิสสามิ เทวปฺปตโร วาติ, โย โส ภิกขเว
 ภิกขุ อัมมตฺว เทวนิกายํ ปณฺธาย พหฺมจริย ชาติ "อิมินาหํ
 สเลเน วา วเตเน วา ตเปเน วา พหฺมจริเยเน วา เทโว วา
 ภวิสสามิ เทวปฺปตโร วาติ, ตัสส จิตต น นมตี อาตปป์ปาย
 อญโยคาย สาดัจจาย ปธานาย, ยัสส จิตต น นมตี อาตปป์ปาย
 อญโยคาย สาดัจจาย ปธานาย, เขมัสสํ ปังงโม เจโต
 วิทธาน อตมจันโน โหติ. อิมัสส ปังง เจโต วิทธาน
 อตมจันณา โหนติ. ยัสสกตฺสว ภิกขเว ภิกขุสส วา ภิกขุณฺเีย
 วา อิม ปังง เจโตชลา อัมปนา อิม ปังง เจโต วิทธาน
 อตมจันณา, ตัสส ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หานฺเีย
 ปาฏิกฺขา กุเลสุ อัมมตฺว โน วุทฺธว เสยฺยถาภี ภิกขเว

กาฬปักเข จันทลล ยะ รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หายเตว
 วัณฺณเนน หายติ มณฺฑิตเลณ หายติ อาภาย หายติ อาโรหปรีณาเนน;
 เขวเมว โข ภิกขเว ยัสสีกกัลลจิตฺติ ภิกขุสฺส วา ภิกขุณียา วา อิม
 บัณฺฑิ เจโตชลา อปัปฺพินา อิม บัณฺฑิ เจตโส วิณฺพณฺธา
 อสมุจฺฉินฺนา, ตลล ยะ รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หานิเยว
 ปาฏิกงฺขา กุลเลสุ ธมฺเมสุ โน วุฑฺฒิ. ยัสสีกกัลลจิตฺติ ภิกขเว
 ภิกขุสฺส วา ภิกขุณียา วา บัณฺฑิ เจโตชลา ปิณฺนา บัณฺฑิ เจตโส
 วิณฺพณฺธา สมุจฺฉินฺนา, ตลล ยะ รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ,
 วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุลเลสุ ธมฺเมสุ โน ปรีหานิ. กตมัสสึ บัณฺฑิ
 เจโตชลา ปิณฺนา โหนฺติ? อิทฺถ ภิกขเว ภิกขุ สัตถริ น กังขติ
 น วิจิกกัณฺติ อสมุจฺจติ สัมปสึทติ; โย โส ภิกขเว ภิกขุ สัตถริ น กังขติ
 น วิจิกกัณฺติ อสมุจฺจติ สัมปสึทติ, ตลล จิตฺตํ นมตี อาตบฺบิยา
 อนุโยคาย สาทัจฺจาย ปธานาย; ยัสสึ จิตฺตํ นมตี อาตบฺบิยา
 อนุโยคาย สาทัจฺจาย ปธานาย, เขวมัสสึสาเย ปจฺจโม เจโตชโล
 ปิณฺโน โหติ. ปน จปรี ภิกขเว ภิกขุ ธมฺเม น กังขติ
 ขเปยฺย สลฺเข น กังขติ, สิกฺขาเย น กังขติ, สหฺมจฺจาริสุ น
 กุปฺปิตอ โหติ อตฺตมโน น อาหตจิตฺโต น ชิลขาโต; โย โส
 ภิกขเว ภิกขุ สหฺมจฺจาริสุ น กุปฺปิตอ โหติ อตฺตมโน น
 อาหตจิตฺโต น ชิลขาโต, ตลล จิตฺตํ นมตี อาตบฺบิยา อนุโยคาย
 สาทัจฺจาย ปธานาย; ยัสสึ จิตฺตํ นมตี อาตบฺบิยา อนุโยคาย
 สาทัจฺจาย ปธานาย, เขวมัสสึสาเย บัณฺฑิโม เจโตชโล ปิณฺโน โหติ.
 อิมัสสึ บัณฺฑิ เจโตชลา ปิณฺนา โหนฺติ. กตมัสสึ บัณฺฑิ เจตโส
 วิณฺพณฺธา สมุจฺฉินฺนา โหนฺติ? อิทฺถ ภิกขเว ภิกขุ กาเมสุ
 วิตฺธาโค โหติ วิคตจฺฉนฺนํโต วิคตเปโม วิคตบฺบิยาโส วิคตปรีฟ้าโ

วิคตัตโณหิ; โย โส ภิกขเว ภิกขุ กาเมสุ วิตฺถาโค โหติ
 วิคตัตตมฺปิโต วิคตเปโม วิคตปฺปาโล วิคตปริพาโห วิคตัตโณหิ,
 ตตฺถ จิตฺตํ นมตี อาตปฺปาย อมฺโฆคาเย สาทิจฺจาเย ปธานาย;
 ยตฺถ จิตฺตํ นมตี อาตปฺปาย อมฺโฆคาเย สาทิจฺจาเย ปธานาย,
 เขวมตฺถสํสาเย ปจฺจโม เจตโธ วิมุตฺตํโส สุตฺตมฺปิณฺโณ โหติ. ปุณ
 จปฺปํ ภิกขเว ภิกขุ กาเม วิตฺถาโค โหติ, ฆเปฆํ รูปํ วิตฺถาโค โหติ, น
 ยาวาทตฺถํ อุตฺตาราทตฺถํ ภุทฺตํ วิทฺธา เสยฺยํสุขํ ปัสสํสุขํ นิกขํสุขํ
 อมฺมุตฺตํโต วิหเรติ; น อลฺลวตฺตํ เทวณิกายํ ปณฺธาย พหํพหํจริยํ
 จเรติ “อิมินาหํ สํเจเน วา วเตเน วา ตเปเน วา พหํพหํจริเยเน วา
 เทโว วา ภวิสฺสํสาเม เทวอลฺลวตฺตโร วาติ; โย โส ภิกขเว ภิกขุ น
 อลฺลวตฺตํ เทวณิกายํ ปณฺธาย พหํพหํจริยํ จเรติ “อิมินาหํ สํเจเน วา
 วเตเน วา ตเปเน วา พหํพหํจริเยเน วา เทโว วา ภวิสฺสํสาเม เทวอลฺลวตฺตโร
 วาติ, ตตฺถ จิตฺตํ นมตี อาตปฺปาย อมฺโฆคาเย สาทิจฺจาเย ปธานาย; ยตฺถ
 จิตฺตํ นมตี อาตปฺปาย อมฺโฆคาเย สาทิจฺจาเย ปธานาย, เขวมตฺถสํสาเย
 ปจฺจโม เจตโธ วิมุตฺตํโส สุตฺตมฺปิณฺโณ โหติ. อิมตฺถํ ปจฺจ
 เจตโธ วิมุตฺตํโส สุตฺตมฺปิณฺโณ โหตฺติ. ยตฺถ กตฺถสฺส จิ ภิกขเว
 ภิกขุสฺส วา ภิกขุณฺเอย วา อิมํ ปจฺจ เจตฺตชฺชา ปหฺนํวา อิมํ
 ปจฺจ เจตโธ วิมุตฺตํโส สุตฺตมฺปิณฺโณ, ตตฺถ ยถา รัตติ วา ทิวโส วา
 อาคจฺจติ, วตฺถมฺปิเยว ปาฏิกฺขเว กตฺถสฺส อมฺเมสฺส โน ปริภาณิ
 เสยฺยณํปํ ภิกขเว อมฺเมสฺส กตฺถสฺส ยถา รัตติ วา ทิวโส วา
 อาคจฺจติ, วตฺถมฺปิเยว วตฺถมฺปิเยว วตฺถมฺปิเยว วตฺถมฺปิเยว วตฺถมฺปิเยว
 อาภายํ วตฺถมฺปิเยว อาโรหปวิณฺญาเนน; เขวมเว โย ภิกขเว ยตฺถ กตฺถสฺส
 ภิกขุสฺส วา ภิกขุณฺเอย วา อิมํ ปจฺจ เจตฺตชฺชา ปหฺนํวา อิมํ ปจฺจ
 เจตโธ วิมุตฺตํโส สุตฺตมฺปิณฺโณ, ตตฺถ ยถา รัตติ วา ทิวโส วา

อาคัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุสฺเสสุ อัมมฺเสุ โน ปริหานีติ.

๑๕ ยาวตา ภิกฺขเว สัตฺตา อปฺปทา วา ทวิปฺปทา วา ตูปฺปทา วา
 ทหูปฺปทา วา, รุပ္ปโน วา อรุပ္ปโน วา, สลฺยโน วา ชลฺยโน วา
 เวนสฺลยโนวาสลฺยโน วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคัมภิกขายติ อหิ
 สัมมาลัมพฺโห, เหวเมว โข ภิกฺขเว เยเกจิ กุสฺลา อัมมา,
 สัพฺเพ เต อปัปฺปาทมุลกา อปัปฺปาทสโมสฺรณา, อปัปฺปาทอ เตสํ
 อคฺคัมภิกขายติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยานิกานิจิ ชังคฺคานํ ปาณานํ
 ปทฺชาตานิ, สัพฺพานิ ตานิ หัตถิปปเท สโมธานํ ศักฺขันติ,
 หัตถิปปทํ เตสํ อคฺคัมภิกขายติ, ยทิกํ มหฺนัตตฺเตน; เหวเมว โข
 ภิกฺขเว เยเกจิ กุสฺลา อัมมา, สัพฺเพ เต อปัปฺปาทมุลกา
 อปัปฺปาทสโมสฺรณา, อปัปฺปาทอ เตสํ อคฺคัมภิกขายติ. เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว กุฏฺฐาคารวัสสํ ยากาจิ โดป่านฺลิโย, สัพฺพา ตา กุฏฺฐจฺจมา
 กุฏฺฐนิณฺนา กุฏฺฐสโมสฺรณา, กุฏฺฐํ ตาสํ อคฺคัมภิกขายติ, เหวเมว โข
 ภิกฺขเว เยเกจิ กุสฺลา อัมมา, สัพฺเพ เต อปัปฺปาทมุลกา
 อปัปฺปาทสโมสฺรณา, อปัปฺปาทอ เตสํ อคฺคัมภิกขายติ. เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว เยเกจิ มุคฺคณฺธา, กาฬานฺตุลาริโย เตสํ อคฺคัมภิกขายติ.
 เหวเมว โข ภิกฺขเว ชฺแปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เยเกจิ
 สारณฺณธา, โลหิตจันโทนํ เตสํ อคฺคัมภิกขายติ, เหวเมว โข ภิกฺขเว
 ชฺแปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เยเกจิ ปุณฺณคณฺธา, วัสสิโก เตสํ
 อคฺคัมภิกขายติ; เหวเมว โข ภิกฺขเว ชฺแปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
 เยเกจิ กุฑฺฆรราชา, สัพฺเพ เต วสฺสโน จักกวัตติสฺส ชนฺยุณฺตา
 วัตตฺตณฺติ, วาชา เตสํ จักกวัตติ อคฺคัมภิกขายติ, เหวเมว โข ภิกฺขเว
 ชฺแปฯ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยากาจิ ตารกฺรฺพานํ ปภา, สัพฺพา ตา
 จันท์ทปฺปกายํ กลํ นาคจันฺติ โลฬลํ, จันท์ทปฺปกา ตาสํ อคฺคัมภิกขายติ,

เขาเมว โข ภิกษเว ฯ เป ฯ เสดยณามิ ภิกษเว สรรทสมเย วิทฺธ
 วิชิตวณานเก เทเว อาทิขฺโง นภํ อัมภุสสัถักกมาโน สัทฺธิ์ ฌากาสคตํ
 ตมคตํ อภิวิหริจฺ จาตเตจ ตปเตจ วิโรติ จ, เขาเมว โข ภิกษเว ฯ เป ฯ
 เสดยณามิ ภิกษเว ยากาจิ มหานทีโย, เสดยณามิ, คังคา ยมฺมา
 อจิรวตี สรรภู มहीं, สัทฺธิ์มา ตา สมุทฺทังวมา สมุทฺทกนิณฺณา สมุทฺทกโปณา
 สมุทฺทกัปปภาวรา, มหาสุมุทฺโท ตาตํ อัคคัมภักขายติ, เขาเมว โข
 ภิกษเว เยเกจิ กุสลา อัมมา, สัทฺธิ์เท เต อัมมปมาทวุธกา
 อัมมปมาทสโรสรวณา, อัมมปมาโท เตตํ อัคคัมภักขายตีติ.

๑๖ ทศนิยม ภิกษุเว ปุจฉา อากุณเณยยา ปากุณเณยยา ทักขิณเณยยา
อัมมชริณเณยยา ธนัตถิ ปุณณิกะเรตติ โฉกัถล. กตเม ทล ?
ตถาคโต อหิ สัมมาสัมพุทโธ, ปุริชเรตติสัมพุทโธ, ชุตโตภาควิมุตโต,
ปุณณาวิมุตโต, กายสัทธ, ทิฏฐิปปัตโต, สัทธาวิมุตโต, อัมมานุสส,
สัทธานุสส, โคตม. อิม โข ภิกษุเว ทล ปุจฉา อากุณเณยยา ชเปย
ธนัตถิ ปุณณิกะเรตติ โฉกัถลาคติ.

๑๓. สมนาคา ภิกษเว วิหระ, มา ชนาคา; ทุกข์ ภิกษเว ชนาคา
 วิหระติ. ทสยเม ภิกษเว นาคกรณา อัมมา. กตเม ทส? โข
 ภิกษเว ภิกษุ สีลาา โหติ, ปาติโมกข์สังวรํสูโต วิหระติ ขาจา-
 โกรธัมมัมปิโน, ชนัมมํเตสุ วิชเชสุ ภยทิสสาวิ สมหาบาย ลิกขติ
 ลิกขาปเทสุ ยัมปิ ภิกษเว ภิกษุ สีลาา โหติ, ข เปฯ สมหาบาย
 ลิกขติ ลิกขาปเทสุ: ยัมปิ อัมโม นาคกรโณ. ปุณ ชปริ ภิกษเว
 ภิกษุ นหุสสูโต โหติ สุตโร สุตตันนิจาโย, เย เต อัมมา
 ขาทิกถียานา มัชฌิมกถียานา ปริโยสานกถียานา สาดัง สหยังขัม
 เกวลปริปุณณํ ปริสุทธี นัมมริยํ ปภาวันติ, ตถารูปาสีล อัมมา
 ทหุสสุตา โหณติ อตฺตา วรสา ปรีจिता มนฺตานุปกริชา ทิฏฐิยา

สุปป์ฏิวิธธา: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ พหุสฺสโต โหติ ฯ เปฯ
 ทิฏฐิจยา สุปป์ฏิวิธธา: ยัมมปี อัมมโม นาดกรโณ. ปุณ จปริ
 ภิกขเว ภิกขุ กัลยานมิตฺโต โหติ กัลยานสหาโย กัลยานสम्मปจฺจโก:
 ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ กัลยานมิตฺโต โหติ กัลยานสหาโย กัลยาน-
 สम्मปจฺจโก: ยัมมปี อัมมโม นาดกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ
 สฺวาโจ โหติ โสวจัสสกรณเหติ อัมมเมหิ สมนฺนาคโต ขโม
 ปทกฺกขณฺณคฺคาคี อนฺุสาสนิ: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ สฺวาโจ โหติ
 โสวจัสสกรณเหติ อัมมเมหิ สมนฺนาคโต ขโม ปทกฺกขณฺณคฺคาคี อนฺุสาสนิ:
 ยัมมปี อัมมโม นาดกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ, ยานิ
 ตานิ สฬฺหิหมฺจารินิ อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ
 อนฺุสโส ตตฺตรูปายาย วิมฺลสฺยา สมนฺนาคโต อลฺล กาคฺตุ อลฺล สฺวิธาคฺตุ:
 ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ, ยานิ ตานิ สฬฺหิหมฺจารินิ อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ
 ฯ เปฯ อลฺล กาคฺตุ อลฺล สฺวิธาคฺตุ: ยัมมปี อัมมโม นาดกรโณ. ปุณ
 จปริ ภิกขเว ภิกขุ อัมมกาโม โหติ ปิยสฺมุตทาหาโร อภิธัมมโม
 อภิวิณฺเย อูฬารปามุชฺชโ: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ อัมมกาโม โหติ
 ปิยสฺมุตทาหาโร อภิธัมมโม อภิวิณฺเย อูฬารปามุชฺชโ: ยัมมปี อัมมโม
 นาดกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ อารทฺธวิริโย วิหริติ
 อกฺกุสลาณํ อัมมมานํ ปหานาย กุสลาณํ อัมมมานํ อุลลัมปทาย ทามวา
 ทฬฺหิปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺตฺโร กุสเลสุ อัมมเมสุ: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ
 อารทฺธวิริโย วิหริติ อกฺกุสลาณํ อัมมมานํ ปหานาย กุสลาณํ อัมมมานํ
 อุลลัมปทาย ทามวา ทฬฺหิปรกฺกโม อนิกฺขิตตฺตฺตฺโร กุสเลสุ อัมมเมสุ:
 ยัมมปี อัมมโม นาดกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ สันตฺตฺตฺตฺโร
 โหติ อิตฺติรจิวรมฺณิขปาตเสนาสนคฺคิลาณบจฺจยเกลลฺลชฺชปริกฺขาเรณ: ยัมมปี
 ภิกขเว ภิกขุ สันตฺตฺตฺตฺโร โหติ อิตฺติรจิวรมฺณิขปาตเสนาสน-

ติลาณปัจเจกเสฐีปรีชาเรเน: ชยัมบี ธัมโม นาดกรโณ. ปุณ
 จปรี ภิกขเว ภิกขุ สติมา โหติ ปุณฺเนน สติเนปักเกณ สมนฺนาคโต
 จิรคตัมบี จิรภาสิตัมบี สริตา ธนุสฺสริตา: ยัมบี ภิกขเว ภิกขุ
 สติมา โหติ ปุณฺเนน สติเนปักเกณ สมนฺนาคโต จิรคตัมบี จิรภาสิตัมบี
 สริตา ธนุสฺสริตา: ชยัมบี ธัมโม นาดกรโณ. ปุณ จปรี
 ภิกขเว ภิกขุ บัณฺณวา โหติ อุทยัตถคามินิยา บัณฺณาย สมนฺนาคโต
 อริยาย นิพฺเพธิกาย สัมมาทุกขกัชชคามินิยา: ยัมบี ภิกขเว ภิกขุ
 บัณฺณวา โหติ อุทยัตถคามินิยา บัณฺณาย สมนฺนาคโต อริยาย
 นิพฺเพธิกาย สัมมาทุกขกัชชคามินิยา: ชยัมบี ธัมโม นาดกรโณ.
 สนาถา ภิกขเว วิหระ, มา ธนาถา; ทุกขี ภิกขเว ธนาโ
 วิหเรติ. อิมะ โช ภิกขเว ทส นาดกรณา ธัมมาติ.

๑๘ สนาถา ภิกขเว วิหระ, มา ธนาถา; ทุกขี ภิกขเว ธนาโ
 วิหเรติ. ทสยเม ภิกขเว นาดกรณา ธัมมา. กตเม ทส? อธ ภิกขเว
 ภิกขุ สลฺลา โหติ, ะเปฯ สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปะเทสุ, “สลฺลา วตาย
 ภิกขุ ปาติโมกฺขสํวรลฺโล วิหเรติ อาจารโคจรลัมบีโน, ธนุสฺสริเตสุ วัชเชสุ
 ภายทสฺสลาวิ สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปะเทสุติ เถรานิ น ภิกขุ วัตตัพพ
 ธนุสฺสาสิตัพพ มัลลันติ, มัลลิมานี ภิกขุ นวานี ภิกขุ วัตตัพพ
 ธนุสฺสาสิตัพพ มัลลันติ, ตสฺส เถรานุกัมปัตตสฺส มัลลิมานุกัมปัตตสฺส
 นวานุกัมปัตตสฺส จุทฺธมเยว ปาฏิกงฺขา กุสเสสุ ธัมเมสุ โน ปรีหานิ:
 ชยัมบี ธัมโม นาดกรโณ. ปุณ จปรี ภิกขเว ภิกขุ ทฬัสฺสโต
 โหติ ะเปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปวิธธา, “ทฬัสฺสโต วตาย ภิกขุ
 สุตฺตโร สุตตฺถนฺนิจโย, เย เต ธัมมา อาทิกัลยาณา มัลลเนกัลยาณา
 ปรีโยสานกัลยาณา สาทถ สหิณฺณนฺ เกวปรีปฺพนฺ ปรีสุทฺธํ พหฺมจริย
 อภิวทฺถนติ, ตถาธุปาสถ ธัมมา ทฬัสฺสตา โหนฺติ ธตา วรสา ปวีจिता มนสา-

นุเปกขิตา ทิฏฐิจิยา สุปปฏิจจาทิ เถรามี น ภิกขุ วัตตัพพ
 อนุสาธิตัพพ มัลลันติ, มัชฌิมาภี ภิกขุ นวามี ภิกขุ วัตตัพพ
 อนุสาธิตัพพ มัลลันติ; ตัสส เถรานุภัมปัตตัสส มัชฌิมานุภัมปัตตัสส
 นวานุภัมปัตตัสส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุลเลสุ ธัมเมสุ ใน ปรีหานิ:
 อยัมปิ ธัมโม นาถกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ กัลยณมิตฺโต
 โหติ กัลยณสหาโย กัลยณสสัมปจฺังโก, “กัลยณมิตฺโต วตาย ภิกขุ
 กัลยณสหาโย กัลยณสสัมปจฺังโกติ เถรามี น ภิกขุ วัตตัพพ อนุสาธิตัพพ
 มัลลันติ, มัชฌิมาภี ภิกขุ นวามี ภิกขุ วัตตัพพ อนุสาธิตัพพ
 มัลลันติ; ตัสส เถรานุภัมปัตตัสส มัชฌิมานุภัมปัตตัสส นวานุภัมปัตตัสส
 วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุลเลสุ ธัมเมสุ ใน ปรีหานิ: อยัมปิ
 ธัมโม นาถกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ สฺวโจ โหติ
 โสวจัสสกรณเหติ ธัมเมหิ สมนฺนาคโต ขโม ปทกฺกขินคฺคาคี อนุสาสนิ,
 “สฺวโจ วตาย ภิกขุ โสวจัสสกรณเหติ ธัมเมหิ สมนฺนาคโต
 ขโม ปทกฺกขินคฺคาคี อนุสาสนินฺติ เถรามี น ภิกขุ วัตตัพพ
 อนุสาธิตัพพ มัลลันติ, มัชฌิมาภี ภิกขุ นวามี ภิกขุ วัตตัพพ
 อนุสาธิตัพพ มัลลันติ; ตัสส เถรานุภัมปัตตัสส มัชฌิมานุภัมปัตตัสส
 นวานุภัมปัตตัสส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงฺขา กุลเลสุ ธัมเมสุ ใน ปรีหานิ:
 อยัมปิ ธัมโม นาถกรโณ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ, ยานิ ตานิ
 สหฺมจฺาริณํ อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ, ตตฺถ ทกฺโข โหติ อนลโส
 ตตฺตรปายาย วิมลสาย สมนฺนาคโต อลํ กาทํ อลํ สฺวีธาดุ, “ยานิ ตานิ
 สหฺมจฺาริณํ อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ, ตตฺถ ทกฺโข วตาย ภิกขุ
 อนลโส ตตฺตรปายาย วิมลสาย สมนฺนาคโต อลํ กาทํ อลํ สฺวีธาดุนฺติ
 เถรามี น ภิกขุ วัตตัพพ อนุสาธิตัพพ มัลลันติ, มัชฌิมาภี
 ภิกขุ นวามี ภิกขุ วัตตัพพ อนุสาธิตัพพ มัลลันติ, ตัสส

เถรานุภัมปัตถัสส มัชฌิมาอนุภัมปัตถัสส นวานุภัมปัตถัสส วุฑฺฒิเยว
 ปาฏิกัชา กุสฺเสตุ อัมเมตุ โน ปริหานิ: ยัมปิ อัมโม
 นาลกรโณ. ปุณ จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ อัมมกาโม โหติ
 บัณฑิตมุกทาหาโร อภิธัมเม อภิวิมเบ อุกาปามะชโร, “อัมมกาโม วตาย
 ภิกฺขุ บัณฑิตมุกทาหาโร อภิธัมเม อภิวิมเบ อุกาปามะชโรติ เถรานิ น
 ภิกฺขุ วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, มัชฌิมาปิ ภิกฺขุ นวาปิ
 ภิกฺขุ วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, ตัสส เถรานุภัมปัตถัสส
 มัชฌิมาอนุภัมปัตถัสส นวานุภัมปัตถัสส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกัชา
 กุสฺเสตุ อัมเมตุ โน ปริหานิ: ยัมปิ อัมโม นาลกรโณ. ปุณ
 จปรี ภิกฺขเว ภิกฺขุ อารักขวิโย วิหริติ อกุลลานํ อัมมานํ
 ปหานาย กุลลานํ อัมมานํ ออุปสัมปทาย อามวา ทักขิปรักกโม
 อนิกขิตตธโร กุสฺเสตุ อัมเมตุ, “อารักขวิโย วตาย ภิกฺขุ วิหริติ
 อกุลลานํ อัมมานํ ปหานาย กุลลานํ อัมมานํ ออุปสัมปทาย อามวา
 ทักขิปรักกโม อนิกขิตตธโร กุสฺเสตุ อัมเมตุติ เถรานิ น ภิกฺขุ
 วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, มัชฌิมาปิ ภิกฺขุ นวาปิ
 ภิกฺขุ วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, ตัสส เถรานุภัมปัตถัสส
 มัชฌิมาอนุภัมปัตถัสส นวานุภัมปัตถัสส วุฑฺฒิเยว ปาฏิกัชา กุสฺเสตุ
 อัมเมตุ โน ปริหานิ: ยัมปิ อัมโม นาลกรโณ. ปุณ จปรี
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ สันตุฏฺฐโ จ โหติ อิตริตรจิวรณัณฑปาตเตนาคณ-
 ดิลานบัจจยเกลลัชชปริกขาเน, “สันตุฏฺฐโ วตาย ภิกฺขุ
 อิตริตรจิวรณัณฑปาตเตนาคณดิลานบัจจยเกลลัชชปริกขาเนนาติ เถรานิ
 น ภิกฺขุ วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, มัชฌิมาปิ ภิกฺขุ นวาปิ
 ภิกฺขุ วัตถัพพิ อนุสาธิตัพพิ มัลลณันติ, ตัสส เถรานุภัมปัตถัสส

๒๖ เอก สมนํ ภควา กุรุสุ วิหริตํ กัมมาตมมํ นาม กุณฺณํ นิคโม.
 ตตฺถ ไซ ภควา ภิกฺขุ อามันตฺเตถ ชฺเชว ภควา เขตฺตโว “ทสฺสเม
 ภิกฺขเว อริยวาทา, เม อริยา อวสฺสํ วา อวสฺสํติ วา อวสฺสํสฺสํติ วา.
 กตฺตเม ทสฺ ?” อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจกฺวิปฺปํสีโน โหติ,
 ทสฺสํสฺสํนํนาคโต, เอการกฺโข, จตุราปฺสฺสโต, ปนฺนณฺณปจฺเจกสจฺจโจ,
 สมนวสฺสฺสเจสโต, อนาวสฺสํกํปโป, ปสฺสํสฺสํกํปโป, สฺวิมฺมุตฺตจิตฺโต,
 สฺวิมฺมุตฺตปฺปโย. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจกฺวิปฺปํสีโน โหติ ? อธิ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุโน กามจฺฉมํโต ปหีนโน โหติ, ฌายาปโก ปหีนโน โหติ,
 ฌณฺณกํ ปหีนโน โหติ, อุตฺตรจฺจกฺกกจฺจ ปหีนโน โหติ, วิจิจฺจมา ปหีนโน โหติ:
 เอวํ ไซ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปญฺจกฺวิปฺปํสีโน โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ทสฺสํสฺสํนํนาคโต โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จิตฺตุนา รูปํ ทิสฺวา
 เนา สุมโน โหติ น ทุมมโน อปฺเปกฺขโก วิหริตํ สโต สัมปชาโน, สโต
 สจฺจํ สุตฺวา, ชฺเชว มาเนน คณฺโณ มาเนตฺวา, ชีวํหาเยว สจฺจํ สุตฺวา,
 กาเยน โยจฺจํหาเยว สจฺจํ สุตฺวา, มนสา ธมฺมํ วิจฺจํหาเยว เนา สุมโน โหติ
 น ทุมมโน อปฺเปกฺขโก วิหริตํ สโต สัมปชาโน: เอวํ ไซ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ ทสฺสํสฺสํนํนาคโต โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอการกฺโข
 โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สจฺจารกฺเขน เขตฺตวา สมนํนาคโต โหติ: เอวํ
 ไซ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอการกฺโข โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 จตุราปฺสฺสโต โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สจฺจชาเยกํ ปฏฺฐเสวติ,
 สจฺจชาเยกํ อริยเสวติ, สจฺจชาเยกํ ปวิเวจฺเจวติ, สจฺจชาเยกํ วิโนเขตฺติ:
 เอวํ ไซ ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตุราปฺสฺสโต โหติ. กถํวํ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 ปนฺนณฺณปจฺเจกสจฺจโจ โหติ ? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุโน, ยานิ ตานิ
 ปฏฺฐสมณพราหฺมณานํ ปฏฺฐจฺเจกสจฺจานิ, เสยฺยถัก, “อัสสโต โสโกติ วา
 “อัสสโต โสโกติ วา “อณฺฑวา โสโกติ วา “อณฺฑวา โสโกติ วา

โหติ. เย हि เกจิ ภิกขवे อตฺตมัทธานं อริยา อริยาเส อวสัสฺส, สัพเพ
 เต อิมे ทสฺส อริยาเส อวสัสฺส. เย हि เกจิ ภิกขवे อมาตมัทธานं
 อริยา อริยาเส อวสัสฺสสันติ, สัพเพ เต อิมे ทสฺส อริยาเส
 อวสัสฺสสันติ, ये हि เกจิ ภิกขवे เขตเทहि อริยา อริยาเส อวสสันติ,
 สัพเพ เต อิมे ทสฺส อริยาเส อวสสันติ. อิมे โข ภิกขवे ทสฺส
 อริยาสา, ये अरिया अवसस्सु वा अवसन्ति वा अवसस्सन्ति वाति.

นาถกรณวรรค โค ทฺติโย.

ตัสสสัมภวา.

เสนาสนา ๑ อังคา ๑

สโยชนนิเลน ๑

อปัปฺมาโท อาหุเนยฺโย

เทวฺ นาลา เทวฺเสน จาติ.

๒๑ สโหิ ภิกขเว นิคฺคาชา สาธณํหตฺตํ อาสยา นิกฺขมฺติ, อาสยา
 นิกฺขมิตฺวา วิธมฺภติ, วิธมฺภิตฺวา สมนฺตา เตทฺถกิสฺสา ขนฺวิโรเกติ,
 สมนฺตา เตทฺถกิสฺสา ขนฺวิโรเกตฺวา ติกฺขตฺตํ สีนฺนาทํ นนฺติ, ติกฺขตฺตํ
 สีนฺนาทํ นนฺติวฺวา โฉจฺจาย ปักกมฺติ. ตํ กิธฺสฺส เหตุ ? “มาหํ ขุทฺธเก
 ปาณเ วิสมคฺเต สํวาทํ อาปาทสฺสันติ. สโหติ โข ภิกขเว
 ตถาคตฺตัสสํ อริจณํ อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส. ยํ โข ภิกขเว
 ตถาคโต ขวิสาย อัมมํ เทเสติ, อิทมฺภัสส โหติ สีนฺนาทํสัม.
 ทสฺยิมานิ ภิกขเว ตถาคตฺตัสสํ ตถาคตมฺหานิ, เยहि ทเวहि
 สมนฺนํมาคโต ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐานาติ ปรีสาสุ สีนฺนาทํ
 นนฺติ พหฺมํจักกํ ปวตฺเตติ. กตฺตมานิ ทสฺ ? อริ ภิกขเว ตถาคโต
 จานณฺจํ จานโต อัญฺจํจํ อัญฺจํจํโต ยถากุตํ ปชานาติ: ยมฺปิ
 ภิกขเว ตถาคโต จานณฺจํ จานโต อัญฺจํจํ อัญฺจํจํโต ยถากุตํ
 ปชานาติ, อิทมฺปิ ภิกขเว ตถาคตฺตัสสํ ตถาคตมฺหํ โหติ, ยํ ทลํ
 อาคัมมํ ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐานาติ ปรีสาสุ สีนฺนาทํ นนฺติ

พริหมจักกั ปวัตเตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว ตถาคโต อุตตานาคต-
 บัจจุปัณฺณานํ กัมมสมาทานานํ จานโล เหตุโล วิปากิ ยถากุติ
 ปชานาติ: ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต อุตตานาคตบัจจุปัณฺณานํ
 กัมมสมาทานานํ จานโล เหตุโล วิปากิ ยถากุติ ปชานาติ,
 อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ
 ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พริหมจักกั
 ปวัตเตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว ตถาคโต สัพพัตถคามินี ปฏิปทํ
 ยถากุติ ปชานาติ: ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต สัพพัตถคามินี ปฏิปทํ
 ยถากุติ ปชานาติ, อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ
 พลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ
 นทติ พริหมจักกั ปวัตเตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว ตถาคโต
 อเนกธาตุํ นานาธาตุํ โลกํ ยถากุติ ปชานาติ: ยัมปิ ภิกขเว
 ตถาคโต อเนกธาตุํ นานาธาตุํ โลกํ ยถากุติ ปชานาติ, อิทัมปิ
 ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ ตถาคโต
 อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พริหมจักกั ปวัตเตติ.
 ปุณ จปริ ภิกขเว ตถาคโต สัตถานํ นานาธมฺมุตตํ ยถากุติ ปชานาติ:
 ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต สัตถานํ นานาธมฺมุตตํ ยถากุติ ปชานาติ,
 อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ ตถาคโต
 อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พริหมจักกั ปวัตเตติ. ปุณ
 จปริ ภิกขเว ตถาคโต ปรัตตํ ปรัคคณํ อินทริยปโรปริยัตติ
 ยถากุติ ปชานาติ: ยัมปิ ภิกขเว ตถาคโต ปรัตตํ ปรัคคณํ
 อินทริยปโรปริยัตติ ยถากุติ ปชานาติ, อิทัมปิ ภิกขเว ตถาคตัสส
 ตถาคตผลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ
 ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พริหมจักกั ปวัตเตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว ตถาคโต

ฉานนวิโมกฺขสมาธิสมาบัติตํ สกฺกเณสํ โวทานํ วุฏฺฐจํ ยถากุตํ
 ปชานาติ: ยัมมํ ภิกฺขเว ตถาคโต ฉานนวิโมกฺขสมาธิสมาบัติตํ
 สกฺกเณสํ โวทานํ วุฏฺฐจํ ยถากุตํ ปชานาติ, อิทัมมํ ภิกฺขเว ตถาคตัสส
 ตถาคตผลํ โหติ, ยํ ผลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภณฺจํ
 ปฏิชานาติ ปริสาสุ สหฺมาทํ นหติ ทิรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ. ปุณฺ จปรํ
 ภิกฺขเว ตถาคโต อเนกวิหิตํ ปุทฺธเนนิวาสํ อนุสฺสเรติ: เสยฺยถิทํ?
 เขถัมมํ ชาตี เทวํ ชาติโย จิตฺตโลภํ ชาติโย จตฺตโลภํ
 ชาติโย ปณฺจมํ ชาติโย ทสฺมํ ชาติโย วิสम्मํ ชาติโย
 ตัสสมํ ชาติโย จตฺตาทิสम्मํ ชาติโย มัชฌิมสम्मํ ชาติโย
 ชาตีสम्मํ ชาตีสหฺสम्मํ ชาตีสตฺสหฺสम्मํ อเนเกยฺ สวรัฏฺฐกัมมํเป
 อเนเกยฺ วิวัฏฺฐกัมมํเป อเนเกยฺ สวรัฏฺฐวิวัฏฺฐกัมมํเป “อมุตรํวาลิ
 เขวันนาโม เขวโคตฺโต เขววิณฺโณ เขวมาหาโร เขวสุขทุกฺข-
 ปฏฺฐิสฺสเวทึ เขวมายฺยุปริยํโต, โส ตโต จูโต อรูปมณฺโณ
 ตตริวาปาลิ เขวันนาโม เขวโคตฺโต เขววิณฺโณ เขวมาหาโร
 เขวสุขทุกฺขปฏฺฐิสฺสเวทึ เขวมายฺยุปริยํโต, โส ตโต จูโต อรูปมณฺโณ
 จิตฺติ สากาเร สยฺยทฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุทฺธเนนิวาสํ อนุสฺสเรติ: ยัมมํ
 ภิกฺขเว ตถาคโต อเนกวิหิตํ ปุทฺธเนนิวาสํ อนุสฺสเรติ: เสยฺยถิทํ?
 เขถัมมํ ชาตี เทวํ ชาติโย ฯลฯ จิตฺติ สากาเร สยฺยทฺเทสํ
 อเนกวิหิตํ ปุทฺธเนนิวาสํ อนุสฺสเรติ: อิทัมมํ ภิกฺขเว ตถาคตัสส
 ตถาคตผลํ โหติ, ยํ ผลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภณฺจํ
 ปฏิชานาติ ปริสาสุ สหฺมาทํ นหติ ทิรหฺมจกฺกํ ปวตฺเตติ. ปุณฺ จปรํ
 ภิกฺขเว ตถาคโต ทิรฺเหเน จักฺขณา วิสฺสุทฺเธเน จตฺติกัณฺฑमानุสฺสเณ
 สัตฺเตเต ปัสสตี จมาเน อุปบฺบิชามาเน ทิเณ ปณฺเฑเต สวณฺเณ
 พุทฺธพณฺเณ: สุกฺเตเต ทุกฺคเตเต ยถากัมมูปาเส สัตฺเตเต ปชานาติ “อิมะ

วต โภณโต สัตตา กายหุจจิเรณ สมันนาคตา วจุหุจจิเรณ
 สมันนาคตา มโนหุจจิเรณ สมันนาคตา อริยานิ อุปวาทกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกัมมสมาทานา, เต กายัสส เกทา
 ปริมมรณา อปายํ ทุคฺคํ วิเนปาดํ นิรยํ อุปันนํ; อิมํ วา ปน
 โภณโต สัตตา กายหุจจิเรณ สมันนาคตา วจุหุจจิเรณ สมันนาคตา
 มโนหุจจิเรณ สมันนาคตา อริยานิ อนุปวาทกา สัมมาทิฏฺฐิจกา
 สัมมาทิฏฺฐิจกัมมสมาทานา, เต กายัสส เกทา ปริมมรณา สุกฺคํ
 สัตถํ โลกํ อุปันนํ; อิติ ทิพฺเพเน จักขุณา วิสฺสุทฺเธน
 อตฺถิกกัณฺโถมานุสฺสเกณ สัตเต บัสนฺติ จมาเน อุปัชฌามาเน ที่เน
 ปณฺเฑเต สฺวณฺเณ ทฺพทฺธณฺเณ สฺส
 ปชานาติ: ยัมปิ ภิกฺขเว ตถาคโต ทิพฺเพเน จักขุณา วิสฺสุทฺเธน
 อตฺถิกกัณฺโถมานุสฺสเกณ วเปฯ ยถากัมมูปคํ สัตเต ปชานาติ,
 อิทัมปิ ภิกฺขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ ผลํ อาคัมม
 ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐานาติ ปริสาสุ ลีหนาทํ นทติ
 พหฺมจักกํ ปวตฺเตติ. ปน จปวํ ภิกฺขเว ตถาคโต อาสวานํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ บัณฺหวิมุตฺตํ ทิฏฺฐิเจว ธัมเม สยํ อภินฺวา
 สจฺฉนิกิตฺวา อุปลัมบัสส วิหริ: ยัมปิ ภิกฺขเว ตถาคโต อาสวานํ
 ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺตํ บัณฺหวิมุตฺตํ ทิฏฺฐิเจว ธัมเม สยํ
 อภินฺวา สจฺฉนิกิตฺวา อุปลัมบัสส วิหริ, อิทัมปิ ภิกฺขเว ตถาคตัสส
 ตถาคตผลํ โหติ, ยํ ผลํ อาคัมม ตถาคโต อาสภณฺจํ
 ปฏฺฐานาติ ปริสาสุ ลีหนาทํ นทติ พหฺมจักกํ ปวตฺเตติ. อิมานิ
 โช ภิกฺขเว ตถาคตัสส ตถาคตผลานิ, เขหิ พลฺเลหิ สมันนาคโต
 ตถาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺฐานาติ ปริสาสุ ลีหนาทํ นทติ
 พหฺมจักกํ ปวตฺเตติ.

๒๒ อลโฆ อายัสมา อานันโท, เยน ภควา, เตนปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตวา ภควันตัง อภิวาเทตวา เอกมัตตัง นิสิติ. เอกมัตตัง
 นิสิตันนัง โฆ อายัสมัตตัง อานันทัง ภควา เขตตทโว “เย เต อานันท
 ายัสมา เตสั เตสั อธิมุตติปทานัง อภิวัณวาลัจฉิกิริยาย” สัตถัตถันตติ,
 วิสารทโท อหัง อานันท ตัตถ ปุชชานามิ เตสั เตสั ตถา ตถา
 อัมมึ เทเสตุ, ยถา ยถา ปุชชัมมิโน สันตัง วา “อติตติ วัธัสสติ,
 อสันตัง วา “นัตถัตติ วัธัสสติ, ธีนัง วา “ธีนัตถัตติ วัธัสสติ, ปณัตถัง วา
 “ปณัตถัตติ วัธัสสติ, สอตุตถัง วา สอตุตถัตถันตติ “วัธัสสติ, อนตุตถัง วา
 “อนตุตถัตถันตติ วัธัสสติ, ยถา ยถา วา ปน ตัง วาตถียย วา อัญญัสสีย
 วา สัจฉิกัตถียย วา, ตถา ตถา วัธัสสติ วา กักขติ วา
 สัจฉิ วา กวิสสัจฉิตี จานเมตัง วิธติ. เขตทาเนตถวิย อานันท
 ภาณานัง, ยทิกัง ตัตถ ตัตถ ยถากุสลาณัง. เขตตัสมา จามัง อานันท
 ภาณมา อัมมึ ภาณัง อุตตริตถัง วา ปณัตถัง วา นัตถัตติ วาตามิ.
 ทลยิมานิ อานันท ตถากตัสส ตถากตตถานิ, เยหิ เทเสหิ สัมมึมาคโต
 ตถาคโต อาสภันจัน ปุชชานาติ ปริสาตุ สีนากัง นทติ ทิรมังจักก
 ปวัตเตติ. กตมานิ ทล? อิมานันท ตถาคโต จานันจ จานโต
 อัญจันจ อัญจันโต ยถากุตัง ปชานาติ: ยัมป้านันท ตถาคโต
 จานันจ จานโต อัญจันจ อัญจันโต ยถากุตัง ปชานาติ:
 อิทัมป้านันท ตถาคตัสส ตถาคตตถัง โหติ, ยัม ทล? อาคัมม
 ตถาคโต อาสภันจัน ปุชชานาติ ปริสาตุ สีนากัง นทติ ทิรมังจักก
 ปวัตเตติ. ปุณ จปัม อานันท ตถาคโต อติตถานาคตปัจจุปปันนัง
 กัมมสมาททานัง จานโส เหตุโส วิปากัง ยถากุตัง ปชานาติ. ยัมป้านันท
 ะเปวะ อิทัมป้านันท ะเปวะ ปุณ จปัม อานันท ตถาคโต สัทธัตถิตถานิมิ

ปฏิภาณ ยถากุต ปชานาติ: ยัมป้านันท์ ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ
 ปุณ จปริ อานันท์ ตถาคโต อเนกธาตุ นานาธาตุ โลภ ยถากุต
 ปชานาติ: ยัมป้านันท์ ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ ปุณ จปริ อานันท์
 ตถาคโต สัตตทานิ นานาธมมัตตักต ยถากุต ปชานาติ: ยัมป้านันท์
 ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ ปุณ จปริ อานันท์ ตถาคโต ปสัสตทานิ
 ปะปุคคฉานิ อินทริยปรโรปรียัตติ ยถากุต ปชานาติ: ยัมป้านันท์
 ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ ปุณ จปริ อานันท์ ตถาคโต ฉนวนโมกข-
 สมาริสมาตัตตนิ ลักเคสสิ โจทานิ วุญฺจันนิ ยถากุต ปชานาติ:
 ยัมป้านันท์ ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ ปุณ จปริ อานันท์ ตถาคโต
 อเนกวิหิติ ปุพเพนิวาสิ อณุลัสสริ, เสยฺยัตถิ, เขมฺมํบิ ชาตํ เทวํ
 ชาติโย ๗ เปฯ อิติ สาการิ สอฺทเทสสิ อเนกวิหิติ ปุพเพนิวาสิ
 อณุลัสสริ: ยัมป้านันท์ ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ ปุณ จปริ อานันท์
 ตถาคโต ทิพฺเพน จักขุณา วิสฺสึทฺเธน อติกัณฺฑมานุสเณน ๗ เปฯ
 ยถากัมมูปเค สัตตเต ปชานาติ. ยัมป้านันท์ ๗ เปฯ อิทัมป้านันท์ ๗ เปฯ
 ปุณ จปริ อานันท์ ตถาคโต อาสวานิ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ
 มัลลวาวิมุตติ ทิฏฺฐเจว อัมเม สยํ อภิลภา สัจฉิกัตถวา อปสัมมํชฺช วิหริเต:
 ยัมป้านันท์ ตถาคโต อาสวานิ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตติ มัลลวาวิมุตติ
 ทิฏฺฐเจว อัมเม สยํอภิลภา สัจฉิกัตถวา อปสัมมํชฺช วิหริเต: อิทัมป้านันท์
 ตถาคตัสส ตถาคตผลํ โหติ, ยํ ผลํ อาคัมมํ ตถาคโต อาสภันจัน
 ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พหฺมํจกฺกํ ปวตฺเตติ. อิมานิ โข
 อานันท์ ทส ตถาคตัสส ตถาคตผลานิ, เยหิ พลเลหิ สมนฺนาคโต ตถาคโต
 อาสภันจัน ปฏิชานาติ ปริสาสุ สีนหาทํ นทติ พหฺมํจกฺกํ ปวตฺเตติ.

๒๓ อิตฺถิ ภิกฺขเว อัมมา กาเยน ปหาตัพพา โน วาจาเย,
 อิตฺถิ ภิกฺขเว อัมมา วาจาเย ปหาตัพพา โน กาเยน, อิตฺถิ

ภิกษเว ธัมมา เนว กาเยน ปหาตัพพา โน วาจา, มัลลฉาย
 ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา. กตเม จ ภิกษเว ธัมมา กาเยน ปหาตัพพา
 โน วาจา? อธิ ภิกษเว ภิกษุ อคฺคสฺส อามันโน โหติ กัลปจิตเว
 เทถ กาเยน, ตเมเน อญฺเฐจ วิมลฺล สหฺมัทตาริ เอวมาหํสุ
 “อามันโน โข อคฺคสฺส อามันโน กัลปจิตเว เทถ กาเยน.
 สาธุ วตฺถามันโน กายหฺมจฺจวิตฺ ปหาเยน กายหฺมจฺจวิตฺ ภาเวตฺติ, โส อญฺเฐจ
 วิมลฺล สหฺมัทตาริหิ วุจฺจมาโน กายหฺมจฺจวิตฺ ปหาเยน กายหฺมจฺจวิตฺ
 ภาเวติ: อิมะ วุจฺจันติ ภิกษเว ธัมมา กาเยน ปหาตัพพา โน
 วาจา. กตเม จ ภิกษเว ธัมมา วาจา ปหาตัพพา โน กาเยน?
 อธิ ภิกษเว ภิกษุ อคฺคสฺส อามันโน โหติ กัลปจิตเว เทถ
 วาจา, ตเมเน อญฺเฐจ วิมลฺล สหฺมัทตาริ เอวมาหํสุ “อามันโน โข
 อคฺคสฺส อามันโน กัลปจิตเว เทถ วาจา. สาธุ วตฺถามันโน
 วุจฺจจฺจวิตฺ ปหาเยน วุจฺจจฺจวิตฺ ภาเวตฺติ, โส อญฺเฐจ วิมลฺล
 สหฺมัทตาริหิ วุจฺจมาโน วุจฺจจฺจวิตฺ ปหาเยน วุจฺจจฺจวิตฺ ภาเวติ: อิมะ
 วุจฺจันติ ภิกษเว ธัมมา วาจา ปหาตัพพา โน กาเยน. กตเม จ
 ภิกษเว ธัมมา เนว กาเยน ปหาตัพพา โน วาจา, มัลลฉาย
 ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา? โสโ ภิกษเว เนว กาเยน ปหาตัพพา
 โน วาจา, มัลลฉาย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา. โสโ ภิกษเว...
 โสโ ภิกษเว...โสโ ภิกษเว...อุปมาโ ภิกษเว...มกฺโข
 ภิกษเว...ปทิสฺโส ภิกษเว...มจฺจวิย ภิกษเว...เนว กาเยน
 ปหาตัพพา โน วาจา, มัลลฉาย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา.
 ปาปกา ภิกษเว อิตฺถา เนว กาเยน ปหาตัพพา โน วาจา,
 มัลลฉาย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา. กตมา จ ภิกษเว ปาปกา
 อิตฺถา? อธิ ภิกษเว อิตฺถนติ คหปิตฺตัสส วา คหปิตฺตัสส วา

ธเนน วา ธัมมเจเนน วา รชเตน วา ชาตรุเปณ วา, ตัตถัธัมมัตถัสส
 ทาสัสส วา อูปวาสัสส วา เขวํ โหติ “อโหวตัมมัสส คหปติสส วา
 คหปติปุตตัสส วา น อิชฺฌณียํ ธเนน วา ธัมมเจเนน วา
 รชเตน วา ชาตรุเปณ วาติ; สมโน วา ปณ พหัมมโน วา ลาภี
 โหติ จีวรบัณฺฑิตปาตเสนาสนคิลานบัจจยเกสฺสชฺชปรักขารานํ, ตัตถัธัมมัตถัสส
 สมณัสส วา พหัมมณัสส วา เขวํ โหติ “อโห วต อยมายัสมา
 น ลาภี อัสส จีวรบัณฺฑิตปาตเสนาสนคิลานบัจจยเกสฺสชฺชปรักขารานันติ:
 อयํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปิกา อิจฺฉา. ปาปิกา ภิกฺขเว อิจฺฉา เนว
 กาเยน ปหาตัพพา โน วาจาย, บัลลวาย ทิสฺวา ทิสฺวา
 ปหาตัพพา. ปาปิกา ภิกฺขเว อิจฺฉา เนว กาเยน ปหาตัพพา โน
 วาจาย, บัลลวาย ทิสฺวา ทิสฺวา ปหาตัพพา. กตมา จ ภิกฺขเว
 ปาปิกา อิจฺฉา? อธ ภิกฺขเว เอกัจโจ อัสสทฺโธ สมาโน “สทฺโธติ
 มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, พุสฺสโต สมาโน “สฺลวติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ
 อิจฺฉติ, อัมบัสฺสโต สมาโน “พหุสฺสโตติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ,
 ลังคณิการาม สมาโน “ปวฺวิตโตติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, กุสฺโต
 สมาโน “ธารทฺธวโรติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, มุฏฺฐัจฉติ สมาโน
 “อุပ္ปฏฺฐิจตฺถสฺสติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, อสมาหิตโต สมาโน “สมาหิตโต
 มํ ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, ทุปฺบัลโล สมาโน “บัลลวติ มํ
 ขาเนยฺยุนฺติ อิจฺฉติ, อชฺฌนาสโต สมาโน “ชฺฌนาสโตติ มํ ขาเนยฺยุนฺติ
 อิจฺฉติ: อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ปาปิกา อิจฺฉา. ปาปิกา ภิกฺขเว
 อิจฺฉา เนว กาเยน ปหาตัพพา โน วาจาย, บัลลวาย ทิสฺวา
 ทิสฺวา ปหาตัพพา. ตถฺเว ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสโก อภิกุญฺญ อิริยติ,
 โสโส โมโส โสโส อูปนาโส มกฺโข ปฬาสโต มจฺฉริยํ ปาปิกา
 อิจฺฉา ปาปิกา อิจฺฉา อภิกุญฺญ อิริยติ, โส เขวํมัสส เวทิตัพเพ “น

ขยมายัสสิมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โลโก น โหติ; ตถา หิมํ
 ขายัสสิมันติ โลโก อภิกุญฺญ อิริยติ. น ขยมายัสสิมา ตถา
 ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ; โมโห โกโร อุปนาโห
 มกฺโข ปทาโส มจฺจวริยํ ปาปกา อิตฺถา ปาปกา อิจฺฉา น โหติ.
 ตถาหิมํ ขายัสสิมันติ ปาปกา อิจฺฉา อภิกุญฺญ อิริยติ. ตตฺถ เจ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ โลโก นาภิกุญฺญ อิริยติ, โทโส โมโห โกโร
 อุปนาโห มกฺโข ปทาโส มจฺจวริยํ ปาปกา อิตฺถา ปาปกา อิจฺฉา
 นาภิกุญฺญ อิริยติ, โส เขวมัสสิ เวทิตฺถโธ “ตถา ขยมายัสสิมา
 ปชานาติ, ยถา ปชานโต โลโก น โหติ; ตถาหิมํ ขายัสสิมันติ
 โลโก นาภิกุญฺญ อิริยติ. ตถา ขยมายัสสิมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โทโส น โหติ; โมโห โกโร อุปนาโห มกฺโข ปทาโส มจฺจวริยํ
 ปาปกา อิตฺถา ปาปกา อิจฺฉา น โหติ; ตถาหิมํ ขายัสสิมันติ
 ปาปกา อิจฺฉา นาภิกุญฺญ อิริยตฺติ.

๒๘ เอกํ สมยํ ขายัสสิมา มหาจุณฺโธ เจตฺตุ วิรหติ สหชาตियํ. ตตฺถ
 โข ขายัสสิมา มหาจุณฺโธ ภิกฺขุ ขามันฺเตสิ “อวฺโส ภิกฺขโวติ.
 “อวฺโสติ โข ภิกฺขุ ขายัสสิมโต มหาจุณฺทิสฺส ปจฺจัสสโสตฺถุ. ขายัสสิมา
 มหาจุณฺโธ เขตฺถโวจ “อาณวาทํ อวฺโส ภิกฺขุ วทมาโน “ชานามิมํ
 ธมฺมํ บัณฑิตามิมํ ธมฺมมนฺติ: ตตฺถ เจ อวฺโส ภิกฺขุ โลโก
 อภิกุญฺญ ติฏฺฐติ, โทโส โมโห โกโร อุปนาโห มกฺโข ปทาโส
 มจฺจวริยํ ปาปกา อิตฺถา ปาปกา อิจฺฉา อภิกุญฺญ ติฏฺฐติ, โส
 เขวมัสสิ เวทิตฺถโธ “น ขยมายัสสิมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โลโก น โหติ; ตถา หิมํ ขายัสสิมันติ โลโก อภิกุญฺญ ติฏฺฐติ.
 น ขยมายัสสิมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ;
 โมโห โกโร อุปนาโห มกฺโข ปทาโส มจฺจวริยํ ปาปกา อิตฺถา

ปาปักา อิจฺฉา น โหติ; ตถา ทึมฺมํ อายัสฺสํมัตตํ ปาปักา อิจฺฉา
 อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ. ภาวนาวาทํ อวฺสุโส ภิกฺขุ วทมาโน “ภาวิตถาโยมฺหิ
 ภาวิตถึโส ภาวิตถิตฺโต ภาวิตถึวโลเปติ: ตัณฺहे อวฺสุโส ภิกฺขุ โลโก
 อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ, โทโส โมโห โกโร อุปฺนาโห มกฺกโช ปฬาสโ
 มจฺจฺนริยํ ปาปักา อิสฺสลา ปาปักา อิจฺฉา อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ, โส
 เขมฺมัสส เวทิตฺตํโพ “น อยมายัสฺสมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โลโก น โหติ; ตถา ทึมฺมํ อายัสฺสํมัตตํ โลโก อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ.
 น อยมายัสฺสมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ;
 โมโห โกโร อุปฺนาโห มกฺกโช ปฬาสโ มจฺจฺนริยํ ปาปักา อิสฺสลา
 ปาปักา อิจฺฉา น โหติ; ตถา ทึมฺมํ อายัสฺสํมัตตํ ปาปักา อิจฺฉา
 อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ. ภาวนาวาทํวจ อวฺสุโส ภิกฺขุ วทมาโน ภาวนาวาทํวจ
 “ชานามึมฺมํ อิมฺมํ ปัสสามึมฺมํ อิมฺมํ, ภาวิตถาโยมฺหิ ภาวิตถึโส
 ภาวิตถิตฺโต ภาวิตถึวโลเปติ: ตัณฺहे อวฺสุโส ภิกฺขุ โลโก อภิกุญฺญํ
 ติฏฺฐจติ, โทโส โมโห โกโร อุปฺนาโห มกฺกโช ปฬาสโ มจฺจฺนริยํ
 ปาปักา อิสฺสลา ปาปักา อิจฺฉา อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ, โส เขมฺมัสส
 เวทิตฺตํโพ “น อยมายัสฺสมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โลโก น
 โหติ; ตถา ทึมฺมํ อายัสฺสํมัตตํ โลโก อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ. น อยมายัสฺสมา
 ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ; โมโห โกโร
 อุปฺนาโห มกฺกโช ปฬาสโ มจฺจฺนริยํ ปาปักา อิสฺสลา ปาปักา อิจฺฉา
 น โหติ; ตถา ทึมฺมํ อายัสฺสํมัตตํ ปาปักา อิจฺฉา อภิกุญฺญํ ติฏฺฐจติ.
 เสยฺยถาปิ อวฺสุโส ปุริโส ทฬิตฺตํโทว สมาโน อตฺถมวาทํ วเทยฺย,
 อธโนว สมาโน ธนวาทํ วเทยฺย, อโกลควาทํ สมาโน โกลควาทํ
 วเทยฺย; โส กิตฺติมณฺเฑว ธนกรณเฑ สมฺบุตฺตํเน น ลักฺกณเฑยฺย
 อุปฺนํหาตุ อมฺมํ วา อถฺถนํ วา รชตํ วา ชาตฺรํ วา; ตเมมฺมํ เหว

ขานะยัง “กถิกโกว ขยมายัสสมา สสมาโน อัสสมาทัง วเทติ. ขอโนว
 ขยมายัสสมา สสมาโน ธนนาทัง วเทติ, ขโณคชาว ขยมายัสสมา
 สสมาโน โณคชาทัง วเทติ, ตัง กิธัสส เหตุ, ตถา ทิ ขยมายัสสมา
 กิธัสสจจิเทว ธนกรณเณย สหุปฺปັນเน น สักโกติ อุปฺปาทัง อนิ วา
 ธัมมํ วา ธมมํ วา ชาตฺตํ วาติ; เขวเมว โข ชาตุโส ชาตฺตนาทังจ
 ภิกขุ วทมาโน ภาวนาทังจ “ชานามิมิ ธัมมํ ปัสสาลิมิ ธัมมํ,
 ภาวิตถาโยมมิ ภเวตฺถโส ภาวิจิตฺโต ภาวิตปฺปโยติ: ตังจ
 ชาตุโส ภิกขุ โสโก นภิกขุ ย ติจฺจจติ, โทโส โมโห โโกโร อุปฺปาท
 มกฺโข ปปฺปาทโส มจฺจริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา นภิกขุ ย
 ติจฺจจติ, โส เขวมัสส เวกขิตฺโท “น ขยมายัสสมา ตถา ปชานาติ,
 ยถา ปชานโต โสโก น โหติ; ตถา ทิมิ อายัสสมันตํ โสโก
 นภิกขุ ย ติจฺจจติ. น ขยมายัสสมา ตถา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โสโก น โหติ; โมโห โโกโร อุปฺปาทโส มกฺโข ปปฺปาทโส มจฺจริยํ
 ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา น โหติ; ตถา ทิมิ อายัสสมันตํ
 ปาปิกา อิจฺฉา นภิกขุ ย ติจฺจจติ. ชาตฺตนาทัง ชาตุโส ภิกขุ วทมาโน
 ชานามิมิ ธัมมํ ปัสสาลิมิ ธัมมํ: ตังจ ชาตุโส ภิกขุ โสโก
 นภิกขุ ย ติจฺจจติ, โทโส โมโห โโกโร อุปฺปาทโส มกฺโข ปปฺปาทโส
 มจฺจริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา นภิกขุ ย ติจฺจจติ, โส
 เขวมัสส เวกขิตฺโท “ตถา ขยมายัสสมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โสโก น โหติ; ตถา ทิมิ อายัสสมันตํ โสโก นภิกขุ ย ติจฺจจติ.
 ตถา ขยมายัสสมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โสโก น โหติ; โมโห
 โโกโร อุปฺปาทโส มกฺโข ปปฺปาทโส มจฺจริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา
 อิจฺฉา น โหติ; ตถา ทิมิ อายัสสมันตํ ปาปิกา อิจฺฉา นภิกขุ ย
 ติจฺจจติ. ภาวนาทัง ชาตุโส ภิกขุ วทมาโน “ภาวิตถาโยมมิ

ภาวิตสึโล ภาวิตจิตโต ภาวิตบัพโภติ: ตัณเฏ อาวุโส ภิกขุ โลโก
 นาภิกุญฺญ ตัญฺจติ, โทโส โมโห โกโธ อุปฺปนาโห มกฺโข ปฬาสึ
 มัจฺฉริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา นาภิกุญฺญ ตัญฺจติ, โส
 เขมฺมัสส เวทิตฺตํโพ “ตถา อยมายัสฺมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต
 โลโก น โหติ; ตถา ทึมฺ อายัสฺมึนฺตํ โลโก นาภิกุญฺญ ตัญฺจติ.
 ตถา อยมายัสฺมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ; โมโห
 โกโธ อุปฺปนาโห มกฺโข ปฬาสึ มัจฺฉริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา
 อิจฺฉา น โหติ; ตถา ทึมฺ อายัสฺมึนฺตํ ปาปิกา อิจฺฉา นาภิกุญฺญ
 ตัญฺจติ. ภาวนวาทํวํ อาวุโส ภิกขุ วทมาโน ภาวนวาทํวํ
 “ชานามึมฺ อมึมฺ บัณฑิตามึมฺ อมึมฺ, ภาวตกาโยมึหิ ภาวิตสึโล
 ภาวิตจิตโต ภาวิตบัพโภติ: ตัณเฏ อาวุโส ภิกขุ โลโก นาภิกุญฺญ
 ตัญฺจติ, โทโส โมโห โกโธ อุปฺปนาโห มกฺโข ปฬาสึ มัจฺฉริยํ
 ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา นาภิกุญฺญ ตัญฺจติ, โส เขมฺมัสส
 เวทิตฺตํโพ “ตถา อยมายัสฺมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โลโก น
 โหติ; ตถา ทึมฺ อายัสฺมึนฺตํ โลโก นาภิกุญฺญ ตัญฺจติ. ตถา
 อยมายัสฺมา ปชานาติ, ยถา ปชานโต โทโส น โหติ; โมโห โกโธ
 อุปฺปนาโห มกฺโข ปฬาสึ มัจฺฉริยํ ปาปิกา อิตฺถา ปาปิกา อิจฺฉา
 น โหติ; ตถา ทึมฺ อายัสฺมึนฺตํ ปาปิกา อิจฺฉา นาภิกุญฺญ
 ตัญฺจติ. เสยฺยดาปึ อาวุโส ปุริโส อตฺถิโฆว สมานอ อตฺถิฆวาทํ
 วเทยฺย, ธนวา สมานอ ธนวาทํ วเทยฺย, โภควา สมานอ
 โภควาทํ วเทยฺย; โส กิลฺลิมิฬฺจิเทว ธนกวณฺเณ สมุပ္ปันเน
 ลักฺกณฺเณยฺย อุปฺปเนหาตุ ธนํ วา ธนฺนํ วา วชตํ วา ชาตฺวปฺปํ วา;
 ตเมเนฺน เหว ชาเนยฺยํ “อตฺถิโฆว อยมายัสฺมา สมานอ อตฺถิฆวาทํ
 วเทติ, ธนวา อยมายัสฺมา สมานอ ธนวาทํ วเทติ, โภควา

อภิวาเทตฺวา เขมณฺโณ นิสฺสํทํ, เขมณฺโณ นิสฺสํมา โข กาลิ อูปาสิกา กุรฺวหฺริกา
 ขายฺลิมณฺโณ มหาจฺจํจํ เอตทโว “วุตฺตมํทํ ภาณฺเต ภควตา กุมาริปปญฺเฬสุ
 “อตฺถสฺส บัดฺติ หทยสฺส สันติ” เชตฺวาน เณํ บิยฺสาตฺรํ,
 เอโกท ฌายี สุขมานุโพธิ, ตสฺมา ชเนน น กโรมิ สักขี,
 สักขี น สัมบชฺชติ เณจํ เมติ.

อิมสฺส น โข ภาณฺเต ภควตา สขิตฺเตน ภาสิตสฺส กถํ วิตฺถาเรน อตฺถโ
 ทฺฐจฺจํโพติ. ปจฺจวกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี เอเก สมนพฺรหฺมณา
 อตฺถาภินิพฺพตฺเตสุ. ยาวตา โข ภคินี ปจฺจวกลินสฺมาบัตฺติปรมา
 ตทภินฺวาสิ ภควา, ตทภินฺวาย ภควา อาทิมํทสฺส อาทินวํทสฺส
 นิสฺสรณมํทสฺส มัคคามัคคฺวานทสฺสนมํทสฺส, ตสฺส อาทิตสฺสนเหตฺ
 อาทินวํทสฺสนเหตฺ นิสฺสรณทสฺสนเหตฺ มัคคามัคคฺวานทสฺสนเหตฺ อตฺถสฺส
 บัดฺติ หทยสฺส สันติ วิตฺตา โหติ. อาโปกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข
 ภคินี...เตโชกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี...วาโยกลินสฺมาบัตฺติปรมา
 โข ภคินี...นีลกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี...ปิตฺถกลินสฺมาบัตฺติปรมา
 โข ภคินี...โลหิตกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี...โอทาทกลิน-
 สมาบัตฺติปรมา โข ภคินี...อากาสกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี...
 วิญฺญาณกลินสฺมาบัตฺติปรมา โข ภคินี เอเก สมนพฺรหฺมณา
 อตฺถาภินิพฺพตฺเตสุ. ยาวตา โข ภคินี วิญฺญาณกลินสฺมาบัตฺติปรมา
 ตทภินฺวาสิ ภควา, ตทภินฺวาย ภควา อาทิมํทสฺส อาทินวํทสฺส
 นิสฺสรณมํทสฺส มัคคามัคคฺวานทสฺสนมํทสฺส, ตสฺส อาทิตสฺสนเหตฺ
 อาทินวํทสฺสนเหตฺ นิสฺสรณทสฺสนเหตฺ มัคคามัคคฺวานทสฺสนเหตฺ
 อตฺถสฺส บัดฺติ หทยสฺส สันติ วิตฺตา โหติ. อติ โข ภคินี ยนฺติ
 วุตฺตํ ภควตา กุมาริปปญฺเฬสุ

“อตฺถสฺส บัดฺติ หทยสฺส สันติ” เชตฺวาน เณํ บิยฺสาตฺรํ,

เตนปลั่งกมิถา; อุปปลั่งกมิถา ภาควันต์ อภิภาเทตวา เอกมณัต
 นิสีทสุ; เอกมณัต นิสินนา โข เต ภิกขุ ภาควันต์ เขตทโวจุ “อิธ
 มยํ ภันเต ปุพฺพัตถมสมยํ นิวาเสตวา ปัตตจฺจวมาทาย สาวตฺถิย
 ปณฺทหาย ปวิสิมหา. “เตสํ โน ภันเต อัมหากํ เขตทโธสิ
 “อติปโปโต โข ตาวํ สาวตฺถิยํ ปณฺทหาย จริตุ. ยันฺนุณ มยํ, เยน
 อัจฉวตฺตติยานํ ปรีพพาชกานํ อาราโม, เตนปลั่งกเมยฺยามาติ. อถโฆ
 มยํ ภันเต, เยน อัจฉวตฺตติยานํ ปรีพพาชกานํ อาราโม,
 เตนปลั่งกมิถา; อุปปลั่งกมิถา เตหิ อัจฉวตฺตติเยหิ ปรีพพาชเกหิ
 สักกํ สัมโมทิมหา; สัมโมทนีเย กถํ สาราณนีเย วิตฺสาเวตวา เอกมณัต
 นิสีทิมหา. เอกมณัต นิสินเน โข ภันเต อัจฉวตฺตติยา ปรีพพาชกา
 อเนหิ เขตทโวจุ “สมโน อวฺโส โคตโม สวากานํ เอวํ อัมมํ เทเสติ
 “เอถ ตูเมหิ ภิกขเว สัพฺเพ อัมมํ อภิขานาถ, สัพฺเพ อัมมํ อภิฉวาย
 อภิฉวาย วิหราติ. มยฺมํปิ โข อวฺโส สวากานํ เอวํ อัมมํ เทเสม
 “เอถ ตูเมหิ อวฺโส สัพฺเพ อัมมํ อภิขานาถ, สัพฺเพ อัมมํ อภิฉวาย
 อภิฉวาย วิหราติ. อิทฺธ โน อวฺโส โก วิเสโส โก
 อธิปฺปายโส ก็ นานาภรณํ สมณัสสํ วา โคตมัสสํ อัมหากํ วา
 ยทิกํ อัมมํเทสํนํ วา อัมมํเทสํนํ อนุสาสนิยา วา อนุสาสนินิติ.
 อถโฆ มยํ ภันเต เตสํ อัจฉวตฺตติยานํ ปรีพพาชกานํ ภาสีติ
 เมว อภินันฺทิมหา นปฺปฏิกโกสิมหา, อนุภินันฺทิตวา อปฺปฏิกโกสิตวา
 กุญฺจาสาสนา ปักกมิถา “ภาควโต สันติเก เอตัสสํ ภาสีตัสสํ ชัตถํ
 อาชานัสสํมาติ. “เอวํวาทีโน ภิกขเว อัจฉวตฺตติยา ปรีพพาชกา
 เอวํสัสสุ วณฺเณยา “เอโก อวฺโส บัลโหิ เอโก อุตฺเทโส เอกํ
 เวยฺยาภรณํ, เทวํ บัลลิทา เทวํ อุตฺเทสา เทวํ เวยฺยาภรณานิ,
 ตโย บัลลิทา ตโย อุตฺเทสา ตินิ เวยฺยาภรณานิ, จัตตาโร บัลลิทา

จัตตาโร อุตฺตเสลา จัตตาริ เวยฺยาकरणานิ, บัณฺฑิ บัณฺฑิหา
 บัณฺฑิ อุตฺตเสลา บัณฺฑิ เวยฺยาकरणานิ, น บัณฺฑิหา น อุตฺตเสลา น
 เวยฺยาकरणานิ, ตัตต บัณฺฑิหา ตัตต อุตฺตเสลา ตัตต เวยฺยาकरणานิ,
 อัญฺจ บัณฺฑิหา อัญฺจ อุตฺตเสลา อัญฺจ เวยฺยาकरणานิ, นว บัณฺฑิหา นว
 อุตฺตเสลา นว เวยฺยาकरणานิ, ทส บัณฺฑิหา ทส อุตฺตเสลา ทส
 เวยฺยาकरणานิติ. เอว ปุญฺจา ภิกขเว อลฺลภิตตฺถิยา ปฏิทฺธาชาภา เมว
 สัมปทาผลิตตฺถิยา อลฺลภิตตฺถิยา วิจฺจาคํ อลฺลภิตตฺถิยา. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ยถา
 ภิกขเว อลฺลภิตตฺถิยา. นานํตํ ภิกขเว ปตฺตํสามิ สทฺธวเก โลเก
 สมารเก สทฺธวเก สลฺลสมณทฺธวเกนิยา ปชาย สทฺธวมนุสฺสาโย
 อิมํตํ บัณฺฑิหา เวยฺยาकरणานิ จิตฺตํ อาราธเยยฺย อลฺลภิตตฺถิยา ตถาคเตน
 วา ตถาคตสวาทเนน วา อโธ วา ปม สุตฺวา. “เอโก บัณฺฑิ
 เอโก อุตฺตเสลา เอกํ เวยฺยาकरणานิติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ,
 กิธฺสํเต ปุญฺจํ วุตฺตํ? เอกธมฺเม ภิกขเว ภิกขุ สัมมานิตฺถินทฺมาโน
 สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมูจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํทสฺสวํ สัมมัตถาภิสเมจฺจ
 ทิฏฺฐิเจว ธมฺเม ทุกฺขธมฺมํตโร โหติ. กตมํลํ? เอกธมฺเม? สทฺธว สัตตา
 อาราญฺญจิกขา. อิมํลํ โข ภิกขเว เอกธมฺเม ภิกขุ สัมมานิตฺถินทฺมาโน
 สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมูจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํทสฺสวํ สัมมัตถาภิสเมจฺจ
 ทิฏฺฐิเจว ธมฺเม ทุกฺขธมฺมํตโร โหติ. “เอโก บัณฺฑิ เอโก
 อุตฺตเสลา เอกํ เวยฺยาकरणานิติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ, อิมํเต ปุญฺจํ
 วุตฺตํ. “เทวํ บัณฺฑิหา เทวํ อุตฺตเสลา เทวํ เวยฺยาकरणานิติ อิติ
 โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิธฺสํเต ปุญฺจํ วุตฺตํ? ทวํลํ ภิกขเว
 ธมฺเมลํ สัมมานิตฺถินทฺมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมูจฺจมาโน
 สัมมาปริยัตตํทสฺสวํ สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว ธมฺเม ทุกฺขธมฺมํตโร
 โหติ. กตมํลํ? ทวํลํ? นานํ จ รุเป จ, อิมํลํ โข

ภิกขเว ทวีสุ อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตทสฺสาวี สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว
 อัมเม ทุกฺขัสสัณฺตโกโร โหติ. “เทวํ บัณฺหา เทวํ อุตฺเทสสา เทวํ
 เวยฺยากรณานํติ อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ. “ตโย
 บัณฺหา ตโย อุตฺเทสสา ตึณิ เวยฺยากรณานํติ อิติ โข ปเนตํ
 วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? ตัสฺสุ ภิกขเว อัมเมสุ ภิกขุ
 สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมา-
 ปริยัตตทสฺสาวี สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขัสสัณฺตโกโร
 โหติ. กตเมสุ ตัสฺสุ? ตัสฺสุ เวทนาสุ. อิมेषฺสุ โข ภิกขเว ตัสฺสุ
 อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน
 สัมมาปริยัตตทสฺสาวี สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขัสสัณฺตโกโร
 โหติ. “ตโย บัณฺหา ตโย อุตฺเทสสา ตึณิ เวยฺยากรณานํติ อิติ
 ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ. “จัตตาโร บัณฺหา จัตตาโร อุตฺเทสสา
 จัตตาริ เวยฺยากรณานํติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจํ
 วุตฺตํ? จตุสุ ภิกขเว อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตทสฺสาวี สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว อัมเม
 ทุกฺขัสสัณฺตโกโร โหติ. กตเมสุ จตุสุ? จตุสุ อาหาเรสุ. อิมेषฺสุ โข
 ภิกขเว จตุสุ อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตทสฺสาวี สัมมัตถาภิสเมจฺจ ทิฏฺฐิเจว อัมเม
 ทุกฺขัสสัณฺตโกโร โหติ. “จัตตาโร บัณฺหา จัตตาโร อุตฺเทสสา จัตตาริ
 เวยฺยากรณานํติ อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ. “บัณฺจ
 บัณฺหา บัณฺจ อุตฺเทสสา บัณฺจ เวยฺยากรณานํติ อิติ โข ปเนตํ
 วุตฺตํ, กิณฺเจตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? บัณฺจสุ ภิกขเว อัมเมสุ ภิกขุ
 สัมมานิพพิณฑมาโน สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมา-

ปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขัสสสันตโกโร
 โหติ. กตเมสุ ปัจจสุ ? ปัจจสุ อูปาทานักขันเธสุ. อิมesu ไช
 ภิกขเว ปัจจสุ อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฺณมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว อัมเม
 ทุกขัสสสันตโกโร โหติ. “ปัจจ ปัจจา ปัจจ อุตฺเตสา ปัจจ เวยฺยาकरणานํติ
 อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ. “น ปัจจา น อุตฺเตสา
 น เวยฺยาकरणานํติ อิติ ไช ปเนตํ วุตฺตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ ? นลฺ ภิกขเว
 อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฺณมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน
 สัมมาปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขัสสสันตโกโร
 โหติ. กตเมสุ นลฺ ? นลฺ อัสสํตติเกสุ อายตเนสุ. อิมesu ไช
 ภิกขเว นลฺ อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฺณมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว
 อัมเม ทุกขัสสสันตโกโร โหติ. “น ปัจจา น อุตฺเตสา น
 เวยฺยาकरणานํติ อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ. “สํตฺต
 ปัจจา สํตฺต อุตฺเตสา สํตฺต เวยฺยาकरणานํติ อิติ ไช ปเนตํ
 วุตฺตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ ? สํตฺตลฺ ภิกขเว อัมเมสุ ภิกขุ
 สัมมานิพพิณฺณมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมา-
 ปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว อัมเม ทุกขัสสสันตโกโร
 โหติ. กตเมสุ สํตฺตลฺ ? สํตฺตลฺ วิจฺจวณฺณจฺจุตฺตลฺ. อิมesu ไช ภิกขเว
 สํตฺตลฺ อัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพิณฺณมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตถ์ธรรมาภิสส สัมมัตถ์ธรรมาภิสส ทิฏฐิเจว
 อัมเม ทุกขัสสสันตโกโร โหติ. “สํตฺต ปัจจา สํตฺต อุตฺเตสา
 สํตฺต เวยฺยาकरणานํติ อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ.
 “อภฺยัส ปัจจา อภฺยัส อุตฺเตสา อภฺยัส เวยฺยาकरणานํติ อิติ ไช

ปณฺเฑ วุตฺตํ, กิณฺเฑเต ปฏฺิจจํ วุตฺตํ? อัญฺจสุ ภัคฺชเว อัมเมสุ
 ภัคฺชํ สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน
 สัมมาปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว อัมเม ทุกฺขลลิตฺตํตฺกโร
 โหติ. กตเมสุ อัญฺจสุ? อัญฺจสุ โลกอัมเมสุ. อิมेषฺสุ โข ภัคฺชเว
 อัญฺจสุ อัมเมสุ ภัคฺชํ สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว
 อัมเม ทุกฺขลลิตฺตํตฺกโร โหติ. “อัญฺจ บัณฺหา อัญฺจ อุตฺเทสสา อัญฺจ
 เวยฺยาकरणานํติ อิติ ยันตี วุตฺตํ, อิทเมเต ปฏฺิจจํ วุตฺตํ. “นว
 บัณฺหา นว อุตฺเทสสา นว เวยฺยาकरणานํติ อิติ โข ปณฺเฑ วุตฺตํ,
 กิณฺเฑเต ปฏฺิจจํ วุตฺตํ? นวสุ ภัคฺชเว อัมเมสุ ภัคฺชํ
 สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมา-
 ปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว อัมเม ทุกฺขลลิตฺตํตฺกโร
 โหติ. กตเมสุ นวสุ? นวสุ สัตตาวาเสสุ. อิมेषฺสุ โข ภัคฺชเว
 นวสุ อัมเมสุ ภัคฺชํ สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว
 อัมเม ทุกฺขลลิตฺตํตฺกโร โหติ. “นว บัณฺหา นว อุตฺเทสสา นว
 เวยฺยาकरणานํติ อิติ ยันตี วุตฺตํ, อิทเมเต ปฏฺิจจํ วุตฺตํ. “ทส
 บัณฺหา ทส อุตฺเทสสา ทส เวยฺยาकरणานํติ อิติ โข ปณฺเฑ วุตฺตํ,
 กิณฺเฑเต ปฏฺิจจํ วุตฺตํ? ทสสุ ภัคฺชเว อัมเมสุ ภัคฺชํ
 สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมา-
 ปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว อัมเม ทุกฺขลลิตฺตํตฺกโร
 โหติ. กตเมสุ ทสสุ? ทสสุ อภสฺสทกัมมปเดสุ. อิมेषฺสุ โข ภัคฺชเว
 ทสสุ อัมเมสุ ภัคฺชํ สัมมานิพฺพิณฺฑิตมาโน สัมมาวิรัชฺชมาโน
 สัมมาวิมุจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํทสฺสาวํ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐเฐว

ธัมเม ทุกขัสสันตโกโร โหติ. ทส มัลลิกา ทส อุตฺเทสสา ทส
เวรียากรณานีติ อิติ ยันตํ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํนํติ.

๒๘ เอกํ สมยํ ภควา กชังคลายํ วิหริติ เวทฺฐิเน. อถโข
ธัมมพฺพลา กชังคลา อูปาสกา, येन กชังคลา ภิกฺขุณฺเณ, เตนุปลังกมิสฺสุ;
อูปลังกมิสฺวา กชังคลํ ภิกฺขุณฺเณ อภาวาทฺเตว เอกมฺนัตํ นิสีทิสฺสุ;
เอกมฺนัตํ นิสีณฺนา โข กชังคลา อูปาสกา กชังคลํ ภิกฺขุณฺเณ เอตทโวจํ
“วุตฺตมิตํ อัยเย ภควตา มหาปัลเลหิสฺสุ” “เอโก มัลลิกํ เอโก อุตฺเทโส
เอกํ เวรียากรณํ, เทวํ มัลลิกา เทวํ อุตฺเทสสา เทวํ เวรียากรณานิ,
ตโย มัลลิกา ตโย อุตฺเทสสา ตฺวณิ เวรียากรณานิ, จัตตาโร มัลลิกา
จัตตาโร อุตฺเทสสา จัตตาริ เวรียากรณานิ, มัลลํ มัลลิกา มัลลํ
อุตฺเทสสา มัลลํ เวรียากรณานิ, น มัลลิกา น อุตฺเทสสา น
เวรียากรณานิ, สัตฺตํ มัลลิกา สัตฺตํ อุตฺเทสสา สัตฺตํ เวรียากรณานิ,
อวัจฺจํ มัลลิกา อวัจฺจํ อุตฺเทสสา อวัจฺจํ เวรียากรณานิ, นว มัลลิกา
นว อุตฺเทสสา นว เวรียากรณานิ, ทส มัลลิกา ทส อุตฺเทสสา ทส
เวรียากรณานีติ. อิมัสสึ น โข อัยเย ภควตา ลักขิตฺเตน ภาสิตัสสึ
กถํ วิตฺตาเรณ อตฺถโก ทวัจฺจัพพะโลติ. น โข ปเนตํ อวฺวโส ภควโต
ธัมมฺวสา สุตํ ธัมมฺวสา ปฏิกคฺคหิตํ, นปิ มโนภาวนียานํ ภิกฺขุณฺเณ
ธัมมฺวสา สุตํ ธัมมฺวสา ปฏิกคฺคหิตํ; อปฺปํ ยถาเมตฺถ ขายติ, ตํ
สุณฺหาถ สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิตัสสามีติ. “เอวํ อัยเยติ โข กชังคลา
อูปาสกา กชังคลายํ ภิกฺขุณฺเณยา มัลลิจฺจัสสึ. กชังคลา ภิกฺขุณฺเณ
เอตทโวจํ “เอโก มัลลิกํ เอโก อุตฺเทโส เอกํ เวรียากรณานํติ
อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ ภควตา, กิณฺเณเจตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ ? เอกธัมเม
อวฺวโส ภิกฺขุ ธัมมํ นพฺพินฺทมาโน ธัมมํ วาริชฺชมาโน ธัมมํ วามุจฺจมาโน

สัมมาปริยัตตัสสาลว สัมมัตถากาสเมจจ ทิฏฐิเจว ธัมเม ทุกขัสสสันตกโร
 โหติ. กตมัสมี เอกธัมเม? สัพเพ สัตตา ออาหารัญจิตกา.
 อิมัสมี โข อารุโธ เอกธัมเม ภิกขุ สัมมานิพพินทมาโน
 สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจจมาโน สัมมาปริยัตตัสสาลว
 สัมมัตถากาสเมจจ ทิฏฐิเจว ธัมเม ทุกขัสสสันตกโร โหติ. เอโก
 บัลโหิ เอโก อุตฺเทโส เอก เวຍာกรณนီติ อิติ
 ยันต วุตต ภควตา, อิทเมต ปญฺจ วุตต. เทว บัลหา เทว
 อุตฺเทสา เทว เวຍာกรณนီติ อิติ โข ปเนต วุตต ภควตา,
 ภิกฺขเจต ปญฺจ วุตต? ทิวสุ อารุโธ ธัมเมสุ ภิกขุ สัมมา-
 นิพพินทมาโน สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจจมาโน สัมมาปริยัตตัสสาลว
 สัมมัตถากาสเมจจ ทิฏฐิเจว ธัมเม ทุกขัสสสันตกโร โหติ. กตเมสุ
 ทิวสุ? นามะ จ รุเป จ. อิมesu โข อารุโธ ทิวสุ ธัมเมสุ
 ภิกขุ สัมมานิพพินทมาโน สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจจมาโน
 สัมมาปริยัตตัสสาลว สัมมัตถากาสเมจจ ทิฏฐิเจว ธัมเม
 ทุกขัสสสันตกโร โหติ. เทว บัลหา เทว อุตฺเทสา เทว
 เวຍာกรณนီติ อิติ ยันต วุตต ภควตา, อิทเมต ปญฺจ วุตต. ตโย
 บัลหา ตโย อุตฺเทสา ตินิ เวຍာกรณนီติ โข ปเนต วุตต ภควตา,
 ภิกฺขเจต ปญฺจ วุตต? ติวสุ อารุโธ ธัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพินทมาโน
 สัมมาวิรัชชมาโน สัมมาวิมุจจมาโน สัมมาปริยัตตัสสาลว สัมมัตถากาสเมจจ
 ทิฏฐิเจว ธัมเม ทุกขัสสสันตกโร โหติ. กตเมสุ ติวสุ? ติวสุ เวทนาสุ. อิมesu
 โข อารุโธ ติวสุ ธัมเมสุ ภิกขุ สัมมานิพพินทมาโน สัมมาวิรัชชมาโน
 สัมมาวิมุจจมาโน สัมมาปริยัตตัสสาลว สัมมัตถากาสเมจจ ทิฏฐิเจว
 ธัมเม ทุกขัสสสันตกโร โหติ. ตโย บัลหา ตโย อุตฺเทสา ตินิ
 เวຍာกรณนီติ อิติ ยันต วุตต ภควตา, อิทเมต ปญฺจ วุตต,

จัตตาโร บัณฺหา จัตตาโร อุกฺกเทสสา จัตตาริ เวยฺยาकरणานิติ อิติ
 โข ปเนตฺ วุตฺตํ ภควตา, กิณฺเวตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? จตุสุ
 อากุโส อัมเมสุ ภิกฺขุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมาปริยัตตํสํสาวิ
 สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขสํสํมตฺกโร โหติ. กตเมสุ
 จตุสุ? จตุสุ ตติปฏิจฺจาเนสุ. อิมेषุ โข อากุโส จตุสุ อัมเมสุ
 ภิกฺขุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมาปริยัตตํสํสาวิ สัมมัตตภาสิเมจฺจํ
 ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขสํสํมตฺกโร โหติ. จัตตาโร บัณฺหา จัตตาโร อุกฺกเทสสา
 จัตตาริ เวยฺยาकरणานิติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ ภควตา, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ
 วุตฺตํ. บัณฺจํ บัณฺหา บัณฺจํ อุกฺกเทสสา บัณฺจํ เวยฺยาकरणานิติ อิติ โข
 ปเนตฺ วุตฺตํ ภควตา, กิณฺเวตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ? บัณฺจสุ
 อากุโส อัมเมสุ ภิกฺขุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมาปริยัตตํสํสาวิ
 สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขสํสํมตฺกโร โหติ. กตเมสุ
 บัณฺจสุ? บัณฺจสุ อิมทริเยสุ... กตเมสุ นนฺ? นนฺ นิสฺสวณฺเณยาสุ
 ธาตุสุ... กตเมสุ สัตฺตสุ? สัตฺตสุ โหเชนฺนํเรสุ... กตเมสุ
 อัญฺจสุ? อัญฺจสุ อวิเยสุ อัญฺจวิเยเกสุ มัคฺเคสุ. อิมेषุ โข อากุโส
 อัญฺจสุ อัมเมสุ ภิกฺขุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมาปริยัตตํสํสาวิ
 สัมมัตตภาสิเมจฺจํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขสํสํมตฺกโร โหติ. อัญฺจ
 บัณฺหา อัญฺจ อุกฺกเทสสา อัญฺจ เวยฺยาकरणานิติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ
 ภควตา, อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตํ “นว บัณฺหา นว อุกฺกเทสสา นว
 เวยฺยาकरणานิติ อิติ โข ปเนตฺ วุตฺตํ ภควตา, กิณฺเวตํ ปฏิจฺจํ
 วุตฺตํ? นวสุ อากุโส อัมเมสุ ภิกฺขุ สัมมานิทฺทินฺทมาโน สัมมา-
 วิรัชฺชมาโน สัมมาวิมูจฺจมาโน สัมมาปริยัตตํสํสาวิ สัมมัตตภา-
 สิเมจฺจํ ทิฏฺฐิเจว อัมเม ทุกฺขสํสํมตฺกโร โหติ. กตเมสุ นวสุ?
 นวสุ สัตฺตาวาเสสุ. อิมेषุ โข อากุโส นวสุ อัมเมสุ ภิกฺขุ

สัมมานิพัตติมาโน สัมมาวิรัชมาโน สัมมาวิมุจมาโน สัมมา
 ปริยัตตัสสว สัมมัตถากาสเมจฺจ ทิฏฺฐาเชว อัมเม ทุกฺขัสสันทกโร
 โหติ. นว บัณฑิตา นว อุตฺตเสสา นว เวยยากรณานีติ อิติ ยันตํ
 วุตตํ ภควตา, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตตํ. ทส บัณฑิตา ทส อุตฺตเสสา ทส
 เวยยากรณานีติ อิติ โข ปเนตํ วุตตํ ภควตา, ทิสฺสเจตํ ปฏิจฺจ
 วุตตํ? ทสสุ อวฺสุโล อัมเมสุ ภิกฺขุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมา-
 ปริยัตตัสสว สัมมัตถากาสเมจฺจ ทิฏฺฐาเชว อัมเม ทุกฺขัสสันทกโร โหติ.
 กตเมสุ ทสสุ? ทสสุ กุสลกัมมเปสุ. อิมesu โข อวฺสุโล ทสสุ
 อัมเมสุ สัมมาสุภาวจิตฺโต สัมมาปริยัตตัสสว สัมมัตถากาสเมจฺจ
 ทิฏฺฐาเชว อัมเม ทุกฺขัสสันทกโร โหติ. ทส บัณฑิตา ทส อุตฺตเสสา ทส
 เวยยากรณานีติ อิติ ยันตํ วุตตํ ภควตา, อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตตํ.
 อิติ โข อวฺสุโล ยันตํ วุตตํ ภควตา มหาบัณฺเฬสุ “เอโก บัณฺเฬ
 เอโก อุตฺตเสโส เอกํ เวยยากรณํ ฯ เปฯ ทส บัณฑิตา ทส อุตฺตเสสา
 ทส เวยยากรณานีติ อิติ อิมัสส โข อหิ อวฺสุโล ภควตา สขิตฺเตน
 ภาสิตัสส เหว วิตถาเนน อิตถิ อายาณานิ. อากังขมานา จ ปน
 ตุมฺहे อวฺสุโล ภควันตัมเบว อุปลังกมิตฺวา เอตมิตถิ ปริปุจฺเจยฺยาค.
 ยถา โน ภควา พฺยากโรติ, ตถา นํ ธาเรยฺยาคาติ. “เอว อัยฺยเอติ
 โข กชังคลา อูปาสกา กชังคลาเย ภิกฺขุณฺเีย ภาสิตํ อภินันฺทิตฺวา
 อนโมทิตฺวา อญฺญาสาสนา กชังคลํ ภิกฺขุณฺเีย อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณํ
 กิตฺวา, เยน ภควา, เตนุปลังกมิตฺสุ; อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมันตํ นิสิตฺตุ; เอกมันตํ นิสินฺนา โข กชังคลา อูปาสกา,
 ยาวตโก อโหสิ กชังคลาเย ภิกฺขุณฺเีย สัตถิ กถาสัลลสาไป, ตํ
 สัพพํ ภควโต อารุเจสุ. สาธุ สาธุ คหปตโย. บัณฺฑิตา คหปตโย
 กชังคลา ภิกฺขุณฺเีย, มหาบัณฺเฎว คหปตโย กชังคลา ภิกฺขุณฺเีย. สเจปิ

ตุเมหิ คหปตโย มํ อุปสังกมิตฺวา เอตมัตถํ ปุจฺเจยฺยาถ, ขหํมํ เจตฺ
 เชาเมว พฺยักขเวยฺยํ; ยถาตํ กชฺชํลลลย ภิกฺขุณฺเณ พฺยักขตํ.
 เอโส เจว ตัสฺส อตฺถโก, เอวํวํ นํ อเวยฺยาถาติ.

๒๔ ยาวตา ภิกฺขเว กาสิโกสลา, ยาวตา วัณโณ ปเสนทิสฺส
 โกสลิสฺส วิชิตํ, ราชสา ตตฺถ ปเสนทิ โกสโล อคฺคิมคฺชายติ.
 วัณโณปิ โข ภิกฺขเว ปเสนทิสฺส โกสลิสฺส อตฺถเว อวัณณตตฺถ, อตฺถิ
 วิปริณาโม. เอวํ มัลลํ ภิกฺขเว สุตวา ขริยสวโก ตสฺมิมํ
 นิพฺพินฺนํ, ตสฺมิมํ นิพฺพินฺนํโต อคฺเค วิรัชฺชติ; ปเคว หนีลํ.
 ยาวตา ภิกฺขเว จันทิมลฺลิกา ปรีหริณฺติ, ทิสสา ภันฺติ วิโรจมานา,
 ดาว สหัสฺสาลอโก, ตสฺมิมํ สหัสฺสาลอเก สหัสฺสํ จันทานํ, สหัสฺสํ
 ทูริยานํ, สหัสฺสํ สีนเรบุพฺพิตฺตราชานํ, สหัสฺสํ ชัมพูทีปานํ, สหัสฺสํ
 อมรโคยานานํ, สหัสฺสํ อุตฺตมกฺกุณฺณํ, สหัสฺสํ ปุพฺพทิวเทหानํ, จตฺตาริ
 มหาสมุทฺทสฺสทิสฺสานํ, จตฺตาริ มหาราชสฺสทิสฺสานํ, สหัสฺสํ จาตุรมมหาราชิกานํ,
 สหัสฺสํ ดาวตีสานํ, สหัสฺสํ ยามานํ, สหัสฺสํ ตุสฺสิตานํ, สหัสฺสํ
 พหุหิมโลกานํ; ยาวตา ภิกฺขเว สหัสฺสโลกธาตุ, มหาพหุหิมํ ตตฺถ
 อคฺคิมคฺชายติ; มหาพหุหิมโนปิ โข ภิกฺขเว อตฺถเว อวัณณตตฺถ,
 อตฺถิ วิปริณาโม. เอวํ มัลลํ ภิกฺขเว สุตวา ขริยสวโก ตสฺมิมํ
 นิพฺพินฺนํ, ตสฺมิมํ นิพฺพินฺนํโต อคฺเค วิรัชฺชติ; ปเคว หนีลํ.
 โหติ โส ภิกฺขเว สมโย, ยํ ยํ โลโก สวํญฺญติ, สวํญฺญมาเน
 ภิกฺขเว โลเก เขภฺยเยน ลิตฺตา อากาสสรวตฺตนิกา ภวณฺติ. เต
 ตตฺถ โหนฺติ มโนมยา นิตฺติภักขา สยปภา อันตลิกฺเข จรา
 สุกฺกจายโน จิรํ ทิฆมคฺคานํ ติจฺจจันฺติ. สวํญฺญมาเน ภิกฺขเว
 โลเก อากาสสรา เทวา อคฺคิมคฺชายติ. อากาสสรวณํปิ โข ภิกฺขเว
 เทวานํ อตฺถเว อวัณณตตฺถ, อตฺถิ วิปริณาโม. เอวํ มัลลํ ภิกฺขเว

สุตวา อริยสาวโก ตัสสึมปิ นิพพินฺทติ, ตัสสึม นิพพินฺทณฺโตะ อคฺเค
 วิรัชฺชติ; ปเคว Һินฺตัสสึม. ทสฺยมานิ ภิกฺขเว กสิณายตนาณิ.
 กตมานิ ทส? ปจฺจวักกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ อุตฺธํ อโร ติริยํ อทฺทวํ
 อပ္ปมาณํ. อาโปกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ... เตโชกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ...
 วาโยกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ... นีลกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ... ปิต्तกสิณเมโก
 สลฺยฺชานาติ... โลหิตกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ... โอทาทกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ...
 อากาสกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ... วิญฺญานกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ
 อุตฺธํ อโร ติริยํ อทฺทวํ อပ္ปมาณํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว ทส
 กสิณายตนาณิ. เอตทคฺคํ ภิกฺขเว อิมสฺส ทสฺสเน กสิณายตนาณํ,
 ยทิทํ วิญฺญานกสิณเมโก สลฺยฺชานาติ อุตฺธํ อโร ติริยํ อทฺทวํ
 อပ္ปมาณํ. เอวํสลฺยฺณินํปิ โข ภิกฺขเว สันติ สัตตา. เอวํสลฺยฺณินํ
 โข ภิกฺขเว สัตตนาณํ อตฺเตว อลฺยฺณวตฺตํ, อตฺถิ วิปริณาโม. เอวํ
 บัลลํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสาวโก ตัสสึมปิ นิพพินฺทติ, ตัสสึ
 นิพพินฺทณฺโตะ อคฺเค วิรัชฺชติ; ปเคว Һินฺตัสสึ. อญฺ्ञิमानิ ภิกฺขเว
 อภิกายตนาณิ. กตมานิ อญฺ्ञิ? อชฺฉวตฺตํ รูปสลฺยฺณํ เอโก พหิทฺธา
 รูปานิ บัลลํติ ปริตฺตานิ สุวณฺณกุพฺพพัฒฺตนาณิ: ตานิ อภิกุญฺญ ชานามิ
 บัลลํสาเมติ เอวํสลฺยฺณํ Һิตะ: อิทํ ปจฺมํ อภิกายตณํ. อชฺฉวตฺตํ
 รูปสลฺยฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ บัลลํติ อပ္ปมาณานิ สุวณฺณกุพฺพ-
 พัฒฺตนาณิ: ตานิ อภิกุญฺญ ชานามิ บัลลํสาเมติ เอวํสลฺยฺณํ Һิตะ: อิทํ
 ทุติยํ อภิกายตณํ. อชฺฉวตฺตํ อรูปสลฺยฺณํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ บัลลํติ
 ปริตฺตานิ สุวณฺณกุพฺพพัฒฺตนาณิ: ตานิ อภิกุญฺญ ชานามิ บัลลํสาเมติ
 เอวํสลฺยฺณํ Һิตะ: อิทํ ตติยํ อภิกายตณํ. อชฺฉวตฺตํ อรูปสลฺยฺณํ เอโก
 พหิทฺธา รูปานิ บัลลํติ อပ္ปมาณานิ สุวณฺณกุพฺพพัฒฺตนาณิ: ตานิ
 อภิกุญฺญ ชานามิ บัลลํสาเมติ เอวํสลฺยฺณํ Һิตะ: อิทํ จตุตฺถํ อภิกายตณํ.

อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก พหิทธา รูปานิ บัถัสติ นีลานิ นีลวรัณณานิ
 นีลนิทลัสสนานิ นีลนิภาสานิ: เสยฺยถาปิ นาม อุมฺมการปฺปมํ นีล
 นีลวรัณณํ นีลนิทลัสสนํ นีลนิภาสํ; เสยฺยถาปิ วาปนํ ตํ วัฑฒ
 พารานเสยฺยํ อุกโตภาควิมฺภุจํ นีลํ นีลวรัณณํ นีลนิทลัสสนํ นีลนิภาสํ;
 เขวเมว อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก พหิทธา รูปานิ บัถัสติ
 นีลานิ นีลวรัณณานิ นีลนิทลัสสนานิ นีลนิภาสานิ: ตานิ อภิภุญฺย
 ชานามิ บัถัสสามิเต เขวัสสัณเฑ โหติ: อิทํ ปญฺจํ อภิภายตมํ.
 อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก พหิทธา รูปานิ บัถัสติ นีลานิ
 นีลวรัณณานิ นีลนิทลัสสนานิ นีลนิภาสานิ: เสยฺยถาปิ นาม กัณณ-
 การปฺปมํ ปัตถํ นีลวรัณณํ นีลนิทลัสสนํ นีลนิภาสํ; เสยฺยถา วาปนํ
 ตํ วัฑฒ พารานเสยฺยํ อุกโตภาควิมฺภุจํ ปัตถํ นีลวรัณณํ นีลนิทลัสสนํ
 นีลนิภาสํ; เขวเมว อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก พหิทธา รูปานิ
 อรูปัสสัณเฑ บัถัสติ นีลานิ นีลวรัณณานิ นีลนิทลัสสนานิ นีลนิภาสานิ: ตานิ
 อภิภุญฺย ชานามิ บัถัสสามิเต เขวัสสัณเฑ โหติ: อิทํ ฉฺฉริจํ อภิภายตมํ.
 อัสสมัตตัง โยโก พหิทธา รูปานิ บัถัสติ โลหิตกานิ โลหิตกวรัณณานิ โลหิตก-
 นิทลัสสนานิ โลหิตกนิภาสานิ: เสยฺยถาปิ นาม พนฺธชิวกรปฺปมํ โลหิตก
 โลหิตกวรัณณํ โลหิตกนิทลัสสนํ โลหิตกนิภาสํ; เสยฺยถา วาปนํ ตํ
 วัฑฒ พารานเสยฺยํ อุกโตภาควิมฺภุจํ โลหิตกํ โลหิตกวรัณณํ
 โลหิตกนิทลัสสนํ โลหิตกนิภาสํ: เขวเมว อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก
 พหิทธา รูปานิ บัถัสติ โลหิตกานิ โลหิตกวรัณณานิ โลหิตกนิทลัสสนานิ
 โลหิตกนิภาสานิ: ตานิ อภิภุญฺย ชานามิ บัถัสสามิเต เขวัสสัณเฑ โหติ:
 อิทํ สัตถมํ อภิภายตมํ. อัสสมัตตัง อรูปัสสัณเฑ โยโก พหิทธา รูปานิ
 บัถัสติ โยทาทานิ โยทาทวรัณณานิ โยทาทนิทลัสสนานิ โยทาทนิภาสานิ:
 เสยฺยถาปิ นาม โยธธิตารกา โยทาทา โยทาทวรัณณา โยทาทนิทลัสสนา

โธทาทนิกาสา; เสยฺยดา วาปน ตํ วัตถํ พาวาณเสยฺยํ อุกโตภา-
 ควิมฺภุจํ โธทาทํ โธทาทวันณํ โธทาทนัทธึสนํ โธทาทนิกาสํ; เหวเมว
 อัสสํวัตถํ อรูปสัลลํ เอโก พหิทฺธา รูปานิ บัลลํติ โธทาทานิ
 โธทาทวันณานิ โธทาทนัทธึสนานิ โธทาทนิกาสานิ; ตานิ อภิภุชฺช
 ชานามิ บัลลํมีติ เหวสัลลํ ไหติ; อิทํ อญฺญํ อภิภายตณํ.
 อิมานิ โข ภิกฺขเว อญฺญํ อภิภายตณานิ. เอตทฺคคํ ภิกฺขเว อิมสํ
 อญฺญํนํ อภิภายตณานํ, ยทิทํ อัสสํวัตถํ อรูปสัลลํ เอโก พหิทฺธา
 รูปานิ บัลลํติ โธทาทานิ โธทาทวันณานิ โธทาทนัทธึสนานิ โธทาท-
 นิกาสานิ. ตานิ อภิภุชฺช ชานามิ บัลลํมีติ เหวสัลลํ ไหติ.
 เหวสัลลํโนนํ โข ภิกฺขเว สันติ สัตตา. เหวสัลลํนํ โข
 ภิกฺขเว สัตตานิ อตฺถเว อลฺลนตฺตํ, อตฺถิ วิปริณาโม. เหว บัลลํ
 ภิกฺขเว สุตวา อริยสวโก ตสฺสํมี นิตฺพนฺทิต, ตสฺสํ นิตฺพนฺทนฺโต
 อคฺเค วิรัชฺชติ; ปเคว หนีลํมี. จตฺลโล อีมา ภิกฺขเว ปฏฺฐปทา.
 กตมา จตฺลโล? ทุกฺขา ปฏฺฐปทา ทนฺธากิลฺลวา, ทุกฺขา ปฏฺฐปทา
 ชิมฺบปาลิลฺลวา สุขา ปฏฺฐปทา ทนฺธากิลฺลวา สุขา ปฏฺฐปทา
 ชิมฺบปาลิลฺลวา. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺลโล ปฏฺฐปทา. เอตทฺคคํ
 ภิกฺขเว อิมสํ จตฺนํ ปฏฺฐปทานํ ยทิทํ สุขา ปฏฺฐปทา ชิมฺบปาลิลฺลวา.
 เหวปฏฺฐบฺนํโนนํ โข ภิกฺขเว สันติ สัตตา. เหวปฏฺฐบฺนํโนนํ
 โข ภิกฺขเว สัตตานิ อตฺถเว อลฺลนตฺตํ, อตฺถิ วิปริณาโม. เหว บัลลํ
 ภิกฺขเว สุตวา อริยสวโก ตสฺสํมี นิตฺพนฺทิต, ตสฺสํ นิตฺพนฺทนฺโต
 อคฺเค วิรัชฺชติ; ปเคว หนีลํมี. จตฺลโล อีมา ภิกฺขเว สัลลํวา
 กตมา จตฺลโล? ปริตฺตเมโก ลัลลํชานาติ, มหคฺคตเมโก ลัลลํชานาติ,
 อิมฺปมาณเมโก ลัลลํชานาติ, นตฺถิ กิลฺลจฺจิตํ อากิลฺลจฺจํนายตณเมโก
 ลัลลํชานาติ. อีมา โข ภิกฺขเว จตฺลโล ลัลลํวา. เอตทฺคคํ ภิกฺขเว

อิมาลัง จตุณัน ลังขณานัง, ยทิทัง นัตถิ กิณจัตติ อากิณัจฉัลลวายนเมโก
 ลังขณานาติ. เหวลลังขณโนปปี โข ภิกขเว สันติ สัตตา. เหวลลังขณโนปปี
 โข ภิกขเว สัตตานิ อัตถเวา อังวลลัตถัต, อัตถิ วิปริณาโม. เหว บัสส
 ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก ตัสสมิมี นัพพินทติ, ตัสสมิ นัพพินทันโต อัคเค
 วิรัชชติ; ปเควา ทินัสสมิ. เขตทักคัง ภิกขเว ทาหิระกานัง ทิฏฐิจิตตานัง,
 ยทิทัง โน จัสส, โน จ เม สียา, น ภวัสสสัม, น เม ภวัสสสัตติ.
 เหวทิจฺฉิโน ภิกขเว เขต ปาฏิกังชะ ยา ชาย ตัสส ภเว อปปีฏุกุณเฑตา,
 ลา จัสส น ภวัสสติ; ยา ชาย ตัสส ภาวโนเร ปฏุกุณเฑตา, ลา
 จัสส น ภวัสสสัตติ. เหวทิจฺฉิโนปปี โข ภิกขเว สันติ สัตตา. เหว
 ทิฏฐินปปี โข ภิกขเว สัตตานิ อัตถเวา อังวลลัตถัต, อัตถิ
 วิปริณาโม. เหว บัสส ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก ตัสสมิมี นัพพินทติ,
 ตัสสมิ นัพพินทันโต อัคเค วิรัชชติ; ปเควา ทินัสสมิ. สันติ
 ภิกขเว เอเก สมนพฺรหฺมณนา ปรมยักขวิสุทฺธิ บัลลเปเนติ.
 เขตทักคัง ภิกขเว ปรมยักขวิสุทฺธิ บัลลเปเนตานัง, ยทิทัง
 ลังขณโส อากิณัจฉัลลวายนัง สมนิกกัมม เหวลลังขณนาลลังขณนัง
 อุลลัมบัสซ วิหวติ. เต ตทภิลลวายนัง ตัสส สัจฉิกิริยาย ธัมม เทเสนติ.
 เหววาทิโนปปี โข ภิกขเว สันติ สัตตา. เหววาทินปปี โข
 ภิกขเว สัตตานิ อัตถเวา อังวลลัตถัต, อัตถิ วิปริณาโม. เหว บัสส
 ภิกขเว สุตวา อริยสาวโก ตัสสมิมี นัพพินทติ, ตัสสมิ นัพพินทันโต
 อัคเค วิรัชชติ; ปเควา ทินัสสมิ. สันติ ภิกขเว เอเก สมนพฺรหฺมณนา
 ปรมทิจฺฉณัมมณิพฺพทานัง บัลลเปเนติ. เขตทักคัง ภิกขเว ปรมทิจฺฉณัมม-
 นิพฺพทานัง บัลลเปเนตานัง, ยทิทัง ฉนฺนัง ผัสสลายตนาณัง สมฺมทฺธยัณัง
 อัญญีเจวมยัณัง อัสสาทยัณัง อาทณยัณัง นิสสณยัณัง ยถากุต วิทิตวา

อนุปาทา วิโมกฺโข. เอวํวาทิ โข มํ ภิกฺขเว เอวมกฺขายี เอเต
 สมณพราหฺมณา อสสา ตฺวจฺฉา มุสา อญฺเฏน อภิภาจิกฺขณฺติ “น
 สมฺโม โคตโม กามาณํ ปริณฺณํ บัณฺณเปติ, น รุปานํ ปริณฺณํ
 บัณฺณเปติ, น เวทนานํ ปริณฺณํ บัณฺณเปตฺติ. กามาณํจําหํ
 ภิกฺขเว ปริณฺณํ บัณฺณเปมิ, รุปานํจํ ปริณฺณํ บัณฺณเปมิ,
 เวทนานํจํ ปริณฺณํ บัณฺณเปมิ, ทิฏฺฐิเจว อัมเม นิจฺจํโต
 นิพฺพุโต สัตถุโต อนุปาทา ปริณิพฺพานํ บัณฺณเปมิตี.

๓๐ เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺตํ วิหริเต เขตฺวาเน อนาถบิณฑิกํ
 อารามเ. เตน โข ปน สมเยน ราชา ปเสนทิ โกสโล อญฺโຍอิกาย
 นิเวตฺโต โหติ สิตตังคาโม ลทฺถธํมฺปาโย. อตฺโข ราชา ปเสนทิ
 โกสโล เยนาวาโม, เตน ปายาสิ. ยาวตฺถกา ยานํสํสํ ภูมิ, ยานเน
 ตันตฺวา ยานา บัจฺโจโรหิตฺวา บัตติโกว อารามํ ปาวิสิ.

เตน โข ปน สมเยน สัมพยุสา ภิกฺขุ อภิโภกาเส จังคมฺณติ.
 อตฺโข ราชา ปเสนทิ โกสโล, येन เต ภิกฺขุ, เตนุปลังกมิ;
 อุลลังกมิตฺวา เต ภิกฺขุ เขตฺตวอ “กทํ นุ โข ภันเต ภควา
 เขตฺวหิ วิหริเต อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโ, ทสฺสณกามา หิ มยํ ภันเต
 ภควันตํ อรหันตํ สัมมาสัมพุทฺธันติ. เอโส มหาราช วิหาโร
 สํวตฺถวโร. เตน อปฺปลทฺโท อุลลังกมิตฺวา อตฺตมาโน อาพินฺทํ
 ปวิสิตฺวา อุกกาสิตฺวา อคฺคํพํ อาโกญฺเจติ. วิวสิสฺสติ เต ภควา
 ทวารันติ. อตฺโข ราชา ปเสนทิ โกสโล, येन โส วิหาโร
 สํวตฺถวโร, เตน อปฺปลทฺโท อุลลังกมิตฺวา อตฺตมาโน อาพินฺทํ
 ปวิสิตฺวา อุกกาสิตฺวา อคฺคํพํ อาโกญฺเจติ. วิวริ ภควา ทวารํ. อตฺโข
 ราชา ปเสนทิ โกสโล วิหารํ ปวิสิตฺวา ภควโต ปาเทสุ ลิสฺสา
 นิปิตฺวา ภควโต ปาทานิ มุขเน จ ปริจุมฺพติ, ปาณํ หิ จ

ปริสัสมัพาหิต, นามัจจ ส้าเวติ "ราชาหิ ภันเต ปเสนทิ โกลโล,
 ราชาหิ ภันเต ปเสนทิ โกลโลติ. กัมมปณ ตวั มหาราช อัตถวสั
 สัมบัลลสมาโน อัมมัสมิ สวีเร เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ, เมตตูปหาริ
 อุปัทเสลิตี? กตถัมมุตโต โข อหิ ภันเต กตเวทิต สัมบัลลสมาโน
 ภควติ เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ, เมตตูปหาริ อุปัทเสมิ.
 ภควา หิ ภันเต พุทฺธชนฺทิตาย ปฏฺฐันโน พุทฺธชนฺสุขาย พุทฺธชนฺทิตาย
 อริยวาทเย ปฏิจฺจชาปิตา ยถิทํ กัลยัณณมมิตาย กุสลธมฺมิตาย:
 ยัมมปิ ภันเต ภควา พุทฺธชนฺทิตาย ปฏฺฐันโน พุทฺธชนฺสุขาย
 พุทฺธชนฺทิตาย อริยวาทเย ปฏิจฺจชาปิตา ยถิทํ กัลยัณณมมิตาย
 กุสลธมฺมิตาย: อิทัมมปิ โข อหิ ภันเต อัตถวสั สัมบัลลสมาโน
 ภควติ เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ, เมตตูปหาริ อุปัทเสมิ. ปุณ
 จปริ ภันเต ภควา สัลวาท พุทฺธสัโล อริยสัโล กุสลสัโล กุสลสัเลน
 สมนันนาคโต: ยัมมปิ ภันเต ภควา สัลวาท พุทฺธสัโล อริยสัโล
 กุสลสัโล กุสลสัเลน สมนันนาคโต: อิทัมมปิ โข อหิ ภันเต อัตถวสั
 สัมบัลลสมาโน ภควติ เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ, เมตตูปหาริ
 อุปัทเสมิ. ปุณ จปริ ภันเต ภควา ทีฆเรตฺติ อารัลลวโก
 อรัลลวณมัตถานิ มัตถานิ เสนาสานานิ ปฏฺฐเสวติ: ยัมมปิ
 ภันเต ภควา ทีฆเรตฺติ อารัลลวโก อรัลลวณมัตถานิ มัตถานิ
 เสนาสานานิ ปฏฺฐเสวติ: อิทัมมปิ โข อหิ ภันเต อัตถวสั สัมบัลลสมาโน
 ภควติ เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ, เมตตูปหาริ อุปัทเสมิ. ปุณ จปริ
 ภันเต ภควา สันตญฺโง อิตธีตธีวเรตฺตปาตเสนาสนคิลานมัจจยเกลลัชช-
 ปริกขาเรน: ยัมมปิ ภันเต ภควา สันตญฺโง อิตธีตธีวเรตฺตปาต-
 เสนาสนคิลานมัจจยเกลลัชชปริกขาเรน: อิทัมมปิ โข อหิ ภันเต
 อัตถวสั สัมบัลลสมาโน ภควติ เอวรูปี ปรมณิบัจจารี กโรมิ,

เมตตูปहार อุปทเลมิ. ปุณ จปริ ภันเต ภควา อาหุเนยโย
 ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัมชลิกเรณโย อนุตฺตร ปุณฺณกัเขตฺต
 โลกัถัสส ยัมปิ ภันเต ภควา อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย
 อัมชลิกเรณโย อนุตฺตร ปุณฺณกัเขตฺต โลกัถัสส อิทัมปิ โข อหิ
 ภันเต อตฺถวส สัมบัลลสมาโน ภควติ เอวรูปิ ปรมณีนัจฺจการิ กโรมิ,
 เมตตูปहार อุปทเลมิ. ปุณ จปริ ภันเต ภควา, ยายิ กถา
 อภิสลฺเลชิกา เจโตวิจเรณลปัปายา. เสยฺยถิทํ? อัมปิจฺจกถา
 สันตฺตฺว จิกถา ปวีเวกถา อลลัคคิกถา วิยารมฺภกถา สัลลกถา สมาริกถา
 มัลลวากถา วิมุตติกถา วิมุตติवानทลฺลสนกถา, เอวรูปาย กถาย
 นิกามลาภี อภิจฺจลาภี อภิสฺสลาภี: ยัมปิ ภันเต ภควา, ยายิ กถา
 อภิสลฺเลชิกา เจโตวิจเรณลปัปายา. เสยฺยถิทํ? อัมปิจฺจกถา ฯ เปฯ
 วิมุตติवानทลฺลสนกถา, เอวรูปาย กถาย นิกามลาภี อภิสฺสลาภี:
 อิทัมปิ โข อหิ ภันเต อตฺถวส สัมบัลลสมาโน ภควติ เอวรูปิ
 ปรมณีนัจฺจการิ กโรมิ, เมตตูปहार อุปทเลมิ. ปุณ จปริ ภันเต
 ภควา จตฺถเน อภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐจัมมสฺสชีวหารานํ นิกามลาภี
 อภิจฺจลาภี อภิสฺสลาภี: ยัมปิ ภันเต ภควา จตฺถเน ฉานานํ
 อภิเจตสิกานํ ทิฏฺฐจัมมสฺสชีวหารานํ นิกามลาภี อภิจฺจลาภี อภิสฺสลาภี:
 อิทัมปิ โข อหิ ภันเต อตฺถวส สัมบัลลสมาโน ภควโต เอวรูปิ
 ปรมณีนัจฺจการิ กโรมิ, เมตตูปहार อุปทเลมิ. ปุณ จปริ ภันเต
 ภควา อเนกวิหิติ ปุพฺเพนิวาสี อนุลลสฺสติ. เสยฺยถิทํ? เอกัมปิ
 ขาติ เทวปิ ขาติโย ติสฺสโลปิ ขาติโย จตฺสโลปิ ขาติโย
 บัลลจปิ ขาติโย ทลปิ ขาติโย วิลลปิ ขาติโย ติลลปิ ขาติโย
 จิตฺตาฬิลลปิ ขาติโย บัลลวาลลปิ ขาติโย ขาติสทลปิ ขาติสทลลปิ
 ขาติสทลลลปิ อเนกปิ ลวฺวิฏฺฐกปัเป อเนกปิ วิวฺวิฏฺฐกปัเป

อนนทปปี สวัญญวัญญกัปปเป "อมุตตวาลิ เอวณาโม เอวโคตโต
 เอววันโน เอวมาหาโร เอวสุขทกขปฏิสสเท เอวมายุปริยัตโต, โส
 ตโต จโต อมุตตวาลิ อุตปาที, ตัตตวาลิ เอวณาโม เอวโคตโต
 เอววันโน เอวมาหาโร เอวสุขทกขปฏิสสเท เอวมายุปริยัตโต, โส
 ตโต จโต อธิปปันนินโต: อิติ สากาโร สอุทเทส อเนกวิหิต
 ปุพเพนิวาส อณัสสรตติ: ยัมปิ ภาณเต ภควา อเนกวิหิต ปุพเพนิวาส
 อณัสสรตติ. เสยฺยถ? เอกัมปิ ชาตี เทวปิ ชาตियो ฯ เปฯ อิติ
 สากาโร สอุทเทส อเนกวิหิต ปุพเพนิวาส อณัสสรตติ: อิทัมปิ โข
 อหิ ภาณเต อตถวาลิ สัมบัลลสมาโน ภควติ เอวรูปี ปรมณิยัจฉการ
 กโรมิ, เมตตูปहार อุปัทธเม. ปุณ จปริ ภาณเต ภควา ทิพเพน
 จักขุณา วิสสุทเธน อตักกัณตมานุสเสน สัตเต บัลลลิติ จวมาเน
 อุปัชฌายาเน ที่เน ปณินเต สุวันเน ทพพัตตเน สุตเต ทคฺคเต
 ยถากัมมูปเค สัตเต ปชานาติ "อิเม วต โภณโต สัตตา
 กายทฺจจิเรเทน สมนํนาคตา วจฺจจิเรเทน สมนํนาคตา มโนทฺจจิเรเทน
 สมนํนาคตา อริยานํ อุปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกัมมส-
 มาทานา, เต กายัสส เกทา ปรมมรณา อปายํ ทคฺคตํ วินิปาต
 นิรยํ อุปันนนา; อิเม วา ปณ โภณโต สัตตา กายสุจจิเรเทน
 สมนํนาคตา วจฺจจิเรเทน สมนํนาคตา มโนสุจจิเรเทน สมนํนาคตา อริยานํ
 อุปวาทกา สัมมาทิฏฺฐิกา สัมมาทิฏฺฐิกัมมสมาทานา, เต กายัสส
 เกทา ปรมมรณา สุตติ สัคคํ โลกํ อุปันนนาติ: อิติ ทิพเพน
 จักขุณา วิสสุทเธน อตักกัณตมานุสเสน สัตเต บัลลลิติ จวมาเน
 อุปัชฌายาเน ที่เน ปณินเต สุวันเน ทพพัตตเน สุตเต ทคฺคเต
 ยถากัมมูปเค สัตเต ปชานาติ: ยัมปิ ภาณเต ภควา ทิพเพน
 จักขุณา วิสสุทเธน อตักกัณตมานุสเสน ฯ เปฯ ยถากัมมูปเค สัตเต

ปชานาติ: อิทัมปิ โข อหิ ภันเต อัตถวสํ สัมบัลลมาโน ภควติ
 เอรูเป ปรมนิบัจจการํ กโรมิ, เมตตูปहारํ อุปทเลมิ. ปุณ จปร
 ภันเต ภควา อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ บัลลวามุตตํ
 ทิฏฺฐเจว ธัมเม สยํ อภิลงฺภา สัจฉิกัตวํ อุปสัมบัชช วิหริเต: ยัมปิ
 ภันเต ภควา อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ บัลลวามุตตํ
 ะเปะ สัจฉิกัตวํ อุปสัมบัชช วิหริเต: อิทัมปิ โข อหิ ภันเต
 อัตถวสํ สัมบัลลมาโน ภควติ เอรูเป ปรมนิบัจจการํ กโรมิ, เมตตูปहारํ
 อุปทเลมิ. หันตทานิ มยํ ภันเต คัจฉาม พหุกิจจา มยํ พหุกรณียาติ.
 ยัสสทานิ ตวี महाराज गालं मन्वल्लि. ओहो राजा पलेन
 गोले ओहो राज्ञायस्मा भवन्ति ओवातेवा पत्तिकिञ्चि กัตวา บั๊กคามิต.

มหาวคโค ตติโย.

ตัสสสุทธานิ.

สัทธามุตตिकाเยน จุนโท กสิณเนน จ
 กาสี เทว महाबलहा गोलेहि ओपरे เทवติ.

๓๑ ओहो आयसमा उपालि, येन भक्वा, तेनपसंगमि;
 उपसंगमित्वा भवन्ति ओवातेवा ऐकमन्तं निสีति; ऐकमन्तं
 निสีन्โน โข आयसमा उपालि भवन्ति ऐतทโว “กตึ นุ โข
 ภันเต อัตถวเส ปฏิจจ ตถาคเตน สวากานํ ลิกขาปทํ บัลลวตฺต,
 ปาติโมกฺขํ อุตฺตทิจฺฉินฺติ. ทส โข อุปาลิ อัตถวเส ปฏิจจ
 ตถาคเตน สวากานํ ลิกขาปทํ บัลลวตฺต, ปาติโมกฺขํ อุตฺตทิจฺ.
 กตเม อส ? ลัมภญฺจตาย ลัมภาสฺตาย ทุมมิกฺขนํ ปุคฺคลानํ
 นิคฺคทาย เปสฺसानํ ภิกฺขุณํ ผาสฺวิหาราย ทิฏฺฐธम्मิกานํ อาสวานํ
 ลัวราย ลัมปรายิกานํ อาสวานํ ปฏิจฺฆาตาย อัมปสันนํ ปสาทาย
 ปลันนํ ภิกฺโยภาวาย สัทธัมมัญฺจติยา วินยานคฺคทาย: อิมे โข

อุปาลิ ทส อตฺถวเส ปฏิจฺจ ตถาคเตน สาวกานํ ลิกฺขาปทํ
 มยฺหิณฺตํ ปาติโมกฺขํ อุกทฺธิจฺฉินฺติ. กตํ นู โข ภาณเต ปาติโมกฺขํ ฐาปนาติ ?
 ทส โข อุปาลิ ปาติโมกฺขํ ฐาปนา. กตเม ทส ? ปาราชโก ตัสฺส
 ปริสาयํ นิสิณฺโน โหติ. ปาราชกกถา วิปฺปกตา โหติ. อณุปสฺมิมฺโน
 ตัสฺส ปริสาयํ นิสิณฺโน โหติ. อณุปสฺมิมฺนกกถา วิปฺปกตา โหติ.
 ลิกฺขํ บัจจกฺขาตโก ตัสฺส ปริสาयํ นิสิณฺโน โหติ. ลิกฺขํ
 บัจจกฺขาทกกถา วิปฺปกตา โหติ. มณฺฑาโก ตัสฺส ปริสาयํ นิสิณฺโน
 โหติ. มณฺฑาทกกถา วิปฺปกตา โหติ. ภิกฺขุณฺทูลโก ตัสฺส ปริสาयํ
 นิสิณฺโน โหติ. ภิกฺขุณฺทูลกกถา วิปฺปกตา โหติ. อเม โข อุปาลิ
 ทส ปาติโมกฺขํ ฐาปนาติ.

๑๒ กตฺถิ นู โข ภาณเต ธัมเมหิ สมฺมณฺสกโต ภิกฺขุ อุกฺกฬาทิกาย
 สัมมณฺสํ นิตฺถํ โหติ. ทสสิ โข อุปาลิ ธัมเมหิ สมฺมณฺสกโต ภิกฺขุ
 อุกฺกฬาทิกาย สัมมณฺสํ นิตฺถํ โห. กตเมหิ ทสสิ ? ออุปาลิ ภิกฺขุ
 ลลว. โหติ, ปาติโมกฺขํ สํวรํ สวํโต วิหริติ อชาจรโคจรสมฺมิมฺโน อณุมตฺเตสุ
 วักฺขเสตุ ภายตฺถลลวํ สમાทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ. ทฬลฺลโต โหติ
 สุตฺตโร สุตฺตนิจโย, เป เต ธัมมา อาทิกถียานา มชฺฌเณกถียานา
 ปรีโยสานกถียานา ลาลฺลํ สฬยฺยณฺณํ เกวลปฺริปฺปณฺณํ ปรีสุทฺธํ
 พหุสจฺริยํ อภิวทฺถนฺติ, ตถารุปาสฺส ธัมมา พหุลลุตตา โหณฺติ ธตา
 วจสา ปริจิตา มนฺตานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจยา สุปฺปฏิจฺจธรา. อุกฺกยานิ โข
 ปนํสฺส ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน ลวาคตานิ โหณฺติ สวักกตตานิ
 สุปวตฺตานิ สวณฺณจฺฉิตตานิ สุตตโส อณุปยฺยณฺนโส. วินเย โข ปน
 จิตฺโต โหติ อตฺถโร, ปฏฺฐิตโต โหติ อุโก อตฺถบัจจจิตฺติเก
 ลลวปเต, นิชฺฌาปเต, เปกฺขาตฺ, ปลาเทตฺ, อธิกรณสมฺมปฺปาทวุปสมกฺกโส
 โหติ, อธิกรณํ ขานาติ, อธิกรณสมฺมทฺยํ ขานาติ, อธิกรณนิโรธํ

ชานาติ, อธิกรณนิโรธคามินีปฏิปัทม ชานาติ. อิมเหิ โข อุปาลิ
ทสฺหิ อัมเมหิ สมันนาคโค โภกขุ อุปฺพาทิกาย สัมมณฺณินตฺตํโพธิ.

๓๓ กตฺถิ นุ โข ภันเต อัมเมหิ สมันนาคโค โภกขุ
อุปฺปาสฺมาเทตฺตํพนฺตี? ทสฺหิ โข อุปาลิ อัมเมหิ สมันนาคโค
โภกขุ อุปฺปาสฺมาเทตฺตํ. กตเมหิ ทสฺหิ? อธิอุปาลิ โภกขุ สํว
โหติ, ปาติโมกฺขสํวสํวโต วิหริ อจฺจโรสสัมปັນโน, อนุมตฺเตสุ
วชฺเชสุ ภยทสฺสวํ สมาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ. พหุสฺสโต โหติ
สุตฺธโร สุตฺธนฺนิจโย, เย เต อัมมา อาทิกถฺยณาม มชฺฌณกถฺยณาม
ปริโยสานกถฺยณาม สาทถํ สพฺพยฺชนํ เกวลปฺริปฺพณํ ปริสุทฺธ
พหฺมจวียํ อภวทฺนติ, ตถารูปาสฺส อัมมา พหุสฺสตา โหนฺติ ธตฺวา
วจฺสา ปริจิตา มนฺसानุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏิจฺจตา. ปาติโมกฺข
โย ปนัสฺส วิตถาเรน สํวาคตํ โหติ สุวิกิตตํ สุปวตฺตํ สุวณิชฺชิตํ
สุตฺตํโส อนพฺพยฺชนโส. ปฏฺวิโฬ โหติ คิลานํ อุบฺบํจาทุ วา
อุบฺบํจาเปตฺตุ วา, ปฏฺวิโฬ โหติ อนภริตํ รูปกาเสตฺตุ วา รูปกาสาเปตฺตุ
วา, ปฏฺวิโฬ โหติ อุบฺบํจํ กุกฺกจํ อัมมโต วิเนเตตฺตุ, ปฏฺวิโฬ
โหติ อุบฺบํจํ ทิฏฺฐิจิตตํ อัมมโต วิเวเจตฺตุ, ปฏฺวิโฬ โหติ อธิสํเล
สมาทเปตฺตุ, ปฏฺวิโฬ โหติ อธิจิตฺเต สમાท.เปตฺตุ, ปฏฺวิโฬ โหติ
อธิปฺปณายํ สમાท.เปตฺตุ. อิมเหิ โข อุปาลิ ทสฺหิ อัมเมหิ
สมันนาคโค โภกขุ อุปฺปาสฺมาเทตฺตํพนฺตี.

๓๔ กตฺถิ นุ โข ภันเต อัมเมหิ สมันนาคโค โภกขุ นิสฺสโย
ทาทฺตํโพ ๗ เป ๗ สามณโร อุบฺบํจาเปตฺตํโพธิ? ทสฺหิ โข อุปาลิ
อัมเมหิ สมันนาคโค โภกขุ สามณโร อุบฺบํจาเปตฺตํโพ. กตเมหิ
ทสฺหิ? อธิอุปาลิ โภกขุ สํว โหติ. ๗ เป ๗ สમાทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ.
พหุสฺสโต โหติ ๗ เป ๗ ทิฏฺฐิจฺยา สุปฺปฏิจฺจตา. ปาติโมกฺข โข

ปณัสส วิตถาเรณ สิวาคติ โหติ สุวิภัตตํ สุปปวัตตํ สุวินิจฉิตํ สุตตโค
 อุนหิยัลลชนโส, ปฏฺพโล โหติ คิลานํ อุนฺภฺฐจาตุ วา อุนฺภฺฐจาเปตุ วา,
 ปฏฺพโล โหติ อนภิตํ วูปกาเสตุ วา วูปกาสาเปตุ วา,
 ปฏฺพโล โหติ อุนฺภฺฐนํ กุกกัจจํ ธम्मโต วิโนเขตฺ, ปฏฺพโล โหติ
 อุนฺภฺฐนํ ทิฏฺฐิจิตตํ ธम्मโต วิเวเจตุ, ปฏฺพโล โหติ อธิสฺสเล สมากเปตุ,
 ปฏฺพโล โหติ อธิจิตเต สมากเปตุ, ปฏฺพโล โหติ อธิปัลลนา
 สมากเปตุ. อิมเอหิ โข อูปาลิ ทลหิ ธम्मเมหิ สมนํนาคเตน ภิกฺขุณา
 สามเนโร อุนฺภฺฐจาเปตฺฟโหติ.

๓๕ สัมภะโท สัมภะโทติ ภันเต วุจฺจติ. กิตฺตาวตานิ นุ โข
 ภันเต สัมภะโท ภันโน โหติติ ? อูปาลิ ภิกฺขุ อธัมมํ “ธัมมโมติ
 ที่เปเนติ, ธัมมํ “ธัมมโมติ ที่เปเนติ, อวินยํ “วินโยติ ที่เปเนติ, วินยํ
 “อวินโยติ ที่เปเนติ, อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ อลปิตํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปเนติ, ภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปิตํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปเนติ, อนาจินฺณํ ตถาคเตน “อาจินฺณํ ตถาคเตนาติ
 ที่เปเนติ, อาจินฺณํ ตถาคเตน “อนาจินฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปเนติ,
 อปฺปัลลวตฺตํ ตถาคเตน “ปัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปเนติ,
 ปัลลวตฺตํ ตถาคเตน “อปฺปัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปเนติ: เต
 อิมเอหิ ทลหิ วิตถุหิ อวกัสนฺติ ปวกัสนฺติ, อาเวณิกกัมมานิ กโรเนติ,
 อาเวณิกปาติโมกข์ อุกทิสฺสณฺติ: เขตฺตาวตานิ โข อูปาลิ สัมภะ
 โหติ.

๓๖ สัมภะมคฺคิ สัมภะมคฺคิติ ภันเต วุจฺจติ. กิตฺตาวตานิ นุ โข
 ภันเต สัมภะมคฺคิ โหติติ ? อูปาลิ ภิกฺขุ อธัมมํ “ธัมมโมติ
 ที่เปเนติ, ธัมมํ “ธัมมโมติ ที่เปเนติ, อวินยํ “อวินโยติ ที่เปเนติ, วินยํ

วินโยติ ที่เปณัตติ, อภาสิตํ อลปัตตํ ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปัตตํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, ภาสิตํ ลปัตตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปัตตํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, อนาจิณฺณํ ตถาคเตน “อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ
 ที่เปณัตติ, อาจิณฺณํ ตถาคเตน “อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ,
 อัมมัลลวตฺตํ ตถาคเตน “อัมมัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, บัลลวตฺตํ
 ตถาคเตน “บัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ; เต อิมเหิ ทสฺสี วัตถุหิ น
 ขวักขลลนฺติ, น ปวักขลลนฺติ, น อาเวณิกกัมมมานิ กโรนฺติ, น อาเวณิก-
 ปาติโมกข์ อุกทิลลนฺติ: เขตตาวตฺตา โข อุลลสิ สัมมคฺโค โหตีติ.

๓๓๗ อลโข อายัสสิมา อานันฺโท, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตตํ นิสฺสีทิ; เอกมฺนัตตํ นิสฺสินโน โข อายัสสิมา
 อานันฺโท ภควันตํ เขตตวโจ “ลัมมเกโท ลัมมเกโทติ ภันเต วุจฺจติ.
 กิตตาวตฺตา น โข ภันเต สัมมคฺโค ภินฺโน โหตีติ? อิทานฺนท กิพฺพิลลํ
 อธมฺมํ “ธมฺมโมติ ที่เปณัตติ, ธมฺมํ “อธมฺมโมติ ที่เปณัตติ, อวินยํ “วินโยติ
 ที่เปณัตติ, วินยํ “อวินโยติ ที่เปณัตติ, อภาสิตํ อลปัตตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ
 ลปัตตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, ภาสิตํ ลปัตตํ ตถาคเตน “อภาสิตํ
 อลปัตตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, อนาจิณฺณํ ตถาคเตน “อาจิณฺณํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ, อาจิณฺณํ ตถาคเตน “อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ
 ที่เปณัตติ, อัมมัลลวตฺตํ ตถาคเตน “บัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ,
 บัลลวตฺตํ ตถาคเตน “อัมมัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณัตติ; เต อิมเหิ
 ทสฺสี วัตถุหิ ขวักขลลนฺติ ปวักขลลนฺติ, อาเวณิกกัมมมานิ กโรนฺติ, อาเวณิกปาติ-
 โมกข์ อุกทิลลนฺติ: เขตตาวตฺตา โข อานันฺท สัมมคฺโค ภินฺโน โหตีติ.

๓๓๘ สัมมคฺคํ ปน ภันเต ลัมม เกตฺวา กิ โส ปลวตฺตีติ? กัมมัลลวตฺตํ
 อานันฺท กิพฺพิลลํ ปลวตฺตีติ. กิ ปน ภันเต กัมมัลลวตฺตํ กิพฺพิลลนฺติ?
 กัมมัลลวตฺตํ อานันฺท นิมยฺมมฺหิ มจฺจติติ.

อาปาโยโก เมรโยโก กับบฏโจ ลัมภะโก
 วัคครโต อัมมัญโจ โยคกัฆเมโต ธัสสิ,
 ลัมภี ลัมภักโก เกตวาน กับปี่ นิระยมิหิ บัจจติ.

๓๙ ลัมภลัมภักโก ลัมภลัมภักโก ภันเต วุจฺจติ. กิตฺตาวตา น ไช
 ภันเต ลัมภี ลัมภักโก ไหตีติ? อานันท์ ภิกขุ อัมมิมิ “อัมมิโมติ ที่เปณฺติ,
 อัมมิมิ “อัมมิโมติ ที่เปณฺติ, อวินยํ “อวินโยติ ที่เปณฺติ, วินยํ “วินโยติ
 ที่เปณฺติ, ภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ
 ที่เปณฺติ, ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ,
 อนาจิณฺณํ ตถาคเตน “อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, อาจิณฺณํ
 ตถาคเตน “อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, อปัปฺปัลลวตฺตํ ตถาคเตน
 “อปัปฺปัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, ปัลลวตฺตํ ตถาคเตน “ปัลลวตฺตํ
 ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ; เต อิมะหิ ทลหิ วัคฺคหิ น อวกัสนฺติ, น ปวกัสนฺติ,
 น อาเวณิกกัมมานิ กโรนฺติ, น อาเวณิกปาติโมกฺขํ อุกฺกัสนฺติ:
 เอตฺตาวตา ไช อานันท์ ลัมภี ลัมภักโก ไหตีติ.

๔๐ ภันฺนํ ปน ภันเต ลัมภี ลัมภักโก กัตวา ก็ โส ปสวตฺติ? พหฺมิมิ
 อานันท์ ปุณฺณํ ปสวตฺติ. ก็ ปน ภันเต พหฺมิมิ ปุณฺณนฺติ? กับปี่
 อานันท์ ลัคคิมิหิ โมหตฺติ.

สุขา ลัมภัสส ลัมภักโก, ลัมภักคานันฺจันคฺคโ.
 ลัมภักครโต อัมมัญโจ โยคกัฆมา น ธัสสิ.
 ลัมภี ลัมภักโก กัตวาน, กับปี่ ลัคคิมิหิ โมหตฺติ.

อุปาลิวัคโค จตฺตโ.

ตลลุตฺถานํ

อุปาลี ปน อุทฺททาโ, อุปลัมปฺปทนิสฺสเยน จ.
 ลามเณโร จ เทว เกทา, อานันท์เทหิ อปเร เทว.

๕๑ อตโฆ อายัสสิมา อุปาลี, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขมณฺตํ นิสิตฺติ; เขมณฺตํ นิสินฺโน โข
อายัสสิมา อุปาลี ภควันตํ เขตตวโง “โก นุ โข ภันเต เหตุ โภ
มัจฉโย, เยน ลํเช ภณฺททนกลหวิคฺคหวิวาทา อุပ္ปชฺชัณฺตติ, ภิกฺขุ น
ผาสฺสุ วิหรัณฺตติ? ออุปาลี ภิกฺขุ อธम्मํ “ธम्मํโมติ ที่เปณฺติ, ธम्मํ
“ธम्मํโมติ ที่เปณฺติ, อวินยํ “วินโยติ ที่เปณฺติ, วินยํ “อวินโยติ
ที่เปณฺติ, อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ
ที่เปณฺติ, ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ,
อณาจิณฺณํ ตถาคเตน “อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, อาจิณฺณํ
ตถาคเตน “อณาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, อปัปฺปัลลวตฺตํ ตถาคเตน
“ปัลลวตฺตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ, ปัลลวตฺตํ ตถาคเตน “อปัปฺปัลลวตฺตํ
ตถาคเตนาติ ที่เปณฺติ; อยํ โข อุปาลี เหตุ อยํ มัจฉโย, เยน ลํเช
ภณฺททนกลหวิคฺคหวิวาทา อุပ္ปชฺชัณฺตติ, ภิกฺขุ น ผาสฺสุ วิหรัณฺตติ.

๔๒ กติ นุ โข ภันเต วิวาทมูลานิติ ? ทส โข อูปาลิ วิวาทมูลานิ.
กตมานิ ทส ? อูปาลิ ภิกขุ อธัมม “ธัมโมติ ที่เปณติ, ธัมม
“ธัมมโมติ ที่เปณติ, อวินย “วินโยติ ที่เปณติ, วินย “อวินโยติ
ที่เปณติ, อภาสิตํ อลปัตตํ ตถาคเตน “ภาสิตํ ลปัตตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณติ,
ภาสิตํ ลปัตตํ ตถาคเตน “อภาสิตํ อลปัตตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณติ,
อนาจิณณํ ตถาคเตน “อาจิณณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณติ, อาจิณณํ
ตถาคเตน “อนาจิณณํ ตถาคเตนาติ ที่เปณติ, อปัปฺปัลลิตํ ตถาคเตน
“ปฺปัลลิตํ ตถาคเตนาติ ที่เปณติ, ปฺปัลลิตํ ตถาคเตน “อปัปฺปัลลิตํ
ตถาคเตนาติ ที่เปณติ; อิมานิ โข อูปาลิ ทส วิวาทมูลานิติ.

๔๓ กติ นุ ไช ภาณีเต วิวาทมูลานิติ ? ทส ไช อูปาลิ
วิวาทมูลานิ. กตมานิ ทส? อธิฐปาติ ภิกขุ ขณานัตติ “อาบัตติติ

ที่เป็นติ, อาบัติติ “อนาปัตติติ ที่เป็นติ, ลหุก อาบัติติ “ครุกาปัตติติ
 ที่เป็นติ, ครุก อาบัติติ “ลหุกาปัตติติ ที่เป็นติ, ทฏฺฐุลล อาบัติติ
 “อทฏฺฐุลลอาปัตติติ ที่เป็นติ, อทฏฺฐุลล อาบัติติ ทฏฺฐุลลอาปัตติติ
 ที่เป็นติ, ลาวเลล อาบัติติ “อวเลลา อาปัตติติ ที่เป็นติ, อนวเลล
 อาบัติติ “ลาวเลลาอาปัตติติ ที่เป็นติ, สัมปฏิกัมม อาบัติติ “อัมปฏิกัมมา-
 ปัตติติ ที่เป็นติ, อัมปฏิกัมม อาบัติติ “สัมปฏิกัมมาปัตติติ ที่เป็นติ.
 อิมานิ โข อูปาติ ทส วิวาทมถานีติ.

๔๔ เอกํ สมยํ ภควา กุสินารายํ วิहरติ พลฺหิรณเณ วณฺสํนํเท.
 ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามันฺเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภกฺนํเตติ เต
 ภิกฺขุ ภควโต บัจฺจิตฺตํโสติ. ภควา เอตทโวจ “โงทเกณ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณา ปฺร โงเทตฺถกาเมณ บัณฺฑํ ธัมเม อชฺฌัตติ บัจฺจเวกฺขิตฺวา
 บัณฺฑํ ธัมเม อชฺฌัตติ อูปัฏฺฐาเปตฺวา ปโร โงเทตฺตํไฟ. กตเม
 บัณฺฑํ ธัมมา อชฺฌัตติ บัจฺจเวกฺขิตฺตํพา? โงทเกณ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุณา ปฺร โงเทตฺถกาเมณ เอวํ บัจฺจเวกฺขิตฺตํ “ปฺริสฺสุทฺถกาย-
 สมาจาโร นุ โขมํหิ, ปฺริสฺสุทฺถเนมฺมํหิ กายสฺมาจาเรณ สมนฺนาคโต
 อจฺฉิตฺตเกณ อัมปฏฺฐิมฺเสณ, ลวฺวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธัมโม,
 อุตฺทาหุ โนติ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺริสฺสุทฺถกายสฺมาจาโร
 โหติ ปฺริสฺสุทฺถเณ กายสฺมาจาเรณ สมนฺนาคโต อจฺฉิตฺตเกณ
 อัมปฏฺฐิมฺเสณ, ตัสส ภวันฺติ วัตฺตาทโร “อิมํ ตาว อายัสฺมา กายิกิ
 ลิกฺขิตฺตํโสติ, อิตฺตัสส ภวันฺติ วัตฺตาทโร. ปุณฺ จปฺร ภิกฺขเว โงทเกณ
 ภิกฺขุณา ปฺร โงเทตฺถกาเมณ เอวํ บัจฺจเวกฺขิตฺตํ “ปฺริสฺสุทฺถวิจฺจสฺมาจาโร
 นุ โขมํหิ, ปฺริสฺสุทฺถเนมฺมํหิ วิจฺจสฺมาจาเรณ สมนฺนาคโต อจฺฉิตฺตเกณ
 อัมปฏฺฐิมฺเสณ, ลวฺวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธัมโม, อุตฺทาหุ โนติ.
 โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปฺริสฺสุทฺถวิจฺจสฺมาจาโร โหติ ปฺริสฺสุทฺถเณ

วังลมาจาเรน ลมันนาคโต อัจฉิตเทเน อปัปฺปมัสเสน, ตัสส
 ภาวันตี วัตตารุ. “อัมม ดาว อายัสสิมา วาสิสิ กัสสิสฺสตี; อิตฺตัสส
 ภาวันตี วัตตารุ. ปุณ จปริ ภิกขเว โจทฺเทเน ภิกขุณา ปริ
 โจเทตฺตกาเมเน เอว บัจจเวกฺขิตัพฺพ “เมตฺตํ นุ โข จิตฺตํ บัจจปฺปฺปจฺจิตํ
 สฬหิมจาริสฺส อนาฆาตํ, ลวิขฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุตฺทาหุ
 โนติ. โน เจ ภิกขเว ภิกขุโน เมตฺตจฺจิตํ บัจจปฺปฺปจฺจิตํ โหติ
 สฬหิมจาริสฺส อนาฆาตํ, ตัสส ภาวันตี วัตตารุ. “อัมม อายัสสิมา
 สฬหิมจาริสฺส เมตฺตจฺจิตํ อပ္ปจฺเจปฺเพตี; อิตฺตัสส ภาวันตี วัตตารุ.
 ปุณ จปริ ภิกขเว โจทฺเทเน ภิกขุณา ปริ โจเทตฺตกาเมเน เอว
 บัจจเวกฺขิตัพฺพ “พหุสฺสโต นุ โข มหิทธิ สุตฺตโร สุตตฺถนฺนิจโย, เป
 เต ธมฺมา อาทิกถฺยานา มัชฌเมกถฺยานา ปริโยสานกถฺยานา
 สาทตฺถ สฬยัลลชนิ เกวลปฺริปฺปณฺณํ ปริสุทฺธํ พหิมจริยํ อภวตฺถนตี,
 ตถารุปาลัสส เม ธมฺมา พหุสฺสตา โหนฺติ ธตา วจฺสา ปริจिता
 มนฺตานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจยา สุปฺปฏฺฐิตา, ลวิขฺชติ นุ โข เม เอโส
 ธมฺโม, อุตฺทาหุ โนติ. โน เจ ภิกขเว ภิกขุ พหุสฺสโต โหติ
 สุตฺตโร สุตตฺถนฺนิจโย, เป เต ธมฺมา อาทิกถฺยานา มัชฌเมกถฺยานา
 ปริโยสานกถฺยานา สาทตฺถ สฬยัลลชนิ เกวลปฺริปฺปณฺณํ ปริสุทฺธํ
 พหิมจริยํ อภวตฺถนตี, ตถารุปาลัสส ธมฺมา พหุสฺสตา โหนฺติ ธตา
 วจฺสา ปริจिता มนฺตานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิจยา สุปฺปฏฺฐิตา, ตัสส ภาวันตี
 วัตตารุ. “อัมม ดาว อายัสสิมา อาคมํ ปริยาปฺปณฺณัสสตี; อิตฺตัสส
 ภาวันตี วัตตารุ. ปุณ จปริ ภิกขเว โจทฺเทเน ภิกขุณา ปริ
 โจเทตฺตกาเมเน เอว บัจจเวกฺขิตัพฺพ “อุกฺกยานิ โข เม ปาติโมกฺกขานิ
 วิตฺถาเรน ลวิวคฺคานิ โหนฺติ ลวิภักตฺตานิ สุปฺปวตฺตานิ ลวฺนิจฺฉิตานิ
 สุตฺตโส อณฺฬยัลลชนโส, ลวิขฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุตฺทาหุ

โนติ. โน เจ ภิกขเว ภิกขุโน อุกยานิ ปาติโมกขานิ
 วิตถาเรน ทิวาจิตตานิ โหนติ สวิภัตตานิ สุปปวัตตานิ สวณฺณิตตานิ
 สุตตโส อณฺเฑยวชนโส, “อิตฺถมฺปนายัสสมา กัตถวุตฺตํ ภควตาติ
 อิติ ปุญฺญโจ น สัมปายติ. ตัสส ภวันฺติ วัตตาโร “อิมํ ดาว
 ธาณียัสมา วินยํ ลิกขัสสฺสตี; อิตฺถัสส ภวันฺติ วัตตาโร. อิมํ บัณฺฑ
 ธมฺมา อชฺฉณตฺตํ บัณฺฑเวกขิตฺถา. กตเม บัณฺฑ ธมฺมา อชฺฉณตฺตํ
 อุกฺกุจฺจาเปตฺถา ? กาเลน วักขามิ โน อกาเลน, ภูเตน วักขามิ
 โน อภูเตน, สฺสเนหฺน วักขามิ โน มรฺุเตน, อชฺฉณตฺตํ หิ เตน วักขามิ
 โน อนตฺตสวฺหิตฺเตน, เมตฺตจิตฺโต วักขามิ โน โทสฺสณฺโตโรติ. อิมํ
 บัณฺฑ ธมฺมา อชฺฉณตฺตํ อุกฺกุจฺจาเปตฺถา. โจทเกน ภิกขเว ภิกขุนา
 ปรี โจเทตฺถาเมน อิมํ บัณฺฑ ธมฺเม อชฺฉณตฺตํ บัณฺฑเวกขิตฺถา อิมํ
 บัณฺฑ ธมฺเม อชฺฉณตฺตํ อุกฺกุจฺจาเปตฺถา ปโร โจเทตฺถํ โหติ.

๑๕ ทลยิเม ภิกขเว อาทึนฺวา ราชนฺเฑปฺรํ บัปฺปเวสเน. กตเม ทล ?
 อิตฺถ ภิกขเว ราชา มเหสียา สักกํ นิสิณฺโน โหติ, ตตฺถ ภิกขุ
 ปวิสติ, มเหสี ตํ ภิกขุํ ทิสฺวา ลิตํ ปาตฺกโรติ, ภิกขุ ฺวา มเหสี
 ทิสฺวา ลิตํ ปาตฺกโรติ. ตตฺถ วรฺบฺโง เอวํ โหติ “อิตฺถา อิมํ
 กตํ วา กริสฺสณฺติ วาติ, อยํ ภิกขเว ปจฺโม อาทึนฺวา
 ราชนฺเฑปฺรํ บัปฺปเวสเน. ปุณฺ จปรี ภิกขเว ราชา พหุกิจฺโจ
 พหุกรณฺเฑโย อวัลฺลวฺโร อิตฺถํ คณฺฑวํ น สรติ. สฺวา เตน คัพฺปํ
 คณฺหาติ. ตตฺถ วรฺบฺโง เอวํ โหติ “น โข อิตฺถ อวัลฺลวฺโร โภจิ
 ปวิสติ อวัลฺลวฺโร บัปฺพิชเตน, ลียา น โข บัปฺพิชิตฺตํ กมฺมณฺติ,
 อยํ ภิกขเว ทฺตโย อาทึนฺวา ราชนฺเฑปฺรํ บัปฺปเวสเน. ปุณฺ จปรี
 ภิกขเว วรฺบฺโง อนฺเฑปฺเร อวัลฺลวฺโร รตนํ นลลติ. ตตฺถ วรฺบฺโง
 เอวํ โหติ “น โข อิตฺถ อวัลฺลวฺโร โภจิ ปวิสติ อวัลฺลวฺโร บัปฺพิชเตน,

ลียา นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย ภิกฺขเว ตติโย อาทินโว
 ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว รัญโณ อเนเตปรุ
 อทฺถกัณฺธา คุญฺหมณฺธา พหิทฺธา ลัมภเท คัจฉณฺธิ, ตตฺถ รัญโณ
 เอว โหติ “น โข อโธ อญฺโณ โกจิ ปวสตี อญฺญตร
 บัพฺพชิตน, ลียา นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย ภิกฺขเว
 จตฺตโก อาทินโว ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว รัญโณ
 อเนเตปรุ ปิตา วา ปุตฺตํ บัดฺเดติ, ปุตฺโต วา ปิตรํ บัดฺเดติ.
 เตลฺล เอว โหติ “น โข อโธ อญฺโณ โกจิ ปวสตี อญฺญตร
 บัพฺพชิตน, ลียา นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย โข ภิกฺขเว
 บัณฺจโม อาทินโว ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว ราช
 นิจจานิโย อจฺเจ กาเน จเปติ, เยสํนํตํ อมณาเป, เตลฺล เอว โหติ
 “ราชา โข บัพฺพชิตน ลลฺลฺลโจ, ลียา นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ,
 อโย ภิกฺขเว ลลฺลโจ อาทินโว ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร
 ภิกฺขเว ราช อจฺจจานิโย นีเจ กาเน จเปติ, เยสํนํตํ อมณาเป,
 เตลฺล เอว โหติ “ราชา โข บัพฺพชิตน ลลฺลฺลโจ, ลียา นุ โข
 บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย โข ภิกฺขเว ลลฺลโจ อาทินโว
 ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว ราช อกาเล เสน
 อโยเชติ. เยสํนํตํ อมณาเป, เตลฺล เอว โหติ “ราชา โข
 บัพฺพชิตน ลลฺลฺลโจ, ลียา นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย
 ภิกฺขเว อจฺจโม อาทินโว ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว
 ราช กาเล เสน อโยเชติว่า อเนตวามคฺคโต นิวัตฺตาเปสิ, เยสํนํตํ
 อมณาเป, เตลฺล เอว โหติ “ราชา โข บัพฺพชิตน ลลฺลฺลโจ, ลียา
 นุ โข บัพฺพชิตลล กัมมณฺธิ, อโย ภิกฺขเว นวโม อาทินโว
 ราชันเตปรูปเปวสเน. ปุน จปร ภิกฺขเว รัญโณ อเนเตปรุ

หัตถ์ธัมมหารั อัสสธัมมหารั รดธัมมหารั, ราชยานิ รูปัสสัทธัมมหารั-
โฆฏฐิหทานิ, ยานิ น บัพพิชิตสารูปยานิ, อโย ภิกขเว ทสโม
อาทมนโว ราชันเตปรูปปเวสเน. อิมะ โข ภิกขเว ทส อาทมนวา
ราชันเตปรูปปเวสเนติ.

๔๖ เขกั สมยั ภควา ลักเกสุ วิหเรติ กปัลลัตถุคัมมิ นิโคธธาวาเม.
อถโข สัมพพลา ลักกา อุปาสกา ตทหุโปสเส เยน ภควา
เตนุปลังกมัสสุ; ออุปปลังกมิตวา ภควันตัง อภิวาเทตวา เขกมนันตัง นิสีทิสสุ.
เขกมนันตัง นิสีนเน โข ลักเก อุปาสเก ภควา เอตทโวจ “อปัณ
ตุเมหิ ลักกา อัญจันตมณินนาคตัง ออุปสธัง ออุปสลาติ. อปัเปกทา
มยั ภันเต อัญจันตมณินนาคตัง ออุปสธัง ออุปสลาเม, อปัเปกทา น
ออุปสลามาติ. เตลลโว ลักกา อลาภา เตลล ทลลลัตถิ, เย ตูเมหิ
เอว โสภสสเย ชิวเต มรณสสเย ชิวเต อปัเปกทา อัญจันต-
มณินนาคตัง ออุปสธัง ออุปสลา, อปัเปกทา น ออุปสลา, ตัง ก็ มลลันต
ลักกา อธิ ปุริโส เยน กัมมัญจาเนน อนาวัชช อกุสลं ทิวลลं
อัทธมกหาปนัง นิพพิเสยย, “ทักโข ปุริโส อัญจันตมณินนาคตัง อล
วณายาติ. เอว ภันเต. ตัง ก็ มลลันต ลักกา อธิ ปุริโส เยน
กัมมัญจาเนน อนาวัชช อกุสลं ทิวลลं กหาปนัง นิพพิเสยย, “ทักโข
ปุริโส อัญจันตมณินนาคตัง อล วณายาติ. เอว ภันเต. ตัง ก็
มลลันต ลักกา อธิ ปุริโส เยน กัมมัญจาเนน อนาวัชช
อกุสลं ทิวลลं เทว กหาปนัง นิพพิเสยย ตโย กหาปนัง นิพพิเสยย.
จิตตาวา กหาปนัง นิพพิเสยย. มลลันต กหาปนัง นิพพิเสยย. น
กหาปนัง นิพพิเสยย. สัตต กหาปนัง นิพพิเสยย. อัญจ กหาปนัง
นิพพิเสยย. นว กหาปนัง นิพพิเสยย. ทส กหาปนัง นิพพิเสยย.

วัฬ กหาปณ นีฬพิเสยฺย. ตีฬ กหาปณ นีฬพิเสยฺย. จัตตาฬีฬ
 กหาปณ นีฬพิเสยฺย. บัณฺณาลีฬ กหาปณ นีฬพิเสยฺย. กหาปณสต
 นีฬพิเสยฺย, “ทักโข ปุริโส อญฺ्ञานลัมมํนโนติ อลฺ วนายาติ. เอว
 ภาณฺเต. ตํ ก็ มัลลฺณด ลักกา อภิ นุ โข โส ปุริโส ทิวเส
 กหาปณสตํ กหาปณสตํหัลลํ นีฬพิลมาโน ลัทธํ ลัทธํ นิกขิบบนฺโต
 วัฬสสตชวํ มหันตํ โภคกัณฺณํ อคฺคจฺเจยฺยาติ? เอว ภาณฺเต. ตํ ก็
 มัลลฺณด ลักกา อภิ นุ โข โส ปุริโส โภคเหตุกํ โภคนิทานํ
 โภคาธิกรณํ เอกํ วา วัฑฒํ เอกํ วา ทิวสํ อุตฺตมํ วา ทิวสํ
 เอกันตสุขปฏิสํเวทํ วิหเรยฺยาติ? โน เหนฺต ภาณฺเต. ตํ ก็ลลํ ไทตฺ?
 กามา ทิ ภาณฺเต อนิจฺจา ตฺยจฺจา มุลา โมลลัมมาติ. อธิ ปนฺ ไว
 ลักกา มม ลาวโก ทล วัฬลํ อภิปมัตโต อาตาบิ ปหิตตโต
 วิหรนฺโต ยถา มยฺยานุญฺจํ ตถา ปฏิบิच्चมาโน, สตบิ วัฬลํ
 สตบิ วัฬสสตํ สตบิ วัฬสสตํหัลลํ เอกันตสุขปฏิสํเวทํ วิหเรยฺย.
 โส จ ชวัฬลํ ลกทาคามิ วา อนาคามิ วา อภิณฺณกํ วา โสตาบิโน.
 ตัญฺจันตํ ลักกา ทล วัฬลํ, อธิ มม ลาวโก นว วัฬลํ อญฺ्ञ
 วัฬลํ สัตต วัฬลํ นว วัฬลํ บัณฺจ วัฬลํ จัตตาวิ วัฬลํ
 ตีณิ วัฬลํ เทว วัฬลํ เอกํ วัฬลํ อภิปมัตโต อาตาบิ ปหิตตโต
 วิหรนฺโต ยถา มยฺยานุญฺจํ ตถา ปฏิบิच्चมาโน สตบิ วัฬลํ
 สตบิ วัฬสสตํ สตบิ วัฬสสตํหัลลํ เอกันตสุขปฏิสํเวทํ วิหเรยฺย.
 โส จ ชวัฬลํ ลกทาคามิ วา อนาคามิ วา อภิณฺณกํ วา
 โสตาบิโน. ตัญฺจตํ ลักกา เอกํ วัฬลํ. อธิ มม ลาวโก ทล
 มาเล อภิปมัตโต อาตาบิ ปหิตตโต วิหรนฺโต ยถา มยฺยานุญฺจํ
 ตถา ปฏิบิच्चมาโน, สตบิ วัฬลํ สตบิ วัฬสสตํ สตบิ
 วัฬสสตํหัลลํ เอกันตสุขปฏิสํเวทํ วิหเรยฺย. โส จ ชวัฬลํ ลกทาคามิ

วา อนาคตามิ วา อปฺนินฺนํ วา โสตาบฺบิโน. ติจฺฉินฺตุ ลักกา ทล
 มาสา. อึธ มม สวาโก นว มาเส อัจฺฉ มาเส สัตต มาเส
 น มาเส บัณฺฑ มาเส จัตตาโร มาเส ตโย มาเส เทว มาเส
 เอกมาลี อัทธมาลี อัมปมัตโต อาตาปี ปหิตตโต วิหรณฺโต ยถา
 มยानุสิจฺจ ตถา ปฏิบิซฺชมาโน, สตบิ วัสสานิ สตบิ วัสสสตานิ
 สตบิ วัสสสหัสฺसानิ เอกันตสุขปฏิสํเวที วิหเรยฺย. โส จ ชิวัสส
 สกทาคามิ วา อนาคตามิ วา อปฺนินฺนํ วา โสตาบฺบิโน. ติจฺฉินฺตุ
 ลักกา อัทธมาโส. อึธ มม สวาโก ทล รัตติณฺทเว อัมปมัตโต
 อาตาปี ปหิตตโต วิหรณฺโต ยถา มยानุสิจฺจ ตถา ปฏิบิซฺชมาโน
 สตบิ วัสสานิ สตบิ วัสสสตานิ สตบิ วัสสสหัสฺसानิ เอกันตสุขปฏิ-
 สํเวที วิหเรยฺย. โส จ ชิวัสส สกทาคามิ วา อนาคตามิ วา
 อปฺนินฺนํ วา โสตาบฺบิโน. ติจฺฉินฺตุ ลักกา ทล รัตติณฺทวา. อึธ
 มม สวาโก นว รัตติณฺทเว อัจฺฉ รัตติณฺทเว สัตต รัตติณฺทเว น
 รัตติณฺทเว บัณฺฑ รัตติณฺทเว จัตตาโร รัตติณฺทเว ตโย รัตติณฺทเว เทว
 รัตติณฺทเว เอกรัตติณฺทวอ อัมปมัตโต อาตาปี ปหิตตโต วิหรณฺโต ยถา
 มยानุสิจฺจ ตถา ปฏิบิซฺชมาโน, สตบิ วัสสานิ สตบิ วัสสสตานิ
 สตบิ วัสสสหัสฺसानิ เอกันตสุขปฏิสํเวที วิหเรยฺย. โส จ ชิวัสส
 สกทาคามิ วา อนาคตามิ วา อปฺนินฺนํ วา โสตาบฺบิโน. เตลล
 โว ลักกา อลาภา เตลล ทลลทฺธ, เย ตุมฺเห เอว โสภสภเย
 ชิวเต มรณสภเย ชิวเต อัมเปกทา อัจฺฉจฺจคตมฺมึนฺนาคตฺติ อูปสสํ
 อูปสสํ, อัมเปกทา น อูปสสาคติ. เอเต มยํ ภันเต อัสซัตถิโก
 อัจฺฉจฺจคตมฺมึนฺนาคตฺติ อูปสสํ อูปสสิสฺสามาติ.

๔๓ เอกํ สมยํ ภควา เวตาลิยํ วิหริติ มทาวเน กุฎาคารสาธาย.
 ขณฺโขอ มหาสิ ลิจฺฉนฺทว, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อูปสํกมิทว

ภควันต์ อภิชาเตตวา เอกมณฺธํ นิสฺสํ; เอกมณฺธํ นิสฺสํ โน โข มหาลฺลิจฺฉวํ
 ภควันต์ เอตทโวจ "โก นุ โข ภันเต เหตุ โโก บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 กิริยาย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยาติ? โฉโก โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ โฉโก บัจฺจโย
 ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, โทโส โข มหาล
 เหตุ โทโส บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา,
 โมโห โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ โมโห บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ
 กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, อโยนิโส มนฺลิกาโร โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ อโยนิโส
 มนฺลิกาโร บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 ปวตฺติยา, มิจฺฉาปนฺหิตํ โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ มิจฺฉาปนฺหิตํ
 จิตฺตํ บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา.
 อญํ โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ อญํ บัจฺจโย ปาบัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย ปาบัสฺสํ
 กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา. โโก ปน ภันเต เหตุ โโก บัจฺจโย
 กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยาติ?
 อโลโก โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ อโลโก บัจฺจโย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, อโทโส โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ
 อโทโส บัจฺจโย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 ปวตฺติยา, อโมโห โข มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ อโมโห กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, โยนิโส มนฺลิกาโร โข
 มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ โยนิโส มนฺลิกาโร บัจฺจโย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ
 กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, สัมมาปนฺหิตํ โข
 มหาลฺลิจฺฉวํ เหตุ สัมมาปนฺหิตํ จิตฺตํ บัจฺจโย กัลลียาณัสฺสํ
 กัมมัสฺสํ กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ ปวตฺติยา, อญํ โข มหาล
 เหตุ อญํ บัจฺจโย กัลลียาณัสฺสํ กัมมัสฺสํ กิริยาย กัลลียาณัสฺสํ
 กัมมัสฺสํ ปวตฺติยาติ. อิมํ โข มหาลฺลิจฺฉวํ ทสฺส อัมมา โลเก น

ถึวชัยยฺ; นโย บัลลภาเยต "อัมมจริยวิสมจริยาติ วา "อัมมจริย-
สมจริยาติ วา. ยัสมา จ โข มหาติ อิมะ ทส อัมมา
โตเก ถึวชัยยฺ, ตัสมา บัลลภาเยติ อัมมจริยวิสมจริยาติ วา
อัมมจริยสมจริยาติ วาติ.

๔๘ ทลยเม ภิกขเว อัมมา บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
กตเม ทล? เวณฺณนิยฺมํ อชฺชูปคโตติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ
บัจจเวกขิตฺตพฺ. "ปฺรปฏฺฐิตํ เม ชิวภาติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ
บัจจเวกขิตฺตพฺ. "อํโอบ เม อากัปโป กรณํโยติ. บัพฺพชิตน
อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ. "กัจจํ นุ โข เม อตฺตา ลลโต น อุปาทตติ
บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ. กัจจํ นุ โข มํ อนุจิจฺจ วิณฺญ
สพฺพหฺมจารี ลลโต น อุปาทตติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
"ลลฺลเหติ เม บิเยติ มนาเปติ นานาภาโว วิมาภาโวติ บัพฺพชิตน
อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ. กัมมัสสโกมฺหิ กัมมทายาโต กัมมโยนิ
กัมมพฺนํสุ กัมมปฏฺฐิตโน ยํ กัมมํ กริสฺสามิ กัลยาณํ วา ปาปํ
วา, ตัสส ทายาโต กวิสฺสามติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
กตมํภูตัสส เม รัตติณํทวา วิตปตฺนํตติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ
บัจจเวกขิตฺตพฺ. กัจจํ นุ โข ํ สุนฺดาภาเว อภิรมาเมติ บัพฺพชิตน
อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ. อตฺถิ นุ โข เม อุตฺตรมณฺณลลํอัมมา อม-
วิยภาณทลลํนวิเสโส อชฺชโต, โส ํ บัจฉิเม กาเล สพฺพหฺมจารีหิ
ปฏฺฐโง น มํกุ กวิสฺสามติ บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
อิมะ โข ภิกขเว ทล อัมมา บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
๔๙ ทลยเม ภิกขเว อัมมา บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
ถึวชัยยฺ. กตเม ทล? ลล อภินฺทํ ชิวภาติ ปิสาสา อจฺจาโร
มัสสาโว กายลวโร วจฺจลวโร อาชีวลวโร โปนํภวโก ภวลวโร

๔๙ ทลยเม ภิกขเว อัมมา บัพฺพชิตน อภินฺทํ บัจจเวกขิตฺตพฺ.
ถึวชัยยฺ. กตเม ทล? ลล อภินฺทํ ชิวภาติ ปิสาสา อจฺจาโร
มัสสาโว กายลวโร วจฺจลวโร อาชีวลวโร โปนํภวโก ภวลวโร

อิม โข ภิกขเว ทส อัมมา สวรรุชาติ.

๕๐ เอก สมย ภควา สวรรุชาติ วิหริ เชตวนเ อนาถบิณฑิกัสส
 อารามเ. เตน โข ปน สมเยน สัมพสุลา ภิกขุ บิณฑิกัตถ
 บิณฑปาทปฏิกกัณธา อุပ္ปจฺจนาลาลาย สันนิสิณฺนา สันนิปติตา ภณฺทชนชาตา
 วิวาทาบันฺนา อลฺลวมลฺลว มุขลิตฺตํ วิตุทฺตํ. อตฺโข ภควา
 สายนฺทสมยํ ปฏิสลฺลลนา วุจฺจิโต, เยเน อุပ္ปจฺจนาลาลา, เตนุปลงฺกมิ;
 อุปฺปลงฺกมิทวา บัลลวตฺเต อาสเน นิสิตฺ; นิสิตฺช โข ภควา ภิกขุ
 อามนฺเตสิ “กาย นตฺถ ภิกขเว เขตฺตวิ กถาย สันนิสิณฺนา, กา
 จปน โว อันตรากถา วิปฺปกถาติ? “อิธ มย ภนฺเต บิณฑิกัตถ
 บิณฑปาทปฏิกกัณธา อุပ္ปจฺจนาลาลาย สันนิสิณฺนา สันนิปติตา
 ภณฺทชนชาตา กลฺลชาตา วิวาทาบันฺนา อลฺลวมลฺลว มุขลิตฺตํ
 วิตุทฺตํ วิหรามติ. น โข ปเนตฺ ภิกขเว ตมฺหากํ ปติรุเป
 กุลปุตฺตานํ ลิตฺธา อคารสฺมา อนคาริยํ บัพฺพชิตานํ, ยํ ตมฺเห
 ภณฺทชนชาตา กลฺลชาตา วิวาทาบันฺนา อลฺลวมลฺลว มุขลิตฺตํ
 วิตุทฺตํ วิหเรยฺยาด. ทสยเม ภิกขเว อัมมา สวรรุชาติ ปิยกรนา
 ครุกรนา สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภาวาย สวรรุชาติ.
 ภตเม ทส? อิธ ภิกขเว ภิกขุ สลฺลวา โหติ, ปาติโมกฺขสวสฺสโต
 วิหริ อาจารโคจรสํยັນโน, อนุมตฺเตสฺส วชฺเชสฺส ภายสฺสสลาโว สมหาทาย
 ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสฺ: ยมฺมํ ภิกขเว ภิกขุ สลฺลวา โหติ. ๗ เป
 สมหาทาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสฺ: อยมฺมํ อมฺโม สวรรุชาติ ปิยกรโน
 ครุกรโน สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภาวาย สวรรุชาติ.
 ปน จปริ ภิกขเว ภิกขุ พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร สุตฺตสันนิจโย,
 เป เต อัมมา อาทิกถิยาณมา มชฺฌนิกถิยาณมา ปวิโยสานิกถิยาณมา,
 สาทถิ ลัพฺพณฺนํ เกวลปวิปฺพนํ ปวิสุทฺธํ พรหมจริยํ อภิวทฺตํ,

ตถา ปาติ สัมมา ทสฺสสุตา โหนติ ธตา วสฺสา ปวิจิตา มนฺสา-
 เปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปญฺญิวิธตา: ยัมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทสฺสสุโต
 โหติ ฯ เปฯ ทิฏฺฐิยา สุปฺปญฺญิวิธตา: อยัมปิ อัมโม สาราณํโย
 ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาว
 สํวตฺตติ. ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กัลยานมิตฺโต โหติ กัลยา-
 ณสทาโย กัลยานสํป pangโก: ยัมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กัลยานมิตฺโต
 กัลยานสทาโย กัลยานสํป pangโก: อยัมปิ อัมโม สาราณํโย
 ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาว
 สํวตฺตติ. ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สุวโจ โหติ โสวจัสสกรณฺเห
 อัมเมหิ สมนํนาคโต ขโม ปทักฺขิณคฺคาคี อนุสาสนํ: ยัมปิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ สุวโจ โหติ โสวจัสสกรณฺเห อัมเมหิ สมนํนาคโต ขโม
 ปทักฺขิณคฺคาคี อนุสาสนํ: อยัมปิ อัมโม สาราณํโย ปัยกรโณ
 ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาว สํวตฺตติ. ปุณ จปริ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยานิ ตานิ สพฺพหิมจาริณํ อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ,
 ตตฺถ ทักฺโข โหติ อนุโล โหติ ตตฺถปายาย วมฺสํสาย สมนํนาคโต อลํ
 กาคํ อลํ สํวาทํ: ยัมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยานิ ตานิ สพฺพหิมจาริณํ
 อจฺจาวจานิ กิกรณฺยานิ ตตฺถ ทักฺโข โหติ อนุโล โหติ ตตฺถปายาย
 วมฺสํสาย สมนํนาคโต อลํ กาคํ อลํ สํวาทํ: อยัมปิ อัมโม
 สาราณํโย ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา
 เอกภวาว สํวตฺตติ. ปุณ จปริ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อัมมกาโม โหติ
 ปัยสมุททาหาโร อภิธัมเม อภิวันเเย อูฬารปามุขโข: ยัมปิ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ อัมมกาโม โหติ ปัยสมุททาหาโร อภิธัมเม อภิวันเเย อูฬาร-
 ปามุขโข: อยัมปิ อัมโม สาราณํโย ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย
 อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาว สํวตฺตติ. ปุณ จปริ ภิกฺขเว

ภิกขุ อารัทธวิโย วิหริติ อกุลลานํ อัมมานํ ปทานาย กุลลานํ
 อัมมานํ อุปสัมปทาย ตามวา ทัพพีปรักกโม อนิกขิตตฺตโร กุลลเสตุ
 อัมเมสุ ยัมมํ ภิกขเว ภิกขุ อารัทธวิโย วิหริติ อกุลลานํ อัมมานํ
 ปทานาย กุลลานํ อัมมานํ อุปสัมปทาย ตามวา ทัพพีปรักกโม
 อนิกขิตตฺตโร กุลลเสตุ อัมเมสุ อยัมมํ อัมโม สาราณียो ปัยกรโณ
 ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาย ลวตฺตติ. ปุณ
 จปรํ ภิกขเว ภิกขุ สันตฺตฺตโร โหติ อิตริตฺตจิวรณฺฑปาทเสนาส-
 นคิลานบัจจยเกสฺสชฺชปรักขาเวเน: ยัมมํ ภิกขเว ภิกขุ สันตฺตฺตโร โหติ
 อิตริตฺตจิวรณฺฑปาทเสนาสคิลานบัจจยเกสฺสชฺชปรักขาเวเน: อยัมมํ
 อัมโม สาราณียो ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา
 เอกภวาย ลวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ สติมา โหติ
 ปรเมน สติเนยฺกเกณ สมนฺนาคโต จิรกตัมมํ จิรภาสิตัมมํ สริต
 อนุสฺสริตา: ยัมมํ ภิกขเว ภิกขุ สติมา โหติ ปรเมน สติเนยฺกเกณ
 สมนฺนาคโต จิรกตัมมํ จิรภาสิตัมมํ สริตา อนุสฺสริตา: อยัมมํ
 อัมโม สาราณียो ปัยกรโณ ครุกรโณ สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา
 เอกภวาย ลวตฺตติ. ปุณ จปรํ ภิกขเว ภิกขุ บัณฺณวา โหติ
 อุกฺกยตฺตคามินิยา บัณฺณาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพกกาย
 สัมมาทุกฺกชฺชคามินิยา: ยัมมํ ภิกขเว ภิกขุ บัณฺณวา โหติ
 อุกฺกยตฺตคามินิยา บัณฺณาย สมนฺนาคโต อริยาย นิพฺเพกกาย สัมมา-
 ทุกฺกชฺชคามินิยา: อยัมมํ อัมโม สาราณียो ปัยกรโณ ครุกรโณ
 สังคหาย อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาย ลวตฺตติ. อิมํ ไซ
 ภิกขเว ทสฺส อัมมา สาราณียา ปัยกรณา ครุกรณา สังคหาย
 อวิวาทาย สามัคคิยา เอกภวาย ลวตฺตตฺตติ.
 อักโกสวตฺตโค บัณฺณโม.

ตัสสัทธานิ.

วิวาทา เทว มุลานิ, กุลินาวา ปเวสเน.
 ลักกา มหาติ ธัมมา จ สิริวัฏฐา จ ภันฑานาติ.
 อานัสสบัตถมาลโก ปจโม.

ทุตยบัตถมาลโก.

๕๑ เอก สมย ภควา สาวัตถิย วิหเรติ เขตวาเน อนาถบัตถิกัสส
 อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามันเตสิ “ภิกขโวติ “ภกฺนฺเตติ
 เต ภิกขุ ภควโต บัจฉิสฺสสฺส. ภควา เขตทโวจ “โน เจ ภิกขเว
 ภิกขุ ปรจิตตปริยายกฺขโล โหติ, อถ “สจิตตปริยายกฺขลา ภวิสฺสามาติ
 เอวํहि โว ภิกขเว สิกขิตัพพ.

ภกฺนฺจ ภิกขเว ภิกขุ สจิตตปริยายกฺขโล โหติ? เสยฺยถาปฺ ภิกขเว
 ชิตฺถิ วา ปุริโส วา ททโร ยฺว มัตถนทกขาติโก อาทาเส วา ปริสุทฺธเ
 ปริโยทาเต อจฺเณ วา อุกกบัตเต ลกฺ มุขนิมิตฺตํ บัจจเวกฺขมาโน,
 สเจ ตตฺถ บัลลติ วชฺ วา อังคณํ วา, ตสฺสเสว วชฺสสฺ วา อังคณสฺส
 วา ปหานาย วายมติ; โน เจ ตตฺถ บัลลติ วชฺ วา อังคณํ วา,
 เตเนวตฺตมโน โหติ ปรีปฺปณฺณสํกปฺโป “ลาภา วต เม, ปริสุทฺธํ วต
 เมติ; เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน บัจจเวกฺขณา พหุการา โหติ
 กฺขลลเสฏฺฐ ธัมมเสฏฺฐ “อภิกฺขมาล นฺ โข พหุล วิหรามิ, อนภิกฺขมาล นฺ
 โข พหุล วิหรามิ. พหฺยابันนจิตฺโต นฺ โข พหุล วิหรามิ, อพหฺยابันนจิตฺโต
 นฺ โข พหุล วิหรามิ. ถีนนิทฺธปรียญฺจจิตฺโต นฺ โข พหุล วิหรามิ,
 วิตตถีนนิทฺธโร นฺ โข พหุล วิหรามิ. อุทฺธจิตฺโต นฺ โข พหุล วิหรามิ,
 อนุทฺธจิตฺโต นฺ โข พหุล วิหรามิ. เวจฺจิจฺจโร นฺ โข พหุล วิหรามิ,

ตินณวิจิกโข นุ โข พหุล วิหรามิ. โกธโน นุ โข พหุล
 วิหรามิ, อักโกธโน นุ โข พหุล วิหรามิ. สกิลัญจจิตโต นุ โข
 พหุล วิหรามิ, อสกลัญจจิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ. สารัทธกาโย
 นุ โข พหุล วิหรามิ, อสารัทธกาโย นุ โข พหุล วิหรามิ. กุลโต นุ โข
 พหุล วิหรามิ, อารัทธวริโย นุ โข พหุล วิหรามิ. ขลมาหิตโต นุ โข พหุล
 วิหรามิ. สมาหิตโต นุ โข พหุล วิหรามิติ. สเจ ภิกขเว ภิกขุ บัจจเวก-
 ขมาโน เอว ชานาติ “อนภิขมาตุ พหุล วิหรามิ, พยาบั่นจจิตโต พหุล
 วิหรามิ, ถนमितถปริยญฺจิตโต พหุล วิหรามิ, อุตฺถโต พหุล วิหรามิ,
 เวจิกโข พหุล วิหรามิ, โกธโน พหุล วิหรามิ, สกิลัญจจิตโต
 พหุล วิหรามิ, สารัทธกาโย พหุล วิหรามิ, กุลโต พหุล วิหรามิ,
 ขลมาหิตโต พหุล วิหรามิติ, เตน ภิกขเว ภิกขุนา เตสฺสเยว ปาปกาณิ
 อกฺขลลนํ ฐมฺมานํ ปหานาย อมิตฺโต ฉนฺโต จ วายาโม จ
 อุตฺถาโห จ อุตฺถโสฬหิ จ อปัฏฺฐาเน จ สติ จ สัมปชฌณฺณจ
 กรณียะ. เตยฺยกาปิ ภิกขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตลโล วา
 ตลฺลเเลว เจลลลล วา ลลลลล วา นิพฺพาปนาย อมิตฺตํ ฉนฺตํ
 วายาณฺณจ อุตฺถาหฺณจ อุตฺถโสฬหิณจ อปัฏฺฐาณณจ สติณจ
 สัมปชฌณฺณจ กรณียะ. เอวเมว โข ภิกขเว เตน ภิกขุนา
 เตสฺสเยว ปาปกาณิ อกฺขลลนํ ฐมฺมานํ ปหานาย อมิตฺโต ฉนฺโต จ
 วายาโม จ อุตฺถาโห จ อุตฺถโสฬหิ จ อปัฏฺฐาเน จ สติ จ
 สัมปชฌณฺณจ กรณียะ. สเจ ปณฺ ภิกขเว ภิกขุ บัจจเวกขมาโน
 เอว ชานาติ “อนภิขมาตุ พหุล วิหรามิ, อพยาบั่นจจิตโต พหุล
 วิหรามิ, วิคตถนนิทฺโธ พหุล วิหรามิ, อุตฺถโต พหุล วิหรามิ,
 ตินณวิจิกโข พหุล วิหรามิ, อักโกธโน พหุล วิหรามิ, อสกลัญ-
 จจิตโต พหุล วิหรามิ, อสารัทธกาโย พหุล วิหรามิ, อารัทธวริโย

พหุล วิหรามิ, สสมาหิต พหุล วิหรามิตี, เตเน ภิกขเว ภิกขุณา
เตตุเยว กุสเลสุ ธัมเมสุ ปติฏฺฐาย อุตฺตริ อาสวานํ ขยาย โยโค
กรณโยติ.

๕๒ ตตฺริ โข อายัสฺมา สาริปุตฺโต ภิกขุ อามันเตติ “อาวุโส
ภิกขโวติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกขุ อายัสฺมา สาริปุตฺตัสส บัจฺจัสสโลสุ.
อายัสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโว “โน เจ อาวุโส ภิกขุ ปจจิตฺต-
ปริยายกฺขโล โหติ, ขถ “สจจิตฺตปริยายกฺขลา ภวีสฺสามาติ เอวฺวหิ
โว อาวุโส สิกขิตฺตพฺพ.

กถณฺจาวุโส ภิกขุ สจจิตฺตปริยายกฺขโล โหติ? เสยฺยณานิ อาวุโส
อิตฺถิ वा परिโส वा ททโร ยฺวามันนํกขาติโก อาทาเส
วา ปริสุทฺธเส परिโยทาเต อัจเญ वा อหกกมฺมัตเต สกํ มุขนิมิตฺตํ
บัจฺจเวกฺขมาโน, สเจ ตตฺถ มัสสตี รชฺ वा อังคณํ वा, ตตฺสเสว
รชฺสตี वा อังคณสฺสตี वा ปหานาย วายมตี, โน เจ ตตฺถ
มัสสตี รชฺ वा อังคณํ वा, เตเนวตฺตมโน โหติ ปรูปณฺณสํกมฺโป
“ลาภา วต เม, ปริสุทฺธํ วต เมติ, เอวเมว โข อาวุโส ภิกขุโน
บัจฺจเวกฺขณา พหุการา โหติ กุสเลสุ ธัมเมสุ “อภิชณฺนาลุ นุ โข
พหุล วิหรามิ, อนภิชณฺนาลุ นุ โข พหุล วิหรามิ. พฺยาบํบํจิตฺโต
नु โข พหุล วิหรามิ, อพฺยาบํบํจิตฺโต นุ โข พหุล วิหรามิ.
ถีนมิตฺทปริยญฺจโต นุ โข พหุล วิหรามิ, วิคตถีนมิตฺทโร นุ โข
พหุล วิหรามิ. อุตฺทโต นุ โข พหุล วิหรามิ, อนุตฺทโต นุ โข
พหุล วิหรามิ. เวกิกฺขโน นุ โข พหุล วิหรามิ, ติณฺณเวกิกฺขโน
नु โข พหุล วิหรามิ. โกรโณ นุ โข พหุล วิหรามิ, อักโขโร
नु โข พหุล วิหรามิ. สกิลฺลญฺจจิตฺโต นุ โข พหุล วิหรามิ,
อสกิลฺลญฺจจิตฺโต นุ โข พหุล วิหรามิ. สารีทฺธกาโย นุ โข พหุล

วิหรามิ, อสารถักกาโย นุ โข พหุล วิหรามิ. กุลโต นุ โข พหุล
 วิหรามิ, อสารถักวิโรโย นุ โข พหุล วิหรามิ. อสมาหิตโต นุ โข
 พหุล วิหรามิ, สมาหิตโต นุ โข พหุล วิหรามิตติ. สเจ อวาลุ
 ภิกขุ บัจจเวกขมาโน เอว ชานาติ “อภิชฌาตุ พหุล วิหรามิ
 ขเปย อสมาหิตโต พหุล วิหรามิตติ, เตนาวลุ ภิกขุณา เตสเยว
 ปาปกาณิ อกุสลาณิ ธัมมานิ ปหานาย อธิมัตตโต ฉนฺโต จ วายาโม
 จ อุลลสาโห จ อุลลโสฬสีหิ จ อปัฏฐานิ จ สติ จ สัมปชฌนฺนัง
 กรณียะ เสยฺยตาปิ อวาลุ อาทิตตเจโต वा आतित्तल्लो वा दल्लेव जेल्लल्ल
 वा लल्लल्ल वा निष्पापनाय अधिमत्तं ฉनत्तं वा यामन्नं อุลลสาหัง
 อุลลโสฬสีหัง อปัฏฐานัง สติवं สัมปชฌนฺนัง กรณียะ;
 เอวเมว โข อวาลุ เตเน ภิกขุणा เตสเยว ปาปกาณิ อกุสลาณิ
 ธัมมานิ ปหานาย अधिमत्तโต ฉनतो ज वายामो ज अल्लसाहो ज
 अल्लसोषीहि ज अपुग्धानि ज สति ज सम्पच्चन्नं กรणीयं. สเจ
 ปนาवलุ ภิกขุ บัจจเวกขมาโน เอว ชานาติ “อนภิชฌาตุ พหุล
 วิหรามิ, ขเปย สมาหิตโต พหุล วิหรามิตติ, เตนาवलุ ภิกขุणा เตสเยว
 กุสเลสุ ธัมમેสุ ปตัญญาय อุตฺตริ อาสวานิ ขยาย โยโค กรณียोติ.

๕๓ จิตฺมปฺหิ ภิกขเว น วันนิณฺเณมิ กุสเลสุ ธัมમેสุ, ปเคว ปาวิทานิ.
 วุฑฺฒิณฺจ โข อหิ ภิกขเว วันนิณฺเณมิ กุสเลสุ ธัมમેสุ, โน จิตฺ
 โน หานิ.

กถฺนัง ภิกขเว หานิ โหติ กุสเลสุ ธัมમેสุ, โน จิตฺ โน
 วุฑฺฒิ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ยตฺตโก โหติ ลักฺขาย ลีเลนํ สุตฺเตน
 จาเคนํ ปณฺณาย ปฏฺฐาเนน, ตล्ल เต ธัมมา เนว ติฏฺฐันติ
 โน วฑฺฒันติ. หานิเมตฺ ภิกขเว วทามิ กุสเลสุ ธัมમેสุ, โน จิตฺ
 โน วุฑฺฒิ, เอว โข ภิกขเว หานิ โหติ กุสเลสุ ธัมમેสุ, โน

จิตฺติ โน วุฑฺฒิ.

กถัลลํ ภิกฺขเว จิตฺติ โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน หานิ โน
 วุฑฺฒิ? อธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยัตตโก โหติ สักกําย สึเลน สุตฺเตน
 จาเคน บัลลํบาย ปฏฺฐาเนน, ตัสส เต อัมมา เนว หายันฺติ
 โน วุฑฺฒันติ. จิตฺเตตํ ภิกฺขเว วทามิ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน หานิ
 โน วุฑฺฒิ: เอวํ โข ภิกฺขเว จิตฺติ โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน
 หานิ โน วุฑฺฒิ.

กถัลลํ ภิกฺขเว วุฑฺฒิ โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน จิตฺติ โน
 หานิ? อธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ยัตตโก โหติ สักกําย สึเลน สุตฺเตน
 จาเคน บัลลํบาย ปฏฺฐาเนน, ตัสส เต อัมมา เนว วิภูจันฺติ,
 โน หายันฺติ; วุฑฺฒิเมตํ ภิกฺขเว วทามิ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน จิตฺติ
 โน หานิ: เอวํ โข ภิกฺขเว วุฑฺฒิ โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ, โน
 จิตฺติ โน หานิ. โน เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปวจิตฺตปริยายกุสโล โหติ,
 ธนํ “สจฺจิตฺตปริยายกุสลา ภวิสฺสามาติ เอวํปิ वो ภิกฺขเว
 สิกฺขิตฺตํ.”

กถัลลํ ภิกฺขเว สจฺจิตฺตปริยายกุสโล โหติ? เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
 อิตฺถํ วา ปุริโส วา ททโร ยฺวํ มณฺเฑนทกขาติโก อาทาเส วา
 ปุริสุทฺธํ ปุริโยทาเต อจฺเจเน วา อุตฺกบัตฺเต สกํ มุขนิมิตฺตํ บัจจ-
 เวก์ขมาโน, สเจ ตตฺถ บัลลํสตี รชํ วา อังคนํ วา, ตสฺสเสว
 รชัสส วา อังคนัสส วา ปหานาย วายมตี; โน เจ ตตฺถ
 บัลลํสตี รชํ วา อังคนํ วา, เตเนวตฺตมโน โหติ ปรีปฺพณํสํกปโป
 “ลาภา วต เม, ปุริสุทฺธํ วต เมติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ภิกฺขุโน บัจจเวกฺขเนว พหุภาวา โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ “อภิชณฺณาคู-
 ณุ โข พหุโล วิหรามิ, อนภิชณฺณาคู ณุ โข พหุโล วิหรามิ. พฺยาบັນ-

จิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ, อพฺยาบํณจิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ.
 ถินมัทธปวิญญูจิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ, วิคตถินมัทธโธ นุ โข พหุล
 วิหรามิ. อุทฺธโต นุ โข พหุล วิหรามิ, อนุทฺธโต นุ โข พหุล
 วิหรามิ. เวจิกิञฺโธ นุ โข พหุล วิหรามิ, ดินฺณเวจิกิञฺโธ นุ โข พหุล
 วิหรามิ. โภโกโน นุ โข พหุล วิหรามิ. อักโขโน นุ โข พหุล
 วิหรามิ. สกิลิฏฺฐจิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ, อสกลิฏฺฐจิตโต นุ โข
 พหุล วิหรามิ. สารทักกาโย นุ โข พหุล วิหรามิ, อสารทักกาโย
 นุ โข พหุล วิหรามิ. กุสฺสโต นุ โข พหุล วิหรามิ, อารทักวโร นุ โข
 พหุล วิหรามิ. อสมาหิตโต นุ โข พหุล วิหรามิ, สมาหิตโต นุ โข
 พหุล วิหรามิ. ตเจ ภิกขเว ภิกขุ มัจจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ
 “อภิชฌมาตุ พหุล วิหรามิ, พฺยาบํณจิตโต พหุล วิหรามิ, ถินมัท-
 ธปวิญญูจิตโต พหุล วิหรามิ, อุทฺธโต พหุล วิหรามิ, เวจิกิञฺโธ
 พหุล วิหรามิ, โภโกโน พหุล วิหรามิ, สกิลิฏฺฐจิตโต พหุล วิหรามิ,
 สารทักกาโย พหุล วิหรามิ, กุสฺสโต พหุล วิหรามิ, อสมาหิตโต
 พหุล วิหรามิ. เตน ภิกขเว ภิกขุนา เตสฺสเยว ปาปกานํ อกฺกุสลาณํ
 ธมฺมมานํ ปทานาย อมิตฺโต ฉนฺตีโต จ วายาโม จ อุตฺตสาโห จ
 อุตฺตโสฬสีติ จ อัมปปฺปวານี จ สติ จ สัมปชฌณณฺจ กรณียะ
 เสยฺยถาปิ ภิกขเว อาทิตฺตเจโส วา อาทิตฺตลโส วา ตลฺลเสว
 เจลลลฺล วา ลลลลล วา นิทฺทปาปนาย อมิตฺตํ ฉนฺตีทฺวํ วายามณฺจ
 อุตฺตสาหณฺจ อุตฺตโสฬสีทฺวํ อัมปปฺปวานินฺจ สตินฺจ สัมปชฌณณฺจ
 กรณียะ; เอวเมว โข ภิกขเว เตน ภิกขุนา เตสฺสเยว ปาปกานํ
 อกฺกุสลาณํ ธมฺมมานํ ปทานาย อมิตฺโต ฉนฺตีโต จ วายาโม จ
 อุตฺตสาโห จ อุตฺตโสฬสีติ จ อัมปปฺปวານี จ สติ จ สัมปชฌณณฺจ
 กรณียะ. ตเจ ปณ ภิกขเว ภิกขุ มัจจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ

ชนภิกขุมาตุ พหุล วิหรามิ, อหยาบ้นณจัตถโต พหุล วิหรามิ,
 วัตถณมกโธ พหุล วิหรามิ, ตินณวิจิจโธ พหุล วิหรามิ,
 อักโกธโน พหุล วิหรามิ, อลลภิกขุจัตถโต พหุล วิหรามิ, อลลวักกาโย
 พหุล วิหรามิ, อารัทธวโร พหุล วิหรามิ, สมาหิตโต พหุล
 วิหรามิติ, เตน ภิกขเว ภิกขุณา เตสฺสเยว กุสเลสุ อัมเมสุ
 ปติฏฺฐาย อุตฺตโร อาสวานิ ขยาย โยโค กรณโยติ.

๕๔ โน เจ ภิกขเว ภิกขุ ปจิจตตปริยายกุสโล โหติ, อถ “สจิจตตปริ-
 ยายกุสลา ภวิสสามาติ เอวํหิ โว ภิกขเว สิกขตฺถัพพ. กถณฺหิ
 ภิกขเว ภิกขุ สจิจตตปริยายกุสโล โหติ? เสยฺยดาปํ ภิกขเว อิตถิ วา
 ปวิโส วา ททโร ยวํ มนฺทนกชาตโก อาทาเส วา ปริสุทฺธเ
 ปริโยทาเต อจฺเณ วา อหุทตฺเต สกํ มุขนิมิตฺตํ บัจจเวกฺขมาโน,
 สเจ ตตฺถ มัลลสฺสตี รหํ วา อังคณํ วา ตตฺถเลว รหสฺส วา
 อังคณสฺส วา ปธานาย วายมิตฺ, โน เจ ตตฺถ มัลลสฺสตี รหํ วา
 อังคณํ วา, เตเนวตฺตมโน โหติ ปรีปฺปณฺณลํกํปโป “ลาภา วต
 เม ปริสุทฺธ วต เมตฺติ, เอวเมว โข ภิกขเว ภิกขุโน บัจจเวกฺขณา
 พหุการา โหติ กุสเลสุ อัมเมสุ “ลาภํ นุ โขมํหิ อจฺฉนตฺตํ
 เจโตสมถสฺส, น นุ โขมํหิ ลาภํ อจฺฉนตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภํ นุ โขมํหิ
 อธิปฺปณฺณารมฺมวิปัสฺสนายา, น นุ โขมํหิ ลาภํ อธิปฺปณฺณารมฺมวิปัสฺสนายาติ.
 สเจ ภิกขเว ภิกขุ บัจจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ “ลาภํหิ
 อจฺฉนตฺตํ เจโตสมถสฺส, น ลาภํ อธิปฺปณฺณารมฺมวิปัสฺสนายาติ, เตน
 ภิกขุณา อจฺฉนตฺตํ เจโตสมถเ ปติฏฺฐาย อธิปฺปณฺณารมฺมวิปัสฺสนาย
 โยโค กรณโย. โส อปฺเปเน สมเยเน ลาภํ เจว โหติ
 อจฺฉนตฺตํ เจโตสมถสฺส, ลาภํ จ อธิปฺปณฺณารมฺมวิปัสฺสนาย.
 สเจ ปน ภิกขเว ภิกขุ บัจจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ

“ลาภิมิหิ อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายน, น ลาภี อัจฉัตต เจโตสมถัสสาคิ,
 เตน ภิกขเว ภิกขุณา อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายน ปติฏฺฐาย อัจฉัตต
 เจโตสมเถ โยโค กรณโย. โส อปเรน สมเยน ลาภี เจว โหติ
 อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายน, ลาภี จ อัจฉัตต เจโตสมถัสส. สเจ ปน
 ภิกขเว ภิกขุ บัจจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ “น ลาภี อัจฉัตต
 เจโตสมถัสส, น ลาภี อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายาติ, เตน ภิกขเว
 ภิกขุณา เตสฺสเยว กุสลานํ ธัมมานํ ปฏฺฐาภาย อมิตฺโต ฉนฺโท จ
 วายาโม จ อุตฺตสาโห จ อุตฺตโสฬฺหิ จ อัมมปฏฺฐวานี จ สติ จ
 สัมปชฺฌนฺนํจ กรณีย. เสยฺยถาปิ ภิกขเว อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตลฺลโ
 วา ตตฺถเสว เจตฺถลฺล วา ลลิตฺถลฺล วา นิพฺพาปนาย อมิตฺตํ ฉนฺทวํจ
 วายาณํจ อุตฺตสาหณํจ อุตฺตโสฬฺหิณํจ อัมมปฏฺฐวานิณํจ สติณํจ สัมป-
 ชฺฌนฺนํจ กเรยฺย; เอวเมว โส ภิกขเว เตน ภิกขุณา เตสฺสเยว
 กุสลานํ ธัมมานํ ปฏฺฐาภาย อมิตฺโต ฉนฺโท จ วายาโม จ
 อุตฺตสาโห จ อุตฺตโสฬฺหิ จ อัมมปฏฺฐวานี จ สติ จ สัมปชฺฌนฺนํจ
 กรณีย. โส อปเรน สมเยน ลาภี เจว โหติ อัจฉัตต เจโตสมถัสส
 ลาภี จ อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายน. สเจ ปน ภิกขเว ภิกขุ
 บัจจเวกฺขมาโน เอว ชานาติ “ลาภิมิหิ อัจฉัตต เจโตสมถัสส,
 ลาภี อธิปัลลวาทัมมวิบัลลนายาติ, เตน ภิกขเว ภิกขุณา เตสฺสเยว
 กุสเลสุ ธัมમેสุ ปติฏฺฐาย อุตฺตโร อาลวณํ ขยาย โยโค กรณโย.

จิวรัมปที ภิกขเว ทฺวิเณ วทามิ เสวิตัพพบี อเสวิตัพพบี.
 มณฺฑปาทัมปที ภิกขเว ทฺวิเณ วทามิ เสวิตัพพบี
 อเสวิตัพพบี. เสนาสณัมปที ภิกขเว ทฺวิเณ วทามิ เสวิตัพพบี
 อเสวิตัพพบี. คามนิคัมปที ภิกขเว ทฺวิเณ วทามิ เสวิตัพพบี
 อเสวิตัพพบี. ชนปทปเทสัณฺณปที ภิกขเว ทฺวิเณ วทามิ

เสวิตัพพี อเสวิตัพพี. ปุคฺคธัมมปที ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ
เสวิตัพพี อเสวิตัพพี.

“จิวรมปที ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ เสวิตัพพี อเสวิตัพพี
อติ โข ปเนตฺ วุตฺตํ, กิณฺเจตฺ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา
จิวรํ “อิทํ โข เม จิวรํ เสวโต อกฺขลา ธัมมา อภิวัชฺชนํติ,
กฺขลา ธัมมา ปรีหายันฺตีติ; เหวรูปํ จิวรํ น เสวิตัพพี. ตตฺถ ยํ
ชัลลฺวา จิวรํ “อิทํ โข เม จิวรํ เสวโต อกฺขลา ธัมมา ปรีหา-
ยันฺตี, กฺขลา ธัมมา อภิวัชฺชนํติ; เหวรูปํ จิวรํ เสวิตัพพี.
“จิวรมปที ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ เสวิตัพพี อเสวิตัพพี
อติ ยันฺตํ วุตฺตํ, อิทเมตฺ ปฏิจฺจ วุตฺตํ.

บัตถกาสกัถ ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ เสวิตัพพี อเส-
วิตัพพี อติ โข ปเนตฺ วุตฺตํ, กิณฺเจตฺ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ตตฺถ ยํ
ชัลลฺวา บัตถกาสกัถ “อิทํ โข เม บัตถกาสกัถ เสวโต อกฺขลา
ธัมมา อภิวัชฺชนํติ, กฺขลา ธัมมา ปรีหายันฺตีติ; เหวรูปํ บัตถกาสกัถ
น เสวิตัพพี. ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา บัตถกาสกัถ “อิทํ โข เม
บัตถกาสกัถ เสวโต อกฺขลา ธัมมา ปรีหายันฺตี, กฺขลา ธัมมา
อภิวัชฺชนํติ; เหวรูปํ บัตถกาสกัถ เสวิตัพพี. “บัตถกาสกัถ
ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ เสวิตัพพี อเสวิตัพพี อติ ยันฺตํ วุตฺตํ,
อิทเมตฺ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. “เสนาสนัมปที ภิกฺขเว ทฺวเณ วทามิ เสวิตัพพี
อเสวิตัพพี อติ โข ปเนตฺ วุตฺตํ, กิณฺเจตฺ ปฏิจฺจ วุตฺตํ ตตฺถ ยํ
ชัลลฺวา เสนาสนํ “อิทํ โข เม เสนาสนํ เสวโต อกฺขลา ธัมมา อภิวัชฺชนํติ,
กฺขลา ธัมมา ปรีหายันฺตีติ; เหวรูปํ เสนาสนํ น เสวิตัพพี. ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา
เสนาสนํ “อิทํ โข เม เสนาสนํ เสวโต อกฺขลา ธัมมา ปรีหายันฺตี,

กุสลา ธัมมา อภิวัจฉันตติ; เอรุโป เสณาสนี เสวตัพพะ. เสณาสนัมปหิ
 ภิกขเว ทฺวเณ วทามิ “เสวตัพพะปิ อเสวตัพพะปัตติ อิติ ยันตํ
 วุตตํ, อิทเมตํ ปฏิจจํ วุตตํ. “คามนิคัมมัมปหิ ภิกขเว ทฺวเณ วทามิ
 เสวตัพพะปิ อเสวตัพพะปัตติ อิติ โข ปเนตํ วุตตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจจํ
 วุตตํ? ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา คามนิคมํ “อิทํ โข เม คามนิคมํ เสวโต
 กุสลา ธัมมา อภิวัจฉันตติ, กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ; เอรุโป
 คามนิคโม น เสวตัพพะ. ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา คามนิคมํ “อิทํ โข เม คามนิคมํ
 เสวโต กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ, กุสลา ธัมมา อภิวัจฉันตติ; เอรุโป
 คามนิคโม เสวตัพพะ. คามนิคัมมัมปหิ ภิกขเว ทฺวเณ วทามิ เสวตัพพะปิ
 อเสวตัพพะปัตติ อิติ ยันตํ วุตตํ, อิทเมตํ ปฏิจจํ วุตตํ. “ชนปทป-
 เทสम्मัมปหิ ภิกขเว ทฺวเณ วทามิ เสวตัพพะปิ อเสวตัพพะปัตติ อิติ
 โข ปเนตํ วุตตํ, กิณฺเจะตํ ปฏิจจํ วุตตํ? ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา
 ชนปทปเทสํ “อิทํ โข เม ชนปทปเทสํ เสวโต กุสลา ธัมมา
 อภิวัจฉันตติ, กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ; เอรุโป ชนปทปเทโส น
 เสวตัพพะ. ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา ชนปทปเทสํ “อิทํ โข เม ชนปทปเทสํ
 เสวโต กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ, กุสลา ธัมมา อภิวัจฉันตติ;
 เอรุโป ชนปทปเทโส เสวตัพพะ. “ชนปทปเทสम्मัมปหิ ภิกขเว
 ทฺวเณ วทามิ เสวตัพพะปิ อเสวตัพพะปัตติ อิติ ยันตํ วุตตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจจํ วุตตํ. ปุคฺคัลลัมปหิ ภิกขเว ทฺวเณ วทามิ
 เสวตัพพะปิ อเสวตัพพะปัตติ อิติ โข ปเนตํ วุตตํ, กิณฺเจะตํ
 ปฏิจจํ วุตตํ? ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา ปุคฺคัลลํ “อิทํ โข เม ปุคฺคัลลํ
 เสวโต กุสลา ธัมมา อภิวัจฉันตติ, กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ;
 เอรุโป ปุคฺคัลโล น เสวตัพพะ. ตตฺถ ยํ ชัลลฺวา ปุคฺคัลลํ “อิทํ
 โข เม ปุคฺคัลลํ เสวโต กุสลา ธัมมา ปรีหายนฺตติ, กุสลา ธัมมา

อภิวทฺถมฺหิเตติ; เอวฺรโป ปุคฺคโล เสวิตทฺทไฟ. “ปุคฺคลิมฺหิ ภัทฺทเว
ทฺวิเณ วทามิ เสวิตทฺทไฟ อเสวิตทฺทไฟ อิติ ยมฺมํ วัตฺต,
อิทฺเมตํ ปฏิจฺจ วัตฺตณฺตี.

๕๕ ตตฺร โข อายัสฺมา สาริปุตฺโต ภัทฺท อามนฺเตติ “อาวุโส
ภัทฺทโวติ. “อาวุโสติ โข เต ภัทฺท อายัสฺมาโต สาริปุตฺตัสส
บิจฺจัสสโสสุ. อายัสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโว “ปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล
ปรีหานธมฺโม ปุคฺคโลติ อาวุโส วุจฺจติ. กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส
ปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตา, กิตฺตาวตา จปน อปรีหานธมฺโม
ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตาติ. ทฺวโตปิ โข มยฺ อาวุโส อาคัจฺจเยยฺยาม
อายัสฺมาโต สาริปุตฺตัสส สันนติเก เอตฺตัสส ภาสิตัสส ชัตถมฺมวฺชาตุ,
สาธุ วตฺตายัสฺมึนฺตํเยว สาริปุตฺตํ ปฏฺฐาตุ เอตฺตัสส ภาสิตัสส ชัตโต,
อายัสฺมาโต สาริปุตฺตัสส สุตฺวา ภัทฺท อารสฺสณฺตีติ. เตนหาวุโส
สุณฺนาถ สาธุกํ มนฺสิกโรถ, ภาสิตัสสํมิตี. “เอวฺมหาวุโสติ โข เต ภัทฺท
อายัสฺมาโต สาริปุตฺตัสส บิจฺจัสสโสสุ. อายัสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโว
“กิตฺตาวตา นุ โข อาวุโส ปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตา?
อิทาวุโส ภัทฺท ชัตถสฺตวฺจเว ธมฺมํ น สุณฺนาติ, สุตฺวา จัสส ธมฺมา
สํมโหํ คจฺฉณฺตี, เย จัสส ธมฺมา ปุทฺเพ เจตโส สัมมญฺจปุทฺธา,
เต จัสส น สมฺมาจเรณฺตี, อวิวฺชาตวฺจ น วิชานาติ; เอตฺตาวตา
โข อาวุโส ปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตา. กิตฺตาวตา จ
ปนหาวุโส อปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตา? อิทาวุโส ภัทฺท
ชัตถสฺตวฺจเว สุณฺนาติ, สุตฺวา จัสส ธมฺมํ น สัมมโหํ คจฺฉณฺตี,
เย จัสส ธมฺมา ปุทฺเพ เจตโส สัมมญฺจปุทฺธา, เต จัสส
สมฺมาจเรณฺตี, อวิวฺชาตวฺจ วิชานาติ; เอตฺตาวตา โข อาวุโส
อปรีหานธมฺโม ปุคฺคโล วัตฺโต ภควตา. โน เจ อาวุโส ภัทฺท

ปริจัตตปริยายกุลโล โหติ, ขณ “สจัตตปริยายกุลลา ภวิสสามาตี
เอวัมปิ โว อวูลโล ลักขิตัพพี.

กถัญจาวูลโล ภิกขุ สจัตตปริยายกุลโล โหติ? เสยฺยณามิ อวูลโล
อิตถิ วา ปุริโส วา ททโร ยวามันนทกชาติโก อาทาเล วา
ปิริสฺสเท ปริโยทาเต อัจเญ วา อุกกบัตเต สกัมมขณิมิตตํ บัจ-
เญจมาโน, สเจ ตตฺถ บัสสตี รชํ วา อังคณํ วา, ตัสสเลว รชัสส
วา อังคณัสส วา ปหานาย วายมตี; โน เจ ตตฺถ บัสสตี รชํ
วา อังคณํ วา, เตเนวตฺตมโน โหติ ปริปฺปณฺณลักกมํไป “ลาภา
วต เม, ปิริสฺสธํ วต เมตี; เอวเมว โข อวูลโล ภิกขุโน บัจเญจ-
ณนา พหุการา โหติ กุลเลสุ อัมมेषุ “อนภิชฺฌาสุ นุ โข พหุล
วิหรามิ, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ.
อภฺยابันณจิตฺโต นุ โข พหุล วิหรามิ, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส
อัมมโม, อุกาหุ โนติ. วิคตถณมิตฺโธ นุ โข พหุล วิหรามิ, สววิชฺชติ
नु โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ. อนุกฺกโต นุ โข พหุล
วิหรามิ, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ.
ติณฺณวิจิกิโน นุ โข พหุล วิหรามิ, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส
อัมมโม, อุกาหุ โนติ. อักโกธโน นุ โข พหุล วิหรามิ, สววิชฺชติ
नु โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ. อลลิกิลฺลิจฺจิตฺโต นุ โข
พหุล วิหรามิ, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ.
ลาภี นุ โขมฺหิ อชฺฌตฺตํ อัมมปามุชฺชัสส, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส
อัมมโม, อุกาหุ โนติ. ลาภี นุ โขมฺหิ อชฺฌตฺตํ เจโตสมถัสส, สววิชฺชติ
नु โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ. ลาภี นุ โขมฺหิ อธิปฺปณฺณอัมมวีส-
สณาย, สววิชฺชติ นุ โข เม เอโส อัมมโม, อุกาหุ โนติ. สเจ ปณาวูลโล ภิกขุ
บัจเญจมาโน ลัพเพมฺเ กุลเล อัมมโม อตฺตนิ น สมนุบัสสตี, เตณาวูลโล

ภิกขุณา สัพพะเสลเยว อิมเส กุสลานํ อัมมานํ ปฏฺฐาภาย อธิมัตโต ฉนฺโท
 จ วายาโม จ อุตฺตลาโห จ อุตฺตโลทฺธิ จ อัมปปฺภวานี จ สติ จ
 สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเฑ. เสยฺยถาปฺปิ อารุโธ อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสฺสโล
 วา ตัสสเสว เจตฺตสฺส วา สีสฺสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมัตตํ ฉนฺทณฺจ
 วายามณฺจ อุตฺตลาหณฺจ อุตฺตโลทฺธิณฺจ อัมปปฺภวานินฺจ สติณฺจ
 สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเฑ. เหวเมว โข อารุโธ เตน ภิกขุณา สัพพะเส
 เลว อิมเส กุสลานํ อัมมานํ ปฏฺฐาภาย อธิมัตโต ฉนฺโท จ วายาโม
 จ อุตฺตลาโห จ อุตฺตโลทฺธิ จ อัมปปฺภวานี จ สติ จ สัมปชฺฌณฺณํ
 กณฺเฑ. สเจ ปณารุโธ ภิกขุ บัจฺจเวกฺขมาโน เขกฺกฺเจ กุสเล อัมเม
 อิตฺตนิ สมนุบัตฺตติ, เขกฺกฺเจ กุสเล อัมเม อิตฺตนิ น สมนุบัตฺตติ,
 เตนารุโธ ภิกขุณา, เป กุสเล อัมเม อิตฺตนิ สมนุบัตฺตติ, เตสุ
 กุสเลสุ อัมเมสุ ปติฏฺฐาย, เป กุสเล อัมเม อิตฺตนิ น สมนุบัตฺตติ,
 เตสํ กุสลานํ อัมมานํ ปฏฺฐาภาย อธิมัตโต ฉนฺโท จ วายาโม จ
 อุตฺตลาโห จ อุตฺตโลทฺธิ จ อัมปปฺภวานี จ สติ จ สัมปชฺฌณฺณํ
 กณฺเฑ. เสยฺยถาปฺปิ อารุโธ อาทิตฺตเจโล วา อาทิตฺตสฺสโล วา
 ตัสสเสว เจตฺตสฺส วา สีสฺสสฺส วา นิพฺพาปนาย อธิมัตตํ ฉนฺทณฺจ
 วายามณฺจ อุตฺตลาหณฺจ อุตฺตโลทฺธิณฺจ อัมปปฺภวานินฺจ สติณฺจ
 สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเฑ. เหวเมว โข อารุโธ เตน ภิกขุณา เป
 กุสเล อัมเม อิตฺตนิ สมนุบัตฺตติ, เตสุ กุสเลสุ อัมเมสุ ปติฏฺฐาย,
 เป กุสเล อัมเม อิตฺตนิ น สมนุบัตฺตติ, เตสํ กุสลานํ อัมมานํ
 ปฏฺฐาภาย อธิมัตโต ฉนฺโท จ วายาโม จ อุตฺตลาโห จ อุตฺตโลทฺธิ
 จ อัมปปฺภวานี จ สติ จ สัมปชฺฌณฺณํ กณฺเฑ. สเจ ปณารุโธ ภิกขุ
 บัจฺจเวกฺขมาโน สัพพะเพมฺเ อัมเม กุสเล อัมเม อิตฺตนิ สมนุบัตฺตติ,
 เตนารุโธ ภิกขุณา สัพพะเพเลว อิมเส กุสเลสุ อัมเมสุ ปติฏฺฐาย

อุตฺตริ อาสวานิ ขยาย โยโค กรณียติ.

ทลฺยมา ภิกฺขเว ลัณฺวา ภาวิตา พหุลีกตา มหัปปฺลลา โหนฺติ
 มหานิสฺสา อมโตคฺคา อมตปริโยสานา. กตมา ทล? อสุลลัณฺวา
 มรณลัณฺวา อาหาเร ปฏิกกฺขลลัณฺวา สัพพะโลเก อนภิตลัณฺวา
 อนิจฺจลัณฺวา อนิจฺเจะ ทกฺขลลัณฺวา ทกฺขเ อนัตตลัณฺวา ปธานลัณฺวา
 วิราคลัณฺวา นิโรธลัณฺวา: อีมา โข ภิกฺขเว ทล ลัณฺวา ภาวิตา
 พหุลีกตา มหัปปฺลลา โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคฺคา อมตปริโยสานาติ.

๕๓ “ทลฺยมา ภิกฺขเว ลัณฺวา ภาวิตา พหุลีกตา มหัปปฺลลา
 โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคฺคา อมตปริโยสานา. กตมา ทล?
 อนิจฺจลัณฺวา อนัตตลัณฺวา มรณลัณฺวา อาหาเร ปฏิกกฺขลลัณฺวา
 สัพพะโลเก อนภิตลัณฺวา อญฺญิกลัณฺวา ปุฬฺวกลัณฺวา วินฺนํลลัณฺวา
 วิจฺฉิทฺทกฺขลลัณฺวา อุตฺตมาตกฺขลลัณฺวา: อีมา โข ภิกฺขเว ทล ลัณฺวา ภาวิตา
 พหุลีกตา มหัปปฺลลา โหนฺติ มหานิสฺสา อมโตคฺคา อมตปริโยสานาติ.

๕๔ สเจ ภิกฺขเว อลฺลวตฺตติณฺยา ปรีพฺพาชกา เอว ปุจฺเจยฺย
 “กัมมฺลกา อวฺโส ลัพฺเพ ธัมมา, กิธัมมภาว ลัพฺเพ ธัมมา,
 กิธมฺมยา ลัพฺเพ ธัมมา, กิธโมสฺสรณา ลัพฺเพ ธัมมา, กิธมฺมา
 ลัพฺเพ ธัมมา, กิธอปปเตยฺยา ลัพฺเพ ธัมมา, กิธุตฺตวา ลัพฺเพ
 ธัมมา, กิธารว ลัพฺเพ ธัมมา, กิธอคฺคา ลัพฺเพ ธัมมา,
 กิธปริโยสานา ลัพฺเพ ธัมมาติ; เอว ปุจฺจํ ตูเมหิ ภิกฺขเว เตสฺส
 อลฺลวตฺตติณฺยานิ ปรีพฺพาชกานิ กิณฺติ พฺยากรเยยฺยาถาติ. ภควิมฺมฺลกา
 โน ภันเต ธัมมา ภควเนตฺติกา ภควปฏิสฺรณา. สาธุ วต ภันเต
 ภควันตฺเตยว ปฏิกาตุ เอตฺถิสฺส ภาสิตฺถิสฺส อตฺถโก, ภควโต สุตฺวา
 ภิกฺขุ ธาเรตฺถิสฺสตีติ. “เตนหิ ภิกฺขเว สุนาถ สาธุกํ มนสิกโรถ,
 ภาสิตฺถามิติ. “เอว ภันเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต มจฺจุจฺจุลโลสุ.

ภควา เอตทโวจ “สเจ ภิกขเว อลฺลวตตติยา ปวิฬฺหาชกา เอว
 ปุจฺเจยฺย” กิมุลกา ขาวุโส สัพเพ อัมมา, กิสมฺภวา สัพเพ อัมมา,
 กิสมฺภยา สัพเพ อัมมา, กิสฺสโมสฺรณา สัพเพ อัมมา, กิปฺมุชา สัพเพ
 อัมมา, กิอฺธิปเตยฺยา สัพเพ อัมมา, กิอฺตุตฺตวา สัพเพ อัมมา, กิถาธา
 สัพเพ อัมมา, กิโธคธา สัพเพ อัมมา, กิปฺริโยธานา สัพเพ อัมมาติ;
 เอว ปุจฺจา ตฺเมหิ ภิกขเว เตสฺส อลฺลวตตติยานํ ปวิฬฺหาชกานํ
 เอว พฺยักเขยฺยาดิ “ฉนฺทิมุลกา ขาวุโส สัพเพ อัมมา, มนสิการสฺมฺภวา
 สัพเพ อัมมา, ฉลฺลสฺสิมฺภยา สัพเพ อัมมา, เวทนาลโมสฺรณา สัพเพ
 อัมมา, สมาริปฺมุชา สัพเพ อัมมา, สตาธิปเตยฺยา สัพเพ อัมมา,
 บัลลวตฺตฺตวา สัพเพ อัมมา, วิมุตฺติธาวา สัพเพ อัมมา, อมโธคธา
 สัพเพ อัมมา, นิพฺพานปฺริโยธานา สัพเพ อัมมาติ. เอว ปุจฺจา
 ตฺเมหิ ภิกขเว เตสฺส อลฺลวตตติยานํ ปวิฬฺหาชกานํ เอว พฺยักเขยฺยาดิ.

๕๔๔ ตตฺถมา ติห ภิกขเว เอกํ ลิกฺขิตฺตํ “ยถาปฺพัชฺชาปฺริจิตฺตํ ใน
 จิตฺตํ ภวิสฺสตี, น จ อุมฺมํณฺนา ปาปกา อกฺกุสลา อัมมา จิตฺตํ ปฺริยาทาย
 จิตฺตํ, อนิจฺจสํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี, อนตฺตสํวปฺริ-
 จิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี, อสฺสภสํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ
 ภวิสฺสตี, อาทมนวสํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี, โลกัสส
 สํวปฺจ วิสํวปฺจ ฌตฺวา ตํ สํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี,
 โลกัสส สํภวปฺจ วิภวปฺจ ฌตฺวา ตํ สํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ
 ภวิสฺสตี, โลกัสส สมฺมุขปฺจ อฏฺฐังคสมฺวปฺจ ฌตฺวา ตํ สํวปฺริจิตฺตํ
 ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี, ปหานสํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี,
 วิราคสํวปฺริจิตฺตํ ใน จิตฺตํ ภวิสฺสตี, นิโรธสํวปฺริจิตฺตํ ใน
 จิตฺตํ ภวิสฺสตี, เอวํหิ โว ภิกขเว ลิกฺขิตฺตํ. ยโต โข ภิกขเว
 ภิกฺขุโน ยถาปฺพัชฺชาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, น จ อุมฺมํณฺนา ปาปกา

ชกฺขสลา ธมฺมา จิตฺตํ ปริยาทาย ติฏฺฐจันตฺติ, อนิจฺจสํวณฺาปฺริจิตฺตํ
 จิตฺตํ โหติ, อนัตตสํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, อสุกฺกสํวณฺาปฺริจิตฺตํ
 จิตฺตํ โหติ, อาทมนสํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, โลกัสส สมนํ
 วิสมนํ ญัตฺวา ตํ สํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, โลกัสส
 สมนํวิญฺ วิภวํวิญฺ ตํ สํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, โลกัสส
 สมุทฺยํวิญฺ อัญฺจกมํวิญฺ ญัตฺวา ตํ สํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ,
 ปหานสํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ, วิราคสํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ,
 นิโรธสํวณฺาปฺริจิตฺตํ จิตฺตํ โหติ. ตัสส ทฺวณฺํ ฌณํ อลฺลวตฺร
 ผลํ ปาฏิกงฺขํ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม อลฺลวณฺา, สติ วา อูปาทิเสเส
 อนาคามิตาติ.

๖๐ เอกํ สมยํ ภควา สาวัตถิยํ วิหรติ เขตวเน อนาถบิณฑิกัสส
 อารามเ. เตเน โข ปน สมเยเน อายัสฺมา คิริมานันฺโท อาพาธโก
 โหติ ทุกฺขโต พาศิหคฺคิลาโน. อตฺโข อายัสฺมา อานันฺโท, เยเน
 ภควา, เตนุปลงฺกมฺ; อุปลงฺกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํตํ
 นิสีทฺ; เอกมฺนํตํ นิสีนฺโน โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควันฺตํ
 เขตทวโจ “อายัสฺมา ภันเต คิริมานันฺโท อาพาธโก โหติ ทุกฺขโต
 พาศิหคฺคิลาโน, สาธุ ภันเต ภควา, เยนายัสฺมา คิริมานันฺโท,
 เตนุปลงฺกมตฺถ อนุกมฺปํ อูปาทายาติ. สเจ โข ตว อานันฺท คิริมา-
 นันฺทัสส ภิกฺขุโน อุปลงฺกมิตฺวา ทสฺส สํวณฺา ภาเสยฺยาสิ, จานํ
 โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ คิริมานันฺทัสส ภิกฺขุโน ทสฺส สํวณฺา สุตฺวา
 โส อาพาธอ ฌานโส ปฏฺิบัติสํมเภยฺ. กตมา ทสฺ? อนิจฺจสํวณฺา
 อนัตตสํวณฺา อสุกฺกสํวณฺา อาทมนสํวณฺา ปหานสํวณฺา วิราคสํวณฺา
 นิโรธสํวณฺา สัพพโลเก อนภิรตสํวณฺา สัพพตฺสาเรสุ อนิจฺจสํวณฺา
 อานาปานสติ.

กตมา จานันฺท อนิจฺจลัณฺหา? อิทานันฺท ภิกฺขุ อรัญฺญคโต वा
 รุกฺขมุลคโต वा สลฺยวาคารคโต वा อิติ ปฏฺฐิสลฺยจิกฺขติ “รูปํ
 อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, ตัณฺหา อนิจฺจา, ลัขาธา อนิจฺจา, วิญฺญาณํ
 อนิจฺจันฺติ; อิติ อิมेषุ บัลลฺลํ อูปาทานกัณฺธีเนสุ อนิจฺจานุบัลลํ
 วิหริเต: อयํ วุจฺจตานันฺท อนิจฺจลัณฺหา.

กตมา จานันฺท อนัตตลัณฺหา? อิทานันฺท ภิกฺขุ อรัญฺญคโต वा
 รุกฺขมุลคโต वा สลฺยวาคารคโต वा อิติ ปฏฺฐิสลฺยจิกฺขติ “จกฺขุ
 อนัตตา, รูปํ อนัตตา, โสถํ อนัตตา, ลกฺขณา อนัตตา, ฆาณํ
 อนัตตา, คันธา อนัตตา, ชีวหา อนัตตา, รสา อนัตตา, กาโย
 อนัตตา, โสภณจกฺกหา อนัตตา, มโน อนัตตา, ธัมมา อนัตตาติ;
 อิติ อิมेषุ นลฺลํ อัสสํสํกตคทาวิเนสุ อายตเนสุ อนัตตานุบัลลํ วิหริเต:
 อयํ วุจฺจตานันฺท อนัตตลัณฺหา.

กตมา จานันฺท อสุกฺกลัณฺหา? อิทานันฺท ภิกฺขุ อิมเมว กายํ
 อุกฺกุปาทตลา อโรเกสสมัตฺตกา ตจฺปวียนฺตํ ปุริณฺณานิปปการัสสํ อสุจโน
 บัจฺจเวกฺขติ “อิตฺถิ อิมัสสํ กายเ เกสา โลมา นขา ทนฺตีตา ตโจ,
 มถํ นหารุ อัญฺจํ อัญฺจิมลฺลํ วักกํ, หทยํ ยกฺกํ กิโสมกํ ปิฑฺกํ
 บัลลํ, อันตํ อันตคฺคณํ อทฺธิยํ กวีตํ, บัตตํ เสมฺหิ ปุฬฺโพ โลหิตํ
 เสโท เมโท, อัสสํ วสา เขฬิ สัณฺนาณิกา ลลิกา มุตตฺถันฺติ, อิติ อิมัสสํ
 กายเ อสุกฺกานุบัลลํ วิหริเต: อयํ วุจฺจตานันฺท อสุกฺกลัณฺหา.

กตมา จานันฺท อาทีนวลัณฺหา? อิทานันฺท ภิกฺขุ อรัญฺญคโต वा
 รุกฺขมุลคโต वा สลฺยวาคารคโต वा อิติ ปฏฺฐิสลฺยจิกฺขติ “พหุทฺกฺโข
 โข อयํ กาโย พหุอาทีนโวติ; อิติ อิมัสสํ กายเ วิวิธา อาพาธา
 อูปบัชฺชันฺติ. เสยฺยถึทํ? จกฺขุโรโค โสถโรโค ฆาณโรโค ชีวหาโรโค

กายโรโค ลัสโรโค กัณฺณโรโค มฺขโรโค ทนฺตโรโค กาโส ลาโส มฺมาโส
ทโท ชโร กุจฺฉโรโค, มุจฺฉา บักขณฺทิกา สฺสา วิสฺสุจิกา, กุญฺจ
คณฺโฑ กิลาโส โลโส อปฺมาโร ททฺทุ กณฺทุ กจฺจุ รัชฺสา
วิจฺจณิกา โสหิตฺ มัตตํ มอฺเมโห อลา มพิกา ภคณฺทลา มัตตสฺสมฺภูจฺจา
อาพาธา, เสมฺหมฺภูจฺจา อาพาธา, วาตสฺสมฺภูจฺจา อาพาธา, ลันฺนิปาติกา
อาพาธา, อุตฺตปริณามชา อาพาธา, วิสฺมปรีหารชา อาพาธา, โอภักกมิกา
อาพาธา, กัมมวิปากชา อาพาธา, ลีตํ อุนฺหิ ชิมฺภจฺจา มฺปาสา
อฺจุจโร มลฺลสาโรติ, อิติ อิมํลํ กาเย อาทมนฺนํมลฺลํ วิหริ:
อโย วุจฺจตานนฺท อาทมนฺลลํวา.

กตมา จานนฺท ปทานลลํวา? อิทานนฺท ภิกฺขุ อูบํบํนํ กามวิตกฺก
นาริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยณฺตํโรติ อนภาวํ คเมติ, อูบํบํนํ
พฺยาปาทวิตกฺกํ นาริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยณฺตํโรติ อนภาวํ
คเมติ, อูบํบํนํ วิหิตฺวาวิตกฺกํ นาริวาเสติ ปชหติ วิโนเทติ พฺยณฺตํโรติ
อนภาวํ คเมติ, อูบํบํนํบํบํนํเน ปาปเก อกฺขเล ธมฺเม นาริวาเสติ
ปชหติ วิโนเทติ พฺยณฺตํโรติ อนภาวํ คเมติ, อโย วุจฺจตานนฺท
ปทานลลํวา.

กตมา จานนฺท วิราคลลํวา? อิทานนฺท ภิกฺขุ อรวัลฺลคโต वा
รुक्खมฺมุลคโต वा สลฺยวาคารคโต वा อิติ ปฏฺฐิลลํจิกฺขติ “เอต
ลนฺตํ, เอตํ ปณฺตํ. ยทิทํ ลप्พลลํขารสมฺโณ ลप्พํปฺปอฏฺฐินลลํคโต
ตณฺหิภิกฺขโย วิราโค นิพฺพานนฺติ: อโย วุจฺจตานนฺท วิราคลลํวา.

กตมา จานนฺท นิโรธลลํวา? อิทานนฺท ภิกฺขุ อรวัลฺลคโต वा
รुक्खมฺมุลคโต वा สลฺยวาคารคโต वा อิติ ปฏฺฐิลลํจิกฺขติ “เอต
ลนฺตํ, เอตํ ปณฺตํ. ยทิทํ ลप्พลลํขารสมฺโณ ลप्พํปฺปอฏฺฐินลลํคโต
ตณฺหิภิกฺขโย นิโรโธ นิพฺพานนฺติ: อโย วุจฺจตานนฺท นิโรธลลํวา.

กตมา จานันท์ สัพพะโลเก อนภิรตสัจฉา? อิทานันท์ ภิกขุ
 เบ โลเก อูปายุปาทานา เจตโส อธิฏฐาณานิเวสานุสยา, เต ปะหันโต
 วิรมติ น อูปาทิณันโต, อัง วุจจิตานันท์ สัพพะโลเก อนภิรตสัจฉา.

กตมา จานันท์ สัพพะลัชาเรสุ อนิจจสัจฉา? อิทานันท์ ภิกขุ
 สัพพะลัชาเรสุ อธิฏฐยติ หวายติ ชิคฺขณฺนิ: อัง วุจจิตานันท์ สัพพะลัชาเรสุ
 อนิจจสัจฉา.

กตมา จานันท์ อานาปานสติ? อิทานันท์ ภิกขุ อรัลลอคโต วา
 รุกขมุลลโต วา สุลลาคารคโต วา นิสิตติ บัลลัมภัก อากุชิตวา
 อุกฺก กายํ ปณิธาย ปริมุขํ สติ อุมฺภุจเปตฺวา. โส ตโตว อัสสสติ,
 สโต บัลลสสติ, ที่นํ วา อัสสสสัมโต “ที่นํ อัสสสสามิติ ปชานาติ, ที่นํ
 วา บัลลสสสัมโต “ที่นํ บัลลสสสามิติ ปชานาติ. รัสสํ วา อัสสสสัมโต
 “รัสสํ อัสสสสามิติ ปชานาติ, รัสสํ วา บัลลสสสัมโต “รัสสํ บัลลสสสามิติ
 ปชานาติ. “สัพพะกายปฏิสลเวหิ อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ, “สัพพะกายปฏิสลเวหิ
 บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. บัลลัมภัก กายลัชาเร อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ,
 บัลลัมภัก กายลัชาเร บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. “บัตติปฏิสลเวหิ อัสสสสสสามิติ
 ลิกฺขติ, “บัตติปฏิสลเวหิ บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. “สุขปฏิสลเวหิ อัสสสสสสามิติ
 ลิกฺขติ, “สุขปฏิสลเวหิ บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. “จิตตลัชาเรปฏิสลเวหิ
 อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ, “จิตตลัชาเรปฏิสลเวหิ บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ.
 บัลลัมภัก จิตตลัชาเร อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ, “บัลลัมภัก จิตตลัชาเร
 บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. “จิตตปฏิสลเวหิ อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ,
 “จิตตปฏิสลเวหิ บัลลสสสสสามิติ ลิกฺขติ. อภิปปโมทย จิตต... ตมาทหิ
 จิตต... วิโมเจย จิตต... อนิจฺจานุบัลล... วิราคานุบัลล... นิโรธานุบัลล...
 ปฏินิสสัคคานุบัลล อัสสสสสสามิติ ลิกฺขติ, ปฏินิสสัคคานุบัลล บัลล-
 สสสสสามิติ ลิกฺขติ. อัง วุจจิตานันท์ อานาปานสติ. สเจ โข ตว

อาเนนํ คิริมานันท์ลลํ ภิกฺขุโน อุปลังกมิตฺวา อีมา ทล ลัณฺเฒา
 ภาเสยฺยาลิ, จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ คิริมานันท์ลลํ ภิกฺขุโน
 อีมา ทล ลัณฺเฒา สุตฺวา โส อาพาโร อานโส ปฏิบัลลํเกยฺยติ.
 ออโข อายัสฺมา อาเนนํ โท ภควโต สันติโก อีมา ทล ลัณฺเฒา
 อุกฺคเหตฺวา, เยนายัสฺมา คิริมานันท์โต เตนอุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
 ขายัสฺมโต คิริมานันท์ลลํ อีมา ทล ลัณฺเฒา อภาสิ. ออโข อายัสฺมโต
 คิริมานันท์ลลํ อีมา ทล ลัณฺเฒา สุตฺวา โส อาพาโร อานโส
 ปฏิบัลลํภิ. วุจฺจहि ขายัสฺมา คิริมานันท์โต ตมฺหิ อาพาธา, ตถา
 ปทึโน จ ปนายัสฺมโต คิริมานันท์ลลํ โส อาพาโร อโหสิตี.

สจฺจิตตวํโค ปจโม.

ตลลิตฺถานํ

สจฺจิตตลาริปฺตตา จ

จิตฺติ จ สมฺเถน จ

ปริทานา เทว ลัณฺเฒา

มฺลสา ปัพพชิตาพโร.

๖๑ ปริมา ภิกฺขเว โกฎิ น บัลลํวายติ อวิชฺชาเย “อิโต
 ปุพฺเพ อวิชฺชา นาสิติ, ออ บัจฉา สัมภวตี. เขวฺยฺเจตํ ภิกฺขเว
 วุจฺจติ “ออ จ ปน บัลลํวายติ อิตฺถํบัจฺจยา อวิชฺชาตี. อวิชฺชํปหิ
 ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร อวิชฺชาเย?
 “บัลฺลจ นีวรณาดิลลํ วณฺเณ. บัลฺลจปหิ ภิกฺขเว นีวรณํ สาหาเร
 วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร บัลฺลจันนํ นีวรณานํ? ตึณิ
 ทฺวํจฺจิตานํตลลํ วณฺเณ. ตึณิปหิ ภิกฺขเว ทฺวํจฺจิตานํ สาหารานํ
 วทามิ, โน อนาหารานํ. โก จาหาโร ตึณณํ ทฺวํจฺจิตานํ?
 “อินฺทริยาลวโรตลลํ วณฺเณ. อินฺทริยาลวรมฺปหิ ภิกฺขเว สาหารํ
 วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร อินฺทริยาลวรลลํ? “อตฺถาลลํ-
 ปชฺฌณฺณํตลลํ วณฺเณ. อตฺถาลลํปชฺฌณฺณมฺปหิ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ,

ปริปุรี อินทร์ียาลัวรี ปริปุเรติ, อินทร์ียาลัวโร ปริปุโร ตีณิ
 ทจจรีดานิ ปริปุเรติ, ตีณิ ทจจรีดานิ ปริปุรานิ บัณจ นีวเรณ
 ปริปุเรณติ, บัณจ นีวเรณ ปริปุรา อวิชช ปริปุเรณติ, เอมเตตัสสา
 อวิชชาย อาหาโร โหติ, เอวံบจ ปาริปุรี. วิชชาวิมุตติมปทํ ภิกขเว
 สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร วิชชาวิมุตติยา?
 “สัตต พุชฌังคาคีลส วณียํ. สัตตปทํ ภิกขเว พุชฌังค
 สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร สัตตณฺณํ พุชฌังคานํ?
 “จัตตาโร สติปัญฺเฑจนาตีสส วณียํ. จัตตาโรปทํ ภิกขเว สติปัญฺเฑจาเน
 สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร จตฺตนํ สติปัญฺเฑจานนํ?
 ตีณิ สจฺจรีดานีตีสส วณียํ. ตีณิปทํ ภิกขเว สจฺจรีดานิ สาหารานิ
 วทามิ, โน อนาหารานิ. โก จาหาโร ตีณณํ สจฺจรีดานํ?
 อินทร์ียาลัวโรตีสส วณียํ. อินทร์ียาลัวรมปทํ ภิกขเว สาหารํ วทามิ,
 โน อนาหารํ. โก จาหาโร อินทร์ียาลัวรสส? สติลัมปชฌณณตีสส
 วณียํ. สติลัมปชฌณณมปทํ ภิกขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
 โก จาหาโร สติลัมปชฌณณตีส? โยนิโส มนสิกาโรตีสส วณียํ.
 โยนิโส มนสิการมปทํ ภิกขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก
 จาหาโร โยนิโส มนสิการตีส? “สัทธาตีสส วณียํ. สัทธมปทํ ภิกขเว
 สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร สัทธาย? “สัทธมมตีส-
 วณณตีสส วณียํ. สัทธมมตีสวณณมปทํ ภิกขเว สาหารํ วทามิ, โน
 อนาหารํ. โก จาหาโร สัทธมมตีสวณณตีส? สัมปยุตฺตลเโวตีสส
 วณียํ. อิติ โข ภิกขเว สัมปยุตฺตลเโว ปริปุโร สัทธมมตีสวณ
 ปริปุเรติ, สัทธมมตีสวณ ปริปุรี สัทธ ปริปุเรติ, สัทธา ปริปุรา
 โยนิโส มนสิการ ปริปุเรติ, โยนิโส มนสิกาโร ปริปุโร สติลัมปชฌณ
 ปริปุเรติ, สติลัมปชฌณ ปริปุรี อินทร์ียาลัวรี ปริปุเรติ, อินทร์ียาลัวโร

ปริปุโร ตีนี สุจิตานี ปริปุเรติ, ตีนี สุจิตานี ปริปุราณิ จัตตาโร
 สติบัญญัติ, ปริปุเรติ, จัตตาโร สติบัญญัติ ปริปุรา สัตต
 ไชยลังคา ปริปุเรติ, สัตต ไชยลังคา ปริปุรา วิชชาวิมุตติ
 ปริปุเรติ, เอมะตัสสา วิชชาวิมุตติยา อาหาโร โหติ, เอมัง
 ปาริปุริ. เสมะตัสสา ภิกขเว อูปริปัตเตเต อุลลยลิตเก เทเว
 วักขณเต เทเว อพัตตานิเต ต อุตกั ยถาณินัน ปวัตตมานิ
 ปัตตกัณเฑระปทสาชา ปริปุเรติ, ปัตตกัณเฑระปทสาชา ปริปุรา
 กุสัพพะ ปริปุเรติ, กุสัพพะ ปริปุรา มหาโสฬเก ปริปุเรติ,
 มหาโสฬ ปริปุรา กุณนทโย ปริปุเรติ, กุณนทโย ปริปุรา มหานทโย
 ปริปุเรติ, มหานทโย ปริปุรา มหาสมุททึ ลาคโร ปริปุเรติ,
 เอมะตัสสา มหาสมุททึ ลาครัสสา อาหาโร โหติ, เอมัง ปาริปุริ;
 เอมะว โข ภิกขเว สปปริสสเสโว ปริปุโร สัตถัมมัสสวณ ปริปุเรติ,
 สัตถัมมัสสวณ ปริปุริ สัตถ ปริปุเรติ, สัตถา ปริปุรา โยนิโส
 มนสิกโร ปริปุเรติ, โยนิโส มนสิกาโร ปริปุโร สติสัมปชัญญ
 ปริปุเรติ, สติสัมปชัญญ ปริปุริ อินทริยสวโร ปริปุเรติ, อินทริยสวโร
 ปริปุโร ตีนี สุจิตานี ปริปุเรติ, ตีนี สุจิตานี ปริปุราณิ
 จัตตาโร สติบัญญัติ ปริปุเรติ, จัตตาโร สติบัญญัติ ปริปุรา
 สัตต ไชยลังคา ปริปุเรติ, สัตต ไชยลังคา ปริปุรา
 วิชชาวิมุตติ ปริปุเรติ, เอมะตัสสา วิชชาวิมุตติยา อาหาโร
 โหติ, เอมัง ปาริปุริ.

ปริมา ภิกขเว โกฏิ น บัลลยาติ ภาตณียา, อโต ปุพเพ
 ภาตณียา นาโหสิ, อต บัจฉา สัมภวติ, เอมังเจต ภิกขเว วุจจิต.
 อต จ ปน บัลลยาติ อิทธีบัจฉา ภาตณียาติ. ภาตณียัมปิ
 ภิกขเว สาหาริ วาหิ, โน อณาหาริ. โก จาหาโร ภาตณียา?

ตํ อุกกํ ยถาเนนํ ปวัตตมานํ ปัพพตกัณฺโठรปทสาชา ปริปุเรติ, ปัพพต-
 กัณฺโठรปทสาชา ปริปุรา กุสฺสฺสเก ปริปุเรติ, กุสฺสฺสกา ปริปุรา
 มหากุสฺสฺสเก ปริปุเรติ, มหากุสฺสฺสกา ปริปุรา กุณฺณทโย ปริปุเรติ,
 กุณฺณทโย ปริปุรา มหานทโย ปริปุเรติ, มหานทโย ปริปุรา มหาสมุทฺทก-
 ลาคโร ปริปุเรติ; เอเวเมตฺถสฺส มหาสมุทฺทกัลลส ลาควลลส อากาโร
 โหติ, เอวํจ ปาริปุริ; เอเวเมว โข ภิกฺขเว อตฺถปฺปุลลสฺสโร
 ปริปุโร อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุเรติ, อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุ-
 รุ อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุเรติ, อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุโร อโยนิโส มนลิกาโร
 ปริปุเรติ, อโยนิโส มนลิกาโร ปริปุโร อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุเรติ,
 อตฺถกัณฺโठมัลลสฺสโร ปริปุโร อโนทริยาลวโร ปริปุเรติ, อโนทริยาลวโร
 ปริปุโร ตีณิ ทุจฺจวิตานิ ปริปุเรติ, ตีณิ ทุจฺจวิตานิ ปริปุรา
 บัลลจ นีวรणे ปริปุเรติ, บัลลจ นีวรणे ปริปุรา อวิชฺช-
 ปริปุเรติ, อวิชฺชา ปริปุรา ภาตฺตณฺโठ ปริปุเรติ; เอเวเมตฺถสฺส
 ภาตฺตณฺโठาย อากาโร โหติ, เอวํจ ปาริปุริ. วิชฺชาวิมุตฺติมปฺป-
 ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ. โก จาหาโร วิชฺชาวิมุตฺติยา ?
 “ลตฺถ โทชณฺณคาคัลลส วณฺเณ. ลตฺถปฺปํ ภิกฺขเว โทชณฺณเค
 สาหารे วทามิ, โน อนาหารे. โก จาหาโร ลตฺถนํ โทชณฺณคานํ ?
 จตฺตาโร ลตฺถปฺปจฺฉานาคัลลส วณฺเณ. จตฺตาโรปํ ภิกฺขเว ลตฺถปฺปจฺฉา-
 นุสาหารे วทามิ, โน อนาหารे. โก จาหาโร จตฺตนํ ลตฺถปฺปจฺฉานํ ?
 ตีณิ สฺสจฺจวิตานีคัลลส วณฺเณ. ตีณิปํ ภิกฺขเว สฺสจฺจวิตานิ สาหารานิ วทามิ,
 โน อนาหารานิ. โก จาหาโร ตีณินํ สฺสจฺจวิตานํ ? อโนทริยาลวโรคัลลส
 วณฺเณ. อโนทริยาลวโรปํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
 โก จาหาโร อโนทริยาลวโรคัลลส ? “ลตฺถมปฺปจฺฉณมัลลส วณฺเณ.

สติสัมปชัญญะมีปหิ ภิกขเว สาหาริ วทามิ, โน อનાหาริ. โก จาหาโร สติสัมปชัญญะสึ? โยนิโส มนสิกาโรติสึ วณียะ. โยนิโส มนสิการัมปหิ ภิกขเว สาหาริ วทามิ, โน อનાหาริ. โก จาหาโร โยนิโส มนสิการัสสิ? สัตถาติสึ วณียะ. สัตถัมปหิ ภิกขเว สาหาริ วทามิ, โน อนาหาริ. โก จาหาโร สัตถาย? สัตถัมมัสสวณันติสึ วณียะ. สัตถัมมัสสวณัมปหิ ภิกขเว สาหาริ วทามิ, โน อนาหาริ. โก จาหาโร สัตถัมมัสสวณัสสิ? สัมปปริสสเสโวติสึ วณียะ. อิติ โข ภิกขเว สัมปปริสสเสโว ปริปุโร สัตถัมมัสสวณัง ปริปุเรติ, สัตถัมมัสสวณัง ปริปุริ สัตถัง ปริปุเรติ, สัตถา ปริปุรา โยนิโส มนสิการัง ปริปุเรติ, โยนิโส มนสิกาโร ปริปุโร สติสัมปชัญญัง ปริปุเรติ, สติสัมปชัญญัง ปริปุริ อินทริยสวโร ปริปุเรติ, อินทริยสวโร ปริปุโร ตีณิ สุจรัตนัง ปริปุเรติ, ตีณิ สุจรัตนัง ปริปุรานัง จัตตาโร สติบัญญัติ ปริปุเรติ, จัตตาโร สติบัญญัติ ปริปุรา สัตต โพชฌังเค ปริปุเรติ, สัตต โพชฌังคา ปริปุรา วิชชา-วิมุตติ ปริปุเรติ; เอเวเมตัสสา วิชชาวิมุตติยา อาหาโร โหติ, เอวัณจ ปาริปุริ; เสยฺยถาปิ ภิกขเว อุปริบัพพะเต กุลลมุสสิตเก เทเว วัสสันเต เทเว คัพพิฬายันเต ตัง อุกกั ยถานินนัง ปวัตตมานัง บัพพต-กันทรปรทสาชา ปริปุเรติ, บัพพตกันทรปรทสาชา ปริปุรา กุลลเก ปริปุเรติ, กุลลภา ปริปุรา มหากุลลเก ปริปุเรติ, มหากุลลภา ปริปุรา กุณฺณทโย ปริปุเรติ, กุณฺณทโย ปริปุรา มหานทโย ปริปุเรติ, มหานทโย ปริปุรา มหาสมุทฺทัง สาครัง ปริปุเรติ; เอเวเมตัสส มหาสมุทฺทังสาครังสาครัสสิ อาหาโร โหติ, เอวัณจ ปาริปุริ; เอวเมว โข ภิกขเว สัมปปริสสเสโว ปริปุโร สัตถัมมัสสวณัง ปริปุเรติ, สัตถัมมัสสวณัง ปริปุริ สัตถัง ปริปุเรติ, สัตถา ปริปุรา โยนิโส

ມະນຸດກິ ປຣິປຸເຣດ, ໂຍນໄສ ມະນຸດກິ ປຣິປຸໂຣ ສັຕທິມັປຊັລ໌
ປຣິປຸເຣດ, ສັຕທິມັປຊັລ໌ ປຣິປຸໂຣ ອິນທິຣິຍສ່ວນ ປຣິປຸເຣດ, ອິນທິຣິຍສ່ວນ
ປຣິປຸໂຣ ຕິນ ສຸຈິຣິດານ ປຣິປຸເຣດ, ຕິນ ສຸຈິຣິດານ ປຣິປຸຣານ ຈັຕຕາໂຣ
ສັຕທິມັປຊັລ໌ ປຣິປຸເຣດ, ຈັຕຕາໂຣ ສັຕທິມັປຊັລ໌ ປຣິປຸຣາ ສັຕຕ
ໂຮ໌ຊ໌ມັເຈ ປຣິປຸເຣດ, ສັຕຕ ໂຮ໌ຊ໌ມັເຈ ປຣິປຸຣາ ວິຊາວິມຸຕຕິ
ປຣິປຸເຣດ, ເວເມຕິສັສາ ວິຊາວິມຸຕຕິຍາ ຍາຫາໂຣ ໄຫຕິ, ເວເມຕິ
ປຣິປຸເຣດ.

໑໓ ເຍເກຈິ ກິກັຂເວ ມຍິ ນິຣຸຈິດາ, ສັພເພ ເຕ ທິຣຸຈິດັມັບັນນາ,
ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ, ບັລັຈັນນິ ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ. ກຕເມຕິ
ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ? ສັຕຕິກັຂຕິປຸມັສັສ ໂຄລໂຄລັສັສ ເອກຟັຊັສ
ສກທາມັສັສ ໂຍ ຈ ທິຣຸເຈ ຣັມເມ ອຸຫາ: ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ
ນິຣຸຈາ. ກຕເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ? ອິນຕຣາປຣິນິພາຍິສັສ
ອຸປັຊັຈປຣິນິພາຍິສັສ ອຸປັຊັຂາປຣິນິພາຍິສັສ ສັຂາປຣິນິພາຍິສັສ
ອຸປັຊັສັສ ອຸປັຊັຂາປຣິນິພາຍິສັສ ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ.
ເຍເກຈິ ກິກັຂເວ ມຍິ ນິຣຸຈິດາ, ສັພເພ ເຕ ທິຣຸຈິດັມັບັນນາ, ເຕຕິ
ທິຣຸຈິດັມັບັນນາ ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ, ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ
ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ.

໑໔ ເຍເກຈິ ກິກັຂເວ ມຍິ ອເວຈິບັປັດັນນາ, ສັພເພ ເຕ
ໂສຕາບັນນາ, ເຕຕິ ໂສຕາບັນນາ ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ, ບັລັຈັນນິ
ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ. ກຕເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ? ສັຕຕິກັຂຕິປຸມັສັສ
ໂຄລໂຄລັສັສ ເອກຟັຊັສ ສກທາມັສັສ ໂຍ ຈ ທິຣຸເຈ
ຣັມເມ ອຸຫາ: ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ນິຣຸຈາ. ກຕເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ
ວິຫຍ ນິຣຸຈາ? ອິນຕຣາປຣິນິພາຍິສັສ ອຸປັຊັຈປຣິນິພາຍິສັສ ອຸປັຊັຂາ-
ປຣິນິພາຍິສັສ ສັຂາປຣິນິພາຍິສັສ ອຸປັຊັສັສ ອຸປັຊັຂາປຣິນິພາຍິສັສ ອິເມຕິ ບັລັຈັນນິ ອຶ ວິຫຍ ນິຣຸຈາ.

อิมสฺส บัณฺฑิณํ อธ วิทาย นิฏฺฐา. เยเกจิ ภิกฺขเว มย
 อเวจฺจปัลลันนา, สัพเพ เต โสตาบັນนา, เตสฺส โสตาบັນนํ
 อิมสฺส บัณฺฑิณํ อธ นิฏฺฐา, อิมสฺส บัณฺฑิณํ อธ วิทาย
 นิฏฺฐาติ.

๖๕ เอกํ สมยํ อายัสฺมา สาริปุตฺโต มคฺเชสุ วิหริติ นาลกคามเก.
 ขณฺโณ สามัณฺฑิกานิ ปวิพฺพาชโก, เยนายัสฺมา สาริปุตฺโต,
 เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา อายัสฺมา สาริปุตฺเตน สัทธึ สัมโมทิ;
 สัมโมทนียํ กถํ สาราณียํ วิตฺสาเรตฺวา เอกมฺนัตถิ นิสิตฺติ; เอกมฺนัตถิ
 นิสินฺโน โข สามัณฺฑิกานิ ปวิพฺพาชโก อายัสฺมัตถิ สาริปุตฺตํ
 เอตทวโจ “กิณฺณุ โข อวฺโส สาริปุตฺตํ สุขํ กิ ทุกฺขณฺติ. อนินิพฺพตฺติ
 โข อวฺโส ทุกฺขา, อนินิพฺพตฺติ สุขา, อนินิพฺพตฺติยา อวฺโส สติ,
 อิทํ ทุกฺขํ ปาฏิกงฺขํ สิตํ อุนฺหิ ชิฆฺจณา นีปาสา อุจฺจาโร บัลลสาโว
 อคฺคิ-คัลมัสฺสโส ทณฺทลฺมัสฺสโส สัตถกัลมัสฺสโส ภาตึมฺหิ นํ มิตฺตาบิ
 ลคฺคัมมํ สมากคฺมัมมํ โรเสนฺติ. อนินิพฺพตฺติยา อวฺโส สติ, อิทํ ทุกฺขํ
 ปาฏิกงฺขํ. อนินิพฺพตฺติยา อวฺโส สติ, อิทํ สุขํ ปาฏิกงฺขํ. น สิตํ น
 อุนฺหิ น ชิฆฺจณา น นีปาสา น อุจฺจาโร น บัลลสาโว น อคฺคิ-
 คัลมัสฺสโส น ทณฺทลฺมัสฺสโส น สัตถกัลมัสฺสโส ภาตึมฺหิ นํ มิตฺตาบิ
 ลคฺคัมมํ สมากคฺมัมมํ น โรเสนฺติ. อนินิพฺพตฺติยา อวฺโส สติ, อิทํ
 สุขํ ปาฏิกงฺขณฺติ.

๖๖ เอกํ สมยํ อายัสฺมา สาริปุตฺโต มคฺเชสุ วิหริติ นาลกคามเก.
 ขณฺโณ สามัณฺฑิกานิ ปวิพฺพาชโก, เยนายัสฺมา สาริปุตฺโต, เตนุปลงฺกมิ;
 อุปลงฺกมิตฺวา อายัสฺมา สาริปุตฺเตน สัทธึ สัมโมทิ; สัมโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วิตฺสาเรตฺวา เอกมฺนัตถิ นิสิตฺติ; เอกมฺนัตถิ นิสินฺโน โข
 สามัณฺฑิกานิ ปวิพฺพาชโก อายัสฺมัตถิ สาริปุตฺตํ เอตทวโจ “กิณฺณุ โข

ຂາວໄສ ສາວປຸດຕ ອິມສິມີ ອິມມິນເຍ ສຸພິ ກິ ທຸກໜ້າ. ອນກິວິ
ໄຂ ຂາວໄສ ອິມສິມີ ອິມມິນເຍ ທຸກໜ້າ, ອກິວິ ສຸພາ. ອນກິວິຍາ
ຂາວໄສ ສຕິ, ອີກ ທຸກໜ້າ ປາກົດໜ້າ ດັຈໝິໄຕມີ ສຸພິ ສາຕ
ນາອິດ໌ຈໝິ, ຈິໄຕມີ... ນິສິນໄນມີ... ສຍາໄນມີ... ຄາມດໄຕມີ...
ອຣ໌ໄນດໄຕມີ... ຣຸກໝູດໄຕມີ... ສຸວໄນດາວາດໄຕມີ... ອັພໂກກາ-
ສດໄຕມີ... ກິກໝູໝິດໄຕມີ ສຸພິ ສາຕ ນາອິດ໌ຈໝິ, ອນກິວິຍາ
ຂາວໄສ ສຕິ, ອີກ ທຸກໜ້າ ປາກົດໜ້າ. ອກິວິຍາ ຂາວໄສ ສຕິ, ອີກ ສຸພິ
ປາກົດໜ້າ. ດັຈໝິໄຕມີ ສຸພິ ສາຕ ອຣ໌ໄນດ໌ຈໝິ, ຈິໄຕມີ... ນິສິນໄນມີ...
ສຍາໄນມີ... ຄາມດໄຕມີ... ອຣ໌ໄນດໄຕມີ... ຣຸກໝູດໄຕມີ...
ສຸວໄນດາວາດໄຕມີ... ອັພໂກກາສດໄຕມີ... ກິກໝູໝິດໄຕມີ ສຸພິ ສາຕ
ອຣ໌ໄນດ໌ຈໝິ. ອກິວິຍາ ຂາວໄສ ສຕິ ອີກ ສຸພິ ປາກົດໜ້າ.

໑໐ ເອກ ສມຍ ກວາ ໂຄສເລສຸ ຈາວິດໄນຈມາໄນ ມຫດາ ກິກໝູໝິ
ສັກສິ ເຍນ ນຟິກປານ ນາມ ໂຄສລານ ນິດໄມ, ຕຫວສວິ. ຕັຕ໌ ສຸກ
ກວາ ນຟິກປານ ວິຫວິ ປລາສວນ. ຕນ ໄຂ ປນ ສມເຍນ
ກວາ ຕຫໄປສເຕ ກິກໝູໝິປວິໄຕ ນິສິນໄນ ໄຫວ. ອດໄຂ ກວາ
ພຸກເວ ວັດຕິ ກິກໝູ ອິມມິຍາ ກວາຍ ສັມທັສເສດວາ ສມາຕເປຕວາ
ສມຸຕເຕເຕວາ ສັມປັກເສດວາ ຕຸນໄກດ ຕຸນໄກດ ກິກໝູໝິ
ອນວິໄລເຕຕວາ ອຍັສັມມິດ ສາວປຸດຕ ອາມິໄຕລີ “ວິດຕິນມິກໄໂ ໄຂ
ສາວປຸດຕ ກິກໝູໄໂ. ປຕິກາຕ ຕັ ສາວປຸດຕ ກິກໝູ ອິມມິ ກວາ.
ມັງຈິ ໄມ ອາດິລາຍຕິ; ຕມຫິ ອາຍມິດສາມິດ. “ເວ ກິນໄຕຕິ ໄຂ
ອາຍັສັມມາ ສາວປຸດໄຕ ກວາໄຕ ມັຈັຈັໄສລີ. ອດໄຂ ກວາ ຈຕຸຕຸນ ສັມມາ
ມິໄນເປຕວາ ທັກໝິເຍນ ມັດເສນ ສິເສຍິ ກິບັເປຕິ, ປາເຕ ປາກ
ອັຈຈາຍາ ສໄຕ ສັມປາໄນ ອຸງຈານສັມມິ ມນລິກວິດວາ. ຕັຕ໌ ໄຂ ອາຍັສັມມາ
ສາວປຸດໄຕ ກິກໝູ ອາມິໄຕລີ “ຂາວໄສ ກິກໝິວິ. “ຂາວໄສຕິ ໄຂ ເຕ

ภิกขุ ข่ายสัมโต ลาริปุตตลลสิ บัจจัลโลสุ. ข่ายสัมมา ลาริปุตโต
 เอตทโว “ยัลลลลลสิ ขาวุโส ลัทธธา นัตถิ กุลเลสุ ธัมเมสุ, หิริ
 นัตถิ... โธตตบับบิ นัตถิ... วิริย นัตถิ... มัลลภา นัตถิ กุลเลสุ
 ธัมเมสุ, ตัลลสิ ยา รัตติ वा ทิวโส वा อาคัจฉติ, ปาริหานิเยว
 ปาฏิกงขา กุลเลสุ ธัมเมสุ, โน วุฑฺฒิ: เสยฺยถาปิ ขาวุโส
 กาฬิบัคฺเช จันท์ลลสิ ยา รัตติ वा ทิวโส वा อาคัจฉติ, หายเตว
 วัณฺณเณน, หายติ มณฺฑลเณน, หายติ อากาเย, หายติ อารोหปริ-
 ณาเณน; เอวเมว โข ขาวุโส ยัลลลลลสิ ลัทธธา นัตถิ กุลเลสุ
 ธัมเมสุ, หิริ นัตถิ... โธตตบับบิ นัตถิ... วิริย นัตถิ... มัลลภา นัตถิ
 กุลเลสุ ธัมเมสุ, ตัลลสิ ยา รัตติ वा ทิวโส वा อาคัจฉติ,
 ปาริหานิเยว ปาฏิกงขา กุลเลสุ ธัมเมสุ, โน วุฑฺฒิ: “อัสสัทธิโส
 ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต, “อหิริโก ปุริสปุคฺคโลติ
 ขาวุโส ปริหานเมต, “อโนตตบับบิ ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต,
 “กุสฺสโต ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต, “ทุปป์บญฺโณ ปุริสปุคฺคโลติ
 ขาวุโส ปริหานเมต, “โกธโน ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต,
 “อุปนาหิ ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต, “ปาบิจฺโจ ปุริสปุคฺคโลติ
 ขาวุโส ปริหานเมต “ปาปมิตโต ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต,
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก ปุริสปุคฺคโลติ ขาวุโส ปริหานเมต. ยัลลลลลสิ ขาวุโส
 ลัทธธา นัตถิ กุลเลสุ ธัมเมสุ, หิริ นัตถิ... โธตตบับบิ นัตถิ... วิริย
 นัตถิ... มัลลภา นัตถิ กุลเลสุ ธัมเมสุ, ตัลลสิ ยา รัตติ वा
 ทิวโส वा อาคัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกงขา กุลเลสุ ธัมเมสุ, โน
 ปาริหานิ: เสยฺยถาปิ ขาวุโส ชุณฺหบัคฺเช จันท์ลลสิ ยา รัตติ वा
 ทิวโส वा อาคัจฉติ, วัฑฺฒเตว วัณฺณเณน, วัฑฺฒติ มณฺฑลเณน,
 วัฑฺฒติ อากาเย, วัฑฺฒติ อารोหปริณาเณน; เอวเมว โข ขาวุโส

ยัสสีกัสสจิ สัทธา อตฺถิ กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, หิวิ อตฺถิ... โธตตัมปิ
 อตฺถิ... วิริยํ อตฺถิ... บัณฺเภา อตฺถิ กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, ตัสสึ ยา รัตติ
 วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกัรฺชา กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, โน
 ปาริหานิ. “สัทโธ ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ, “หิวิมา
 ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ, “โธตตัมปิ ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส
 อปริหานเมตฺ, “อารทฺธวิโร ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ,
 “บัณฺเภา ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ, “อภฺโกโรโน
 ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ, “อนุปนาหิ ปุริสปุคฺคโลติ
 อาวุโส อปริหานเมตฺ, “อปัจฺโจ ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ,
 “กัลยณมิตฺโต ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ, “สัมมาทิฏฺฐิโก
 ปุริสปุคฺคโลติ อาวุโส อปริหานเมตฺ. อจฺโฆ ภควา บัจฺจุจฺจาย
 อายัสฺมึนฺตํ สารีปุตฺตํ อามันเตสิ “สาธุ สาธุ สารีปุตฺตํ ยัสสีกัสสจิ
 สารีปุตฺตํ สัทธา นตฺถิ กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, หิวิ นตฺถิ... โธตตัมปิ นตฺถิ...
 วิริยํ นตฺถิ... บัณฺเภา นตฺถิ กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, ตัสสึ ยา รัตติ วา
 ทิวโส วา อาคัจฉติ, หานิเยว ปาฏิกัรฺชา กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, โน
 วุฑฺฒิ: เสยฺยถาปิ สารีปุตฺตํ กาฬิบัคฺโข จินทัสสึ ยา รัตติ วา
 ทิวโส วา อาคัจฉติ, หายเตว วณฺณเณน, หายติ มณฺฑลเณน,
 หายติ อากาเย, หายติ อาโรหปรินาเหณ; เหวเมว โข สารีปุตฺตํ
 ยัสสึ กัสสจิ สัทธา นตฺถิ กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ ฯ เปว บัณฺเภา นตฺถิ
 กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, ฯ เปว “อัสสึสโธ ปุริสปุคฺคโลติ สารีปุตฺตํ
 ปริหานเมตฺ, “อหิวิโก... อโนตตัมปิ... กุสฺสโต... ทูปันณฺโณ... โกรโณ...
 อนุปนาหิ... ปาปัจฺโจ... ปาปมิตฺโต... “มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ปุริสปุคฺคโลติ
 สารีปุตฺตํ ปริหานเมตฺ, ยัสสีกัสสจิ สารีปุตฺตํ สัทธา อตฺถิ
 กุสฺเสสุ ธมฺเมสุ, หิวิ อตฺถิ... โธตตัมปิ อตฺถิ... วิริยํ

อติ... บัณเฑาะ อติ กุสเลสุ รัมเมสุ, ตัสส ยา รัตติ วา
 ทิวโส วา อากัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกังขา กุสเลสุ รัมเมสุ, โน
 ปาริหานิ: เสยฺยถาปิ สารีปุตฺต ชุนฺหิบัคฺเช จันทัสส ยา รัตติ วา
 ทิวโส วา อากัจฉติ, วัฑฺฒเนว วัณฺณเนน, วัฑฺฒติ มณฺฑาเลน,
 วัฑฺฒติ อากาเย, วัฑฺฒติ อารโหปรินาเหเน; เหาเมว โข สารีปุตฺต
 ยัสสีกัสสิจิ สัทธา อติ กุสเลสุ รัมเมสุ, หิริ อติ... โขตตํปํ
 อติ... วิริยํ อติ... บัณเฑาะ อติ กุสเลสุ รัมเมสุ, ตัสส ยา
 รัตติ วา ทิวโส วา อากัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปาฏิกังขา กุสเลสุ
 รัมเมสุ, โน ปาริหานิ. “สัทธโร ปุริสปุคฺคโลติ สารีปุตฺต
 อปริหานเมตฺ, “หิริมา... โขตตํปํ... อารทวิริโย... บัณเฑาะ...
 อักโกธโน... อนุปนาหิ... อัมปิยํ... กัลยาณมิตฺโต... สัมมาทิฏฺฐิจิโก
 ปุริสปุคฺคโลติ สารีปุตฺต อปริหานเมตฺตนิ.

๖๘ เอกํ สมยํ ภควา นฬิกปาเน วิหวติ ปลาตวเน. เตเน โข
 ปเน สมเยเน ภควา ตทหุโปสเถ ภิกฺขุสํปวิรูโต นิสินโน โหติ.
 อถโข ภควา พหุเทว รัตติ ภิกฺขุ รัมมิยา กถาเย สันทัสสเสตฺวา
 สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สัมปทิสเสตฺวา ตุนฺหิภุตํ ตุนฺหิภุตํ
 ภิกฺขุสํฆํ อนวิโลเกตฺวา อายัสํมัตฺตํ สารีปุตฺต อามันเตติ “เวคตถน-
 มิตฺโธ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุสโย. ปฏฺฐิภาตํ ตํ สารีปุตฺต ภิกฺขุณํ
 รัมมิ กถา. บัฏฺฐิจิ เม อากิลายติ; ตมहि อายมัสสํสาเมติ. “เอวํ ภันเตติ
 โข อายัสมา สารีปุตฺโต ภควโต บัฏฺฐัสสโสสิ. อถโข ภควา
 จตุคฺคณํ สํชาวํ บัณเฑาะเปตฺวา ทักขิเนเนน บัสสเสน สีสฺเสยฺยํ กัมเปติ
 ปาเท ปาทํ อัจจาธาย สโต สัมปชาโน อญฺ्ञานลลวณํ มนสิกวิตฺวา.
 ตตฺถ โข อายัสมา สารีปุตฺโต ภิกฺขุ อามันเตติ “อาวุโส ภิกฺขโวติ.
 “อาวุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายัสมโต สารีปุตฺตัสส บัฏฺฐัสสโสสิ. อายัสมา

ถาริปุโต เตตทโวจ “ยัสสกัถสสิ อวุโส สัทธา นัตถิ กุสเลสุ
 ธัมเมสุ, หิริ นัตถิ ... โขตตัมปิ นัตถิ... วิริย นัตถิ... บัณฺเฑน นัตถิ ...
 โสดาวธานํ นัตถิ ... ธัมมธารณานํ นัตถิ... ชัตตูปปริกขา นัตถิ... ธัมมานุ-
 ธัมมปฏิปัตติ นัตถิ... อปัปมาโท นัตถิ กุสเลสุ ธัมเมสุ, ตัสส ยา
 รัตติ वा ทวโส वा आक्षिप्ति, हानियेवा पाण्डिता गुलेसु
 ธम्मेषु, नो वृत्तिः शैय्यायि अवुसो काहिंके च जित्तसि या
 रत्ति वा त्वसो वा आक्षिप्ति, हयतेव वनंनेन, हयति मन्त्रलेन,
 हयति आया, हयति आरोहपरिणाहेन; हेवमेव च अवुसो
 यัสसकัถसि สัทธา นัตถิ กุสเลสุ ธัมเมสุ, หิริ นัตถิ ... โขตตัมปิ นัตถิ ...
 วิริย นัตถิ ... บัณฺเฑน นัตถิ... โสดาวธานํ นัตถิ... ธัมมธารณานํ นัตถิ...
 ชัตตูปปริกขา นัตถิ... ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ นัตถิ... อปัปมาโท นัตถิ
 กุสเลสุ ธัมเมสุ, ตัสส ยา รัตติ वा ทวโส वा आक्षिप्ति, हानियेवा
 पाण्डिता गुलेसु ธम्मेषु, नो वृत्तिः यัสसकัถसि अवुโส
 सत्था ชัตติ กุสเลสุ ธम्मेषु, หิริ ชัตติ... โขตตัมปิ ชัตติ... วิริย
 ชัตติ... บัณฺเฑน ชัตติ ... โสดาวธานํ ชัตติ ... ธัมมธารณานํ ชัตติ ...
 ชัตตูปปริกขา ชัตติ ... ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ ชัตติ ... อปัปมาโท ชัตติ
 กุสเลสุ ธम्मेषु, ตัสส ยา รัตติ वा ทวโส वा आक्षिप्ति,
 वृत्तियेवा पाण्डिता गुलेसु धम्मेषु, नो पाठानि. शैय्यायि
 अवुसो शुनहिंके च जित्तसि या रत्ति वा त्वसो वा आक्षिप्ति,
 वृत्तयेव वनंनेन, वृत्तये मन्त्रलेन, वृत्तये आया,
 वृत्तये आरोहपरिणाहेन; हेवमेव च अवुโส यัสसकัถसि สत्था
 ชัตติ กุสเลสุ ธम्मेषु, หิริ ชัตติ ... โขตตัมปิ ชัตติ ... วิริย ชัตติ ...
 บัณฺเฑน ชัตติ ... โสดาวธานํ ชัตติ ... ธัมมธารณานํ ชัตติ... ชัตตูปปริกขา

อัตถิ ... อัมมานุอัมมปฏิปัตติ อัตถิ ... อัมปมาโท อัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ,
 ตัสสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปฏิกังขา
 กุสเลสุ อัมเมสุ, โน ปาริหานีติ. อถ โข ภควา บัณฑิตุชฺชาย
 ขายลัมภนํ สาริปุตฺตํ อามันเตสิ “สาธุ สาธุ สาริปุตฺต ยัสสํกัลลสิ
 สาริปุตฺต ลัทธา นัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ, หิริ นัตถิ ... โอตตัมปํ
 นัตถิ ... วิริยํ นัตถิ ... บัณฺฑา นัตถิ ... โสดาวธานํ นัตถิ ... อัมมธารณา
 นัตถิ ... อตฺตูปปริกฺขา นัตถิ ... อัมมานุอัมมปฏิปัตติ นัตถิ ... อัมปมาโท
 นัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ, ตัสสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ,
 หานิเยว ปฏิกังขา กุสเลสุ อัมเมสุ, โน วุฑฺฒิ: เสยฺยถาปํ สาริปุตฺต
 กาฬิกฺเก จันทิสฺสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หายเตว
 วัณฺณเจเน, หายติ มณฺฑาเลเน, หายติ อาภาย, หายติ อาโรหปริ-
 ณาเหเน; เอวเมว โข สาริปุตฺต ยัสสํกัลลสิ ลัทธา นัตถิ กุสเลสุ
 อัมเมสุ, ะเปฯ อัมปมาโท นัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ, ตัสสึ ยา
 รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ, หานิเยว ปฏิกังขา กุสเลสุ อัมเมสุ,
 โน วุฑฺฒิ. ยัสสํกัลลสิ สาริปุตฺต ลัทธา อัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ,
 หิริ อัตถิ ... โอตตัมปํ อัตถิ ... วิริยํ อัตถิ ... โสดาวธานํ อัตถิ ...
 อัมมธารณา อัตถิ ... อตฺตูปปริกฺขา อัตถิ ... อัมมานุอัมมปฏิปัตติ อัตถิ ...
 อัมปมาโท อัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ, ตัสสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา
 อาคัจฉติ, วุฑฺฒิเยว ปฏิกังขา กุสเลสุ อัมเมสุ, โน ปาริหานิ.
 เสยฺยถาปํ สาริปุตฺต ชุนทิกฺเก จันทิสฺสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา
 อาคัจฉติ, วัฑฺฒเตว วัณฺณเจเน, วัฑฺฒติ มณฺฑาเลเน, วัฑฺฒติ
 อาภาย, วัฑฺฒติ อาโรหปริณาเหเน; เอวเมว โข สาริปุตฺต ยัสสํ
 กัลลสิ ลัทธา อัตถิ กุสเลสุ อัมเมสุ, ะเปฯ อัมปมาโท อัตถิ
 กุสเลสุ อัมเมสุ, ตัสสึ ยา รัตติ วา ทิวโส วา อาคัจฉติ,

จิกกา ปวีเวกกกา อัสสัคคกกา วิเวยารัมภกกา สีสกกา สมาริกกา
 มัลลวากกา วิมุตตีกกา วิมุตติวณทลลันนกา: อิมานิ โข ภิกขเว
 ทล กถาวัตถุณี. อิมสึ เจ ตุมเห ภิกขเว ทลันนึ กถาวัตถุณ
 อูปาทยูปาทย กถ กถเญยาด, อิมลัมมึ จันทิมสุริยานิ เขวมหัทธิกานิ
 เขวมหานากวานิ เตชสา เตช ปรียาทเญยาด; โก ปน วาโท
 อลลิตตติยานิ ปรีพพาชกานันติ.

๑๐. เอกิ สมย ภควา สวัตถิย วิหริเต เขตวเน อนาถบิณฑิกัสส
 อารามเ. เตเน โข ปน สมเยเน สัมพหุลา ภิกขุ บัจฉากัตติ
 บิณฑปาทปฏิกกัณธา อุมภูจันสาลาเย สันนิสินนา สันนิปิตตา
 อเนกวิหิติ ตีรจันนากถิ อณฺยุตฺตา วิหรันติ; เสยฺยถึท? ราชกถิ
 โจรกถิ มหามัตตกถิ ฆเปย อิติ ภวากถิ อิติ วา. อถโข ภควา
 สยัมมิมสมย ปฏิสลิลานา วุจฺจิตฺเต, เยเน อุมภูจันสาลา, เตเนปัสสงมิ;
 อุปัสสงमितวา บัลลิตเต อาสเน นิสิตฺติ. นิสิตฺต โข ภควา
 ภิกขุ อามันเตสิ “กายนุตถิ ภิกขเว เอตวหิ กถาย สันนิสินนา,
 กา จ ปน โว อันทวากกา วิมปุกตาคิ. อิต มย ภันเต บัจฉากัตติ
 บิณฑปาทปฏิกกัณธา อุมภูจันสาลาเย สันนิสินนา สันนิปิตตา
 อเนกวิหิติ ตีรจันนากถิ อณฺยุตฺตา วิหาราม. เสยฺยถึท? ราชกถิ
 โจรกถิ ฆเปย อิติ ภวากถิ อิติ วา. น โข ปเนตฺติ ภิกขเว
 ตุมหากิ ปติรูปิ กุลปุตฺตานิ สัทธา อคารัสสิมา อนคาริยิ มัพพชิตานิ,
 ยิ ตุมเห อเนกวิหิติ ตีรจันนากถิ อณฺยุตฺตา วิหาราม. เสยฺยถึท?
 ราชกถิ ฆเปย อิติ ภวากถิ อิติ วา. ทลยิมานิ ภิกขเว ปาสสานิ
 จานานิ. กตมานิ ทล? อิต ภิกขเว ภิกขุ อตฺตนา จ อัมบัจโจ
 โหติ, อัมบัจจกถฺถิจ ภิกขุณิ กตฺตา โหติ. อัมบัจโจ จ ภิกขุ
 อัมบัจจกถฺถิจ ภิกขุณิ กตฺตาติ ปาสลเมตฺติ จานิ. อตฺตนา จ สันตุญฺโจิ

โหติ, สันตฺฐจิกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. สันตฺฐโจ จ ภิกฺขุ
 สันตฺฐจิกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา จ
 ปววิตฺโต โหติ, ปวเวกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. ปววิตฺโต จ
 ภิกฺขุ ปวเวกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา จ
 อสฺสัฏฺฐโจ โหติ, อสฺสัฏฺฐจิกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. อสฺสัฏฺฐโจ จ
 ภิกฺขุ อสฺสัฏฺฐจิกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา จ
 อารทฺธววิโย โหติ, วิริยารมฺภกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. อารทฺธววิโย จ
 ภิกฺขุ วิริยารมฺภกถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา
 จ สลลัมบณฺโณ โหติ, สลลัมบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ.
 สลลัมบณฺโณ จ ภิกฺขุ สลลัมบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต
 จานํ. อัตตนา จ สมาริสมฺบณฺโณ โหติ, สมาริสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ
 กัตตา โหติ. สมาริสมฺบณฺโณ จ ภิกฺขุ สมาริสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ
 กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา จ บัณฺวาสมฺบณฺโณ โหติ,
 บัณฺวาสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. บัณฺวาสมฺบณฺโณ จ
 ภิกฺขุ บัณฺวาสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ.
 อัตตนา จ วิมุตติสมฺบณฺโณ โหติ, วิมุตติสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ
 กัตตา โหติ. วิมุตติสมฺบณฺโณ จ ภิกฺขุ วิมุตติสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ
 กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อัตตนา จ วิมุตติญาณทลลันสมฺบณฺโณ
 โหติ, วิมุตติญาณทลลันสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ กัตตา โหติ. วิมุตติ-
 ญาณทลลันสมฺบณฺโณ จ ภิกฺขุ วิมุตติญาณทลลันสมฺบปทาถณัง ภิกฺขุณฺเ
 กัตตาติ ปาสัสสมะเต จานํ. อิมานิ โช ภิกฺขเว ทล ปาสสาณิฏฺฐจานานิ.

ยมกวักโค ทุติโย.

ตัสสัทธานํ

อริชชาตณฺหานิฏฺฐา จ อเวจฺจ เทวํ สุขานิ จ

นพิกปาเนน เทว จ วัตถุกตา อปเร เทว.

๗๑ เอกิ สมยิ ภควา สาวัตถิยิ วิหรติ เขตวาเน อนาถปณฺฑิโกสฺส
 อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามันเตสิ “ภิกฺขโวติ. “ภทฺธเเต
 เต ภิกฺขุ ภควาโต บัจฺจิสฺสโลสุ. ภควา เขตทวอจ “สम्मบฺบิณฺโสภา
 ภิกฺขเว วิหรต สัมมบฺบิณฺปาติโมกฺขา, ปาติโมกฺขสํวรลวฺตา วิหรต
 อาจารโคจรสम्मบฺบิณฺนา, อณุมัตเตสุ วิชฺเชสุ ภยทลลวฺ สમાทาย
 ลิกฺกชด ลิกฺกชาปเทสุ. อากฺกเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “สพฺพหิมาจเรเน
 บิโย จัสสึ มนาโป จ ครุ จ ภาวนโย จาติ, สเลเสววิสฺส
 ปริปุริการิ อชฺฉัตถติ เจโตสมมตมณฺเฑโต อนิรากตฺตวาโน วิบัสสณาย
 สมนฺนาคโต พฺรุเหตา สุลฺลวาคารานํ. อากฺกเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 “ลาภิ อัสสึ จีวรบิณฺฑปาตเสนาสนคิลานบัจฺจยเภลลชฺชปริกฺขารานนฺติ,
 สเลเสววิสฺส ปริปุริการิ อชฺฉัตถติ เจโตสมมตมณฺเฑโต อนิรากตฺตวาโน
 วิบัสสณาย สมนฺนาคโต พฺรุเหตา สุลฺลวาคารานํ. อากฺกเขยฺย เจ
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ “เยสาหิ ปริภุญฺชามิ จีวรบิณฺฑปาตเสนาสนคิลาน-
 บัจฺจยเภลลชฺชปริกฺขารานํ, เตสฺสนฺเต การา มหํปฺปสา อัสสึ มหานิสฺสาติ,
 สเลเสววิสฺส ... พฺรุเหตา สุลฺลวาคารานํ. อากฺกเขยฺย เจ ภิกฺขเว
 ภิกฺขุ “เย เปตา วาติสาลโหิตา กาลกตา ปลนฺนจิตฺตา อนุสฺส-
 รนฺติ, เตสฺสนฺต มหํปฺปส อัสสึ มหานิสฺสนฺติ, สเลเสววิสฺส ... พฺรุเหตา
 สุลฺลวาคารานํ. อากฺกเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “สันตฺตฺวโจ อัสสึ อิตฺตฺร-
 จีวรบิณฺฑปาตเสนาสนคิลานบัจฺจยเภลลชฺชปริกฺขารเณนาติ, สเลเสววิสฺส ...
 พฺรุเหตา สุลฺลวาคารานํ. อากฺกเขยฺย เจ ภิกฺขเว ภิกฺขุ “ขโม
 อัสสึ สิตฺถสฺส อุนฺหิตฺส ชิมฺมจฺฉาย ปิปาสา ยทลสมกฺลวาทาตปสิริส-
 ลิมฺมิลลํ ทุฏฺฐตานํ ทฺวาคตานํ วจนปฺปทานํ อูบํบิณฺณํ สารีรฺกานํ
 เวทนํ ทฺกฺขณํ ตปิปปานํ กฏฺฏกานํ ลาคานํ อมฺมาปานํ ปาณฺหฺรณํ

อริยาสกขาติโก อัสสันติ, สเลเลวัธัส... พุรุเหตา สุลุณาวาการาน.
 อากังเขยัย เจ ภิกขเว ภิกขุ อตติตติสโ อัสสัน, น จ ม อตติตติ
 สหะย, อุบบันนิ อตติตติ อภิภุญญ วิหะเรยันติ, สเลเลวัธัส ...
 พุรุเหตา สุลุณาวาการาน. อากังเขยัย เจ ภิกขเว ภิกขุ “ภะเภาว
 สโ อัสสัน, น จ ม ภะเภาว สหะย, อุบบันนิ
 ภะเภาว อภิภุญญ วิหะเรยันติ, สเลเลวัธัส ... พุรุเหตา
 สุลุณาวาการาน. อากังเขยัย เจ ภิกขเว ภิกขุ “จตุมนิ ฉานานิ
 อภิเจตติกาณิ ทิฏฐัจฉิมมสุขวิหารานิ นิถามลภา อัสสัน อภิฉลภา อภิสร-
 ลภาติ, สเลเลวัธัส ... พุรุเหตา สุลุณาวาการาน. อากังเขยัย เจ
 ภิกขเว ภิกขุ “อาสวานิ ขยา อนาสว เจโตวิมุตติ บัลลวามุตติ
 ทิฏฐะเร อัมเม สย อภิณวา สัจฉิกัตวา อุปลัมบัสสิ วิหะเรยันติ,
 สเลเลวัธัส ปฏิปฐกา อัสสันติ เจโตสมณณยุตโต อนิรอกตชาโน
 วิบัสสันาย สมนันนาคโต พุรุเหตา สุลุณาวาการาน. “สम्मันนัสสา
 ภิกขเว วิหระ สम्मันนปาทิมอกขา, ปาทิมอกขสวรสวตา วิหระ อาจา-
 โคจรสम्मันนา, อณุมัตเตสุ วัชเชสุ ภะทิสสาวิ สมหาเย ลักขณ
 ลักขาปะหะสุติ อติ ยันติ วุตติ, อิตเมติ ปุญฺจ วุตตนิ.

๑๒ เอก สมย ภควา เวสาสิย วิหริ มหาเน กุฎาคารสาลาเย
 สัมพเลหิ อภิณวาเตหิ อภิณวาเตหิ เถเวหิ สวาเกหิ ลักข
 อายัสมิตา จ ปาเลน อายัสมิตา จ อุปปาเลน อายัสมิตา จ
 กักกเกณ อายัสมิตา จ กสิมเกณ อายัสมิตา จ นิลเกณ อายัสมิตา
 จ กวิธัสเสน อายัสมิตา จ อภิณวาเตหิ อภิณวาเตหิ เถเวหิ
 สวาเกหิ ลักข. เตน โข ปน สมเยน สัมพเลหา อภิณวาตา
 อภิณวาตา ลักขณิ ภะเทหิ ภะเทหิ ยานะหิ ปรมิปาย อุกกาสักทา
 มหาลักทา มหาเน อัสสนะคานติ ภควันติ ทัสสนาย. อติ

เตลั อายัสสัมมิตานั เอตทโหสิ "อิมะ โข สัมมัทธลา อภินิเวชิตา
 อภินิเวชิตา ลิงขัว ภัทธีติ ภัทธีติ ยานะติ ปรัมมปรัย อัจฉาลัทธา
 มหาลัทธา มหาณั อัจฉโลคาหันติ ภควันตึ ทัสสณาย. สัตถกัณฐกา
 โข ปณ ฌานา วุตตะกา ภควตา. ยันนุน มยิ, เยเน โคลิคลาลวน-
 นทาโย, เตนุปลังกเมยยาม, ตัตถ มยิ อัมปัสสัทธา อัมปภิกณณา
 ฆาสุ วิหเรยยามาติ. อถโข เต อายัสสัมมิตโต, เยเน โคลิคลาลวนทาโย,
 เตนุปลังกมัสสุ. ตัตถ เต อายัสสัมมิตโต อัมปัสสัทธา อัมปภิกณณา ฆาสุ
 วิหรันติ. อถโข ภควา ภิกขุ อามันเตสิ "กหิ นุ โข ภิกขเว
 ปาโล, กหิ อูปปาโล, กหิ กักกโฏ, กหิ กพิมโโก, กหิ นิโก,
 กหิ กภูสสิโห, กหิ นุ โข เต ภิกขเว เฉวรา ลาวกา คตาคิ. อธ ภันเต
 เตลั อายัสสัมมิตานั เอตทโหสิ "อิมะ โข สัมมัทธลา อภินิเวชิตา
 อภินิเวชิตา ลิงขัว ภัทธีติ ภัทธีติ ยานะติ ปรัมมปรัย อัจฉาลัทธา
 มหาลัทธา มหาณั อัจฉโลคาหันติ ภควันตึ ทัสสณาย. สัตถกัณฐกา
 โข ฌานา วุตตะกา ภควตา. ยันนุน มยิ, เยเน โคลิคลาลวนทาโย,
 เตนุปลังกเมยยาม. ตัตถ มยิ อัมปัสสัทธา อัมปภิกณณา ฆาสุ
 วิหเรยยามาติ. อถโข เต ภันเต อายัสสัมมิตโต, เยเน โคลิคลาลวนทาโย,
 เตนุปลังกมัสสุ. ตัตถ เต อายัสสัมมิตโต อัมปัสสัทธา อัมปภิกณณา
 ฆาสุ วิหรันตติ. ลาสสุ ลาสสุ ภิกขเว. ยถา เต มหาลาวกา สัมมา
 พิยากรมานา พิยากรเมยยุ. สัตถกัณฐกา हि ภิกขเว ฌานา วุตตะ
 มยา. ทลยิเม ภิกขเว กัณฐกา. กตเม ทล? ปวีเวการามัสสิ
 ลัคณิการามตา กัณฐโก. อสฺสภณิมิตตานุโยคิ อณฺเวยุตตัสสิ สฺสภณิมิตตา-
 นุโยโค กัณฐโก. อนิหิเวสสุ คุตตทวารัสสิ วิสฺสุททัสสนิ กัณฐโก.
 พหิหิมจริยัสสิ มาตุคามุปจาโร กัณฐโก. ปจฺจิมัสสิ ฌานัสสิ สัตถโ

กัณฺฑานํ มนฺดาปํ ทูลลฺลภานํ โลกัสสํมี ทส ธัมมา อาหารา อนาสลฺล
 อุกฺกฺขานํ โภคานํ อาหาโร. มณฺฑนฺตา วิภุสฺสา วณฺณณฺสํ อาหาโร.
 ลับบิยา กิริยา อาโรคิยสํ อาหาโร. กัลยาณมิตฺตตา ลีลาณํ อาหาโร.
 อนิทรียสํวโร. พรหมจวิยสํ อาหาโร. อวิสวาทนา มิตฺตานํ อาหาโร.
 ลัทธิณายกิริยา พาหุสัจจสํ อาหาโร. สุลลสา ปริปัชฺชา บัณฺณาย
 อาหาโร. อนุโยโค บัจฺจเวกฺขนฺตา ธัมมานํ อาหาโร. สัมมาปฏิบัติ
 สัตตฺตานํ อาหาโร. อิมํ โข ภิกฺขเว ทสฺสํ ธัมมานํ อุกฺกฺขานํ
 กัณฺฑานํ มนฺดาปํ ทูลลฺลภานํ โลกัสสํมี อิมํ ทส ธัมมา อาหาราติ.

๗๔ ทสฺหิ ภิกฺขเว วัฑฺฒนํ วัฑฺฒนาโน อริยสวโก อริยาย
 วัฑฺฒินา วัฑฺฒติ, สาราทาเย จ โหติ วราทาเย กายัสสํ. กตเมหิ
 ทสฺหิ ? เขตตวตฺถุหิ วัฑฺฒติ, ธนธัมมํ วัฑฺฒติ, ปุตฺตทาเรหิ
 วัฑฺฒติ, ทาสกัมมกรโปรเสหิ วัฑฺฒติ, จตูปฺเปเทหิ วัฑฺฒติ, ลัทธิณาย
 วัฑฺฒติ, ลีเลเน วัฑฺฒติ, สุตเตเน วัฑฺฒติ, จาเคน วัฑฺฒติ, บัณฺณาย
 วัฑฺฒติ, อิมํ โข ภิกฺขเว ทสฺหิ วัฑฺฒนํ วัฑฺฒนาโน อริยสวโก
 อริยาย วัฑฺฒินา วัฑฺฒติ, สาราทาเย จ โหติ วราทาเย กายัสสํ.

ธเนเน ธัมมํ วัฑฺฒติ

ปุตฺตเดหิ ทาเรหิ จตูปฺเปเทหิ จ,

โส ภควา โหติ ยสฺสํ ปุชฺชิตอ,

ฌาตฺหิ มิตฺตเดหิ อโณป ราชุภิ.

ลัทธิณาย ลีเลเน จ โยธ วัฑฺฒติ

บัณฺณาย จาเคน สุตเตเน จุภย,

โส ตาภิโส ลับบิโร วิจกฺขโน,

ทิฏฺฐิเจว ธัมมํ อุกฺกฺขเน วัฑฺฒติ.

๗๕ เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิณํ วิหเรติ เขตฺวาเน อนาถบิณฑิกสํ

อวราเม. อชโข อายัสสิมา อานันโท ปุพฺพพัณฺณสมยํ นิวาเสตฺวา
 บัตตจิวรมาทาย, เยน มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสณํ,
 เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา บัณฺณัตเต อาสเน นิสิตฺติ. อชโข
 มิคสาลา อุปาสิกา, เยนายัสสิมา อานันโท, เตนุปลังกมิ;
 อุปลังกมิตฺวา อายัสสิมันฺตํ อานันทํ อภิวาเทตฺวา เขมมันฺตํ นิสิตฺติ;
 เขมมันฺตํ นิสินฺนา โช มิคสาลา อุปาสิกา อายัสสิมันฺตํ อานันทํ
 เอตทโวจ “ภกฺกตา นามายํ ภันเต อานันท ภาควตา ธัมโม เทสิโต
 อังวะเยโย. ยัตริ หิ นาม พหฺมจารี จ อพหฺมจารี จ ออุโ
 สมสมมตติกา ภวิสฺสํนติ อภิสฺสมปรายํ. บัตตา เม ภันเต ปุราโน
 พหฺมจารี อโหสิ อวราชารี วิวโต เมธุนา คามธัมมา. โส
 กาลกโต ภาควตา พฺยากโต “สกทาคามํ สัตฺตโต ตฺลิตํ กายํ
 อุปบฺบโนติ. บัตตุ บิโย เม ภันเต อิลิตฺตโต อพหฺมจารี อโหสิ
 สททาสันตญฺโจ, โสปิ กาลกโต ภาควตา พฺยากโต “สกทาคามํ
 สัตฺตโต ตฺลิตํ กายํ อุปบฺบโนติ. ภกฺกตา นามายํ ภันเต อานันท
 ภาควตา ธัมโม เทสิโต อังวะเยโย. ยัตริ หิ นาม พหฺมจารี จ
 อพหฺมจารี จ ออุโ สมสมมตติกา ภวิสฺสํนติ อภิสฺสมปรายันติ ?
 “เอวเมว โช ปเนตํ ภคินี ภาควตา พฺยากตฺตํ. อชโข อายัสสิมา
 อานันโท มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสเน บัณฺณทปาทํ คเหตฺวา
 อญฺญาสาสนา บัฏฺกามิ. อชโข อายัสสิมา อานันโท บัจฉากตฺตํ
 บัณฺณทปาทปฏิกกัณฺโธ, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เขมมันฺตํ นิสิตฺติ; เขมมันฺตํ นิสินฺโน โช
 อายัสสิมา อานันโท ภควันตํ เอตทโวจ “อิธํ ภันเต ปุพฺพพัณฺณสมยํ
 นิวาเสตฺวา บัตตจิวรมาทาย, เยน มิคสาลาย อุปาสิกาย นิเวสณํ,
 เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา บัณฺณัตเต อาสเน นิสิตฺติ. อชโข

ภันเต มิคสาลา อุปาสิกา, เยนาหิ, เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา มํ
 อภิราเทตฺวา เอกมณฺโตะ นิสีทึ; เอกมณฺโตะ นิสีนฺนา โข มิคสาลา
 อุปาสิกา มํ เอตทโวจ “กถกกา นามายํ ภันเต อานันฺท ภควตา
 รัมโม เทสิโต อัมเบยโย. ยัตถิ หิ นาม พหฺมจาริ จ อพหฺมจาริ
 จ อุโก สมสมคคิกา ภวีสฺสันติ อภิสัมปราย. บิดา เม ภันเต
 ปุราโน พหฺมจาริ อโหสิ อาราชาริ วิโรโต เมธุนา คามรัมมา, โส
 กาลกโต ภควตา พฺยาโกโต “สททาคามิ สัตฺโต ตฺลิตฺ กายิ
 อุปบັນโนติ. บัดฺดู บิโย เม ภันเต อิตฺทิตฺโต อพหฺมจาริ อโหสิ
 สททา सम्มุตฺตฺวา, โสปิ กาลกโต ภควตา พฺยาโกโต “สททาคามิ
 สัตฺโต ตฺลิตฺ กายิ อุปบັນโนติ. กถกกา นามายํ ภันเต อานันฺท
 ภควตา รัมโม เทสิโต อัมเบยโย. ยัตถิ หิ นาม พหฺมจาริ
 จ อพหฺมจาริ จ อุโก สมสมคคิกา ภวีสฺสันติ อภิสัมปรายันติ. เอวํ
 วุตฺเต อหิ ภันเต มิคสาลํ อุปาสิกา เอตทโวจ “เอวเมว โข ปเนตํ
 ภคินิ ภควตา พฺยาโกตฺตนิ. กา จานันฺท มิคสาลา อุปาสิกา พาลา
 อพฺยัตฺตา อนนฺกา อนนฺกบฺบิลา, เก จ ปุริสปุคฺคลา ปโรปฺริยาเน.
 ทสฺยเม อานันฺท ปุคฺคลา ตันโต ลวิชฺชมานา โลกัสฺส. กตเม
 ทส? อานันฺท เอกัจโจ ปุคฺคโล ทฺลิสฺสโล โหติ, ตตฺถจ เจโตวิมุตฺตํ
 บบฺบาวิมุตฺตํ ยถากฺขํ นปฺปชานาติ, ยตฺถตฺถสฺส ตํ ทฺลิสฺสํ อปฺริเสสํ
 นิรุชฺฌติ, ตตฺถสฺส สวเนนฺปิ อกตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนฺปิ อกตํ โหติ,
 ทิฏฺฐิจยาปิ อปฺปฏฺวิทฺธํ โหติ, สามยิกมฺปิ วิมุตฺตํ น ลภติ. โส
 กายัสฺส เถทา ปรมฺมรณา หานาย ปเรติ, โน วิเลสยา; หานคามิเยว
 โหติ, โน วิเลสกามิ. อธิ ปณานันฺท เอกัจโจ ปุคฺคโล ทฺลิสฺสโล
 โหติ, ตตฺถจ เจโตวิมุตฺตํ บบฺบาวิมุตฺตํ ยถากฺขํ ปชานาติ, ยตฺถตฺถสฺส
 ตํ ทฺลิสฺสํ อปฺริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตตฺถสฺส สวเนนฺปิ กตํ โหติ,

พาทูลสั่งเจนนบี กต ไหติ, ทิฏฐิจิยาบิ สุปปฏิจจวิธัง ไหติ, สามยิกัมปิ
 วิมุตติ ลกตติ. โส กายัสส เภทา ปริมมรณา วิเสสาย ปเรติ,
 โน หานาย; วิเสสคามิเยว ไหติ, โน หานคามิ. ตตฺถิวนันนํ
 ปมาณิกา ปมินนํติ, อิมัสสึสาบิ เตว ธัมมา อปรัสสึสาบิ เตว ธัมมา,
 กัสสิมา เนลํ เอโก ทิโน, เอโก ปณิโตติ? ตตฺถิหิ เดลํ อานันนํ
 ไหติ ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย. ตตฺถิวนันนํ ยิวยํ ปุคฺคโล
 ทูลลโล ไหติ, ตตฺถิง เจโตวิมุตติ บัณฺเฑววิมุตติ ยถากุตฺตํ ปชานาติ,
 ยตฺถิถัสส ตํ ทูลลลํ อปริเสลํ นิรุชฺฌติ, ตัสส ลวเนนบิ กต ไหติ,
 พาทูลสั่งเจนนบี กต ไหติ, ทิฏฐิจิยาบิ สุปปฏิจจวิธัง ไหติ, สามยิกัมปิ
 วิมุตติ ลกตติ; อยํ อานันนํ ปุคฺคโล อมฺหา ปุริเมเน ปุคฺคเลเน
 อภิกกนฺตโตโร จ ปณิโตโตโร จ. ตํ กิเลสํ เหตุ? อิมตฺถิหิ อานันนํ
 ปุคฺคลํ ธัมมโลโต นิพฺพหติ. ตทนนฺตรํ โก ชาเนยฺย อตฺถิณฺตริ
 ตถาคเตเน, ตัสสิมา ติหานันนํ มา ปุคฺคเลสุ ปมาณิกา อหุวตฺตํ, มา
 ปุคฺคเลสุ ปมาณิ คณฺหิตต. มนฺโวลติ หานันนํ ปุคฺคโล ปุคฺคเลสุ
 ปมาณิ คณฺหิตโต, อหฺลวฺจจันนํ ปุคฺคเลสุ ปมาณิ คณฺหิตยํ,
 โย วา ปณัสส มาทิล. อธ ปณานันนํ เอกัจโจ ปุคฺคโล ลีลวา
 ไหติ, ตตฺถิง เจโตวิมุตติ บัณฺเฑววิมุตติ ยถากุตฺตํ นํปชานาติ,
 ยตฺถิถัสส ตํ ลีลํ อปริเสลํ นิรุชฺฌติ, ตัสส ลวเนนบิ กต ไหติ,
 พาทูลสั่งเจนนบี กต ไหติ, ทิฏฐิจิยาบิ สุปปฏิจจวิธัง ไหติ, สามยิกัมปิ
 วิมุตติ น ลกตติ. โส กายัสส เภทา ปริมมรณา หานาย ปเรติ,
 โน วิเสสาย; หานคามิเยว ไหติ, โน วิเสสคามิ. ออานันนํ เอกัจโจ
 ปุคฺคโล ลีลวา ไหติ, ตตฺถิง เจโตวิมุตติ บัณฺเฑววิมุตติ ยถากุตฺตํ
 ปชานาติ. ยตฺถิถัสส ตํ ลีลํ อปริเสลํ นิรุชฺฌติ, ตัสส ลวเนนบิ
 กต ไหติ, พาทูลสั่งเจนนบี กต ไหติ, ทิฏฐิจิยาบิ สุปปฏิจจวิธัง ไหติ,

สามยิกัมบี วิมุตตี ลกฺขิต. โส กายัสส เภทา ปรัम्मรณา วิเสสาย
 ปเรติ, โน หานาย; วิเสสคามิเยว โหติ, โน หานคามิ. ตตฺถานันท์
 ะเปฯ อหัลจันนํ ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺเฬยฺย. โย วา ปนัสส
 มาทิส. อึธ ปณานันท์ เอกัจโจ ปุคฺคโล ติพฺพราโค โหติ, ตลฺย
 เจโตวิมุตตี บัลลววิมุตตี ยดาภูตํ นํปฺปชานาติ, ยตฺถัสส โส ราโค
 อปริเสโส นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนํ กตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนํ กตํ โหติ,
 ทิฏฺฐิจยาบิ อัมปฏิวทฺธํ โหติ, สามยิกัมบี วิมุตตี น ลกฺขิต. โส กายัสส
 เภทา ปรัम्मรณา หานาย ปเรติ, โน วิเสสาย; หานคามิเยว โหติ,
 โน วิเสสคามิ. อึธ ปณานันท์ เอกัจโจ ปุคฺคโล ติพฺพราโค โหติ,
 ตลฺย เจโตวิมุตตี บัลลววิมุตตี ยดาภูตํ ปชานาติ, ยตฺถัสส
 โส ราโค อปริเสโส นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนํ กตํ โหติ, พาหุ-
 สัจฺเจนํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาบิ สุมฺปฏิวทฺธํ โหติ, สามยิกัมบี
 วิมุตตี ลกฺขิต. โส กายัสส เภทา ปรัम्मรณา วิเสสาย ปเรติ, โน
 หานาย; วิเสสคามิเยว โหติ, โน หานคามิ. ตตฺถานันท์ ะเปฯ
 อหัลจันนํ ปุคฺคเลสุ ปมาณํ คณฺเฬยฺย, โย วา ปนัสส มาทิส.
 อึธ ปณานันท์ เอกัจโจ ปุคฺคโล โกธโน โหติ, ตลฺย เจโตวิมุตตี
 บัลลววิมุตตี ยดาภูตํ นํปฺปชานาติ, ยตฺถัสส โส โกธอ อปริเสโส
 นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนํ กตํ โหติ, พาหุสัจฺเจนํ กตํ โหติ,
 ทิฏฺฐิจยาบิ อัมปฏิวทฺธํ โหติ, สามยิกัมบี วิมุตตี น ลกฺขิต.
 โส กายัสส เภทา ปรัम्मรณา หานาย ปเรติ, โน วิเสสาย;
 หานคามิเยว โหติ, โน วิเสสคามิ. อึธ ปณานันท์ เอกัจโจ ปุคฺคโล
 โกธโน โหติ, ตลฺย เจโตวิมุตตี บัลลววิมุตตี ยดาภูตํ ปชานาติ,
 ยตฺถัสส โส โกธอ อปริเสโส นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนํ กตํ โหติ,
 พาหุสัจฺเจนํ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิจยาบิ สุมฺปฏิวทฺธํ โหติ, สามยิกัมบี

วิมุตติ ลภติ. โส กายัสส เกทา ปรัम्मรณา วิเสสยา ปเรติ, โน
 หานาย: วิเสสคามิเยว โหติ, โน หานคามิ. ตัตถานันท์ ข เปร
 อหังจानันท์ ปุคฺคเลสฺส ปมาณิ คณ्हะเยย, โย วา ปนัสส
 มาทิส. อธ ปณานันท์ เขกขโ จ ปุคฺคโต อุทฺธโต โหติ, ตณฺจ
 เจโตวิมุตติ บัณฺเฬวามุตติ ยถากุตฺถํ นัปปิขานาติ, ยัตถัสส อุทฺธจฺจ
 อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนปิ อกตํ โหติ, พาหุลัจเจนปิ อกตํ
 โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปัปฺปวิทฺธํ โหติ, สามยิกัมปิ วิมุตติ น ลภติ.
 โส กายัสส เกทา ปรัम्मรณา หานาย ปเรติ, โน วิเสสยา;
 หานคามิเยว โหติ, โน วิเสสคามิ. อธ ปณานันท์ เขกขโ จ ปุคฺคโต
 อุทฺธโต โหติ, ตณฺจ เจโตวิมุตติ บัณฺเฬวามุตติ ยถากุตฺถํ ปชานาติ,
 ยัตถัสส ตํ อุทฺธจฺจ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนปิ กตํ
 โหติ, พาหุลัจเจนปิ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปัปฺปวิทฺธํ โหติ,
 สามยิกัมปิ วิมุตติ ลภติ. โส กายัสส เกทา ปรัम्मรณา วิเสสยา
 ปเรติ, โน หานาย; วิเสสคามิเยว โหติ, โน หานคามิ. ตัตถานันท์
 ปมาณิกา ปมิตฺติ, อิมัสสาปิ เตว อัมมา อปรัสสาปิ เตว อัมมา,
 กัสสา เมสฺส เอโก หิโน, เอโก ปณฺโณติ? ตณฺหิ เตสฺส อานันท์
 โหติ ที่ขรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขาย. ตัตถานันท์ ยิวาย ปุคฺคโต อุทฺธโต
 โหติ, ตณฺจ เจโตวิมุตติ บัณฺเฬวามุตติ ยถากุตฺถํ นัปปิขานาติ,
 ยัตถัสส ตํ อุทฺธจฺจ อปริเสสํ นิรุชฺฌติ, ตัสส สวเนนปิ กตํ โหติ,
 พาหุลัจเจนปิ กตํ โหติ, ทิฏฺฐิยาปิ อปัปฺปวิทฺธํ โหติ, สามยิกัมปิ
 วิมุตติ ลภติ. อยํ อานันท์ ปุคฺคโต อมฺมา ปุริเมเน ปุคฺคเลเน
 อภิกกัณฺตโร จ ปณฺโณตโร จ. ตํ กัสส เหตุ? อิมันหิ อานันท์ ปุคฺคล
 อัมมโลโต นิพฺพหติ. ตถนันฺตรํ โก ขาเนยฺย อปัณฺนโร ตถาคเตเน.
 ตัสมา ติทานันท์ มา ปุคฺคเลสฺส ปมาณิกา ขวุตฺถ, มา ปุคฺคเลสฺส

ปมาณิ คณ्हิตถ. มณฺโณติ ทานันท์ ปุคฺคโล ปุคฺคเลสุ ปมาณิ
 คณ्हันโต, อหังจานันท์ ปุคฺคเลสุ ปมาณิ คณ्हะเยยฺ, โย วา ปณฺสัส
 มาทิสฺ. กา จานันท์ มิคคาลา อุปาสิกา พาลา อหังคตา อณฺธกา
 อณฺธกบณฺณา, เก จ ปุริสปุคฺคลา ปโรปรียณาเน. อิมे โข
 จานันท์ ทสฺส ปุคฺคลา สันโต สวิขมาณา โลกัสสิม. ยถารูปเณ
 จานันท์ สึเลเน ปุราโณ สมันนาคโต อโหสิ, ตถารูปเณ สึเลเน
 อสิทฺธโต สมันนาคโต อภิวัสส. นยิสฺ ปุราโณ อสิทฺธตฺตัสส คติปิ
 อลฺลภัสส. ยถารูปาย จานันท์ บณฺณาย อสิทฺธโต สมันนาคโต
 อโหสิ, ตถารูปาย บณฺณาย ปุราโณ สมันนาคโต อภิวัสส. นยิสฺ
 อสิทฺธโต ปุราณัสส คติปิ อลฺลภัสส. อิติ โข จานันท์ อิมे
 ปุคฺคลา อุทโต เอกันตहिณาติ.

๗๖ ดโยเม ภิกฺขเว ธัมมา โลเก น สวิขะเยยฺ. น ตถาคโต
 โลเก อุบฺบิขะเยยฺ อหํ สัมมาสัมพุทฺโธ, น ตถาคตฺตปฺปเวทิตโต
 ธัมมวินโย โลเก ที่เปยฺย. กตเม ดโย? ชาตี จ ชรา จ
 มรณฺจ. อิมे โข ภิกฺขเว ดโย ธัมมา โลเก น สวิขะเยยฺ. น
 ตถาคโต โลเก อุบฺบิขะเยยฺ อหํ สัมมาสัมพุทฺโธ, น ตถาคตฺตปฺปเวทิตโต
 ธัมมวินโย โลเก ที่เปยฺย. ยถัสมา จ โข ภิกฺขเว อิมे ดโย
 ธัมมา โลเก สวิขันติ, ตัสมา ตถาคโต โลเก อุบฺบิขันติ อหํ
 สัมมาสัมพุทฺโธ, ตัสมา ตถาคตฺตปฺปเวทิตโต ธัมมวินโย โลเก ทิปปติ.
 ดโย ภิกฺขเว ธัมเม อปฺปาย อภัพฺโไพ ชาตี ปหาตุ ชรํ ปหาตุ
 มรณํ ปหาตุ. กตเม ดโย? ราคํ อปฺปาย ไทสํ อปฺปาย โมหํ
 อปฺปาย: อิมे โข ภิกฺขเว ดโย ธัมเม อปฺปาย อภัพฺโไพ ชาตี
 ปหาตุ ชรํ ปหาตุ มรณํ ปหาตุ. ดโย ภิกฺขเว ธัมเม อปฺปาย
 อภัพฺโไพ ราคํ ปหาตุ ไทสํ ปหาตุ โมหํ ปหาตุ. กตเม ดโย?

สักกายภิกฺขุ อัมปทาย วิจิกฺขณ อัมปทาย สัลลัพท์ัตตปฺรามาสํ
 อัมปทาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ วา
 ปหาตุ โทสํ ปหาตุ โมหํ ปหาตุ. ตโย ภิกฺขเว อัมเม อัมปทาย
 อภัพฺโพ สักกายภิกฺขุ ปหาตุ วิจิกฺขณ ปหาตุ สัลลัพท์ัตตปฺรามาสํ ปหาตุ.
 กตเม ตโย? อโยนิโส มนสิการํ อัมปทาย กุมมคฺคเสวนํ อัมปทาย
 เจตโส ลินตตํ อัมปทาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย อัมเม อัมปทาย
 อภัพฺโพ สักกายภิกฺขุ ปหาตุ วิจิกฺขณ ปหาตุ สัลลัพท์ัตตปฺรามาสํ
 ปหาตุ. ตโย ภิกฺขเว อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ อโยนิโส มนสิการํ
 ปหาตุ กุมมคฺคเสวนํ ปหาตุ เจตโส ลินตตํ ปหาตุ. กตเม ตโย?
 มุฏฺฐลัจฺจํ อัมปทาย อสัมปมฺยณํ อัมปทาย เจตโส วิกฺเขปํ
 อัมปทาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ
 อโยนิโส มนสิการํ ปหาตุ กุมมคฺคเสวนํ ปหาตุ เจตโส ลินตตํ
 ปหาตุ. ตโย ภิกฺขเว อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ มุฏฺฐลัจฺจํ ปหาตุ
 อสัมปมฺยณํ ปหาตุ เจตโส วิกฺเขปํ ปหาตุ. กตเม ตโย? อริยานํ
 อหฺลิสฺสนกัมมยตํ อัมปทาย อริยธัมมํ อโสตุกัมมยตํ อัมปทาย อปารมฺ-
 ภจิตตตํ อัมปทาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย อัมเม อัมปทาย
 อภัพฺโพ มุฏฺฐลัจฺจํ ปหาตุ อสัมปมฺยณํ ปหาตุ เจตโส วิกฺเขปํ
 ปหาตุ. ตโย ภิกฺขเว อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ อริยานํ อหฺลิสฺ-
 นกัมมยตํ ปหาตุ อริยธัมมํ อโสตุกัมมยตํ ปหาตุ อปารมฺภจิตตตํ ปหาตุ.
 กตเม ตโย? อุกฺกธัจฺจํ อัมปทาย อลวํ อัมปทาย ทสฺสสํ อัมปทาย:
 อิม โข ภิกฺขเว ตโย อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ อริยานํ อหฺลิสฺสนกัมมยตํ
 ปหาตุ อริยธัมมํ อโสตุกัมมยตํ ปหาตุ อปารมฺภจิตตตํ ปหาตุ. ตโย
 ภิกฺขเว อัมเม อัมปทาย อภัพฺโพ, อุกฺกธัจฺจํ ปหาตุ อลวํ ปหาตุ

ทูลลีสลย ปหาตุ. กตเม ตโย ? อัสลัทธยิ อับปาย ขวทณฺณุต
 อับปาย โกลัชชี อับปาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย ธัมเม
 อับปาย อภัพฺโพ อุตฺถจฺจ ปหาตุ อลวฺว ปหาตุ ทูลลีสลย ปหาตุ.
 ตโย ภิกฺขเว ธัมเม อับปาย อภัพฺโพ อัสลัทธยิ ปหาตุ
 ขวทณฺณุต ปหาตุ โกลัชชี ปหาตุ. กตเม ตโย ? อนาทรีย
 อับปาย ไทวจัสสตฺ อับปาย ปาปมิตฺตตฺ อับปาย: อิม โข
 ภิกฺขเว ตโย ธัมเม อับปาย อภัพฺโพ อัสลัทธยิ ปหาตุ
 ขวทณฺณุต ปหาตุ โกลัชชี ปหาตุ. ตโย ภิกฺขเว ธัมเม อับปาย
 อภัพฺโพ อนาทรีย ปหาตุ ไทวจัสสตฺ ปหาตุ ปาปมิตฺตตฺ ปหาตุ.
 กตเม ตโย ? อหิริกํ อับปาย อโนตฺตปฺบิ อับปาย ปมาทํ
 อับปาย: อิม โข ภิกฺขเว ตโย ธัมเม อับปาย อภัพฺโพ
 อนาทรีย ปหาตุ ไทวจัสสตฺ ปหาตุ ปาปมิตฺตตฺ ปหาตุ. อหิริโก
 ภิกฺขเว อโนตฺตปฺบิ ปมตฺโต โหติ, โส ปมตฺโต สมานอ อภัพฺโพ
 อนาทรีย ปหาตุ ไทวจัสสตฺ ปหาตุ ปาปมิตฺตตฺ ปหาตุ. โส
 ปาปมิตฺโต สมานอ อภัพฺโพ อัสลัทธยิ ปหาตุ ขวทณฺณุต
 ปหาตุ โกลัชชี ปหาตุ. โส กุลฺลิตฺโต สมานอ อภัพฺโพ อุตฺถจฺจ
 ปหาตุ อลวฺว ปหาตุ ทูลลีสลย ปหาตุ. โส ทูลลีสลย สมานอ
 อภัพฺโพ อริยานํ อทฺถสณฺณมียตํ ปหาตุ อริยธมฺมํ อโสดกมียตํ
 ปหาตุ อปารมฺภจิตฺตตฺ ปหาตุ. โส อปารมฺภจิตฺโต สมานอ อภัพฺโพ
 มุฏฺฐจฺจ ปหาตุ อสम्मปฺชนฺณํ ปหาตุ เจตโธ วิกฺขิตฺตจิตฺตตฺ
 ปหาตุ. โส วิกฺขิตฺตจิตฺโต สมานอ อภัพฺโพ อโยนิโธ มนสิการํ
 ปหาตุ กุมฺมคฺคเสวนํ ปหาตุ เจตโธ ลินฺนตฺตํ ปหาตุ. โส
 ลินฺนจิตฺโต สมานอ อภัพฺโพ ลกฺกกายทิวฺวํ ปหาตุ วิกฺกจฺฉํ ปหาตุ
 ลลิตฺตพฺพตฺตปฺรามาสํ ปหาตุ. โส เวจฺจิกํ สมานอ อภัพฺโพ วาตํ

ปหาตุ ไทส ปหาตุ โมห ปหาตุ. วาถ อัมปทาย ไทส
 อัมปทาย โมห อัมปทาย อกัฟไฟ ชาตี ปหาตุ ชรี ปหาตุ
 มรณ ปหาตุ. ตโย ภิกขเว อัมเม ปหาย ภักฟไฟ ชาตี ปหาตุ
 ชรี ปหาตุ มรณ ปหาตุ. กตเม ตโย ? วาถ ปหาย ไทส
 ปหาย โมห ปหาย: อิเม โข ภิกขเว ตโย อัมเม ปหาย
 ภักฟไฟ ชาตี ปหาตุ ชรี ปหาตุ มรณ ปหาตุ. ตโย ภิกขเว
 อัมเม ปหาย ภักฟไฟ วาถ ปหาตุ ไทส ปหาตุ โมห ปหาตุ.
 กตเม ตโย ? ลักกายทิกฺขจี ปหาย วิจิกจัน ปหาย สัลลพัตตปราคาสี
 ปหาย: อิเม โข ภิกขเว ตโย อัมเม ปหาย ภักฟไฟ วาถ
 ปหาตุ ไทส ปหาตุ โมห ปหาตุ. ตโย ภิกขเว อัมเม ปหาย
 ภักฟไฟ ลักกายทิกฺขจี ปหาตุ วิจิกจัน ปหาตุ สัลลพัตตปราคาสี
 ปหาตุ. กตเม ตโย ? อโยนิโส มนสิการ ปหาย กุมมัคคเสวน
 ปหาย เจตโส ลินตติ ปหาย: อิเม โข ภิกขเว ตโย
 อัมเม ปหาย ภักฟไฟ ลักกายทิกฺขจี ปหาตุ วิจิกจัน ปหาตุ
 สัลลพัตตปราคาสี ปหาตุ. ตโย ภิกขเว อัมเม ปหาย ภักฟไฟ
 อโยนิโส มนสิการ ปหาตุ กุมมัคคเสวน ปหาตุ. เจตโส ลินตติ
 ปหาตุ. กตเม ตโย ? มุฏฺฐลัจจ ปหาย อลัมปच्चัลลว ปหาย เจตโส
 วิกเขป ปหาย: อิเม โข ภิกขเว ตโย อัมเม ปหาย ภักฟไฟ
 อโยนิโส มนสิการ ปหาตุ, กุมมัคคเสวน ปหาตุ. เจตโส ลินตติ
 ปหาตุ. ตโย ภิกขเว อัมเม ปหาย ภักฟไฟ มุฏฺฐลัจจ ปหาตุ
 อลัมปच्चัลลว ปหาตุ. เจตโส วิกเขป ปหาตุ. กตเม ตโย ? อริยาน
 อทลลนกันมียต ปหาย อริยอัมมิ อโลตฺถกันมียต ปหาย อุปารัมภจิตตต
 ปหาย: อิเม โข ภิกขเว ตโย อัมเม ปหาย ภักฟไฟ มุฏฺฐลัจจ
 ปหาตุ อลัมปच्चัลลว ปหาตุ. เจตโส วิกเขป ปหาตุ. ตโย ภิกขเว

วิกฺเขปํ ปหาตุ. โส อวิกฺขิตฺตจิตฺโต สมนโน ภทฺทไฟ อโยนิโส
มนสิการํ ปหาตุ. กุณฺหมัคคเสวณํ ปหาตุ. เจตโส สันตติํ ปหาตุ.
โส อสันจิตฺโต สมนโน ภทฺทไฟ สักกายทิกฺขจํ ปหาตุ. วิจิกจณํ
ปหาตุ. สิวทฺทํตฺตปวามาโล ปหาตุ. โส อวิกิกจโน สมนโน ภทฺทไฟ
วาคํ ปหาตุ. โทสํ ปหาตุ. โมหํ ปหาตุ. วาคํ ปหาตุ. ไทสํ
ปหาตุ. โมหํ ปหาตุ. ภทฺทไฟ ชาตํ ปหาตุ. ชรํ ปหาตุ. มรณํ
ปหาตุ. นติ.

๓๗ ทสฺหิ ภิกฺขเว อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กาโก. กตเมหิ
ทสฺหิ ? ธตฺถิ จ ปคฺคทฺโถ จ ตินฺตฺติโน จ มหคฺคชโล จ ลุทฺโธ จ
อการุณโโก จ ทุพฺพโธ จ โอรวํ จ มฺภูจฺจิสฺสติ จ เนจฺยโก จ.
อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ทสฺหิ อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต กาโก; เหวเมว
โข ภิกฺขเว ทสฺหิ อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุ. กตเมหิ
ทสฺหิ ? ธตฺถิ จ ปคฺคทฺโถ จ ตินฺตฺติโน จ มหคฺคชโล จ ลุทฺโธ จ
อการุณโโก จ ทุพฺพโธ จ โอรวํ จ มฺภูจฺจิสฺสติ จ เนจฺยโก จ
อิมเอหิ ภิกฺขเว โข ทสฺหิ อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ปาปภิกฺขุติ.

๓๘ ทสฺหิ ภิกฺขเว อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคตา นิคฺคณา. กตเมหิ
ทสฺหิ ? อลฺลทฺธรา ภิกฺขเว นิคฺคณา, ทสฺสึลลา ภิกฺขเว นิคฺคณา,
อหิริกา ภิกฺขเว นิคฺคณา, อโนตฺตปฺปโน ภิกฺขเว นิคฺคณา, อลฺลปฺ-
วิสภตฺติโน ภิกฺขเว นิคฺคณา, อตฺตกฺกสฺสปรวํภกา ภิกฺขเว นิคฺคณา,
ตฺนทิกฺขจิปวามาโลธานวาทิตุปฺปญฺนิสฺสัคคโน ภิกฺขเว นิคฺคณา, กุหกา
ภิกฺขเว นิคฺคณา, ปาปจฺฉา ภิกฺขเว นิคฺคณา, มิจฺฉาทิกฺขจิกา ภิกฺขเว
นิคฺคณา; อิมเอหิ โข ภิกฺขเว ทสฺหิ อลฺลทฺธมฺเมหิ สมนฺนาคตา
นิคฺคณาติ.

๓๙ ทสฺยมานิ ภิกฺขเว ธาราตวตฺตณฺ. กตมานิ ทสฺ ? “อนตฺถํ เม

อจริ อาฆาต พันธ์ิ, “อนัตถิ เม จริตติ อาฆาต พันธ์ิ,
 “อนัตถิ เม จริสสตีติ อาฆาต พันธ์ิ, “บิยัสส เม มนาบัสส
 อนัตถิ อจริ. อนัตถิ จริ. อนัตถิ จริสสตีติ อาฆาต พันธ์ิ,
 “อัมบิยัสส เม อมนาบัสส อัตถิ อจริ. อัตถิ จริ. อัตถิ
 จริสสตีติ อาฆาต พันธ์ิ, อัญญาเน จ กุปปติ. อิมานิ โข
 ภิกขเว ทส อาฆาตวัตถุนีติ.

๔๐ ทสยิเม ภิกขเว อาฆาตปฏิวินยา. กเตม ทส? “อนัตถิ เม
 อจริ, ตํ กุเตตถิ ลัพภาติ อาฆาต ปฏิวินเนติ, “อนัตถิ เม จริ,
 ตํ กุเตตถิ ลัพภาติ อาฆาต ปฏิวินเนติ, “อนัตถิ เม จริสสตี, ตํ
 กุเตตถิ ลัพภาติ อาฆาต ปฏิวินเนติ, “บิยัสส เม มนาบัสส
 อนัตถิ อจริ. อนัตถิ จริ. อนัตถิ จริสสตี, ตํ กุเตตถิ ลัพภาติ
 อาฆาต ปฏิวินเนติ, “อัมบิยัสส เม อมนาบัสส อัตถิ อจริ. อัตถิ
 จริ. อัตถิ จริสสตี, ตํ กุเตตถิ ลัพภาติ อาฆาต ปฏิวินเนติ,
 อัญญาเน จ น กุปปติ. อิม โข ภิกขเว ทส อาฆาตปฏิวินยาติ.

อาภักขวัคโค ตติโย.

ตัสสัทธานิ.

อาภักโข กัณฏโก อัญญา วัฑฒํ จ มิคคาลย
 อภัพโพเจว กาโก จ นิคคัณธา ทส วัตถุนิ.

๔๑ เอกํ สมยํ ภควา จัมปาย วิหริติ คัคคฺรวาย ปาเกชฺชนยา
 ตีเร. อถโข อายัสสิมา วาหุโน, เยเน ภควา, เทนุปลังกมิ;
 อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภาวาทตฺวา เอกมฺนันตํ นิสีทิ; เอกมฺนันตํ
 นิสีนโน โข อายัสสิมา วาหุโน ภควันตํ เอตทโวจ “กตฺตี นุ โข
 ภันเต อัมเมหิ ตถาคโต นิสีลโฏ วิสยุตฺโต วิปฺปมุตฺโต วิมฺริยาทิกเตน
 เจตสา วิหริตฺติ. ทลฺหิ โข วาหุเน อัมเมหิ ตถาคโต นิสีลโฏ

วิสัยุตโต วิปัมมุตโต วิมริยาทิกเตน เจตสา วิหริติ. กตเมหิ
ทลหิ ? รูปเณ โข วาหุณ ตถาคโต นิสัสสญ วิสัยุตโต วิปัมมุตโต
วิมริยาทิกเตน เจตสา วิหริติ. เวทนาย โข วาหุณ. สัมมณาย โข
วาหุณ. สัมมาเวหิ โข วาหุณ. วิมมณเณ โข วาหุณ. ชาตียา โข
วาหุณ. ชราย โข วาหุณ. มรเณน โข วาหุณ. ทุกฺขเหหิ โข
วาหุณ. กิเลเสหิ โข วาหุณ ตถาคโต นิสัสสญ วิสัยุตโต วิปัมมุตโต
วิมริยาทิกเตน เจตสา วิหริติ. เสยฺยถาปิ วาหุณ อပ္ปัลลว ปทุมม
วา ปุณฺณทริภัก วา อุตเทก ชาตํ อุตเทก สัมมัตถม อุตทา อัจจุตฺตมม
ติฏฺฐจติ อนุปัลลิตํ อุตเทน; เหาเมว โข วาหุณ อิมเหหิ ทลหิ ธัมมเหหิ
ตถาคโต นิสัสสญ วิสัยุตโต วิปัมมุตโต วิมริยาทิกเตน เจตสา
วิหริตติ.

๔๒ อถโข อายัสสมา อานันฺโท, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปปลัง-
กมิตฺวา ภควันฺตํ อภิราเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสํ; เอกมณฺตํ นิสฺสนํ โข
อายัสสมณฺตํ อานันฺทํ ภควา เอตทโวจ “โส วตานุณฺทํ ภิกฺขุ อัสสัสสํโส
สมาโน อิมัสสํม ธัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามัชชิสฺสัสสํตติ เนตฺ
จามํ วิชฺชติ. โส วตานุณฺทํ ภิกฺขุ ทสฺสํโส สมาโน อิมัสสํม ธัมมวินเย
วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามัชชิตติ เนตฺ จามํ วิชฺชติ. โส วตานุณฺท
ภิกฺขุ อัมมัสสํโส สมาโน อิมัสสํม ธัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ
อามัชชิสฺสัสสํตติ เนตฺ จามํ วิชฺชติ. โส วตานุณฺทํ ภิกฺขุ ทพฺพํจโจ
สมาโน อิมัสสํม ธัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามัชชิสฺสัสสํตติ
เนตฺ จามํ วิชฺชติ. โส วตานุณฺทํ ภิกฺขุ ปาปมิตฺโต สมาโน อิมัสสํม
ธัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามัชชิสฺสัสสํตติ เนตฺ จามํ
วิชฺชติ. โส วตานุณฺทํ ภิกฺขุ กุสฺสโต สมาโน อิมัสสํม ธัมมวินเย
วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามัชชิสฺสัสสํตติ เนตฺ จามํ วิชฺชติ. โส

วดานันท์ ภิกขุ มุฏฺฐัจฉลิตฺติ สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ
 เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ
 ขลันตฺถุโจ สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ
 อาบํชํฉลิตฺติ เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ ปาบีจโน
 สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ
 เนตฺตํ จานํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ มิจฺฉาทิฏฺฐิโก สมาโน
 อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ เนตฺตํ จานํ
 วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ อิมเหติ โข ทลฺหิ รัมมเหติ สมณฺณาคโต
 อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ เนตฺตํ จานํ
 วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ ลักโธ สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย
 วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์
 ภิกขุ ลลฺวา สมาโน, อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ
 อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ พหุลฺลโต
 สุตฺตโร สมาโน, อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ
 อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ ลฺวโจ สมาโน
 อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ
 วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ กัลยานมิตฺโต สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย
 วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์
 ภิกขุ อารทฺธวโร สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ
 เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ
 อุပ္ปญฺจิตฺติ สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ
 อาบํชํฉลิตฺติ จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ ลันตฺถุโจ
 สมาโน อิมัสมี รัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชํฉลิตฺติ,
 จานเมตฺตํ วิชฺชติ. โส วดานันท์ ภิกขุ อัมมจโน สมาโน อิมัสมี

ธัมมวินเย วุฑฺฒิ วุฑฺฒิเห เวปุลลํ อามัชชิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ.
 โส วตานุํทํ ภิกฺขุ ธัมมาทิจฺจโก สมาโน อัมมัสมิ ธัมมวินเย
 วุฑฺฒิ วุฑฺฒิเห เวปุลลํ อามัชชิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ. โส
 วตานุํทํ ภิกฺขุ อเมหิ โข ทลหิ ธัมเมหิ สมนํนาคโต อัมมัสมิ ธัมมวินเย
 วุฑฺฒิ วุฑฺฒิเห เวปุลลํ อามัชชิสฺสตีติ จานเมตํ วิชฺชติ.

๘๓ ขณฺโณ อายัสฺมา ปุณฺณนิโย, เยเน ภควา เตนุปลังกมิ;
 อุปฺปลังกมิตฺวา ภควันตี อภิวาเทตฺวา เขมฺมันตี นิสฺสํ, เขมฺมันตี
 นิสฺสํโน โข อายัสฺมา ปุณฺณนิโย ภควันตี เอตทโว “โก นุ โข
 ภาณเต เหตุ โก บัจฺจโย, เยเน อัมมเปกฺกหา ตถาคตํ ธัมมเทสนา
 ปฏิภาติ, อัมมเปกฺกหา น ปฏิภาตตี. “สํทโร จ ปุณฺณนิโย ภิกฺขุ
 โหติ, โน จ อุปฺปลังกมิตา, เนา ตา ตถาคตํ ธัมมเทสนา ปฏิภาติ.
 ยโต จ โข ปุณฺณนิโย ภิกฺขุ สํทโร จ โหติ อุปฺปลังกมิตา จ;
 เขวํ ตถาคตํ ธัมมเทสนา ปฏิภาติ. สํทโร จ ปุณฺณนิโย ภิกฺขุ
 โหติ อุปฺปลังกมิตา จ, โน จ ปยฺยปาสิตา ... ปยฺยปาสิตา จ โน จ
 ปริปฺพุตฺติตา ... ปริปฺพุตฺติตา จ โน จ โยหิตโสโต ธัมมํ สุนาติ ...
 โยหิตโสโต จ ธัมมํ สุนาติ, โน จ สุตฺวา ธัมมํ ธาเรติ ... สุตฺวา
 จ ธัมมํ ธาเรติ, โน จ ธตฺตานํ ธัมมานํ อตฺถํ อุปฺปริกฺขติ ...
 ธตฺตานํวํจ ธัมมานํ อตฺถํ อุปฺปริกฺขติ, โน จ อตฺถมณฺวํจาย
 ธัมมมณฺวํจาย ธัมมานุธัมมมฺปฏิบันโน โหติ ... อตฺถมณฺวํจาย ธัมมมณฺวํ-
 จาย ธัมมานุธัมมมฺปฏิบันโน โหติ, โน จ กัลลียาณวาโจ โหติ,
 กัลลียาณวากฺกโรเน ปโรวียา วาจาเย สมนํนาคโต วิสัลลัญฺจาย อนเณ-
 คฬาย อตฺถถัสส วิธวํปนียา, กัลลียาณวาโจ จ โหติ, กัลลียาณวาก-
 กโรเน ปโรวียา วาจาเย สมนํนาคโต วิสัลลัญฺจาย อนเณคฬาย

อัสสัฏฐิ วิภังขาปณียา, โน จ สันทักขลโก โหติ สมาทปโก
 สมุตเตชโก สัมปัทธโก สหัมมจารินี, เนว ตาว ตถาคตัม ธีมมเทสนา
 ปฏิภาติ. ยโต จ โข ปุณณีย ภิกขุ สักโข จ โหติ อุปสังกมิตา
 จ, ปยรุปาสิตา จ, ปริปัจฉิตา จ, โอหิตโสโต จ ธีมม สุนาติ,
 สุตวา จ ธีมม ธาเวติ, ธตานุญจ ธีมมานัม อัสสัฏฐิ อุปปริกษติ,
 อัสสัฏฐิวิภังขา ธีมมวิภังขา ธีมมานุญจ ธีมมปฏิปัตติ โน โหติ, กัสสิยานวาโจ จ
 โหติ, กัสสิยานวาทกรโณ ปริยา วาจา สมนันนาโต วิสัลลัญจา
 ขเนลคพาย อัสสัฏฐิ วิภังขาปณียา, สันทักขลโก จ โหติ สมาทปโก
 สมุตเตชโก สัมปัทธโก สหัมมจารินี, เหว ตถาคตัม ธีมมเทสนา
 ปฏิภาติ. อิมเห โข ปุณณีย ทสสิ ธีมเมหิ สมนันนาตา เอกันต
 ตถาคตัม ธีมมเทสนา ปฏิภาตติ.

๘๘ ตตฺติ โข อายัสสิมา มหาโมคคัลลาโน ภิกขุ อามันเตสิ
 “อาวุโส ภิกขุโหติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกขุ อายัสสิมาโต มหาโมค-
 คัลลันนัสส บัจฺจัสสสิ. อายัสสิมา มหาโมคคัลลาโน เขตทโว
 “อิทวุโส ภิกขุ อัมมว ปิยาโรติ “ชีนา ชาคิ, วุสสิ สหัมมจารินี,
 กตฺถ กรณีย, นาปร อัสสัฏฐิตายาติ ปชานามิติ. ตเมเน ตถาคโต วา
 ตถาคตสลาโก วา ฉายี สมาปัตตีกุลโล ปจิจิตตกุลโล
 ปจิจิตตปริยายกุลโล สมนุญจชติ สมนุคฺคาคหิ สมนุภาสสิ. โส
 ตถาคเตเน วา ตถาคตสลาเกเน วา ฉายีนา สมาปัตตีกุลเลเน
 ปจิจิตตกุลเลเน ปจิจิตตปริยายกุลเลเน สมนุญจชิตมาโน สมนุคฺคาค-
 หิมาโน สมนุภาสสิมาโน อิมมว อามันตชติ, วิจัน อามันตชติ,
 อมมว อามันตชติ, อมมว อามันตชติ, อมมว อามันตชติ,
 ตเมเน ตถาคโต วา ตถาคตสลาโก วา ฉายี สมาปัตตีกุลโล ปจิจิต-
 ตกุลโล ปจิจิตตปริยายกุลโล เหว เจตสา เจโต ปริจจ

มนสิกโรติ “ กิ น โข อยมายัสสิมา อัจฉริยัม หิยากรโรติ “ ขีณ
 ชาติ, วุสิตัม พริหัมจวิย, กตัม กรณีย, นาปรี อิตถัตตยาติ
 ปชานามิเต. ตเมเน ตถาคโต วา ตถาคตสวโก วา ฉายี สมาธัตติ
 กุสโล ปริจิตตกุสโล ปริจิตตปริยายกุสโล เอว เจตสา เจโต ปริจ
 ปชานาติ “ โกธโน โข ปน อยมายัสสิมา โกธปริยญฺจิเตน ใจัตถ
 พหุล วิหริเต, โกธปริยญฺจานํ โข ปน ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย
 ปริทานเมต. อุปนาหิ โข ปน อยมายัสสิมา อุปนาหปริยญฺจิเตน
 เจตสา พหุล วิหริเต, อุปนาหปริยญฺจานํ โข ปน ตถาคตูปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. มกฺข โข ปน อยมายัสสิมา มกฺขปริยญฺจิเตน
 เจตสา พหุล วิหริเต, มกฺขปริยญฺจานํ โข ปน ตถาคตูปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. ปทิสสิ โข ปน อยมายัสสิมา ปทิสปริยญ
 จิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, ปทิสปริยญฺจานํ โข ปน ตถาคตูปเว
 ทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. อิตถัสสิ โข ปน อยมายัสสิมา
 อิตถปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, อิตถปริยญฺจานํ โข ปน
 ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. มัจฉริ โข ปน อยมายัสสิมา
 มัจฉปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, มัจฉปริยญฺจานํ โข ปน
 ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. สโร โข ปน อยมายัสสิมา
 สโรจริยปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, สโรจริยปริยญฺจานํ โข
 ปน ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. มายาวิโลกโน ปน
 อยมายัสสิมา มายาปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, มายาปริยญ
 จานํ โข ปน ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. ปนัจโจ
 ปน อยมายัสสิมา ปนัจโจปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริเต, ปนัจ
 โจปริยญฺจานํ โข ปน ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต. อ
 โข ปน อยมายัสสิมา อุตตวิกรณียะ โยวตตทกณมมิเสสสิอิตถโน

อัมมิตราโวลานํ อามันโน, อัมมิตราโวลานคฺคมนํ โข ปณฺ ติถาคตํปํปเวทิตะ
 อัมมวณฺเอยะ ปวิธานเมตฺตํ. โส วตฺตาวุโล โภกํชฺช อิมะ ทลฺ อัมมะ
 อัมปํปาย อัมมํลํ อัมมวณฺเอยะ วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามันชฺชิลลํ
 เมตฺตํ จานํ วิชฺชติ. โส วตฺตาวุโล โภกํชฺช อิมะ ทลฺ อัมมะ ปาย
 อัมมํลํ อัมมวณฺเอยะ วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลลํ อามันชฺชิลลํ จานเมตฺตํ
 วิชฺชติ.

๘๕ เอกํ สมยํ อายัสฺมา มหาจุณฺโท เจตฺสฺส วิหริติ สหชาตียํ.
 ตตฺถ วัชฺช อายัสฺมา มหาจุณฺโท โภกํชฺช อามันเตสิ “อวฺวโล
 โภกํชฺชวติ. “อวฺวโลติ วัชฺช เต โภกํชฺช อายัสฺมโต มหาจุณฺทํลลํ
 ปจฺจิลลํ. อายัสฺมา มหาจุณฺโท เอตทวโจ “อวฺวโล โภกํชฺช กตฺถิ
 โหติ วิกตฺถิ อธิคเมสิ. “อหํ ปจฺมํ ฉานํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ,
 อหํ ทตฺถิ ฉานํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ, อหํ ตตฺถิ ฉานํ
 สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ, อหํ จตฺถิ ฉานํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ,
 อหํ จตฺถิ ฉานํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ, อหํ อากาสานํจายตนํ
 สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ, อหํ วิจฺฉานํจายตนํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ,
 อหํ อากิลํจายตนํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ อหํ เนวสํวิจฺฉานํจาย-
 ตนํ สมากัชฺชามิปิ วุญฺจามิปิ, อหํ สํวิจฺฉานเวทิตนโรจํ สมากัชฺชามิปิ
 วุญฺจามิปิ. ตเมณํ ตถาคโต วา ตถาคตสวโก วา ญาย
 สมากัชฺชํ ตถาคโต ปจฺจิตตถาคโต ปจฺจิตตปริยาเยกถาคโต สมณญฺญชฺชติ
 สมณคฺคาคหติ สมณภาสติ. โส ตถาคเตน วา ตถาคตสวเกเนน วา
 ญายนา สมากัชฺชํ ตถาคเตเนน ปจฺจิตตถาคเตเนน ปจฺจิตตปริยาเยกถาคเตเนน
 สมณญฺญชฺชมาโน สมณคฺคาคหียมาโน สมณภาสียมาโน อีรณํ อามันชฺชติ,
 วิจฺฉนํ อามันชฺชติ, อนนํ อามันชฺชติ, พยฺสํ อามันชฺชติ, อนนพยฺสํ
 อามันชฺชติ. ตเมณํ ตถาคโต วา ตถาคตสวโก วา ญาย สมากัชฺช-

ติกุสโล ปริจิตตกุสโล ปริจิตตปริยายกุสโล เอว เจตสา เจโต ปริจจ
 มนสิกโรติ “กั นุ โข อยมายัสสิมา กัตถิ โหติ วิกัตถิ
 อธิคเมสุ “อหิ ปจฺมึ ฉานนํ สสมาชฺชามิปิ วุฏฺฐิhamิปิ, ฯ เปฯ
 อหิ สันนิวาเวทยิตฺติโรธํ สสมาชฺชามิปิ วุฏฺฐิhamิปิ. ตเมเน ตถาคโต
 วา ตถาคตสาวโก วา ฉายี สสมาชฺชติกุสโล ปริจิตตกุสโล
 ปริจิตตปริยายกุสโล เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานาติ “ทีฆวริตติ
 โข อยมายัสสิมา ชนฺทการี นิทฺทการี สพลการี กัมมาสการี
 น สตตการี น สตตวตฺติ สเลสุ ทลฺลสีโล อยมายัสสิมา,
 ทลฺลสีลยํ โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต.
 ชลฺลสีโร โข ปน อยมายัสสิมา อนาจาโร, ชลฺลสีโรยํ โข ปน
 ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต. อปัปฺปสฺสโต โข ปน
 อยมายัสสิมา อนาจาโร, อปัปฺปสฺสจฺจิ โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปรีทานเมต. ทฬฺพจฺจิ โข ปน อยมายัสสิมา อนาจาโร,
 ไทวจฺลิสฺสา โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต.
 ปาปมิตฺโต โข ปน อยมายัสสิมา, ปาปมิตฺตตา โข ปน
 ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต. กุสฺสโต โข ปน
 อยมายัสสิมา, โกลฺลชฺชํ โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย
 ปรีทานเมต. มุฏฺฐจฺลิสฺสติ โข ปน อยมายัสสิมา, มุฏฺฐจฺลิสฺสจฺจิ โข ปน
 ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต. กุฬโก โข ปน
 อยมายัสสิมา, กุฬนา โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย
 ปรีทานเมต. ทฬฺพโร โข ปน อยมายัสสิมา, ทฬฺพโรตา โข ปน
 ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปรีทานเมต. ทปฺปบฺบิโง โข ปน
 อยมายัสสิมา, ทปฺปบฺบิโงตา โข ปน ตถาคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย
 ปรีทานเมต. เสยฺยฉาปิ อวฺโส สหยาโก สหยาโก เอว วุเพยฺย

“ยथा เต สัมม ธเนน ธนกรณีย์ อัสส; ปเวเทยฺยาสิ มํ ธนํ
 ทสฺสํสามิ เต ธนํนํติ. โส ภิกฺขุมีฉนํจิเทว ธนกรณเย สุมุขํปฺปนฺเน,
 สหายโก สหายกํ เอวํ วเทยฺย “อตฺถโก เม สัมม ธเนน, เทหิ เม
 ธนํนํติ. โส เอวํ วเทยฺย “เตนหิ สัมม อธ ชนนาหํติ. โส ตตฺถ
 ชนมนํโต นาริคฺคฺเจยฺย. โส เอวํ วเทยฺย “อลิกํ มํ สัมม อวจ,
 ตจฺจนกํ มํ สัมม อวจ “อธ ชนนาหํติ. โส เอวํ วเทยฺย
 “นาหํนํติ สัมม อลิกํ อวจ, ตจฺจนกํ อวจ, เตนหิ สัมม อธ
 ชนนาหํติ. โส ตตฺถปฺป ชนมนํโต นาริคฺคฺเจยฺย. โส เอวํ วเทยฺย
 “อลิกํ มํ สัมม อวจ, ตจฺจนกํ มํ สัมม อวจ “อธ ชนนาหํติ. โส
 เอวํ วเทยฺย “นาหํนํติ สัมม อลิกํ อวจ, ตจฺจนกํ อวจ, เตนหิ
 สัมม อธ ชนนาหํติ. โส ตตฺถปฺป ชนมนํโต นาริคฺคฺเจยฺย. โส เอวํ
 วเทยฺย “อลิกํ มํ สัมม อวจ, ตจฺจนกํ มํ สัมม อวจ “อธ
 ชนนาหํติ. โส เอวํ วเทยฺย “นาหํนํติ สัมม อลิกํ อวจ, ตจฺจนกํ
 อวจ, อปฺปิ อหเมว อมฺมาทํ ปาปญฺเญ เจตโส วิปวียายนํติ; เอวเมว
 โข อวฺโส ภิกฺขุ กตฺถํ ไหติ วิกตฺถํ อธิคเมสฺสุ “อหํ ปจฺมํ ฉานํ
 สมาปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ, อหํ ทตฺถิยํ ฉานํ สમાปฺชชามิปปิ
 วุจฺจหามิปปิ, อหํ ตตฺถิยํ ฉานํ สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ, อหํ
 จตฺตถํ ฉานํ สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ, อหํ อากาสานํฉนํจายตณํ
 สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ, อหํ วิญฺญานนํฉนํจายตณํ สમાปฺชชามิปปิ
 วุจฺจหามิปปิ, อหํ อากิณฺณนํฉนํจายตณํ สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ,
 อหํ เนวสํฉนํฉนํฉนํจายตณํ สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ, อหํ
 สํฉนํฉนํฉนํฉนํจายตณํ สમાปฺชชามิปปิ วุจฺจหามิปปิ. ตเมนํ ตถาคโต วา
 ตถาคตสวากो วา ฉายํ สમાปตฺตํกุกฺกุโล ปฺรจิตตํกุกฺกุโล ปฺรจิตตํปฺรียายกุกฺกุโล
 สมนุญฺญนํติ สมนุญฺญนํคํหาติ สมนุญฺญนํสํติ. โส ตถาคเตน วา

ตถาคตสลาเวน วา ฉายานิมา สมาปัตตีกุสเลน ประจิตตกุสเลน
 ประจิตตปริยายกุสเลน สมณญญิขยมาโน สมณคคาหิขยมาโน สมณภาลิย-
 มาโน อวิณิ อาบัสซติ, วิจันิ อาบัสซติ, อนนยิ อาบัสซติ, หิยสนิ
 อาบัสซติ, อนนยหิยสนิ อาบัสซติ. ตเมเน ตถาคโต วา ตถาคตสลาโก
 วา ฉายิ สมาปัตตีกุสโล ประจิตตกุสโล ประจิตตปริยายกุสโล
 เอว เจตสา เจโต ปริจจ มนสิโกโรติ “กั นุ โข อยมายัสสิมา
 กัตถิ วิกัตถิ อธิคเมสุ “อหิ ปรมิ ฉานมิ สมาบัสซามิปปิ วุฏฺฐหามิปปิ,
 ขเปฯ อหิ สัตถวาเวทยิตนิโรธ สมาบัสซามิปปิ วุฏฺฐหามิปปิ. ตเมเน
 ตถาคโต วา ตถาคตสลาโก วา ฉายิ สมาปัตตีกุสโล ประจิตตกุสโล
 ประจิตตปริยายกุสโล เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานาติ
 “ทฆวัตถิ โข อยมายัสสิมา ชันนทการี นิตทการี สหุทการี กัมมาสการี
 น สุตตการี น สุตตวุตถิ สึเลสุ ทสฺสีโล อยมายัสสิมา.
 ทสฺสีลยิ โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต.
 อัสลัทธิ โข ปน อยมายัสสิมา, อัสลัทธิธยิ โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. อปป์ปัสสโต โข ปน อยมายัสสิมา อนาคตาโร,
 อปป์ปัสจจิ โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต.
 ทุพฺพทังโก โข ปน อยมายัสสิมา, ไทวจัสสตา โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. ปาปมิตโต โข ปน อยมายัสสิมา,
 ปาปมิตตตา โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต.
 กุสฺสีโต โข ปน อยมายัสสิมา, โกสฺสชฺชิ โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. มุฏฺฐจัสสติ โข ปน อยมายัสสิมา,
 มุฏฺฐจัสจจิ โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริทานเมต.
 กุหโก โข ปน อยมายัสสิมา, กุหนา โข ปน ตถาคตตปป์ปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริทานเมต. ทุพฺพโร โข ปน อยมายัสสิมา,

ทุพฺภีรดา โข ปณฺ ติถาคคตฺตํปฺปเวทิตฺเต อัมมวินเย ปรีหณเมตฺ.
 ทุปฺปัลโล โข ปณฺ อยมายัสสํมา, ทุปฺปัลโลดา โข ปณฺ
 ติถาคคตฺตํปฺปเวทิตฺเต อัมมวินเย ปรีหณเมตฺ. โส วตารุโส ภิกฺขุ อิเม
 ทส อัมมเ อปฺปํปาย อิมํสํม อัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลฺลํ
 อาบํชชิสฺสตีติ เนตฺ จานํ วิชฺชตี. โส วตารุโส ภิกฺขุ อิเม ทส
 อัมมเ ปาย อิมํสํม อัมมวินเย วุฑฺฒํ วิรุฬฺหํ เวปุลฺลํ อาบํชชิสฺสตีติ
 จานเมตฺ วิชฺชตีติ.

๘๖ เอกํ สมยํ อายัสสํมา มหาภิกฺขุสฺสโป ราชคเเท วิหริติ เวฬุวัน
 กลนฺนํทกนิวาเป. ตตฺถ โข อายัสสํมา มหาภิกฺขุสฺสโป ภิกฺขุ อามันเตสิ
 “อวฺรุโส ภิกฺขโวติ. “อวฺรุโสติ โข เต ภิกฺขุ อายัสสํมโต มหาภิกฺขุสฺสปลฺล
 บัจฺจิสฺสโสสุ. อายัสสํมา มหาภิกฺขุสฺสโป เขตทวโจ “อวฺรุโส ภิกฺขุ อัมม
 พฺยาคโรติ “ชีณา ชาตํ, วุสฺสิตํ พหํมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปร
 ิธิตถิตฺตํตายาติ ปชานามิตี. ตเมเน ติถาคโต วา ติถาคตสวโก วา
 ฌายี สมาบัตฺตติกฺกุสโล ปฺรจิตฺตกฺกุสโล ปฺรจิตฺตปริยาเยกฺกุสโล สมณฺญญชฺชติ
 สมณฺคคาหติ สมณฺภาสตี. โส ติถาคเตเน วา ติถาคตสวเกเน วา
 ฌายีนา สมาบัตฺตติกฺกุสเลเน ปฺรจิตฺตกฺกุสเลเน ปฺรจิตฺตปริยาเยกฺกุสเลเน
 สมณฺญญชฺชียมาโน สมณฺคคาหียมาโน สมณฺภาสียมาโน อีรณํ อาบํชชติ,
 วิจฺจนํ อาบํชชติ, ฌณฺยํ อาบํชชติ, พฺยัสสนํ อาบํชชติ, ฌณฺยพฺยัสสนํ
 อาบํชชติ. ตเมเน ติถาคโต วา ติถาคตสวโก วา ฌายี
 สมาบัตฺตติกฺกุสโล ปฺรจิตฺตกฺกุสโล ปฺรจิตฺตปริยาเยกฺกุสโล เอวํ เจตสา
 เจโต ปฺริจํ มนสิกโรติ “กึ นฺ โข อยมายัสสํมา อัมม พฺยาคโรติ
 “ชีณา ชาตํ, วุสฺสิตํ พหํมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นาปร ิธิตถิตฺตํตายาติ
 ปชานามิตี. ตเมเน ติถาคโต วา ติถาคตสวโก วา ฌายี
 สมาบัตฺตติกฺกุสโล ปฺรจิตฺตกฺกุสโล ปฺรจิตฺตปริยาเยกฺกุสโล เอวํ เจตสา เจโต

ปริจจ ปชานาติ “อริมานิโก โข ปณ อยมายัสสมา อริมานัสสัจโจ
 อปัปฺปเต บัตตลลวณิ อกเต กตลลวณิ อนริคเต อริคตลลวณิ
 อริมานเนน อลฺลวณิ พฺยากโรติ “ชึณา ชาติ, วุสิติ พหิมจิริย, กต
 กรณีย, นาปริ อิตถิตตยาติ ปชานามิติ. ตเมเน ตถาคโต วา
 ตถาคตสาวโก วา ฉายี สฆาปตติกฺกลโล ปฺรจิตตกฺกลโล ปฺรจิตตปริยายกฺกลโล
 เอว เจตสา เจโต ปริจจ มนสิกโรติ กิ น โข อยมายัสสมา
 นิสสาช อริมานิโก อริมานัสสัจโจ อปัปฺปเต บัตตลลวณิ อกเต
 กตลลวณิ อนริคเต อริคตลลวณิ อริมานเนน อลฺลวณิ พฺยากโรติ “ชึณา
 ชาติ, วุสิติ พหิมจิริย, กต กรณีย, นาปริ อิตถิตตยาติ ปชานามิติ.
 ตเมเน ตถาคโต วา ตถาคตสาวโก วา ฉายี สฆาปตติกฺกลโล
 ปฺรจิตตกฺกลโล ปฺรจิตตปริยายกฺกลโล เอว เจตสา เจโต ปริจจ
 ปชานาติ “พหุสฺสฺสโต โข ปณ อยมายัสสมา สุตฺตโร สุตฺตลฺลนิจโย,
 เป เต ธมฺมา อาทิกัลลียานา มชฺฌิกัลลียานา ปฺริโยลฺลนิกัลลียานา
 ลาสถิ สหฺมยฺชนิ เกวลปฺริปฺปณฺณิ ปฺริสฺสฺสฺส พหิมจิริย อภิวทฺถนติ,
 ตถารุปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสฺสตา ธตา วจฺสา ปฺริจิตา มนฺสาณเปกฺกชิตา ทิฏฺฐิจิยา
 ลุปฺปฏฺฐิวิทฺธา, ตัสสมา อยมายัสสมา อริมานิโก อริมานัสสัจโจ อปัปฺปเต
 บัตตลลวณิ อกเต กตลลวณิ อนริคเต อริคตลลวณิ อริมานเนน
 อลฺลวณิ พฺยากโรติ “ชึณา ชาติ, วุสิติ พหิมจิริย, กต กรณีย,
 นาปริ อิตถิตตยาติ ปชานามิติ. ตเมเน ตถาคโต วา
 ตถาคตสาวโก วา ฉายี สฆาปตติกฺกลโล ปฺรจิตตกฺกลโล ปฺรจิตตปริยายกฺกลโล
 เอว เจตสา เจโต ปริจจ ปชานาติ “อภิชณฺมาล โข ปณ
 อยมายัสสมา อภิชณฺมาปฺริยญฺจเตน เจตสา พหุสฺส วิหริติ,
 อภิชณฺมาปฺริยญฺจณฺณ โข ปณ ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย ปฺริหฺวานเนตติ.

พยายามโน โข ปณ อพยายามัลลมา พยายามปาทปริยญฺจิเตน เจตสา
 พหุล วิหริตติ, พยายามปาทปริยญฺจํ โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ
 ธัมมวินเย ปริหานเมตติ. ถีนมิตฺถ โข ปณ อพยายามัลลมา
 ถีนมิตฺถปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริตติ, ถีนมิตฺถปริยญฺจํ โข
 ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ. อุตฺถโต โข ปณ
 อพยายามัลลมา อุตฺถจฺจปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริตติ, อุตฺถจฺจปริยญฺจํ
 โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ. เวจิจฺฉโน โข
 ปณ อพยายามัลลมา เวจิจฺฉนาปริยญฺจิเตน เจตสา พหุล วิหริตติ,
 เวจิจฺฉนาปริยญฺจํ โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ.
 กัมมมารโม โข ปณ อพยายามัลลมา กัมมโรโต กัมมารามตํ อนนฺยุตฺโต
 กัมมารามตา โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ.
 ภัสสํมารโม โข ปณ อพยายามัลลมา ภัสสโรโต ภัสสํรามตํ อนนฺยุตฺโต
 ภัสสํรามตา โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ.
 นิตฺถํมารโม โข ปณ อพยายามัลลมา นิตฺถารโต นิตฺถํรามตํ อนนฺยุตฺโต,
 นิตฺถํรามตา โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ.
 สังคณิกํมารโม โข ปณ อพยายามัลลมา สังคณิการโต สังคณิกํรามตํ
 อนนฺยุตฺโต, สังคณิกํรามตา โข ปณ ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย
 ปริหานเมตติ. มุญฺจจัลลิตติ โข ปณ อพยายามัลลมา มุตฺตวิกรณํเย โธรมัตตเคน
 วิเสสํจคฺคเมน อํตฺราโวลานํ อากัณฺโณ, อํตฺราโวลานคฺคณํ โข ปณ
 ตถาคคตํปเวทิตะ ธัมมวินเย ปริหานเมตติ. โส วตาวโส ภิกขุ
 อิมะ ทล อัมมเ อปฺปทาย อิมํลํ อัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ
 อากัณฺโณจจัลลิตติ เนตฺติ จานํ วิชฺชติ. โส วตาวโส ภิกขุ อิมะ ทล
 อัมมเ ปทาย อิมํลํ อัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลฺลํ
 อากัณฺโณจจัลลิตติ จานเมตติ วิชฺชติ.

๘๗ ตัตถ โข ภควา กาฬิกภิกขุ อวรัทภ ภิกขุ อามันเตติ
 “ภิกขโวติ. “ภทน์เตติ เต ภิกขุ ภควาโต บัจจัสสโลสุ. ภควา
 เอตทโวจ “อิธ ภิกขเว ภิกขุ อธิกรณโก ไหติ อธิกรณสมถัสส
 น วัณณวาที: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ อธิกรณโก ไหติ อธิกรณสมถัสส
 น วัณณวาที: อยัมมปี ธัมโม น บียตายน น ครุตายน น ภาวนาย
 น สามัลลวายน น เอกภวายน สวัตตติ. ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ น
 ลิกขากาโม ไหติ ลิกขาสมาทานัสส น วัณณวาที: ยัมมปี ภิกขเว
 ภิกขุ น ลิกขากาโม ไหติ ลิกขาสมาทานัสส น วัณณวาที: อยัมมปี
 ธัมโม น บียตายน น ครุตายน น ภาวนาย น สามัลลวายน
 น เอกภวายน สวัตตติ. ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ ปาปจโจ ไหติ
 อิจฉาวิณยัสส น วัณณวาที: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ ปาปจโจ ไหติ
 อิจฉาวิณยัสส น วัณณวาที: อยัมมปี ธัมโม น บียตายน
 น ครุตายน น ภาวนาย น สามัลลวายน น เอกภวายน สวัตตติ.
 ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ โกรโณ ไหติ โกรวิณยัสส น วัณณวาที:
 ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ โกรโณ ไหติ โกรวิณยัสส น วัณณวาที:
 อยัมมปี ธัมโม น บียตายน น ครุตายน น ภาวนาย น สามัลลวายน
 น เอกภวายน สวัตตติ. ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ มกฺกชี ไหติ
 มกฺกชีวิณยัสส น วัณณวาที: ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ มกฺกชี ไหติ
 มกฺกชีวิณยัสส น วัณณวาที: อยัมมปี ธัมโม น บียตายน
 น ครุตายน น ภาวนาย น สามัลลวายน น เอกภวายน สวัตตติ.
 ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ สโจ ไหติ สาเจยวิณยัสส น วัณณวาที:
 ยัมมปี ภิกขเว ภิกขุ สโจ ไหติ สาเจยวิณยัสส น วัณณวาที:
 อยัมมปี ธัมโม น บียตายน น ครุตายน น ภาวนาย น สามัลลวายน
 น เอกภวายน สวัตตติ. ปุณ จปร ภิกขเว ภิกขุ มายาวิ ไหติ

มายาวินยัสส น วัณณวาที ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ มายาวี โหติ
 มายาวินยัสส น วัณณวาที อยัมปิ ธัมโม น บียตาย น ครุตาย
 น ภาวนาย น สามัลลวาย น เอกภวาย สัตตตติ. ปน จปร
 ภิกขเว ภิกขุ ธัมมานิ น นิสัมภกชาติโก โหติ ธัมมนิสันตียา
 น วัณณวาที ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ ธัมมานิ น นิสัมภกชาติโก
 โหติ ธัมมนิสันตียา น วัณณวาที อยัมปิ ธัมโม น บียตาย
 น ครุตาย น ภาวนาย น สามัลลวาย น เอกภวาย สัตตตติ.
 ปน จปร ภิกขเว ภิกขุ น ปฏิสลัลลาเน โหติ ปฏิสลัลลันตัสส
 น วัณณวาที ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ น ปฏิสลัลลาเน โหติ
 ปฏิสลัลลันตัสส น วัณณวาที อยัมปิ ธัมโม น บียตาย น ครุตาย
 น ภาวนาย น สามัลลวาย น เอกภวาย สัตตตติ. ปน จปร
 ภิกขเว ภิกขุ สัพพหิมจารี น ปฏิสันตารโก โหติ ปฏิสันตารกัสส
 น วัณณวาที ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ สัพพหิมจารี น ปฏิสันตารโก
 โหติ ปฏิสันตารกัสส น วัณณวาที อยัมปิ ธัมโม น บียตาย น
 ครุตาย น ภาวนาย น สามัลลวาย น เอกภวาย สัตตตติ.
 เขอรุบัลล ภิกขเว ภิกขุโน กิณจาบี เหว อังณา อูปปัชเชยฺย
 “อโห วต มํ สัพพหิมจารี ลักกเรยฺยํ ครุกเรยฺยํ มาเนยฺยํ ปุชฺเชยฺยุนฺติ.
 อตโข นํ สัพพหิมจารี เหว ลักกโรนฺติ น ครุกโรนฺติ น
 มาเนนฺติ น ปุชฺเชนฺติ. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ตถาหิธฺสํ ภิกขเว
 วิญญู สัพพหิมจารี เต ปาปเก อกฺขเล ธัมเม อูปปัเทเน สมนุบัล-
 ลันตติ. เสยฺยถาปิ ภิกขเว อัสสมุพฺพิทกัธฺสํ กิณจาบี เหว อังณา
 อูปปัชเชยฺย “อโห วต มํ มนุสฺสา อาชานียฺยฺจาเน จ จเปยฺยํ,
 อาชานีโยทฺชนนฺจ โทเชยฺยํ, อาชานีโยปริมฺมชฺชนนฺจ ปริมฺมชฺเชยฺยุนฺติ.
 อตโข ตํ มนุสฺสา น เจว อาชานียฺยฺจาเน จเปนฺติ, น จ

อาชาเนยโกชน โภเชนติ, น จ อาชาเนยปริวัชชน ปริวัชชนติ. ต
 กิลล์ เหตุ? ตถาหิลล์ ภิกขเว วิวัณฺณ มนุสฺสา ตานิ สาเจยฺยานิ
 กุญฺเญยฺยานิ ชิเมหฺมยฺยานิ วังเกยฺยานิ อัมปปีนานิ สมณุปัสสันติ. เอวเมว
 โข ภิกขเว เอวรูปัสส ภิกขโน กิณฺจาปํ เอว อิจฺฉา อัมปบฺบิเชยฺย
 “อโห วต มํ สหฺรหฺมจาริ ลักกเวยฺย คุรฺกเวยฺย มาเนยฺย ปุเชยฺย-
 ยนฺติ. อโห นํ สหฺรหฺมจาริ เณว ลักกโรนฺติ น คุรฺกโรนฺติ น
 มาเนนฺติ น ปุเชนฺติ. ตํ กิลล์ เหตุ? ตถา หิลล์ ภิกขเว
 วิวัณฺณ สหฺรหฺมจาริ เต ปาปเก อุกุสเส ธมฺโม อัมปปีเน สมณุปัสสันติ.
 อโห ปน ภิกขเว ภิกขุ น อธิกรณโก ไหติ อธิกรณสมณฺณลล
 วัณฺณวาที: ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ น อธิกรณโก ไหติ อธิกรณสมณฺณลล
 วัณฺณวาที: อยัมปิ ธมฺโม ปิยตาย คุรฺตาย ภาวนาย
 สัมมณฺณาย เอกภาวาย สวตฺตติ. ปน จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ
 ลักขากาโม ไหติ ลักขาสมาทานลล วัณฺณวาที: ยัมปิ ภิกขเว
 ภิกขุ ลักขากาโม ไหติ ลักขาสมาทานลล วัณฺณวาที: อยัมปิ ธมฺโม
 ปิยตาย คุรฺตาย ภาวนาย สัมมณฺณาย เอกภาวาย สวตฺตติ. ปน
 จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ อัมปบฺบิโจ ไหติ อิจฺฉาวิณยลล วัณฺณวาที:
 ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ อัมปบฺบิโจ ไหติ อิจฺฉาวิณยลล วัณฺณวาที:
 อยัมปิ ธมฺโม ๗ เปฯ เอกภาวาย สวตฺตติ. ปน จปฺริ ภิกขเว
 ภิกขุ อักโกธโน ไหติ โกธวิณยลล วัณฺณวาที: ยัมปิ ภิกขเว
 ภิกขุ อักโกธโน ไหติ โกธวิณยลล วัณฺณวาที: อยัมปิ ธมฺโม
 ๗ เปฯ เอกภาวาย สวตฺตติ. ปน จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ อมกฺกช
 ไหติ มกฺกชวิณยลล วัณฺณวาที: ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ อมกฺกช ไหติ
 มกฺกชวิณยลล วัณฺณวาที: อยัมปิ ธมฺโม ๗ เปฯ เอกภาวาย
 สวตฺตติ. ปน จปฺริ ภิกขเว ภิกขุ ฆลโจ ไหติ สาเจยฺยวิณยลล

วัณณวาที: ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ อสโจิ โหติ ลาเจยวินยัสส
 วัณณวาที: อยัมปิ ธัมโม ๗ เปฯ เอกภาวาย ลวัตตติ. ปุณ
 จปริ ภิกขเว ภิกขุ อมายาวิ โหติ มายาวินยัสส วัณณวาที:
 ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ อมายาวิ โหติ มายาวินยัสส วัณณวาที:
 อยัมปิ ธัมโม ๗ เปฯ เอกภาวาย ลวัตตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว
 ภิกขุ ธัมมานิ นิสามกชาติโก โหติ ธัมมนิสันติยา วัณณวาที:
 ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ ธัมมานิ นิสามกชาติโก โหติ ธัมมนิสันติยา
 วัณณวาที: อยัมปิ ธัมโม ๗ เปฯ เอกภาวาย ลวัตตติ. ปุณ จปริ
 ภิกขเว ภิกขุ ปฏิสลลาโน โหติ ปฏิสลลันตัสส วัณณวาที: ยัมปิ
 ภิกขเว ภิกขุ ปฏิสลลาโน โหติ ปฏิสลลันตัสส วัณณวาที: อยัมปิ
 ธัมโม ๗ เปฯ เอกภาวาย ลวัตตติ. ปุณ จปริ ภิกขเว ภิกขุ
 สัพพหิมจารีนํ ปฏิสันตารโก โหติ ปฏิสันตารกัสส วัณณวาที:
 ยัมปิ ภิกขเว ภิกขุ สัพพหิมจารีนํ ปฏิสันตารโก โหติ, ปฏิสันตารกัสส
 วัณณวาที: อยัมปิ ธัมโม บัณฑิตาย ครุทาย ภาวนาย สามัลลนาย
 เอกภาวาย ลวัตตติ. เอรุบัลล ภิกขเว ภิกขุโน ทิณจาบี น เอรุ
 อัจฉา อุปัชฌายี “อโห วต มํ สัพพหิมจาริ ลักกเวยฺยํ ครุกเวยฺยํ
 มาเนยฺยํ ปุเชยฺยนฺติ. อตโข นํ สัพพหิมจาริ ลักกโรนฺติ
 ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ. ตํ กิสฺส เหตุ? ตถาหิสฺส ภิกขเว
 จินฺตฺว สัพพหิมจาริ เต ปาปเก อกฺขเล ธัมเม ปทีเน สมมุบัลลันตติ.
 เสยฺยถาปิ ภิกขเว ภิกขุสฺส อัสสาขานียัสส ทิณจาบี น เอรุ
 อัจฉา อุปัชฌายี “อโห วต มํ มนุสฺสา อาขานียฺวฺจาเน จ
 จเปยฺยํ, อาขานียโกชนนฺจ โภเชยฺยํ, อาขานียปริมฺชชนนฺจ ปริมฺช-
 เชยฺยนฺติ. อตโข นํ มนุสฺสา อาขานียฺวฺจาเน จ จเปนฺติ,
 อาขานียโกชนนฺจ โภเชนฺติ, อาขานียปริมฺชชนนฺจ ปริมฺชชนฺติ. ตํ

กิลัส เหตุ? ดดาหิสิส ภิกขเว วิญญู มนุสสา ตานิ สาเจียยานิ
กุญเญยานิ ชิเมหียยานิ วังเกยยานิ ปตีนานิ สมมุบัตติณฺติ;
เอวเมว โข ภิกขเว เอวรุบัตติ ภิกขโน กิณฺจาบี น เอวิ
อิจฺฉา อุปัชฺชเชยฺย “อโห วต มํ สพัหฺมจาริ สักกเรยฺยํ ครุกเรยฺยํ
มานะยฺยํ ปุเชยฺยณฺติ. อลฺโห นํ สพัหฺมจาริ สักกโรนฺติ
ครุกโรนฺติ มาเนนฺติ ปุเชนฺติ. ตํ กิลัส เหตุ? ดดาหิสิส ภิกขเว
วิญญู สพัหฺมจาริ เต ปาปกเ อกฺกุเล ธัมเม ปตีเน สมมุบัตติณฺติ.

๘๘ โยโส ภิกขเว ภิกขุ อักโกสกปริภาสโก อวิญฺญาที่
สพัหฺมจารินํ, อัญฺจานเมตฺตํ อนวกาโส, ยํ โส ทลฺลนํ พยฺยสฺสานํ
อํลฺลวตฺตวํลฺลวตฺตํ พยฺยสฺสนํ น นิคฺคัจฺเจยฺย. กตเมตฺตํ ทลฺลนํ? อนนฺธิตฺตํ
นาริคฺคัจฺฉนฺติ, อธิคฺคา ปรีหยาติ, สักกัธมฺมัสสิ น โวทายนฺติ, สักกัธมฺมเส
วา อธิมาโนโก โหติ, อนภิโรโต วา พหฺมจริยํ จโรติ, อํลฺลวตฺตํ
วา สักกิลฺลิจฺจํ อปาตฺตํ อปาชฺชติ, คาฬิํ วา โรคาตกํ ผุสติ,
อุมฺมาทํ วา ปาปฺปนาติ จิตฺตํกฺเขปํ, สัมมุฬิโห กาลํ กโรติ,
ทาสสิสฺส เลหา ปรมฺมรณํ อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิรยํ อุปปัชฺชติ.
โย โส ภิกขเว ภิกขุ อักโกสกปริภาสโก อวิญฺญาที่ สพัหฺมจารินํ.
อัญฺจานเมตฺตํ อนวกาโส, ยํ โส อิมํ ทลฺลนํ พยฺยสฺสานํ อํลฺลวต-
ตวํลฺลวตฺตํ พยฺยสฺสนํ น นิคฺคัจฺเจยฺยาติ.

๘๘ อลฺโห โกกาลีโก ภิกขุ, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
อุปลังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิราเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสี; เอกมณฺตํ
นิสฺสินโน โข โกกาลีโก ภิกขุ ภควันฺตํ เอตทโวจ “ปาปิจฺฉา
ภันเต สาริปุตฺตโมคฺคัลลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วลฺลคฺคาติ.
“มา เหว โกกาลี, มา เหว โกกาลี, ปสาเทหิ โกกาลี สาริปุต-
ตโมคฺคัลลานนฺตุ จิตฺตํ, เปสฺสา สาริปุตฺตโมคฺคัลลานาติ. ทุติยัมปิ โข

โกกาลิโก ภิกขุ ภควันตี เอตทโวจ “กัณจาบี เม ภันเต ภควา
 สัทธายิโก บัจจยิโก, อตโข ปาปิจฉาว สาริปุตตโมคคัลลانا ปาปิกานิ
 อิจฉานัน วลัคคตาติ. “มา เหว โกกาลิก, มา เหว โกกาลิก,
 ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตตโมคคัลลานะสุ จิตต, เปสลา สาริปุตต-
 โมคคัลลานาติ. ตติยัมปิ โข โกกาลิโก ภิกขุ ภควันตี เอตทโวจ
 “กัณจาบี โข เม ภันเต ภควา สัทธายิโก บัจจยิโก, อตโข
 ปาปิจฉาว สาริปุตตโมคคัลลانا ปาปิกานิ อิจฉานัน วลัคคตาติ. มา
 เหว โกกาลิก, มา เหว โกกาลิก, ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตต-
 โมคคัลลานะสุ จิตต, เปสลา สาริปุตตโมคคัลลานาติ. อตโข
 โกกาลิโก ภิกขุ อุฏฐายาสนา ภควันตี อภิราเทตฺวา ปตักขิณิ
 กัตฺวา ปักกามิ. อจิรํภักกนตัสส จ โกกาลิกัสส ภิกขุโน สาสมัตตตีหิ
 บิฬิกาทิ สัพพะโพ กาโย ญฺญูโจ อโหสิ. สาสมัตตติโย หุตฺวา
 มุคฺคมัตตติโย อเหตุ, มุคฺคมัตตติโย หุตฺวา กาฬายมัตตติโย อเหตุ,
 กาฬายมัตตติโย หุตฺวา โกลัญจิมัตตติโย อเหตุ, โกลัญจิมัตตติโย
 หุตฺวา โกลมัตตติโย อเหตุ. โกลมัตตติโย หุตฺวา อามลคมัตตติโย
 อเหตุ, อามลคมัตตติโย หุตฺวา เวลุลลภาฏกมัตตติโย อเหตุ.
 เวลุลลภาฏกมัตตติโย หุตฺวา วิลลคมัตตติโย อเหตุ, วิลลคมัตตติโย หุตฺวา
 ปภิกขัสสุ. ปุฬัพพัง โสหิตตัง บัคฆริสุ. ลัวลลสุท กัททลิมัตเตสุ
 เสติ มัจฉิโน วิสกลกโต. อตโข ตติยํภักกนตฺวา, เยเน โกกาลิโก
 ภิกขุ, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา เวหาเส จิตฺวา โกกาลิก ภิกขุ เอตทโวจ
 “ปสาเทหิ โกกาลิก สาริปุตตโมคคัลลานะสุ จิตต, เปสลา สาริปุตต-
 โมคคัลลานาติ. โกลิ ตฺว อวาโสติ. “อหิ ตติยํภักกนตฺวา.
 “นनु ตฺว อวาโส ภควตา อนาคามิ พยากโต, อต กัณจวิ
 อธาคโต, บัลล ยาวัง เต อิทํ อปรักกนตี. อตโข

หุติยบัจฉิมภัสสโก โกกาลิกโก ภิกขุ คาลาย อัมมภาสี
 ปุริสัสส ทิ ชาตัสส กุลาวี ชายเต มุเข,
 ยาย นินทิตี อัดตานิ ทาโล หุทฺธาสิตํ ภณิ.
 โย นินทียํ ปัสสตี ตํ วา นินทิตี โย ปัสสีโย,
 วิจินาตี มุเขเน โส กลี กลินา เตเน สุขี เม วินทิตี.

อัมมปมัตโต อโย กลี

โย อักเขสุ ธนปราชโย

(สัททิลลัป สหบัญ อัดตนา)

อโยเมว มหัตตโร กลี

โย สุกเตสุ มนํ ปโตสเย.

สตี สหิตฺถานํ นิรพฺพทานํ

นิตฺตัสส จ บัจฉิ จ อธิพฺพทานิ

ยมวียคฺวหิ นิเรยํ อูปะติ

วาจํ มนฺนิจํ ปณิธาย ปาปกัณฺธิ.

อโย โกกาลิกโก ภิกขุ เตเนวาพาเสน กาลมภาสี. กาลกโต
 จ โกกาลิกโก ภิกขุ ปทุมนิเรยํ อูปัชชิตี สารีปุตตโมคคัลลเณสุ
 จิตฺตํ อาชาเยถวํ. อโย พหฺมมา สหัมปตี อภิกกัณฺธาย วัตติยา
 อภิกกัณฺธวณฺโณ เกวลกัมปํ เชตวนํ โยภาเสถวํ, เยน ภควา,
 เตนุปลังกมิ; อูปลังกมิตฺวา ภควันฺตี อภิวาเทถวํ เอกมนฺตี อัญฺจาสี;
 เอกมนฺตี จิตฺโต โย พหฺมมา สหัมปตี ภควันฺตี เอตทโวจ “โกกาลิกโก
 ภันเต ภิกขุ กาลกโต, กาลกโต จ ภันเต โกกาลิกโก ภิกขุ
 ปทุมนิเรยํ อูปันฺโน สารีปุตตโมคคัลลเณสุ จิตฺตํ อาชาเยถวํ.
 อิทมโวจ พหฺมมา สหัมปตี อิทํ วัตฺวา ภควันฺตี อภิวาเทถวํ

ปัททักขิณิ กัตถวา ตตฺถเววันตรธายิ. อถโข ภควา ตสฺสลา วัตติยา
 อัจจเยน ภิกฺขุ ชามันเตสิ “อิมิ ภิกฺขเว วัตติ ฬรหิมา สหัมปติ
 อภิกกัณฺธาย วัตติยา อภิกกัณฺธวโรเน เกวลกัปปิ เขตวนิ โอภา-
 เสดฺวา เยนาคิ, เตนุปลังกมิ, อุปลังกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมณฺธํ อฏฺฐจาสิ; เอกมณฺธํ จิตฺโต โข ภิกฺขเว ฬรหิมา สหัมปติ
 มํ เขตตโวจ “โกกาลีโก ภันเต ภิกฺขุ กาลกโต, กาลกโต ข
 ภันเต กอกาลีโก ภิกฺขุ ปทุมนิริเย อุปันนโน สารีปุตฺตโมคคัลลเนสุ
 จิตฺตํ ขาชาญฺเฐวาทิ. อิทมโวจ ภิกฺขเว ฬรหิมา สหัมปติ อิทํ
 วัตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปัททักขิณิ กัตถวา ตตฺถเววันตรธายิติ.

เอว วัตเต, อัมภตโร ภิกฺขุ ภควันติ เขตตโวจ “กัวทึช
 ณฺ โข ภันเต ปทุมนิริเย อายุรूपฺปมาณนํติ. ทึช โข ภิกฺขุ ปทุมนิริเย
 อายุรूपฺปมาณ, ตํ น ลุกรํ ลัชาตุ “เขตตกานิ วัสสํนํติ วา
 “เขตตกานิ วัสสสํนํติ วา “เขตตกานิ วัสสสํสํสํนํติ วา “เขตตกานิ
 วัสสสํสํสํสํนํติ วาติ. ลักกกา ปน ภันเต อุปมา กาทุนํติ ?
 “ลักกกา ภิกฺขุติ ภควา อโวจ “เสยฺยดาบิ ภิกฺขเว วัสติขาริกอ
 โกสสโก ติลวาโห, ตโต ปุริโส วัสสสํสํสํสํสํ อัจจเยน
 เอกเมกํ ติสํ ชุทฺธเวยฺย. ชีปฺปตโร โข โส ภิกฺขุ วัสติขาริกอ
 โกสสโก ติลวาโห อิมินา อูปักกเมน ปริกขยํ ปริยาทานํ คัจฉะยฺย,
 น เตวฺว เอโก อัพพัทโท นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ วัสติ อัพพัททา
 นิรยา; เอวเมโก นิรพัทโท นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ วัสติ
 นิรพัททา นิรยา; เอวเมโก อัพพัทโท นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ
 วัสติ อัพพัททา นิรยา; เอวเมโก อหโต นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ
 วัสติ อหทา นิรยา; เอวเมโก อฏฺฐา นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ
 วัสติ อฏฺฐา นิรยา; เอวเมโก กุมฺภโต นิรโย. เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ

วีสติ กุมทา นิรยา; เอวเมโก โสคณฺธิโก นิรโย. เสยฺยดาบิ
 ภิกฺขุ วีสติ โสคณฺธิกา นิรยา; เอวเมโก อุบฺปโล นิรโย.
 เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ อุบฺปโล นิรยา; เอวเมโก ปุณฺทริโก นิรโย.
 เสยฺยดาบิ ภิกฺขุ วีสติ ปุณฺทริกา นิรยา; เอวเมโก ปทุโม นิรโย.
 ปทุมํ ไช ปน ภิกฺขุ นิรยํ โลกาสโก ภิกฺขุ อุบฺบโน สาริปุตฺต-
 โมคคัลลาเนสุ จิตฺตํ อาชาเยวํวาทิ. อิทมวโจ ภควา อิทํ จิตฺตวณ-
 ฺชคโต อธาปรี เอตทวโจ สัตถา.

ปฺริสฺสสฺส ติ ชาดัสส กุธาริ ชายเต มฺหะ,
 ยาย นินฺทิตี อตฺตตานํ, พาโถ ทฬฺภาสิตํ ภณํ.
 โย นินฺทิตํ ปสฺสตี ตํ วา นินฺทิตี โย ปสฺสตีโย,
 วิจินาตี มฺหะเนโส กลิ, กลินา เตเน สฺสุขํ น จินฺทิตี.
 อธิปฺปมัตฺโต อธิ กลิ, โย อธิเชสฺส ธนปรายโย

(สัพพัสสสาปํ สทาปํ อตฺตนา)

อยมเว มหัตตโร กลิ

โย สุกเตสฺส มนํ ปโตสเย.

สตี สหัสสํ นินฺทิตุทานํ

นิตฺตัสส จ ปวฺจ จ อธิพุทฺธานิ

ยมวียครตี นิรยํ อูเปตี

วาทิ มนํวจํ ปณิธาย ปาปกณฺธิ.

๙๐ ขณฺโธ อายัสสิมา สาริปุตฺโต, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
 อูปลังกมิตฺวา ภควนฺตี อภิชาเตวฺวา เอกมณฺตี นิสฺสํ. เอกมณฺตี
 นิสฺสนํ ไช อายัสสิมณฺตี สาริปุตฺโต ภควา เอตทวโจ “กลิ น ไช
 สาริปุตฺโต ชินฺนาสวัสส ภิกฺขุโน พลาณิ, เยหิ พเลหิ สมณฺณนาโต
 ชินฺนาสวโ ภิกฺขุ อาสวานํ ขยํ ปฏฺฐาณาตี “ชินฺนา เม อาสวาตี.

ทส ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน พลานิ, เยหิ พลลหิ สมันนาคโต
 ชีณาสโว ภิกขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิขานาติ “ชีณา เม อาสวาติ.
 ภตมานิ ทส ? อธ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน อนิจฺจโต ลัพเพ
 ลขาริ ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย สุกทฺธิจฺจา โหนฺติ. ยัมปิ ภันเต
 ชีณาสวลล ภิกขุโน อนิจฺจโต ลัพเพ ลขาริ ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย
 สุกทฺธิจฺจา โหนฺติ: อิทัมปิ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน พลํ โหติ, ยํ
 พลํ อาคัมมํ ชีณาสโว ภิกขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิขานาติ “ชีณา เม
 อาสวาติ. ปุณ จปรํ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน อังคารกาสุปมา
 กามา ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย สุกทฺธิจฺจา โหนฺติ. ยัมปิ ภันเต
 ชีณาสวลล ภิกขุโน อังคารกาสุปมา กามา ยถากุตํ สัมมัมบับฺบณาย
 สุกทฺธิจฺจา โหนฺติ: อิทัมปิ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน พลํ โหติ,
 ยํ พลํ อาคัมมํ ชีณาสโว ภิกขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิขานาติ “ชีณา
 เม อาสวาติ. ปุณ จปรํ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน วิเวกนิมนํ
 จิตฺตํ โหติ วิเวกโปณิ วิเวกบัพฺฟการํ วิเวกฏฺฐจํ เนกขัมมาภิต
 พยันตํกุตํ ลัพพะโส อาสวฏฺฐจานิเยหิ ธัมเมหิ. ยัมปิ ภันเต
 ชีณาสวลล ภิกขุโน วิเวกนิมนํ จิตฺตํ โหติ วิเวกโปณิ วิเวกบัพฺฟการ.
 วิเวกฏฺฐจํ เนกขัมมาภิต พยันตํกุตํ ลัพพะโส อาสวฏฺฐจานิเยหิ ธัมเมหิ:
 อิทัมปิ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ
 ชีณาสโว ภิกขุ อาสวานํ ขยํ ปฏิขานาติ “ชีณา เม อาสวาติ.
 ปุณ จปรํ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน จัตตาโร สติบฏฺฐจนา
 ภาวตา โหนฺติ สุกาวิตา, ยัมปิ ภันเต ชีณาสวลล ภิกขุโน
 จัตตาโร สติบฏฺฐจนา ภาวตา โหนฺติ สุกาวิตา: อิทัมปิ ภันเต
 ชีณาสวลล ภิกขุโน พลํ โหติ, ยํ พลํ อาคัมมํ ชีณาสโว ภิกขุ
 อาสวานํ ขยํ ปฏิขานาติ “ชีณา เม อาสวาติ. ปุณ จปรํ ภันเต

ชีณาสวัสส ภิกขุโน จัตตาโร ลัมมบีปณานา ภาวิตา โหนติ
 สุกาวิตา... จัตตาโร อัทธบีปทา ภาวิตา โหนติ สุกาวิตา...
 บัลลจินท์ริยานิ บัลลจ พฺลานิ ภาวิตานิ โหนติ สุกาวิตานิ...
 สัตต ไชยมังคา ภาวิตา โหนติ สุกาวิตา... อริโย อัญญังคิกโก
 มัคโค ภาวิตो ไหติ สุกาวิตो. ยัมบี ภันเต ชีณาสวัสส ภิกขุโน
 อริโย อัญญังคิกโก มัคโค ภาวิตो ไหติ สุกาวิตो: อัทธัมบี ภันเต
 ชีณาสวัสส ภิกขุโน พล ไหติ, ยํ พล อัคัมม ชีณาสวो ภิกขุ
 อาสวานํ ขยํ ปฏฺฐานาติ “ชีณา เม อาสวาติ. อิมานิ โข ภันเต
 ทส ชีณาสวัสส ภิกขุโน พฺลานิ, เยหิ พฺเลหิ สมันนาคโต ชีณาสวो
 ภิกขุ อาสวานํ ขยํ ปฏฺฐานาติ “ชีณา เม อาสวาติ.

เถววัคโค จตุตฺโถ.

ตัสสัทธานิ

วาหุโน จานันโท จ ปุณณิโย จ พียากरणํ

กัตถิ อัมมวาทิกณํ โกกาลิโก จ พฺลานิ จ.

๑๕๑ เอกิ สมยํ ภควา สāvātthiยํ วิหริติ เชตวันเณ อนาถปิณฺฑิกัสส
 อารามเณ. ขณฺโง อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ เยน ภควา, เตนฺปสังกมิ;
 อุปสงกมิตฺวา ภควันติ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตถิ นิสิตฺติ. โเอกมฺนัตถิ
 นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ ภควา “เอตทโวจ “ทสยิเม
 คหปติ กามโกคฺคิโน สันโต สวักขมานา โลกัสสมี. กตเม ทส? อึธ
 คหปติ เอกัจโจ กามโกคฺคิ อัมมเมเน โภเค ปริเยสสิติ สาหเสน;
 อัมมเมเน โภเค ปริเยสสิตฺวา สาหเสน น อตฺตตานํ สุขเขติ ปิเนติ,
 น สวักขติ, น ปุณฺณานิ กโรติ. อึธ ปน คหปติ เอกัจโจ
 กามโกคฺคิ อัมมเมเน โภเค ปริเยสสิติ สาหเสน; อัมมเมเน โภเค
 ปริเยสสิตฺวา สาหเสน อตฺตตานํ สุขเขติ ปิเนติ, น สวักขติ, น

ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ ปณ คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมเมน
 โกเค ปริเยสตี สาหเสน; อัมมเมน โกเค ปริเยสตีว่า สาหเสน
 อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ ปณ
 คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตี สาหเสนปี
 อสาหเสนปี; อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตีว่า สาหเสนปี อสาหเส-
 นปี น อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, น สวิภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ.
 อธิ ปณ คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตี
 สาหเสนปี อสาหเสนปี; อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตีว่า สาหเสนปี
 อสาหเสนปี อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, น สวิภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ
 ปณ คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตี
 สาหเสนปี อสาหเสนปี; อัมมามัมเมน โกเค ปริเยสตีว่า สาหเสนปี อสา-
 หเสนปี อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ ปณ
 คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมเมน โกเค ปริเยสตี อสาหเสน;
 อัมมเมน โกเค ปริเยสตีว่า อสาหเสน น อัตตานิ สุขเต ปิเนติ,
 น สวิภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ ปณ คหปติ เอกัจโจ
 กามโกคิ อัมมเมน โกเค ปริเยสตี อสาหเสน; อัมมเมน โกเค
 ปริเยสตีว่า อสาหเสน อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, น สวิภชติ, น
 ปุณฺณานิ กโรติ. อธิ ปณ คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมเมน
 โกเค ปริเยสตี อสาหเสน; อัมมเมน โกเค ปริเยสตีว่า อสาหเสน
 อัตตานิ สุขเต ปิเนติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ. เต จ โกเค
 อคฺคโต มจฺจนฺโต อชฺชฌาบันโน อนาทนวทสฺสาวี อนิสฺสวณนฺนํโย
 ปริภุญชติ. อธิ ปณ คหปติ เอกัจโจ กามโกคิ อัมมเมน โกเค
 ปริเยสตี อสาหเสน; อัมมเมน โกเค ปริเยสตีว่า อสาหเสน อัตตานิ
 สุขเต ปิเนติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ. เต จ โกเค อคฺคโต

ขมจันโต ขนัชฌาบันโน อาทันทัสสว นิสสังณบัจโจ ปริกฤษติ.
 ตัตถ คหปติ ยัวยัง กามโกคิ อัมมเมเน โภเค ปริเยสติ สาหเสน;
 อัมมเมเน โภเค ปริเยสตีวา สาหเสน น อัตตานิ สุขเต ปันเตติ,
 น สวิภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ; ขย คหปติ กามโกคิ ตีหิ
 จาเนหิ คารโยหิ: “อัมมเมเน โภเค ปริเยสติ สาหเสนาคิ อิมินา
 ปจฺเจเน จาเนเน คารโยหิ, “น อัตตานิ สุขเต ปันเตติ อิมินา
 ทุดิเยเน จาเนเน คารโยหิ, น สวิภชติ น ปุณฺณานิ กโรตติ
 อิมินา ตติเยเน จาเนเน คารโยหิ: ขย คหปติ กามโกคิ อิมะหิ
 ตีหิ จาเนหิ คารโยหิ. ตัตถ คหปติ ยัวยัง กามโกคิ อัมมเมเน
 โภเค ปริเยสติ สาหเสน; อัมมเมเน โภเค ปริเยสตีวา สาหเสน
 อัตตานิ สุขเต ปันเตติ, น สวิภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ; ขย
 คหปติ กามโกคิ ทวีหิ จาเนหิ คารโยหิ, เอเกเน จาเนเน ปาสโส.
 “อัมมเมเน โภเค ปริเยสติ สาหเสนาคิ อิมินา ปจฺเจเน จาเนเน
 คารโยหิ, “อัตตานิ สุขเต ปันเตติ อิมินา เอเกเน จาเนเน ปาสโส.
 “น สวิภชติ น ปุณฺณานิ กโรตติ อิมินา ทุดิเยเน จาเนเน คารโยหิ:
 ขย คหปติ กามโกคิ อิมะหิ ทวีหิ จาเนหิ คารโยหิ, อิมินา เอเกเน
 จาเนเน ปาสโส. ตัตถ คหปติ ยัวยัง กามโกคิ อัมมเมเน โภเค
 ปริเยสติ สาหเสน, อัมมเมเน โภเค ปริเยสตีวา สาหเสน อัตตานิ
 สุขเต ปันเตติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ; ขย คหปติ กามโกคิ
 เอเกเน จาเนเน คารโยหิ, ทวีหิ จาเนหิ ปาสโส. “อัมมเมเน
 โภเค ปริเยสติ สาหเสนาคิ อิมินา เอเกเน จาเนเน คารโยหิ.
 “อัตตานิ สุขเต ปันเตติ อิมินา ปจฺเจเน จาเนเน ปาสโส.
 “สวิภชติ ปุณฺณานิ กโรตติ อิมินา ทุดิเยเน จาเนเน ปาสโส:
 ขย คหปติ กามโกคิ อิมินา เอเกเน จาเนเน คารโยหิ, อิมะหิ

ท้าวหิ จาเนหิ ปาสัสโส. ตัตถ์ คหปติ ยีวาย กามโกคิ อัมมำหม์เมน
 โกเค ปรีเยสสิ สาทเสนบิ อสาทเสนบิ; อัมมำหม์เมน โกเค
 ปรีเยสสิทวา สาทเสนบิ อสาทเสนบิ น อัตตานิ สุขติ ปันเนติ,
 น สวิภขติ, น ปุณฺณานิ กโรติ; อยิ คหปติ กามโกคิ เอเกน
 จาเนน ปาสัสโส, ตีหิ จาเนหิ คารโยหิ. “อัมเมน โกเค ปรีเยสสิ
 อสาทเสนนาติ อิมินา เอเกน จาเนน ปาสัสโส. “อัมเมน โกเค
 ปรีเยสสิ สาทเสนนาติ อิมินา ปจฺเมน จาเนน คารโยหิ. “น อัตตานิ
 สุขติ ปันเนตติ อิมินา ทฺติเยน จาเนน คารโยหิ. “น สวิภขติ
 น ปุณฺณานิ กโรตติ อิมินา ตติเยน จาเนน คารโยหิ; อยิ
 คหปติ กามโกคิ อิมินา ปจฺเมน จาเนน ปาสัสโส, อิมเอหิ ตีหิ
 จาเนหิ คารโยหิ. ตัตถ์ คหปติ ยีวาย กามโกคิ อัมมำหม์เมน
 โกเค ปรีเยสสิ สาทเสนบิ อสาทเสนบิ; อัมมำหม์เมน โกเค
 ปรีเยสสิทวา สาทเสนบิ อสาทเสนบิ อัตตานิ สุขติ ปันเนติ,
 น สวิภขติ, น ปุณฺณานิ กโรติ; อยิ คหปติ กามโกคิ ท้าวหิ
 จาเนหิ ปาสัสโส, ท้าวหิ จาเนหิ คารโยหิ. “อัมเมน โกเค ปรีเยสสิ
 อสาทเสนนาติ อิมินา ปจฺเมน จาเนน ปาสัสโส, อัมเมน โกเค
 สาทเสนนาติ อิมินา ปจฺเมน จาเนน คารโยหิ, อัตตานิ สุขติ
 ปันเนตติ อิมินา ทฺติเยน จาเนน ปาสัสโส. “น สวิภขติ น ปุณฺณานิ
 กโรตติ อิมินา ทฺติเยน จาเนน คารโยหิ. อยิ คหปติ กามโกคิ
 อิมเอหิ ท้าวหิ จาเนหิ ปาสัสโส, อิมเอหิ ท้าวหิ จาเนหิ คารโยหิ.
 ตัตถ์ คหปติ ยีวาย กามโกคิ อัมมำหม์เมน โกเค ปรีเยสสิ
 สาทเสนบิ อสาทเสนบิ อัมมำหม์เมน โกเค ปรีเยสสิทวา สาทเสนบิ
 อสาทเสนบิ อัตตานิ สุขติ, ปันเนติ, สวิภขติ ปุณฺณานิ กโรติ, อยิ
 คหปติ กามโกคิ ตีหิ จาเนหิ ปาสัสโส, เอเกน จาเนน คารโยหิ.

“อัมเมเน โภเค ปริเยสตี อสสาเสนาติ อิมินา ปจเมเน จาเนเน
 ปาสโส. “อัมเมเน โภเค ปริเยสตี สสาเสนาติ อิมินา เอเกเน
 จาเนเน คารโยหิ. “อัตตานิ สุเขตี บันเตตี อิมินา ทุตเยเน จาเนเน
 ปาสโส. “สวัภชติ ปุณฺณานิ กโรตีติ อิมินา ตติเยเน จาเนเน
 ปาสโส: อยํ คหปติ กามโกคิ อเมหิ ตีหิ จาเนหิ ปาสโส, อิมินา
 เอเกเน จาเนเน คารโยหิ. ตัตถิ คหปติ ยัวยํ กามโกคิ อัมเมเน
 โภเค ปริเยสตี อสสาเสเน, อัมเมเน โภเค ปริเยสตีวา อสสาเสเน
 น อัตตานิ สุเขตี บันเตติ, น สวัภชติ, น ปุณฺณานิ กโรติ;
 อยํ คหปติ กามโกคิ เอเกเน จาเนเน ปาสโส, ทวีหิ จาเนหิ
 คารโยหิ. “อัมเมเน โภเค ปริเยสตี อสสาเสนาติ อิมินา เอเกเน
 จาเนเน ปาสโส, “น อัตตานิ สุเขตี บันเตตี อิมินา ปจเมเน
 จาเนเน คารโยหิ, “น สวัภชติ น ปุณฺณานิ กโรตีติ อิมินา
 ทุตเยเน จาเนเน คารโยหิ: อยํ คหปติ กามโกคิ อิมินา เอเกเน
 จาเนเน ปาสโส, อเมหิ ทวีหิ จาเนหิ คารโยหิ. ตัตถิ คหปติ
 ยัวยํ กามโกคิ อัมเมเน โภเค ปริเยสตี อสสาเสเน, อัมเมเน โภเค
 ปริเยสตีวา อสสาเสเน อัตตานิ สุเขตี บันเตติ, น สวัภชติ
 น ปุณฺณานิ กโรติ; อยํ คหปติ กามโกคิ ทวีหิ จาเนหิ ปาสโส,
 เอเกเน จาเนเน คารโยหิ. “อัมเมเน โภเค ปริเยสตี อสสาเสนาติ
 อิมินา ปจเมเน จาเนเน ปาสโส, “อัตตานิ สุเขตี บันเตตี อิมินา
 ทุตเยเน จาเนเน ปาสโส, “น สวัภชติ น ปุณฺณานิ กโรตีติ
 อิมินา เอเกเน จาเนเน คารโยหิ: อยํ คหปติ กามโกคิ อเมหิ
 ทวีหิ จาเนหิ ปาสโส, อิมินา เอเกเน จาเนเน คารโยหิ. ตัตถิ
 คหปติ ยัวยํ กามโกคิ อัมเมเน โภเค ปริเยสตี อสสาเสเน,

ธัมเมเน โภเค ปริเยสตีวา อสสาหเสน ธัตถานัง สุเขตติ บันเนติ,
 สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ, เต จ โภเค อคฺธิโต มุจฺฉิโต
 อชฺชฌาบันฺโน อนาทนทสฺสาวี อนิสฺสวณบฺบํโห ปริภุชฺชติ; อโย
 คหปติ กามโภคํ ตีหิ จาเนหิ ปาสํโส, เอเกเน จาเนเน คารโยหิ.
 “ธัมเมเน โภเค ปริเยสติ อสสาหเสนาติ อิมินา ปจฺเจเน จาเนเน
 ปาสํโส, “ธัตถานัง สุเขตติ บันเนตติ อิมินา ทฺติเยเน จาเนเน ปาสํโส,
 “สวิภชติ ปุณฺณานิ กโรตติ อิมินา ตติเยเน จาเนเน ปาสํโส, เต จ โภเค
 อคฺธิโต มุจฺฉิโต อชฺชฌาบันฺโน อนาทนทสฺสาวี อนิสฺสวณบฺบํโห
 ปริภุชฺชตติ อิมินา เอเกเน จาเนเน คารโยหิ: อโย คหปติ
 กามโภคํ อเมหิ ตีหิ จาเนหิ ปาสํโส, อิมินา เอเกเน จาเนเน
 คารโยหิ. ตตฺถ คหปติ ยํวํ กามโภคํ ธัมเมเน โภเค ปริเยสติ
 อสสาหเสน, ธัมเมเน โภเค ปริเยสตีวา อสสาหเสน ธัตถานัง สุเขตติ
 บันเนติ, สวิภชติ, ปุณฺณานิ กโรติ, เต จ โภเค อคฺธิโต มุจฺฉิโต
 อชฺชฌาบันฺโน อนาทนทสฺสาวี นิสฺสวณบฺบํโห ปริภุชฺชติ; อโย
 คหปติ กามโภคํ จตฺตุหิ จาเนหิ ปาสํโส. “ธัมเมเน โภเค ปริเยสติ
 อสสาหเสนาติ อิมินา ปจฺเจเน จาเนเน ปาสํโส, “ธัตถานัง สุเขตติ
 บันเนตติ อิมินา ทฺติเยเน จาเนเน ปาสํโส, “สวิภชติ ปุณฺณานิ
 กโรตติ อิมินา ตติเยเน จาเนเน ปาสํโส, เต จ โภเค อคฺธิโต
 มุจฺฉิโต อชฺชฌาบันฺโน อนาทนทสฺสาวี นิสฺสวณบฺบํโห
 ปริภุชฺชตติ อิมินา จตฺตฺเถเน จาเนเน ปาสํโส: อโย คหปติ
 กามโภคํ อเมหิ จตฺตุหิ จาเนหิ ปาสํโส. อเม โห คหปติ ทส
 กามโภคิโน สันโต สวิชฺชมาณา โลกัสสํ. อเมสฺส โห คหปติ ทสฺสํ
 กามโภคิโน ยํวํ กามโภคํ ธัมเมเน โภเค ปริเยสติ อสสาหเสน,
 ธัมเมเน โภเค ปริเยสตีวา อสสาหเสน ธัตถานัง สุเขตติ บันเนติ,

สัฏฺฐิชาติ ปุณฺณานิ กโรติ, เต จ โภเค อคฺคโต อมฺจุณฺโณ
 อนุชฌาบันฺโน อาทมนทสฺสาวํ นิสฺสรณปฺปโย ปริกฺกฺขติ; อโย
 อิมสํ ทลันฺนํ กามโภคินํ อคฺโค จ เสฏฺฐโง จ ปาโมกฺโข จ
 อุตฺตโม จ ปวโร จ: เสยฺยถาปิ คหปติ ภาวํ ชีวํ ชีวํหา ทล
 ทลิมหา นวนํตํ นวนํตมฺหา สบฺบํ สบฺบมฺหา สบฺบมฺมณฺโฑ ตตฺถ
 อคฺคกมฺภชายติ; เอวเมว โข คหปติ อิมสํ ทลันฺนํ กามโภคินํ
 ยํวํ กามโภคิ อมฺเมเน โภเค ปริเยสฺสติ อสฺสหาเสน, อมฺเมเน โภเค
 ปริเยสฺสติวํ อสฺสหาเสน อตฺตตานํ สุเขติ ปิเนติ, สัฏฺฐิชาติ, ปุณฺณานิ
 กโรติ, เต จ โภเค อคฺคโต อมฺจุณฺโณ อนุชฌาบันฺโน
 อาทมนทสฺสาวํ นิสฺสรณปฺปโย ปริกฺกฺขติ; อโย อิมสํ ทลันฺนํ กามโภคินํ
 อคฺโค จ เสฏฺฐโง จ ปาโมกฺโข จ อุตฺตโม จ ปวโร จาติ.

๔๒ ออโข อนุชฌาบันฺนํโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ;
 อุปสังกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนัตํ
 นิสฺสินํ โข อนุชฌาบันฺนํโก คหปติ ภควา เจตทโวจ “ยโต โข
 คหปติ อริยสวากัลลส บัณฺฑํ ภยานิ เวรานิ วุปลันฺตานิ โทณฺตี,
 จตุหิ สโตบาตฺตติยํเคหิ สมนฺนํคโต โหติ, อริโย จัสส ภาโย
 บัณฺฑาเย สุกฺกฺกโง โหติ สุปฺปฏฺวิทโ. สโต อากังขมาโน อตฺตนา
 อตฺตตานํ พฺยากเรยฺย “ชีณณิโรโยมฺหิ ชีณณิโรจฺจนาโนนิ ชีณณิโรจฺจวิสโย
 ชีณณิโรจฺจวิสโยนิปาโต, สโตบาบันฺโนหมสฺมิ อวินฺปาตธมฺโม นิโยโต
 สมฺโหโรปายโนติ. กตมานิ บัณฺฑํ ภยานิ เวรานิ วุปลันฺตานิ
 โทณฺตี? ยํ คหปติ ปาณาติปาตํ ปาณาติปาตบัจฺจยา ทิฏฺฐจธมฺมิกมฺบิ
 ภยํ เวรํ ปสวติ, สมฺปฺรายิกมฺบิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺบิ
 ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวทติ; ปาณาติปาตา ปฏฺฐิวิโร เต
 ทิฏฺฐจธมฺมิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น สมฺปฺรายิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ,

น เจตสิกํ ทุกฺขํ โทมนัสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเตติ; ปาณานิปาตา ปฏฺฐิวิรตฺสฺส
 เหวณฺติ ภยํ เวรํ วุปลันฺตี ติโต. ยํ คหปติ อทินฺนาทายี... กาเมสุ
 มิจฺฉาจารี... มุสสาวาที... สุราเมรยมัชชปมาทญฺญจายี สุราเมรยมัชช-
 ปมาทญฺญจानบัจจยา ทิฏฺฐจธฺมมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สัมปรายิกมฺปิ
 ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนัสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเตติ;
 สุราเมรยมัชชปมาทญฺญจानา ปฏฺฐิวิโร เตเนว ทิฏฺฐจธฺมมิกํ ภยํ เวรํ
 ปสวติ, น สัมปรายิกํ ภยํ เวรํ ปสวติ, น เจตสิกํ ทุกฺขํ
 โทมนัสฺสํ ปฏฺฐิสงฺเวเตติ; สุราเมรยมัชชปมาทญฺญจानา ปฏฺฐิวิรตฺสฺส
 เหวณฺติ ภยํ เวรํ วุปลันฺตี ติโต. อิมานิ บัลลํ ภยานิ
 เวรานิ วุปลันฺตานิ โหณฺติ. กตเมหิ จตุหิ โสตาปัตตียังเคหิ
 สมฺนํนาคโต ติโต? อธิ คหปติ อริยสวากโก พุทฺธโส อเวจฺจปัปฺสาเทน
 สมฺนํนาคโต ติโต “อิตฺถิ โส ภควา อรหํ สัมมาสัมพุทฺธโส วิชฺชา-
 จรณสํบັນฺโน สุกโต โลกะวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสวโร สัตถา
 เทวมนุสฺसानํ พุทฺธโส ภควาติ. ธมฺเม อเวจฺจปัปฺสาเทน สมฺนํนาคโต ติโต
 “สํวักขาโต ภควตา ธมฺโม สันทิฏฺฐิจิโก อกาลิโก เอหิปัสสิโก
 โอปนยโก บัจจัตถิ เวทิตฺถิไพ วิปญฺญีตํ. สํเข อเวจฺจปัปฺสาเทน
 สมฺนํนาคโต ติโต “สุปฏิบັນฺโน ภควโต สวากลฺโล, อสุปฏิบັນฺโน
 ภควโต สวากลฺโล, ฌายปฏิบັນฺโน ภควโต สวากลฺโล,
 สามีจิปฏิบັນฺโน ภควโต สวากลฺโล, ยทํ จัตถาริ ปุริสยุดฺดานิ,
 อญฺฺจ ปุริสปุคฺคลา, เอส ภควโต สวากลฺโล อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย
 ทักขิเนยฺโย อภฺชชฺชิกเรณฺเอย อนุตฺตรํ ปุณฺณิกเขตฺตํ โลกัสสชาติ.
 อริยกันฺเตหิ สเลหิ สมฺนํนาคโต ติโต อชฺฉนฺเตหิ อจฺฉนฺเตหิ
 อสพฺเพหิ อกมฺมาเลหิ ภาวฺชฺชเลหิ วิปญฺญุปลกฺกฺเขหิ อปฺปามญฺญฺเขหิ
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อเมหิ จตุหิ โสตาปัตตียังเคหิ สมฺนํนาคโต ติโต.

กตโม จัสส อริโย ฉาโย บัณณาย สุกฺกฺโข โหติ สุปฺปวิทฺโธ?
 อธิ คหปติ อริยสวากโก อิติ ปฏิลลิจฺจติ “อติ อิมัสมี สติ อิท
 โหติ, อิมัสสุปัปฺพาทา อิท อูปุบฺบิขติ; อิมัสมี อลฺลติ อิท น โหติ,
 อิมัสส นิโรธา อิท นิรุชฺฌติ. ยทิท อวิชชาบฺบิจฺจา สํขารา,
 สํขารบฺบิจฺจา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณบฺบิจฺจา นามรูปํ, นามรูปบฺบิจฺจา
 สฬายตณํ, สฬายตณบฺบิจฺจา ผัสสโธ, ผัสสสบฺบิจฺจา เวทนา,
 เวทนาบฺบิจฺจา ตณฺหา, ตณฺหาบฺบิจฺจา อูปาทานํ, อูปาทานบฺบิจฺจา
 ภโว, ภวบฺบิจฺจา ชาติ, ชาติบฺบิจฺจา ชรามรณํ โสภปวิเทวทุกฺขโท-
 มนัสสุปายาสา สัมภวณฺติ; เอเวเมตลฺลส เกวลลส ทุกฺขกฺขันธลฺลส
 สมฺมทโย โหติ. อวิชชาย เตว อเสสวิราคะนิโรธา สํขารนิโรธ,
 สํขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธ,
 นามรูปนิโรธา สฬายตณนิโรธ, สฬายตณนิโรธา ผัสสนิโรธ,
 ผัสสนิโรธา เวทนานิโรธ, เวทนานิโรธา ตณฺหานิโรธ, ตณฺหานิโรธา
 อูปาทานนิโรธ, อูปาทานนิโรธา ภวนิโรธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรธ,
 ชาตินิโรธา ชรามรณํ โสภปวิเทวทุกฺขโทมนัสสุปายาสา นิรุชฺฌณฺติ;
 เอเวเมตลฺลส เกวลลส ทุกฺขกฺขันธลฺลส นิโรธ โหติ: อยฺยจัสส อริโย
 ฉาโย บัณณาย สุกฺกฺโข โหติ สุปฺปวิทฺโธ. ยโต โข คหปติ
 อริยสวากลฺลส อิมานิ บัณฺจ ภยานิ เวรานิ วุปลันตานิ โหติ, อิมเห
 จตฺติ โสตาบัตติยฺงเคหิ สมนฺนาคโต โหติ, อยฺยจัสส อริโย ฉาโย
 บัณณาย สุกฺกฺโข โหติ สุปฺปวิทฺโธ. โส อากังขมาโน
 อตฺตณาว อตฺตณํ ทียากเรยฺย “ชฺเฌนนิรโยมฺหิ ชฺเฌนตริจฺจณานิ
 ชฺเฌนบัตติวสโย ชฺเฌนาปายทฺคคฺคิตฺวินปาโต, โสตาบั่นโนหฺมัสมี อวินปาต-
 ธัมโม นียโต สัมโพธิปรายโนติ.

อารามะ. อชโฆ อนาคตันตังโก คหปติ ทิวาทิวาสัสส สววัตถิยา
 นิกขมิ ภควันตัสส ทัสสนาย. อชโฆ อนาคตันตังโก คหปติสส
 เอตทโหสิ “อกาโล โข ตาว ภควันตัสส ทัสสนาย, ปฏิสัสสโน
 ภควา; มโนภาวนียานัมมิมิ ภิกขุเน อกาโล ทัสสนาย, ปฏิสัสสโน
 มโนภาวนียา ภิกขุ; ยันนุนาหัง, เยน อลบลตติตติยานัง ปริพพาชกานัง
 อารามะ, เตนปลังกเมยยันติ. อชโฆ อนาคตันตังโก คหปติ,
 เยน อลบลตติตติยานัง ปริพพาชกานัง อารามะ, เตนปลังกมิ. เตน
 โข ปน สมเยน อลบลตติตติยา ปริพพาชกา สัคคัมม สมากคัมม
 ชุณฺณาทิโน อชฺจาสิททา महाสิททา อเนกวิหิตัง ติริจฺฉานกถัง กถเณตฺตา
 นิสินฺนา โหณฺติ. อทฺทสฺส โข เต อลบลตติตติยา ปริพพาชกา
 อนาคตันตังโก คหปติ ทูโรโตว อาคัจฉันตัสส; ทิสฺวาน อลบลมัลลว
 สันนิจเปสฺสุ “อปัปฺปัสสิททา โภณโต โหณฺตุ, มา โภณโต สทฺทมกตฺถ.
 อยं อนาคตันตังโก คหปติ อาคัจฉติ สมณัสส โคตมัสส สวโก.
 ยาวตา โข ปน สมณัสส โคตมัสส สวากา คีหิ โอทาตวสนา
 สววัตถิยา ปฏิวสันฺติ; อยं เตสํ อลบลโร อนาคตันตังโก คหปติ;
 อปัปฺปัสสิททามา โข ปน เต อายัสสิมฺนโต อปัปฺปัสสิททวินฺตา อปัปฺปัส-
 สทสฺส วณฺณวาทีโน, อปัเปว นาม อปัปฺปัสสิททัง ปริสํ วิทิตฺวา
 อุปปลังกमितฺถัพพํ มัลลเวยยāti. อชโฆ เต ปริพพาชกา ตุนฺหา
 อเหตุ. อชโฆ อนาคตันตังโก คหปติ, เยน เต ปริพพาชกา,
 เตนปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา เตหิ อลบลตติตติเยหิ ปริพพาชเกหิ สทฺธ
 สัมโมเท; สัมโมทนียัง กถं สาราณียัง วิตฺสาเรตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสี;
 เอกมณฺตํ นิสฺสินฺ โข อนาคตันตังโก คหปติ เต อลบลตติตติยา
 ปริพพาชกา เอตทโวจฺจุ “วเทหิ คหปติ กิทฺติจฺจโก สมโณ โคตโมติ.
 น โข อหัง ภันเต ภควโต สทฺธัพพํ ทิฏฺฐิจิ ชานามิติ. “อิทานิ กิร

ตัว คหปติ น สมณัสส โคตมัสส สัพพ ทิฏฐิจิ ชานาสี, วเทหิ
 คหปติ กัทธิฏฐิจา ภิกขุติ. ภิกขุณนํ โข อหิ ภันเต น สัพพ
 ทิฏฐิจิ ชานามตี. อติ กิร ตัว คหปติ น สมณัสส โคตมัสส
 สัพพ ทิฏฐิจิ ชานาสี, นนํ ภิกขุณนํ สัพพ ทิฏฐิจิ ชานาสี, วเทหิ
 คหปติ กัทธิฏฐิจโกสิ ตุนนติ. เอตํ โข ภันเต อัมเหหิ น ทุกกัร
 พียากาตุ "ยทิฏฐิจา มยฺหิ. อิมํ ตาว อายัสมนโต ยถาสกานิ
 ทิฏฐิจิตตานิ พียากโรนตุ. บัณฑิตาเปตํ อัมเหหิ น ทุกกัร ภวิสสตี
 พียากาตุ "ยทิฏฐิจา มยฺหิ. เอวํ วุตเต อัมภตโร ปริพพาซโก
 อนาคตันตํ คหปติ เอตทโว "สัสสโต โลโก, อิตเมว สัจจ;
 โมฆมัลลวันนตี เอวาทิฏฐิจโก อหิ คหปตตี. อัมภตโรนํ โข
 ปริพพาซโก อนาคตันตํ คหปติ เอตทโว "อัสสัสสโต โลโก,
 อิตเมว สัจจ; โมฆมัลลวันนตี เอวาทิฏฐิจโก อหิ คหปตตี. อัมภ-
 ตโรนํ โข ปริพพาซโก อนาคตันตํ คหปติ เอตทโว "อนันตวา
 โลโก... อนันตวา โลโก... ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ... อัมภตโรนํ ชีวํ อัมภ-
 ตโรนํ สรีรํ... โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา...
 โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... เนา โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมมรณา, อิตเมว สัจจ; โมฆมัลลวันนตี เอวาทิฏฐิจโก
 อหิ คหปตตี. เอวํ วุตเต อนาคตันตํโก คหปติ เต ปริพพาซเก
 เอตทโว "ยวํภํ ภันเต อายัสมา เอวมาห "สัสสโต โลโก,
 อิตเมว สัจจ; โมฆมัลลวันนตี เอวาทิฏฐิจโก อหิ คหปตตี. อิมัสส
 อภมายัสมโต ทิฏฐิจิ อตฺตโน วา อโยนโส มนสิการเหตุ อูปันนนา
 ปโรชิตบัจจยา วา. ลา โข ปเนสา ทิฏฐิจิ ภูตา สขตา เจตยิตา
 ปฏิจจสมุปปันนนา. ยํ โข ปน กิณฺจ ภูตํ สขตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุปปันนํ,
 ตทนิจฺจ; ยทนิจฺจ, ตํ ทุกขํ; ยํ ทุกขํ, ตทเวโส อายัสมา อตฺตโน,

ตทเว โล อายัสมา อัสสูปคโต. โยปาย ภันเต อายัสมา เอวมาห
 “อัสสโต โลโก, อิทเมว สัจจ; โมฆมัลลันติ เอวาทักขิโก อหิ
 คหปตติ. อิมัสสาปิ อยมายัสมโต ทักขิ อตฺตโน วา อโยนิโส
 มนสิการเหตุ อุมฺบึนฺนา ปรมิสสัจจยา วา. สว โข ปเนสา
 ทักขิ ภูตา ลัษตา เจตยิตา ปฏิจจสมุပ္ปันฺนา. ย โข ปน
 กิลฺลิจ ภูตํ ลัษตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปันฺนํ, ตทนิจฺจ; ยทนิจฺจ, ต
 ทฺกฺข; ย ทฺกฺข, ตทเว โล อายัสมา อัสสโน, ตทเว โล อายัสมา
 อัสสูปคโต. โยปาย ภันเต อายัสมา เอวมาห “อนฺตวา โลโก...
 อนฺตวา โลโก... ต ชิว ต สรี... อิลฺล ชิว อิลฺล สรี...
 โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... โหติ
 จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... เวน โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สัจจ; โมฆมัลลันติ เอวาทักขิโก
 อหิ คหปตติ อิมัสสาปิ อยมายัสมโต ทักขิ อตฺตโน วา อโยนิโส
 มนสิการเหตุ อุมฺบึนฺนา ปรมิสสัจจยา วา. สว โข ปเนสา
 ทักขิ ภูตา ลัษตา เจตยิตา ปฏิจจสมุပ္ปันฺนา. ย โข ปน
 กิลฺลิจ ภูตํ ลัษตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปันฺนํ, ตทนิจฺจ; ยทนิจฺจ,
 ต ทฺกฺข; ย ทฺกฺข, ตทเว โล อายัสมา อัสสโน, ตทเว โล
 อายัสมา อัสสูปคโต. เอว วุตเต เต ปรีพพาชกา อนาถบิณฑิก
 คหปติ เอตทวโจ “ทียากตานิ โข คหปติ อเมหิ สัพเพหเว
 ยถาสกานิ ทักขิจิตตานิ. วเทหิ คหปติ ทักขิโกลลิตฺตวันติ. ย โข
 ปน ภันเต กิลฺลิจ ภูตํ ลัษตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปันฺนํ, ตทนิจฺจ;
 ยทนิจฺจ, ต ทฺกฺข; ย ทฺกฺข, ต “เนตฺต มม เนสโหมลฺลิมิ น เม โล
 อตฺตชาติ เอวาทักขิโก โข อหิ ภันเตติ. ย โข คหปติ กิลฺลิจ ภูตํ
 ลัษตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปันฺนํ, ตทนิจฺจ; ยทนิจฺจ, ต ทฺกฺข; ย ทฺกฺข,

ตเทว ตวั คหปติ อัสสิโน, ตเทว ตวั คหปติ อัสสนูปคโตติ. ยั
 ไช ปน ภันเต กิณจิ ภูต สัชต เจตยิต ปฏิจจสมุปบันนิ,
 ตทนิจจ; ยทนิจจ, ตํ ทุกข; ยํ ทุกข, ตํ “เนติ มม, เนโสหมีลมิ, น
 เมโส อตฺตตติ; เอเวเมตฺ ยถาภูตํ สัมมัมมูปันวาย สุกฺขิ, ตัสส ข
 อุตฺตริ นิสฺสวณํ ยถาภูตํ ปชานามิ. เอว วุตฺเต เต ปรีพพาชกา
 ตุนฺหิภูตา มกฺกภูตา บัตตักขันธา อโสมฺมา บัชฌายันตา อัมมูปฏิกานา
 นิสฺสํ. อตฺโข อนาถบัตถิโก คหปติ เต ปรีพพาชเก ตุนฺหิภูเต
 มกฺกภูเต บัตตักขันเธ อโสมฺมेषุ บัชฌายันเต อัมมูปฏิกานเ วิทิตฺวา
 อญฺญายาสนา, เยน ภควา, เตนุปสังกมิ; อุตฺตงกมิตฺวา ภควันตํ
 อภิราเทวฺวา เอกมฺนัต นิสฺสํ; เอกมฺนัต นิสฺสินโน ไช อนาถบัตถิโก
 คหปติ, ยาวตโก อโหสิ เตหิ อัมมวตติตฺถิเยหิ ปรีพพาชเกหิ สักก
 ทถาสลฺลาโป, ตํ สักกํ ภควาโต อารุเจติ. “สาธุ สาธุ คหปติ
 เอว ไช เต คหปติ โมชปฺริสา กาเลน กาลิ สหธัมเมน
 สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺตพพาติ. อตฺโข ภควา อนาถบัตถิกํ คหปติ
 ธัมมียา กถาย สันทิสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สัมปทิสฺเสสิ. อตฺโข
 อนาถบัตถิโก คหปติ ภควา ธัมมียา กถาย สันทิสฺสิโต สมาทปฺปิโต
 สมุตฺเตชิตो สัมปทิสฺสโต อญฺญายาสนา ภควันตํ อภิราเทวฺวา ปทักฺขิณ
 ทิตฺวา ปักกามิ. อตฺโข ภควา อจิรบักกณฺเ เต อนาถบัตถิเก
 คหปติมฺหิ ภิกฺขุ อามันเตสิ “โยมฺ ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทมฺมวตฺต
 อเวธธัมโม อิมลฺลิมิ ธัมมวินเย, โสมฺ เอเวว อัมมวตติตฺถิเย
 ปรีพพาชเก สหธัมเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหตฺต; ยถาตํ อนาถบัตถิเกน
 คหปติना นิคฺคหิตาติ.

๔๔ เอกํ สมยํ ภควา จัมปาย วิหริ คัคควาย ปกฺกขณฺนิยา

ตีเร. อถโข วัชชียามาหิตโต คหปติ ทิวาทิวาลล์ จัมปาย นิคมมิ
 ภควันตํ ทัลลนายน. อถโข วัชชียามาหิตลล์ คหปติลล์ เอตทโหสิ
 “อกาโล โข ดาว ภควันตํ ทัลลนายน, ปฏิลลลโน ภควา;
 มโนภาวนียานํ ภิกขุณํ อกาโล ทัลลนายน, ปฏิลลลนา มโนภาวนียา
 ภิกขุ; ยันนุนาหิ, เยน อลฺลวตติตฺถิยานํ ปรีฟฟาชกานํ อารามो,
 เตนุปลังกเมยฺยณฺติ. อถโข วัชชียามาหิตโต คหปติ, เยน อลฺลว-
 ตติตฺถิยานํ ปรีฟฟาชกานํ อารามो, เตนุปลังกมิ. เตน โข ปน
 สมเยน อลฺลวตติตฺถิยา ปรีฟฟาชกา ลคฺคัมมํ สมากคัมมํ อุณฺนาทโน
 อุจฺจาตฺถทา มหาตฺถทา อเนกวิหิตํ ตีรจฺฉานกถํ กถเณตฺตา นิสินฺนา
 โหณฺติ. อตฺถลลฺล โข เต อลฺลวตติตฺถิยา ปรีฟฟาชกา วัชชียามาหิตโต
 คหปติ ทูโรโต อาคจฺฉนฺตํ; ทิลลวาน อลฺลวมัลลวํ ลลฺลจเปลฺล
 “อปปัลลททา โภณโต โหณฺตุ, มา โภณโต ลตฺถมกถิตฺต. อยํ
 วัชชียามาหิตโต คหปติ อาคจฺฉนฺติ สมณลลล์ โคตมลลล์ สวากโก, ยาวตา
 โข ปน สมณลลล์ โคตมลลล์ สวากา คิหิ โอทาตวสฺมา จัมปาย
 ปฏิวาลฺลนฺติ; อยํ เตลล อลฺลวตโร วัชชียามาหิตโต คหปติ. อปปัลลทท-
 กามา โข ปน เต อายลลฺลมนฺโต อปปัลลททวินฺตา อปปัลลททลลล์
 วณฺณวาทโน. อปปเปว นาม อปปัลลททํ ปรีตํ วิตติวํ อุปลังกมิตฺถัพพํ
 มัลลวเญยฺยาติ. อถโข เต ปรีฟฟาชกา ตุนฺหิ อเหตุ. อถโข
 วัชชียามาหิตโต คหปติ, เยน ปรีฟฟาชกา, เตนุปลังกมิ; อุปลังกมิตฺวา
 เตหิ อลฺลวตติตฺถิเยหิ ปรีฟฟาชเกหิ ลตฺถลลล์ ลมฺโมทมิ; ลมฺโมทนียํ
 กถํ สาราณียํ วิตติวเรตฺวา เขมณฺตํ นิลลทมิ; เขมณฺตํ นิลลนํ โข
 วัชชียามาหิตโต คหปติ เต ปรีฟฟาชกา เอตทโวจํ “ลจฺจํ กิร คหปติ
 สมโน โคตโม ลลฺลพํ ตปฺปํ ครหติ, ลลฺลพํ ตปฺปลลล์ ลุชาชีวํ เอกเสณ
 อุปภักโกสสิติ อุปวทิตฺติ. น โข ภันเต ภควา ลลฺลพํ ตปฺปํ ครหติ,

สัพพะ ปฏินิสสัคคิ ปฏินิสสัชชิตัพโพติ วทามิ. น ปณาทิ คหปติ
 ปฏินิสสัคคิ น ปฏินิสสัชชิตัพโพติ วทามิ. นาทิ คหปติ สัพพะ
 วิมุตติ วิมุจจิตัพพาติ วทามิ. น ปณาทิ คหปติ สัพพะ วิมุตติ
 น วิมุจจิตัพพาติ วทามิ. ยัณ्हิ คหปติ ตปเป ตปโต อกุลลา
 ธัมมา อภิวัชฌณินติ, กุลลา ธัมมา ปริหายันติ; เชาวรูปี ตปเป น
 ตปิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ ขวาสส คหปติ ตปเป ตปโต อกุลลา
 ธัมมา ปริหายันติ, กุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ; เชาวรูปี ตปเป
 ตปิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ คหปติ สમાทานิ สમાททยโต อกุลลา
 ธัมมา อภิวัชฌณินติ, กุลลา ธัมมา ปริหายันติ; เชาวรูปี สમાทานิ
 น สમાทิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ ขวาสส คหปติ สમાทานิ สમાททยโต
 อกุลลา ธัมมา ปริหายันติ, กุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ; เชาวรูปี
 สમાทานิ สમાทิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ คหปติ ปธานิ ปททโต
 อกุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ, กุลลา ธัมมา ปริหายันติ; เชาวรูปี
 ปธานิ น ปททิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ ขวาสส คหปติ ปธานิ
 ปททโต อกุลลา ธัมมา ปริหายันติ, กุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ;
 เชาวรูปี ปธานิ ปททิตัพพนินติ วทามิ. ยัณ्हิ คหปติ ปฏินิสสัคคิ
 ปฏินิสสัชชโต อกุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ, กุลลา ธัมมา ปริหายันติ;
 เชาวรูปี ปฏินิสสัคโค น ปฏินิสสัชชิตัพโพติ วทามิ. ยัณ्हิ
 ขวาสส คหปติ ปฏินิสสัคคิ ปฏินิสสัชชโต อกุลลา ธัมมา ปริหายันติ,
 กุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ; เชาวรูปี ปฏินิสสัคโค ปฏินิสสัชชิตัพโพติ
 วทามิ. ยัณ्हิ คหปติ วิมุตติ วิมุจจิตโต อกุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ,
 กุลลา ธัมมา ปริหายันติ; เชาวรูปี วิมุตติ น วิมุจจิตัพพาติ
 วทามิ. ยัณ्हิ ขวาสส คหปติ วิมุตติ วิมุจจิตโต อกุลลา ธัมมา
 ปริหายันติ, กุลลา ธัมมา อภิวัชฌณินติ; เชาวรูปี วิมุตติ วิมุจจิตัพพาติ

วทามิตี. ขณฺโณ วชฺชียมาหิตโต คหปติ ภควตา ธัมมียา
ภคณํ สันตัสสโต สมหปโต สมหเตชโต สัมปหสิโต อญฺเฐยาสนา
ภควันตํ อภิราเทตฺวา ปทักขินํ กัตฺวา บัฏกามิ. ขณฺโณ ภควา
อจิรบัฏกณฺเฑ วชฺชียมาหิตโต คหปติมฺหิ ภิกฺขุ อามันเตสิ “โยมฺหิ
โย ภิกฺขุ ที่มวตฺตํ อปัปฺปชชกฺโข อิมัสมิ ธัมมวินเย, โสมฺหิ
เขวเมว อังคตตตฺถเย ปรีพฺพาชเก สหธมฺเมน สุนิคฺคหิตํ นิคฺคเหยฺย;
ยถาตํ วชฺชียมาหิตเตน คหปตินา นิคฺคหิตาติ.

๔๕ ขณฺโณ อุตฺตติโย ปรีพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
อุปปลังกมิตฺวา ภควตา ตถธํ สัมโมเท; สัมโมทนียํ กถํ ทวารณียํ
วิตฺสาเรตฺวา เอกมฺหานตํ นิสฺสํ; เอกมฺหานตํ นิสฺสนฺโน โข อุตฺตติโย
ปรีพฺพาชโก ภควันตํ เอตทวโจ “กํ นุ โข โภ โคตม สัสสโต
โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ. อพฺปิยากตํ โข เอตํ อุตฺตติย
มยา “สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ. กํ ปน โภ
โคตม อัสสัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ.
เอตมฺปิ โข อุตฺตติย อพฺปิยากตํ มยา “อัสสัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ;
โมขมัลลฉนฺตํ. “กํ นุ โข โภ โคตม อนฺตฺวา โลโก... อนฺตฺวา
โลโก ... ตํ ชิวํ ตํ สรีรํ ... อังคณํ ชิวํ อังคณํ สรีรํ ... โหติ
ตถาคโต ปรีมฺมรณา ... น โหติ ตถาคโต ปรีมฺมรณา ... โหติ จ
น จ โหติ ตถาคโต ปรีมฺมรณา ... เนา โหติ น น โหติ
ตถาคโต ปรีมฺมรณา, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ. เอตมฺปิ โข
อุตฺตติย อพฺปิยากตํ มยา “เนา โหติ น น โหติ ตถาคโต
ปรีมฺมรณา, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ. “กํ นุ โข โภ โคตม
สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลฉนฺตํ อิติ ปุญฺญโจ สમાโน
“อพฺปิยากตํ โข เอตํ อุตฺตติย มยา “สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ;

โมฆมัลลฉนฺตี วเทสิ. “กั ปน โก โคตม อัสสัสสโต โลโก,
 อิทเมว สัจจํ; โมฆมัลลฉนฺตี อิติ ปุญฺโজ สมาโน “เอตัมปิ
 ไช อุตฺตมีย อพฺปิยากตํ มया “อัสสัสสโต โลโก, อิทเมว สัจจํ;
 โมฆมัลลฉนฺตี วเทสิ. “กั น ไช โก โคตม ฉนฺตวา โลโก...
 ฉนฺตวา โลโก ... ตํ ชิวํ ตํ สรีรํ ... อัมมํ ชิวํ อัมมํ
 สรีรํ ... โหติ ตถาคโต ปรัมมรณา ... น โหติ ตถาคโต
 ปรัมมรณา ... โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรัมมรณา ...
 เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรัมมรณา, อิทเมว สัจจํ;
 โมฆมัลลฉนฺตี อิติ ปุญฺโজ สมาโน “เอตัมปิ ไช อุตฺตมีย
 อพฺปิยากตํ มया “เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรัมมรณา,
 อิทเมว สัจจํ; โมฆมัลลฉนฺตี วเทสิ. อถ กิณฺจริโกตา โคตเม
 พฺปิยากตฺตนิ. “อภิลฺลภา ไช อหิ อุตฺตมีย สāvakanā รัมมํ เทเสมิ
 สัตตานิ วิสฺสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมฺยา ทุกฺขโทมนัสฺसानํ
 อตฺตังคมาภ ญาญัสส อธคมาภ นิพฺพานัสส สัจฺฉิกิริยาयाติ. ยํ
 ปเนตํ ภวํ โคตโม อภิลฺลภา สāvakanā รัมมํ เทเสสิ สัตตานิ
 วิสฺสุทฺธิยา โสภปริเทวานํ สมติกกมฺยา ทุกฺขโทมนัสฺसानํ อตฺตังคมาภ
 ญาญัสส อธคมาภ นิพฺพานัสส สัจฺฉิกิริยา, สัพฺไพ วา เตน
 โลโก นิยฺยาสฺสติ อุมฺมํ ไช วา ติภาโค วา เอวํ วุตฺเต
 ภควา ตุนฺนํ อโหสิ. อถ ไช อายัสฺสโต อานันฺตัสส เอตทโหสิ
 “มาเทว ไช อุตฺตมีย ปรีพฺพาชโก ปาปกํ ทิฏฺฐิจิตฺตํ ปุญฺญกํ
 “สัพฺปํ สามุกกํลิกํ วต เม สมโน โคตโม ปณฺหิ ปุญฺโজ
 สฺสาเทติ โน วิสฺสุทฺธิยา นุน น วิสฺสุทฺธิยา, ตทสฺส อุตฺตมียัสส
 ปรีพฺพาชกัสส ทิฆรตฺตํ อหิตาย ทุกฺขายาติ. อถ ไช อายัสฺสมา
 อานันฺโต อุตฺตมีย ปรีพฺพาชกํ เอตทโวจ “เตนหาวุโส อุตฺตมีย

ตโปทา, เตนุปลังกมิ คัตตานิ ปริสัลลจิตฺ. อัททสา โข โกกนุโท
 ปวิฬพาชโก ขายัสสมันตํ อานันท์ ทูโรโตว อาคัจฉันตํ; ทิสฺวาน
 ขายัสสมันตํ อานันท์ เอตทโวจ “เกวตฺถ ขาวุโสติ” “อหมาวฺโส
 ภิกฺขุติ. กตเม ขาวุโส ภิกฺขุติ ?” “สมณนา ขาวุโส สักยปุตฺติ-
 ยายติ. ปุจฺเจยฺยาม มยฺ ขายัสสมันตํ กิณฺจิทเว เทลฺ, สเช
 ขายัสมา โธกาถ กโรติ มฺนัถัสส เวยฺยากรณายาติ ปุจฺจาวุโส
 สุตฺวา เวทิสฺสามาติ. “กํ นฺ ช โข โก สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจ;
 โมขมัลลฺลณฺตี เอวทิกฺขจิกโก ภวฺนตี. น ช อหํ ขาวุโส เอวทิกฺขจิกโก
 “สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี. “กํ นฺ ช โข โก
 อัสสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี เอวทิกฺขจิกโก ภวฺนตี.
 “น ช อหํ ขาวุโส เอวทิกฺขจิกโก “อัสสสโต โลโก, อิทเมว
 สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี. “กํ นฺ ช โข โก อนฺตวา โลโก .. อนฺตวา
 โลโก ... ตํ ชิวํ ตํ สรีรํ ... อลฺลณฺ ชิวํ อลฺลณฺ สรีรํ ... โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา ... น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา ... โหติ จ
 น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา ... เนว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี เอวทิกฺขจิกโก
 ภวฺนตี. น ช อหํ ขาวุโส เอวทิกฺขจิกโก “เนว โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี. เตนหิ
 ภวํ น ชานาติ น บัลลิตฺติ ?” “น ช อหํ ขาวุโส น ชานามิ
 น บัลลิตฺติ. ชานามิหํ ขาวุโส บัลลิตฺติ. “กํ นฺ ช โข โก สัสสโต
 โลโก อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี เอวทิกฺขจิกโก ภวฺนตี อิติ
 ปุญฺญโง สมาโน, น ช อหํ ขาวุโส เอวทิกฺขจิกโก “สัสสโต โลโก,
 อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี วเทสิ. กํ นฺ ช โข โก อัสสสโต
 โลโก, อิทเมว สัจฺจ; โมขมัลลฺลณฺตี เอวทิกฺขจิกโก ภวฺนตี

ปฏฺฐังโก สมาโน, น โข อหํ อวฺสุโส เอวํทิกฺขังโก “อัสสัสสโต
 โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ วเทสิ. ก็ น โข โก
 อณฺโตนว โลโก ... อณฺณตว โลโก ... ตํ ชิวํ ตํ สรีรํ ...
 อลฺลวํ ชิวํ อลฺลวํ สรีรํ ... โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา ... น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา ... โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต
 ปรมฺมรนา ... เนา โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา,
 อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ เอวํทิกฺขังโก ภาวนฺติ อิติ ปฏฺฐังโก
 สมาโน, น โข อหํ อวฺสุโส เอวํทิกฺขังโก “เนา โหติ น น
 โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ วเทสิ.
 เตนहि ภาวํ น ชานาติ น มัสสัสสํ อิติ ปฏฺฐังโก สมาโน, “น โข
 อหํ อวฺสุโส น ชานามิ น มัสสํ. ชานามหํ อวฺสุโส มัสสํมิตฺติ
 วเทสิ. ยถากถํ ปนาสุโส อิมัสสํ ภาสิตัสสํ อตฺถโก ทักฺขัฬฺโหติ.
 สัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ โข อวฺสุโส ทิกฺขัง
 คคเมตฺ, อัสสัสสโต โลโก, อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ โข
 อวฺสุโส ทิกฺขังคคเมตฺ, อณฺตว โลโก ... อณฺณตว โลโก ... ตํ ชิวํ
 ตํ สรีรํ ... อลฺลวํ ชิวํ อลฺลวํ สรีรํ ... โหติ ตถาคโต ปรมฺม-
 รนา ... น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา ... โหติ จ น จ โหติ
 ตถาคโต ปรมฺมรนา ... เนา โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมฺมรนา
 อิทเมว สัจฺจํ; โมขมัลลวณฺณติ โข อวฺสุโส ทิกฺขังคคเมตฺ, ยาวตา
 อวฺสุโส ทิกฺขังคคา, ยาวตา ทิกฺขังจฺจฺจฺจนา, อธิจฺจฺจฺจนา ปริยฺจฺจฺจนา,
 สมุคฺชาโต, ตมหํ ชานามิ ตมหํ มัสสํ, ตมหํ ชานันฺโต “ชานามิตฺติ,
 ตมหํ มัสสํโต “มัสสํมิตฺติ, “กียาหํ วักขามิ น ชานามิ น มัสสํมิตฺติ,
 ชานามหํ อวฺสุโส มัสสํมิตฺติ. โก นาม อายัสฺมา, กถลฺลจํ ปณายัสฺมึนฺตํ

สพฺรหฺมจารี ลัณฺชนันตติ. อานันฺโทติ โข เม อาวุโส นามิ, อานันฺโทติ
จ ปน มํ สพฺรหฺมจารี ลัณฺชนันตติ. มหาจริเยน กิร โภ ลัทธิ
มนฺตยมานา น ชานิมฺหา “อายัสฺมา อานันฺโทติ. สเจ ทิ มยํ
ลัณฺชาเนยฺยาม “อวยมายัสฺมา อานันฺโทติ, เอตตกัมปํ โน นปฺปฏฺิ-
ภาเสยฺย, ขมตุ จ เม อายัสฺมา อานันฺโทติ.

๔๗ ทลฺหิ ภิกฺขเว ธมฺเมทิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย
ปาหุเนยฺโย ทักขิเนยฺโย อับบฺชกรณฺเณยฺโย อนุตฺตรํ ปุณฺณกัเชตฺตํ
โลกัสฺส. กตเมทิ ทลฺหิ? อธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ลึลฺวา โหติ, ปาติโมกฺข-
ลักรํสูโต วิหริติ อาจารโคจรธัมมํนโน, อนุมตฺเตสุ วักฺขเสสุ ภยทลฺลาริ
สมาทาย ลิกฺกขติ ลิกฺกขาปเทสุ พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร
สุตฺตลัน นิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกถียานา มัชฌะณิกถียานา
ปริโยสานิกถียานา สาทถํ สัพฺปยฺชนิ เถวลปริปฺปณฺณํ ปริสุทฺธํ
พหฺมจริยํ อภิวทฺถนติ, ตถารุปาสฺส ธมฺมา พหุสฺสตา โหนฺติ ธตา
วสา ปริจิตา มนฺตานุปกัชฺชิตา ทิฏฺฐิจา ลุปฺปฏฺิวิธฺตา. กถียานมิตฺโต
โหติ กถียานสหาโย กถียานลัมปวโก ลัมมาทิจฺจโก โหติ ลัมมา-
ทลฺลสเนน สมนฺนาคโต อนนกวทิตํ อิทธีวํ บัจฺจนฺโหติ: เอโกปํ
หุตฺวา พุทฺธา โหติ, พุทฺธาปํ หุตฺวา เอโก โหติ, อาวภาวํ
ติโรภาวํ ติโรกฺกฺขทํ ติโรปาการํ ติโรปัพพตํ อลลฺลขมาโน คัจฉนติ;
เสยฺยดาปํ อาภาเส. ปจฺวียาปํ อุมฺมุขฺชนิมฺมุขฺชิ กโรติ; เสยฺยดาปํ
อฺพุทฺเท. อฺพุทฺเทปํ อภิลลขมาเน คัจฉนติ; เสยฺยดา ปจฺวีย. อาภาเสปํ
บิลลลฺลเณน กมฺติ; เสยฺยดาปํ บักขี สกฺกุโณ. อิมेषิ จันทิมลฺลริเย
เอวํทิตฺถิเก เอวํทธานุภาเว ปาณินา ปรามสฺสติ ปริมัชฺชติ ยาว
พหฺมโลกาปํ กาเยน จ วลํ วตฺเตติ. ทิพฺพาย สโตธาดุยา
วิสุทฺธาย อติกกนฺตมานุสึกาย อฺโภ ลักฺกเท สฺสุณาติ ทิพฺพะ จ มนุเส จ

เย ทูเร สันติเก จ. ปรัสตตานํ ปรูปคฺคณํ เจตสา เจโต
 ปวิจฺจ ปชานาติ: สวาคํ วา จิตฺตํ “สวาคํ จิตฺตํ นํติ ปชานาติ,
 วิตฺวาคํ วา จิตฺตํ “วิตฺวาคํ จิตฺตํ นํติ ปชานาติ. สโตสํ วา จิตฺตํ...
 วิตฺโตสํ วา จิตฺตํ ... สโมหํ วา จิตฺตํ ... วิตฺโมหํ วา จิตฺตํ ...
 สชิตฺตํ วา จิตฺตํ ... วิกชิตฺตํ วา จิตฺตํ ... มหคฺคคํ วา จิตฺตํ ...
 มชคฺคคํ วา จิตฺตํ ... สอฺตตรํ วา จิตฺตํ ... มชตฺตรํ วา จิตฺตํ ...
 สมาหิตํ วา จิตฺตํ ... อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ ... วิมุตฺตํ วา จิตฺตํ ...
 อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมุตฺตํ จิตฺตํ นํติ ปชานาติ. อเนกวิหิตํ
 ปุพฺเพเนวาลํ อนุสฺสเรติ. เสยฺยถา? เอกมฺปิ ชาตี เทวํปิ ชาตีโย
 ติสฺสโลปํ ชาตีโย เจตฺสโลปํ ชาตีโย บัณฺณํปิ ชาตีโย ทลํปิ ชาตีโย
 วีสํปิ ชาตีโย ตีสํปิ ชาตีโย จิตฺตาทิสํปิ ชาตีโย บัณฺณาวาสํปิ
 ชาตีโย ชาตีสตมฺปิ ชาตีสหสฺสํปิ ชาตีสตสหสฺสํปิ อเนเกปิ สํวฏฺฏกัมเป
 อเนเกปิ วิวฏฺฏกัมเป อเนเกปิ สํวฏฺฏวิวฏฺฏกัมเป “อมุตรวาลิ
 เหวณาโม เหวโคตฺโต เหววัณฺโณ เหวมาหาโร เหวสุขทกฺขปฏฺฐสํเวท
 เหวมายุปริยํโต, โส ตโต จโต อมุตฺโร อุตฺปาที, ตตฺตรปาลิ
 อวณาโม เหวโคตฺโต เหววัณฺโณ เหวมาหาโร เหวสุขทกฺขปฏฺฐสํเวท
 เหวมายุปริยํโต, โส ตโต จโต อธิปฺปํไนติ: อิติ สากาโร
 สอฺตฺเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพเนวาลํ อนุสฺสเรติ. ทิพฺเพเน จักฺขณา
 วิคฺคฺเรน อตฺติกกัณฺธมานุสฺสเกเน สัตฺเตเต บัณฺณสฺสิติ จวมาเน อပ္ปชฺชมาเน
 ที่เน ปณฺเฑเต สวณฺณเณ ทุพฺพทณฺเณ สุกฺคเต ทุคฺคเต ยถากัมมูปเค
 สัตฺเตเต ปชานาติ “อิมะ วต โภณํโต สัตฺตํ ภายทจฺจิเรเน สมนํนาคตา
 วิทฺทจฺจิเรเน สมนํนาคตา มโนทจฺจิเรเน สมนํนาคตา อริยานํ
 อูปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิกัมมสฺมาทานา, เต กายํสฺส
 เลหา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคเต วินิปาตํ นิริยํ อပ္ปณฺเฑนา; อิมะ วา

ปน โภณโต ลัตตา กายสุจริเตน สมันนาศตา วิสสุจริเตน
 สมันนาศตา มโนสุจริเตน สมันนาศตา อริยานํ อนุปวาทกา สัมมาทิฏ-
 จิกา สัมมาทิฏฺฐิกัมมสมาทานา, เต กายัสส เกทา ปรมัสมรณา
 สุกตํ ลัคคํ โลกํ อุปปन्नชาติ: อิติ ทิพฺเพน จักขุณา วิสฺสุเธน
 อตฺถิกกัณฺธมานุสฺสเกน ลัตเต บัลลติ จวมาเน อุปบัสฺสมาเน ที่เน
 ปณฺเฑ สุวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สุกเต ทุคฺคเต ยถากัมมูปเค ลัตเต
 ปชานาติ. อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตตํ บัลลวามุตตํ ติฏฺฐเว
 ธัมเม สยํ อภินฺวา ลัจฺฉิกิตฺวา อุปบัสฺสช วิหริติ. อเมหิ โข ภิกฺขเว
 ทลหิ ธัมเมหิ สมันนาศโต ภิกฺขุ อาหุเนยฺโย โหติ ปาหุเนยฺโย
 ทักขิเนยฺโย อัมมสฺสการณฺเอย โอนตฺตวํ ปุณฺณกัเชตตํ โลกัสสลาติ.

๔๘๘ ทลหิ ภิกฺขเว ธัมเมหิ สมันนาศโต เถโร ภิกฺขุ ยลลํ ยลลํ
 ทิสายํ วิหริติ ฆาสฺสเยว วิหริติ. กตเมหิ ทลหิ? เถโร โหติ
 รัตตบัณฺฑุ จิรบัพฺพชฺโชโต ลัสวา โหติ สมหาย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ,
 พหุสฺสโต โหติ สุตฺตโร สุตฺตลัณฺนิจโย, เย เต ธัมมา อาทิกัลยานา
 มัชฌิมกัลยานา ปริโยสานกัลยานา ลาตถ ลัพฺพยัณฺชนํ เกวลปรีปฺพ-
 ณํ ปรีสุทฺธํ พหุํมจฺริยํ อภวทณฺธิ, ตถารูปาสล ธัมมา พหุสฺสตา
 โหนฺติ ธตา วจสา ปรีจิตา มนสฺสนุบัคฺชิตา ติฏฺฐิจยา สุปัฏฺฐวิทฺธา,
 อุกยานิ โข ปณฺลลํ ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน ลัวาคตานิ โหนฺติ
 ลุวิกิตตานิ ลุปัวัตตานิ วินิจฺจิตานิ สุตฺตโต อณฺุพยัณฺชนโต, อภิกรณ-
 สมุปฺปาทวูปสมกฺสโล โหติ, ธัมมกาโม โหติ บัยฺสสมทาหาโร อภิธัมเม
 อภิวินเย อูฬารปามุชฺโช, ลันตฺตฺวโจ โหติ อิตฺตโรจิวรมันชปาตเสนา-
 สนคฺคานนัจฺจยเกลลัชชปรีกฺขาเรน, ปาสาทิโก โหติ อภิกกัณฺธปฏิก-
 กัณฺเฑ, สุลลโต อัมมตฺตวเรบั นิลลัชชาย, จตุณฺณํ ฉานานํ อาภิเจตฺถิกานํ
 ติฏฺฐจธัมมสุขวิหารานํ นิคามลภา โหติ อภิจฺฉลภา อภิธฺรลภา,

ชาลวานันจ ชยา อนาคติ เจโตวิมุตติ บัจจาวิมุตติ ทิฏฐิเจ อัมเม สย
อภินว สัจฉิกัตถวา อุปัสสมันต วิหริติ. อิมเหติ โข ภิกขเว ทล
อัมเมติ สมนนาคโต เดโร ภิกขุ ยัสส ยัสส วิหริติ ผาสุเยว วิหริตติ.

๘๘ อตโฆ อายัสมา อุปาสิ, เยน ภควา เตนุปสังกมิ; อุปสังก-
มิตวา ภควันต อภาวเหตวา เอกมันต นิสสิ; เอกมันต นิสสินโน
โฆ อายัสมา อุปาสิ ภควันต เอตทโว “อิชฌามหิ ภันเต อรัญญ-
วนปัตถานิ มัตถานิ เสนาสถานานิ ปฏฺฐเสวิตุนติ. ทุรภิสัมภวานิ हि โฆ
उपासि अरुण्वनपट्ठानि मत्तानि सेनासनानि, तुक्कั व पि वेก
तुरภिरं เอกัตเต, หวันติ มล्लเบ มโน วนา นิ สมาริ อลภมานัสส
ภิกขโน. โย โฆ อุปาสิ เอว วเทย “อหิ สมาริ อลภมาโน
अरुण्वनपट्ठानि मत्तानि सेनासनानि पृष्ठसेविसामि. ตस्เสต
ปาฏิกขิ สत्तिสत्ति वा उपबविसत्ति वा. เสยยาปิ อุปาสิ
มหาอุททหโต. อต อาคัจเฌย หัตถินาโค สัตตตรโต वा अत्तम्भ-
ज्रतो वा. ตस्स เอวมัสส “ยัมมุนาหิ อิมิ อุททหत् โอคาเหตวา
กัณณสันโธวิกปิ ชิต्तํ กิเพยย, ปฏฺฐจิสันโธวิกปิ ชิต्तํ
กิเพยย: กัณณสันโธวิกปิ ชิต्तํ กิพิต्วา ปฏฺฐจิสันโธวิกปิ
चित्तํ กิพิต्วา นหัตวา จ มิวัตวา จ บัจจัตตริตวา เยน กาม
นักรกเมยยันติ. โส ต อุททหत् โอคาเหตวา กัณณสันโธวิกปิ
चित्तํ กิเพยย. ปฏฺฐจิสันโธวิกปิ ชิต्तํ กิเพยย, กัณณสันโธวิกปิ
चित्तํ กิพิต्วา ปฏฺฐจิสันโธวิกปิ ชิต्तํ กิพิต्วา นหัตวา จ
มิวัตวา จ บัจจัตตริตวา เยน กาม นักรกเมยย. ต กิถส เท
มหา อุปาสิ อตตภาโว คัมภีเร คาริ วินทติ. อต อาคัจเฌย
สโส वा पिฟ้าโร वा. ตस्स เอวมัสส “โก จาหิ, โก จ หัตถินา-
โค. ยัมมุนาหิ อิมิ อุททหत् โอคาเหตวา กัณณสันโธวิกปิ

ชีตํ กิเพียํ, ปฏฺฐิจฺฉนฺ โธวักขํ ชีตํ กิเพียํ, กณฺณฉนฺ โธวักขํ
 ชีตํ กิพฺตีว ปฏฺฐิจฺฉนฺ โธวักขํ ชีตํ กิพฺตีว นฺหาตฺวา
 จ บัวตฺวา จ บัจจตฺตวตฺวา เยน กามํ บักกเมยฺยณฺติ. โส ตํ
 อุตฺतरทํ สหสา อပ္ปฏฺฐิสฺสาย. ตสฺสเสตํ ปาฏิกขํ สลฺลทิสฺสติ วา
 อပ္ปัลลวสฺสติ วา. ตํ กิสฺส เหตุ? ปวิตฺโต อูปาลิ อตฺตภาโว
 คัมภีโร คาสฺม น วินฺทติ; เหวเมว โข อูปาลิ โย เหว วเทยฺย
 “อหํ สมารํ อลภมาโน อวิญฺญวณบัตฺตานิ บันฺตานิ เสนาสฺนานิ
 ปฏฺฐเลวสฺสามิ. ตสฺสเสตํ ปาฏิกขํ สลฺลทิสฺสติ วา อပ္ปัลลวสฺสติ วา.
 เสยฺยดาบิ อูปาลิ ททโร กุมารโ มนฺโธ อุตฺตตานเสยฺยโก สเถน
 มุตฺตกริเสน กิพฺติ. ตํ กิ มลฺลวลิ อูปาลิ นนฺวายํ เกวลา ปรีปฺรา
 พาลชีตฺทาติ? เหว ภันฺเต. สโย โส อูปาลิ กุมารโ อปเรน
 สมเยน วุทฺธมฺนํวาย อินฺทริยานํ ปรีปากมฺนํวาย, ยานิ ตานิ
 กุมารกานํ กิฬาปนกานํ ภวันฺติ, เสยฺยตฺถ? วังกํ ชฏฺฐิกํ
 โมกฺขจิกํ มัจฺจุลิกํ บัตฺตาทิหิกํ รตฺกํ ธนฺกํ เตหิ กิพฺติ. ตํ กิ
 มลฺลวลิ อูปาลิ นนฺวายํ ชีตฺทา ปรีมาย ชีตฺทาย อภิกกณฺตฺวา จ
 ปณฺีตฺตรา จาติ? เหว ภันฺเต. สโย โส อูปาลิ กุมารโ อปเรน
 สมเยน วุทฺธมฺนํวาย อินฺทริยานํ ปรีปากมฺนํวาย บัลลฺลหิ กามคฺเชน
 สมฺบิปปโต สมฺมจฺจุโต ปรีจาเวติ. จักฺขุวิญฺญเยยฺเหติ รูเปหิ อิกฺขฺเจหิ
 กณฺเฑหิ มนาเปหิ มัยรูเปหิ กามุปปลฺลหิเตหิ รชนฺเเยหิ. โสตฺวิญฺญเย-
 ยฺเหติ สทฺเทหิ... ฆานวิญฺญเยยฺเหติ คณฺเฑหิ... ชีวฺหาวิญฺญเยยฺเหติ รเสหิ...
 กายวิญฺญเยยฺเหติ โสฏฺฐจฺฬเพหิ อิกฺขฺเจหิ กณฺเฑหิ มนาเปหิ มัยรูเปหิ
 กามุปปลฺลหิเตหิ รชนฺเเยหิ. ตํ กิ มลฺลวลิ อูปาลิ นนฺวายํ ชีตฺทา
 ปรีมาหิ ชีตฺทาหิ อภิกกณฺตฺตรา จ ปณฺีตฺตรา จาติ? เหว ภันฺเต.
 อธิ โข ปณ อูปาลิ ตถาคโต โลเก อပ္ปชฺชติ อหํ

สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจวนสัมปันโน ลุคโต โลกวิทู อนุตตโร
 ปุริสทัมมสารถิ สัตถา เทวมนุสสานิ พุทโธ ภควา. โส อิมิ โลกิ
 สเทวากิ สมารากิ สหรัหมากิ สัสสัสมณพรัหมณิ ปชั สเทวมนุสสั สยิ
 อภิลัณหา สัจฉิกัตถวา ปเวเตติ. โส อัมมิ เทเสติ อาทักกัณยานิ
 มัชฌะนิกัณยานิ ปวิโยสานิกัณยานิ สาสถิ สหิยัณชนิ เกวลปรัปุณณิ
 ปริสุทธี พรัหมจริยิ ปกาเสติ. ต อัมมิ สุนาติ คหปติ วา
 คหปติปุตโต วา อับบตวิธัมมิ วา กุเล ปัจฉา ชาโต. โส ต
 อัมมิ สุตวา ตถาคเต สัทธิ ปฏิลลภติ. โส เตเน สัทธาปฏิลลาเกเน
 สมนัณาคโต อิติ ปฏิสัมบัจิกขติ "สัมมาโธ ขรวาโส ราชปโต,
 อัปโภกาโส บัพพชา. นยัก สุกโร อคาริ อัสสวาสตา เขกัณตปรั-
 ปุณณิ เขกัณตปริสุทธี สขลิลิติ พรัหมจริยิ จวิตติ. ยันณุนาหิ
 เกสम्मัสสัตุ โธหาเรตวา กาสายานิ วัดถานิ อัจฉาเทตวา อคารัสมิมา
 อนคาริยิ บัพพเชยยันตี. โส อปเรเน สมเยเน อัมปิ วา
 โภคักขันธโร ปหาย มหันตติ วา โภคักขันธโร ปหาย อัมปิ วา
 ญาตปรัวิวัฏฏิ ปหาย มหันตติ วา ญาตปรัวิวัฏฏิ ปหาย เกสम्मัสสัตุ
 โธหาเรตวา กาสายานิ วัดถานิ อัจฉาเทตวา อคารัสมิมา อนคาริยิ
 บัพพชติ. โส เอว บัพพชิตो สમાโน ภิกขุณิ ลักขาสาชีวะสมะปันโน
 ปาณาติปาตัง ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวีโรโต โหติ, นิหิตทัญโท
 นิหิตสัสสัโต ลัสซัสสิ ทยาปันโน สัพพปาณภุตติตานุกัมปิ วิหริติ.
 อทินนาทานัง ปหาย อทินนาทานา ปฏิวีโรโต โหติ, ทินนาทายี
 ทินนปาฏิกขัง อถเณเน สุกิภูเตเน อัตตนา วิหริติ. อพรัหมจริยิ
 ปหาย พรัหมจารี โหติ, อาราการี วิโรโต เมถุนา कामธัมมา.
 มุสาวาทัง ปหาย มุสาวาทา ปฏิวีโรโต โหติ, สัจจวาที สัจจสันโธ
 เถโธ ปัจจุยโก อวิคัสาทโก โลกัสส, มัสสุณ วาจิ ปหาย มัสสุณาย

ราชาย ปฏิวโรโต โหติ; น อโต สุตฺวา อมุตฺร อักขาตา อิมสฺส
 เกทาย, อมุตฺร วา สุตฺวา น อิมสฺส อักขาตา อมุตฺร เกทาย; อิติ
 ภินฺนํ วา สันธํวาทา สหิตานํ วา อนุปปาทา สัมมคฺคคาราโม
 สัมมคฺครโต สัมมคฺคณฺเฑ สัมมคฺคกรณิ วา จ ภาสิตา โหติ. ฆรุตฺวํ วา จ
 ปทาย ฆรุตฺวา วา วา วา ปฏิวโรโต โหติ, ยา สา วา จา กณฺณลฺลสา
 เปมณิยา ททังคมา โปรี พุชฺชนกัณฺธา พุชฺชนมฺมาปา, ตถารูปํ
 วา จ ภาสิตา โหติ. สัมมปฺปาลาปํ ปทาย สัมมปฺปาลาปํ ปฏิวโรโต
 โหติ. กาลวาทิ ภูตวาทิ อตฺตวาทิ ธมฺมวาทิ วินยวาทิ, นิธวณฺตี
 วา จ ภาสิตา โหติ. กาเลน ลาปเทสฺส ปวิยณฺตวดี อตฺตลลฺลหิตํ. โส
 ฬีชคามภูตคามสฺมารมฺภา ปฏิวโรโต โหติ. เขกกตฺติโก โหติ
 รัตฺตปุโรโต วิโรโต วิกาลโกชนา. นัจจคฺควาทิตวีสูกทสฺสณา ปฏิวโรโต
 โหติ. มาลาคณฺธวิเลปนธารณมณฺเฑทณวิภูสณฺญจํชา ปฏิวโรโต โหติ.
 อัจจาสยณมหาสยนา ปฏิวโรโต โหติ. ชาตฺรปรชตปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต
 โหติ. อามกธลฺลปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต โหติ. อามกมสฺสปฏิกคฺคหนา
 ปฏิวโรโต โหติ. อิตฺติกุมาริปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต โหติ. ทาสีทาส-
 ปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต โหติ. อเชฬิกปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต โหติ.
 กุกฺกฏสุกรปฏิกคฺคหนา ปฏิวโรโต โหติ. เขตตวตฺตปฏิกคฺคหนา
 ปฏิวโรโต โหติ. ทูเตยฺยปทีนคมนานโยคา ปฏิวโรโต โหติ.
 กยวิกกยา ปฏิวโรโต โหติ. ตฺลภาภูกฺกสฺสกุฏฺถมานกุฏฺถา ปฏิวโรโต โหติ.
 อุกฺกโกฏฺถนวิจฺจนิกนิกตฺตลาวิโยคา ปฏิวโรโต โหติ. เจทนวธพนฺธวิปฺราโม-
 สสาโลปฺลาหสา ปฏิวโรโต โหติ. โส สันตฺตฺวโจ โหติ. กายปรีทาริเณ
 จีวรเณ กุจฺฉิปรีทาริเณ มินฺจปฺปาเตน เยน เยนเนว บักกมตฺติ
 สฺมาททาเยว บักกมตฺติ. เติยฺยถาปิ นาม บักกํ สกฺโข เยน เยนเนว
 เทติ สบฺบตฺตภาโว เทติ; เชนเนว วิกฺกขุ สันตฺตฺวโจ โหติ

กายปริหาริเกน จีวเรน กุจฉิปริหาริเกน ปันทปาเตน เยน เยนเว
 บักกมติ สมหายาเว บักกมติ. โส อิมินา อริเยน สัลลิกขันเณ
 สมนันนาคโต อชัมมัตตัง อนวัชชสฺสชํ ปฏิสลเวเทติ.

โส จักขุณา รูปํ ทิสฺวา น นิมิตตคคาคาเห โหติ นานพฺยลฺลขณคคาคาเห,
 ยัตถวาอิกรณเมเน จักขุณทริยํ อลฺลวตฺ วิหรณตฺ อภิชฺฌาโหมณคฺคสา
 ปาปกา อกฺขลา ธมฺมา อนฺวาสสเวยฺยํ; ตสฺส ลวฺวาย ปฏฺยบฺบชฺชติ,
 วัทฺชติ จักขุณทริยํ, จักขุณทริเย ลวฺวํ อายบฺบชฺชติ; โสเตน สักทํ
 สุตฺวา ... ขาเนน คณฺธํ ขายิตฺวา ... ชวิหยา วตฺ ลายิตฺวา ... กาเยน
 โยจฺจุทฺทํ ผลิตฺวา ... มนสา ธมฺมํ วิญญาย น นิมิตตคคาคาเห โหติ
 นานพฺยลฺลขณคคาคาเห, ยัตถวาอิกรณเมเน มนินทริยํ อลฺลวตฺ วิหรณตฺ
 อภิชฺฌาโหมณคฺคสา ปาปกา อกฺขลา ธมฺมา อนฺวาสสเวยฺยํ; ตสฺส ลวฺวาย
 ปฏฺยบฺบชฺชติ, วัทฺชติ มนินทริยํ, มนินทริเย ลวฺวํ อายบฺบชฺชติ. โส อิมินา
 อริเยน อนินทริยลวฺเรน สมนันนาคโต อชัมมัตตัง อพฺปาลेกสฺสชํ ปฏิสลเวเทติ.

โส อภิกกณฺเฑ ปฏิกกณฺเฑ สัมปชานการี โหติ, อาโลเกเต
 วิโลเกเต สัมปชานการี โหติ, สัมมิวชเชเต ปสวริเต สัมปชานการี
 โหติ, ลมฺภาฏบัตตจิวรรารणे สัมปชานการี โหติ, อลฺลเเต ปีเต
 ขายิตฺเว ลายิตฺเว สัมปชานการี โหติ, อจฺจุจารบัลลลวักกเม สัมปชานการี
 โหติ, คเต จิตฺเต นิสินฺเณ สุตฺเต ขาควริเต ภาสิตฺเต ตณฺเฑภาเว
 สัมปชานการี โหติ; โส อิมินา จ อริเยน สัลลิกขันเณ
 สมนันนาคโต อิมินา จ อริเยน อนินทริยลวฺเรน สมนันนาคโต อิมินา จ
 อริเยน สติสสัมปชลวฺเรน สมนันนาคโต วิวตฺตํ เสนาสนํ ภาชติ
 อวิลลํ รุกฺขมุลํ ปัพพตํ กนฺทํ คิริคฺคํ ลุสฺสานํ วณบัตถิ
 อพฺโพกคาลํ ปลาลปฺลวฺชํ. โส อวิลลคโต วา รุกฺขมุลคโต จา

สุญฺหาคารคโต วา นิสิตฺติ บัลลังกํ อากุชิตฺวา อุกฺกุ กายํ ปณฺเฑน
 ปริมุขํ สติ อุกฺกุจฺเญตฺวา. โส อภิขณฺโณ โสเก ปหาย วิคตาทิขฺเณน
 เจตสา วิหริตฺติ, อภิขณฺณาย จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ; พฺยาปาทปโทสํ ปหาย
 อพฺยาบັນนจิตฺโต วิหริตฺติ สัพพปาณภูตहितานุกัมปํ, พฺยาปาทปโทสา
 จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ; ถีนมัทธํ ปหาย วิคตถีนมัทธโร วิหริตฺติ อาโลกสัลลปํ
 สโต สัมปชาโน, ถีนมัทธา จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ; อุกฺกัชฺชกุกฺกัชฺชํ ปหาย
 อนุกฺกัชฺชโต วิหริตฺติ อคฺคัชฺชํ วุปลันตจิตฺโต, อุกฺกัชฺชกุกฺกัชฺชา จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ;
 วิจิกกัชฺชํ ปหาย ตินฺนณวิจิกกัชฺชโน วิหริตฺติ อกคกัถิ กุสฺสเลสุ ธัมมेषุ
 วิจิกกัชฺชานาย จิตฺตํ ปรีโสเรตฺติ.

โส อิมเ มัจฺจํ นีวรเณ ปหาย เจตโส อุกฺกัถิเลเส มัจฺจณาย
 ทพฺพผลิกรเณ วิวิจเเจว กาเมหิ วิวิจเ อกุสฺสเลหิ ธัมมเมหิ สวิตักกํ
 สวิจาร์ วิเวกขํ นิตฺตสุขํ ปจฺมํ ฉานํ อุลลัมบิขฺช วิหริตฺติ. ตํ กิ
 มัลลวสิ อุลลํ นนฺวายํ วิหาโร ปุริเมหิ วิหาเรหิ อภิกกัณฺตตโร จ
 ปณฺเฑตโร จาติ. เอวํ ภันเต. อิมัมมปิ โข อุลลํ มม สาวกา
 อตฺตนิ ธัมมํ สัมมบัลลิมานา อรัณฺณวนบัตถานิ บันฺตานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐเลวณฺติ; โน จ โข ดาว อณฺุบัตตลทตฺตา วิหรณฺติ. ปุณ จ
 ปรี อุลลํ ภิกฺขุ วิตักกวิจารณํ วุปลมา ... ทตฺติยํ ฉานํ อุลลัมบิขฺช
 วิหริตฺติ. ตํ กิ มัลลวสิ อุลลํ นนฺวายํ วิหาโร ปุริเมหิ วิหาเรหิ
 อภิกกัณฺตตโร จ ปณฺเฑตโร จาติ. เอวํ ภันเต. อิมัมมปิ โข อุลลํ
 มม สาวกา อตฺตนิ ธัมมํ สัมมบัลลิมานา อรัณฺณวนบัตถานิ บันฺตานิ
 เสนาสนานิ ปฏฺฐเลวณฺติ; โน จ โข ดาว อณฺุบัตตลทตฺตา วิหรณฺติ.
 ปุณ จปรี อุลลํ ภิกฺขุ นิตฺติยา จ วิวาคา... ทตฺติยํ ฉานํ อุลลัมบิขฺช
 วิหริตฺติ. ตํ กิ มัลลวสิ อุลลํ นนฺวายํ วิหาโร ปุริเมหิ วิหาเรหิ
 อภิกกัณฺตตโร จ ปณฺเฑตโร จาติ. เอวํ ภันเต. อิมัมมปิ โข อุลลํ
 มม สาวกา

อัตตนิ ธัมมัม สัมบัลลสมาณา อรัลฺลวณบัตถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐิเสวันฺติ, โน จ โข ตาว อนุปฺบัตตสทฺตทา วิหรณฺติ. ปุณ จปรํ อุปาสิ ภิกขุ สหฺพโล จ ปทานา... จตฺตํ ฌานํ อุปสัมปชฺช
 วิหริ. ตํ กิ มัลลฺลสิ อุปาสิ นนฺวาย วิหาโร ปุริเมหิ วิหาเรหิ
 อภิกกัณฺตตโร จ ปณฺตตโร จาติ. เอวํ ภันเต. อิมัมปิ โข มม
 สวากา อัตตนิ ธัมมัม สัมบัลลสมาณา อรัลฺลวณบัตถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ
 ปฏฺฐิเสวันฺติ, โน จ โข ตาว อนุปฺบัตตสทฺตทา วิหรณฺติ. ปุณ จปรํ อุปาสิ
 ภิกขุ สหฺพโล รุปสัลลวณํ สมติกกมา ปฏฺฐิขสัลลวณํ อตฺตคมา
 นานตฺตสัลลวณํ อมณสิการา “อนันฺโต อากาโลติ อากาสานัลลวณํ
 อุปสัมปชฺช วิหริ. ตํ กิ มัลลฺลสิ อุปาสิ นนฺวาย วิหาโร ปุริเมหิ
 วิหาเรหิ อภิกกัณฺตตโร จ ปณฺตตโร จาติ? เอวํ ภันเต. อิมัมปิ
 โข อุปาสิ มม สวากา อัตตนิ ธัมมัม สัมบัลลสมาณา อรัลฺลวณบัต-
 ถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวันฺติ, โน จ โข ตาว
 อนุปฺบัตตสทฺตทา วิหรณฺติ. ปุณ จปรํ อุปาสิ ภิกขุ สหฺพโล
 อากาสานัลลวณํ สมติกกัมม “อนันฺตํ วิลลวณนฺติ วิลลวณัลล-
 วายตนํ อุปสัมปชฺช วิหริ... สหฺพโล วิลลวณัลลวณํ สมติกกัมม
 “นัตถิ กิลฺลจิตฺติ อากิลฺลวณํ อุปสัมปชฺช วิหริ... สหฺพโล
 อากิลฺลวณํ สมติกกัมม “สันตเมตํ ปณฺตเมตฺตนิ เนวสัลลว-
 นาสัลลวณํ อุปสัมปชฺช วิหริ. ตํ กิ มัลลฺลสิ อุปาสิ นนฺวาย
 วิหาโร ปุริเมหิ วิหาเรหิ อภิกกัณฺตตโร จ ปณฺตตโร จาติ? เอวํ
 ภันเต. อิมัมปิ โข อุปาสิ มม สวากา อัตตนิ ธัมมัม สัมบัลลสมาณา
 อรัลฺลวณบัตถานิ บันฑานิ เสนาสนานิ ปฏฺฐิเสวันฺติ, โน จ โข
 ตาว อนุปฺบัตตสทฺตทา วิหรณฺติ. ปุณ จปรํ อุปาสิ ภิกขุ สหฺพโล
 เนวสัลลวณาสัลลวณํ สมติกกัมม สัลลวณเวทิตฺตโร อุปสัมปชฺช

วิหริติ. บัณเฑาะย จัสส ทิสฺวา อาสฺวา ปริกฺขณา โหนฺติ. ตํ กิ
มฺบิณฺโบลี อุปาสิ นนฺวาย วิหารโ ปริเมหิ วิหารเหติ อภิกกัณฺโถตโร จ
ปณฺโณตโร จาติ? เอว ภาณฺเต. อิมํปิ โข อุปาสิ มม ลาวกา
อิตฺตนิ ธมฺมํ สัมบัลลํมานา อวิณฺณวนบัตถานิ บันฺดานิ เสนาสฺวานิ
ปฏฺฐเลวณฺติ; โน จ โข ตาว อณุปฺปัตตลทฺตธา วิหรณฺติ.
อิมํ ตวฺ อุปาสิ ลํเข วิหาราหิ, ลํเข เต วิหรโต ฆาตุ ภาวิสฺสตีติ.

๑๐๐ ทสฺยเม ภิกฺขเว ธมฺมเม อปัปฺปาย อภัพฺไพ อรหิตฺตํ
ลัจฺฉิกาตุ. กตเม ทส? ภาคํ ไทลํ โมหํ โภธํ อุปฺนาหํ มกฺขํ
ปฬาลํ อิลลํ มัจฉริยํ มานํ. อิมे โข ภิกฺขเว ทส ธมฺมเม
อปัปฺปาย อภัพฺไพ อรหิตฺตํ ลัจฺฉิกาตุณฺติ. ทสฺยเม ภิกฺขเว ธมฺมเม
ปฺปาย ภาพฺไพ อรหิตฺตํ ลัจฺฉิกาตุ. กตเม ทส? ภาคํ ไทลํ โมหํ
โภธํ อุปฺนาหํ มกฺขํ ปฬาลํ อิลลํ มัจฉริยํ มานํ. อิมे โข
ภิกฺขเว ทส ธมฺมเม ปฺปาย ภาพฺไพ อรหิตฺตํ ลัจฺฉิกาตุณฺติ.

อุปาถกวัคโค มัจจโม.

ตัสสสุทฺธานํ

กามโภคํ เวรํ ทิฏฺฐิจิ วัชฺชียชุตฺตยา อุกโ
โกกนฺโท อาหุณฺโโย เถโร อุปาสิ อากาโ.

หุตฺยบัณฺณาสโก หุตฺติโย.

ตติยบัณฺณาสโก.

๑๐๑ ติลโล ภิกฺขเว สมนลลํภา ภาวิตา พหุลีกตา สัตต ธมฺมเม
ปฺริปุเรนฺติ. กตมา ติลโล? เวณฺณณียมฺหิ อชฺฌนฺปกโต, ปฺริปฺปฏิพัทฺธา
เม ชีวกา, อปัปฺปโย เม อากัปปโย กรณฺโโย. อีมา โข ภิกฺขเว
ติลโล สมนลลํภา ภาวิตา พหุลีกตา สัตต ธมฺมเม ปฺริปุเรนฺติ.

กตเม สัตฺต? นิจฺจ สตตการี โหติ สตตวตฺตํ ตีเลสุ, อนภิขณฺณาลู โหติ,
 อภิขณฺณาลู โหติ, อนตฺตมานี โหติ, ลักขณกาลโม โหติ, อภิขณฺณาลู
 โหติ, ชีวตปรีกขารุ, อารทวิวิโย วิหริ. อเม โข ภิกฺขเว ติสฺโส
 สมณสํญฺชา ภาวิตา พหุลีกตา อเม สัตฺต อัมเม ปรีปฺปเนตฺติ.

๑๐๒ สัตฺตอเม ภิกฺขเว โพชนํจฺกา ภาวิตา พหุลีกตา ติสฺโส
 วิชฺชา ปรีปฺปเนตฺติ. กตเม สัตฺต? สติสํโพชนํจฺโค อัมมวิจฺจสํ-
 โพชนํจฺโค วิวิสํโพชนํจฺโค บติสํโพชนํจฺโค บลลํวิสํโพชนํจฺโค
 สมารสํโพชนํจฺโค อปฺเปกขาสํโพชนํจฺโค. อเม โข ภิกฺขเว สัตฺต
 โพชนํจฺกา ภาวิตา พหุลีกตา ติสฺโส วิชฺชา ปรีปฺปเนตฺติ. กตมา
 ติสฺโส? อธิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ ออนุสฺสริ.
 เสยฺยถึ? เอถัมปิ ชาตี เทวปิ ชาตโย ชเปยฺ อติ สาการํ สอฺกฺเทสํ
 อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ ออนุสฺสริ. ทพฺเพน จักฺขณา วิสฺสฺสเณ
 อติกัณฺธมานุสเณ ชเปยฺ ยถากัมมปฺโค สัตฺเต ปชานาติ. อาสวานํ
 ชยา ชเปยฺ สัจฺจณฺทวํ อปฺปสํบฺบช วิหริ. อเม โข ภิกฺขเว สัตฺต
 โพชนํจฺกา ภาวิตา พหุลีกตา อเม ติสฺโส วิชฺชา ปรีปฺปเนตฺติ.

๑๐๓ มิจฺฉัตฺตํ ภิกฺขเว อาคัมมํ วิราธนา โหติ, โน อารธนา.
 กถํจฺจ ภิกฺขเว มิจฺฉัตฺตํ อาคัมมํ วิราธนา โหติ, โน อารธนา?
 มิจฺฉาทฎฺฐจิกัถสํ ภิกฺขเว มิจฺฉาสังกปฺโป ปโหติ. มิจฺฉาสังกปฺปัสส
 มิจฺฉาวาจา ปโหติ. มิจฺฉาวาจัสส มิจฺฉากัมมํโต ปโหติ. มิจฺฉากัม-
 มนฺตัสส มิจฺฉาอาชีโว ปโหติ. มิจฺฉาอาชีวัสส มิจฺฉาวายาโม ปโหติ.
 มิจฺฉาวายามัสส มิจฺฉาสติ ปโหติ. มิจฺฉาสติสส มิจฺฉาสมาธิ ปโหติ.
 มิจฺฉาสมาธิสส มิจฺฉาอาณํ ปโหติ. มิจฺฉาอาณัสส มิจฺฉาวิมุตฺติ ปโหติ.
 เอว โข ภิกฺขเว มิจฺฉัตฺตํ อาคัมมํ วิราธนา โหติ, โน อารธนา.

๑๐๔ สัมมัตฺตํ ภิกฺขเว อาคัมมํ อารธนา โหติ, โน วิราธนา.

กถัณเฑ ภิกขเว สัมมัตต อากัมม อารธนา โหติ ใน วิราธนา ?
 สัมมาทิฏฐิจักกัสมิ ภิกขเว สัมมาสังกัปปัโป ปโหติ. สัมมาสังกัปปัปปัสส
 สัมมาวาจา ปโหติ. สัมมาวาจัสส สัมมากัมมัตต ปโหติ. สัมมากัม-
 มัตตัสส สัมมาอาชีโว ปโหติ. สัมมาอาชีวะสส สัมมาวายาโม ปโหติ.
 สัมมาวายามัสส สัมมาสติ ปโหติ. สัมมาสติสส สัมมาสมาธิ ปโหติ.
 สัมมาสมาธิสส สัมมาภาวนา ปโหติ. สัมมาภาวนัสส สัมมาวิมุตติ
 ปโหติ. เหว โห ภิกขเว สัมมัตต อากัมม อารธนา โหติ ใน
 วิราธนาติ. มัชฌาทิฏฐิจักกัสมิ ภิกขเว ปุริสปุคฺคัสส มัชฌาสังกัปปัสส
 มัชฌาวาจัสส มัชฌากัมมัตตัสส มัชฌาอาชีวะสส มัชฌาวายามัสส มัชฌา-
 สติสส มัชฌาสมาธิสส มัชฌาภาวนัสส มัชฌาวิมุตติสส ยัณเฑ
 กายกัมมม ยถาทิฏฐิจิตมัตต สมาทินัน, ยัณเฑ วจีกัมมม ... ยัณเฑ
 มโนกัมมม ยถาทิฏฐิจิตมัตต สมาทินัน, ยา จ เจตนา ยา จ
 บัตถนา โย จ ปณิธิ เป จ ลัขาร, ลัพเพ เต ธัมมา
 อณฺเฐจาย อกัณเฐจาย อมณาปาย อหิตาย ทุกขาย สัตตัตตติ. ต
 กิถัสส เหตุ? ทิฏฐิจิ ทิ ภิกขเว ปาปกา, เสยฺยถาปภิกขเว
 นิมิตฺตํ วา โกลาฏิกิฟิ วา ติตตกาฬาทิฟิ วา อลฺลกาย ปจฺจยา
 นิกขิตต. ยัณเฑ ปจฺจวรส อูปาทิยติ, ยัณเฑ อาโปรส อูปาทิยติ,
 ลัพพัตต ติตตกัตตาย กฏกัตตาย อลาตัตตาย สัตตัตติ. ต
 กิถัสส เหตุ. พิซมิท ภิกขเว ปาปกา. เหวเมว โห ภิกขเว มัชฌาทิฏฐิ-
 จักกัสมิ ปุริสปุคฺคัสส มัชฌาสังกัปปัสส มัชฌาวาจัสส มัชฌากัมมัตตัสส
 มัชฌาวายามัสส มัชฌาสติสส มัชฌาสมาธิสส มัชฌาภาวนัสส มัชฌาวิ-
 มุตติสส ยัณเฑ กายกัมมม ยถาทิฏฐิจิตมัตต สมาทินัน, ยัณเฑ
 วจีกัมมม ... ยัณเฑ มโนกัมมม ยถาทิฏฐิจิตมัตต สมาทินัน, ยา จ
 เจตนา ยา จ บัตถนา โย จ ปณิธิ เป จ ลัขาร, ลัพเพ เต

ธัมมา อธิญฺญาย กณฺธตาย มนฺนาปาย หิตาย สุขาย ลวฺตตฺตํติ.
 ตํ กิลฺลํ เหตุ? ทิฏฺฐิ จิ ภิ กิถฺชเว ปาปิกา. สัมมาทิฏฺฐิ จิ กิลฺลํ
 ภิ กิถฺชเว ปุริสปคฺคัลลํ สัมมาสังกัปปํ สัมมาวาจํ สัมมากัมมณฺณ-
 ตํ สัมมาอาชีวํ สัมมาวาယามํ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาฌานํ
 สัมมาวิมุตติ สัมมาเจว กายกัมมํ ยถาทิฏฺฐิ จิ สัมมตํ สมาทินํ,
 ยลฺลํ จ วักกมมํ ยถาทิฏฺฐิ จิ สัมมตํ สมาทินํ ... ยลฺลํ จ
 มโนกัมมํ ยถาทิฏฺฐิ จิ สัมมตํ สมาทินํ, ยา จ เจตนา ยา จ
 บัณฑิตนา โย จ ปณฺธิ เย จ สํขารา, ลัพเพ เต ธัมมา
 อธิญฺญาย กณฺธตาย มนฺนาปาย หิตาย สุขาย ลวฺตตฺตํติ. ตํ กิลฺลํ
 เหตุ? ทิฏฺฐิ จิ ภิ กิถฺชเว ภิ ทิกกา. เสยฺยดาบิ ภิ กิถฺชเว อจฺจุพฺพิ
 วา สาลิพฺพิ วา มุทฺทิกพฺพิ วา อลฺลสา ย ปจฺจยา นิ กิถฺชตํ. ยลฺลํ จ
 ปจฺจวรสํ อปาทิยติ, ยลฺลํ จ อาโปรสํ อปาทิยติ, ลัพพณฺตํ สาทตฺตตาย
 มรุตฺตตาย อสงนกตฺตตาย ลวฺตตติ. ตํ กิลฺลํ เหตุ? พิณฺณํ ภิ
 ภิ กิถฺชเว ภิ ทิกก. เหวเมว โข ภิ กิถฺชเว สัมมาทิฏฺฐิ จิ กิลฺลํ ปุริสปคฺค-
 ลลํ สัมมาสังกัปปํ สัมมาวาจํ สัมมากัมมณฺณตํ สัมมาอาชีวํ
 สัมมาวาယามํ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาฌานํ
 สัมมาวิมุตติ สัมมาเจว กายกัมมํ ยถาทิฏฺฐิ จิ สัมมตํ สมาทินํ,
 ยลฺลํ จ วักกมมํ ... ยลฺลํ จ มโนกัมมํ ยถาทิฏฺฐิ จิ สัมมตํ สมาทินํ, ยา
 จ เจตนา ยา จ บัณฑิตนา โย จ ปณฺธิ เย จ สํขารา, ลัพเพ
 เต ธัมมา อธิญฺญาย กณฺธตาย มนฺนาปาย หิตาย สุขาย ลวฺตตฺตํติ.
 ตํ กิลฺลํ เหตุ? ทิฏฺฐิ จิ ภิ กิถฺชเว ภิ ทิกกาติ.

๑๐๕ อวิชฺชา ภิ กิถฺชเว ปัพพังคมา อกุลลานํ ธัมมานํ สมาปัตติยา
 อณฺวเทว อหิริกํ อโนตตํปํ. อวิชฺชาคตฺลลํ ภิ กิถฺชเว อวิททฺสุโน
 มิจฺจาทิฏฺฐิ ปโหติ. มิจฺจาทิฏฺฐิ จิ กิลฺลํ มิจฺจาลกัปปํ ปโหติ. มิจฺจา-

สกัปปัสส มิจฺฉาวาจา ปโหติ. มิจฺฉาวาจัสส มิจฺฉากัมมณฺโธ ปโหติ.
 มิจฺฉากัมมณฺธัสส มิจฺฉาอาชีโว ปโหติ. มิจฺฉาอาชีวัสส มิจฺฉาวายาโม
 ปโหติ. มิจฺฉาวายามัสส มิจฺฉาสติ ปโหติ. มิจฺฉาสติสส มิจฺฉาสมาธิ
 ปโหติ. มิจฺฉาสมาธิสส มิจฺฉาภาวนิ ปโหติ. มิจฺฉาภาวนิสส
 มิจฺฉาวิมุตติ ปโหติ. วิชา ภิกฺขเว ปัพพังคมา กุสลานิ
 ธมฺมมานิ สมาปัตติยา ชนฺนวเทว ทิโรตตปฺป. วิชาคตัสส ภิกฺขเว
 วิทกฺขุโน สัมมาทิฏฺฐิ ปโหติ. สัมมาทิฏฺฐิกัสส สัมมาสังกัปป
 ปโหติ. สัมมาสังกัปปัสส สัมมาวาจา ปโหติ. สัมมาวาจัสส สัมมา-
 กัมมณฺโธ ปโหติ. สัมมากัมมณฺธัสส สัมมาอาชีโว ปโหติ. สัมมาอา-
 ชีวัสส สัมมาวายาโม ปโหติ. สัมมาวายามัสส สัมมาสติ ปโหติ.
 สัมมาสติสส สัมมาสมาธิ ปโหติ. สัมมาสมาธิสส สัมมาภาวนิ ปโหติ
 สัมมาภาวนิสส สัมมาวิมุตติ ปโหติ.

๑๐๖ ทสฺยมานิ ภิกฺขเว นิชฺชรวัตถุณิ. กตมานิ ทล? สัมมาทิฏฺฐิกัสส
 ภิกฺขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิชฺชินฺหนา โหติ, เย จ มิจฺฉาทิฏฺฐิปปัจฺจยา
 อเนเก ปาปกา อกุสลา ธมฺมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺหนา
 โหนฺติ, สัมมาทิฏฺฐิปปัจฺจยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา ภาวนา-
 ปาริปุริ คจฺฉนฺติ. สัมมาสังกัปปัสส ภิกฺขเว มิจฺฉาสังกัปป
 นิชฺชินฺโณ โหติ, เย จ มิจฺฉาสังกัปปัจฺจยา อเนเก ปาปกา
 อกุสลา ธมฺมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺหนา โหนฺติ,
 สัมมาสังกัปปัจฺจยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุริ
 คจฺฉนฺติ. สัมมาวาจัสส ภิกฺขเว มิจฺฉาวาจา นิชฺชินฺหนา โหติ, เย
 จ มิจฺฉาวาจาปปัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธมฺมา สัมภวณฺติ,
 เต จัสส นิชฺชินฺหนา โหนฺติ, สัมมาวาจาปปัจฺจยา จ อเนเก กุสลา ธมฺมา
 ภาวนาปาริปุริ คจฺฉนฺติ. สัมมากัมมณฺธัสส ภิกฺขเว มิจฺฉากัมมณฺโธ

นิชฺชินฺโน ไหติ, เป จ มิจฺฉากัมมัตตบัจฺจยา อเนเก ปาปกา
 อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ,
 สัมมากัมมัตตบัจฺจยา จ อเนเก กุสลา อัมมา ภาวนาปาริปุรี
 คัจฉนฺติ. สัมมาอาชีวสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาอาชีโว นิชฺชินฺโน ไหติ,
 เป จ มิจฺฉาอาชีวบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ,
 เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ, สัมมาอาชีวบัจฺจยา จ อเนเก กุสลา
 อัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ. สัมมาวายามสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉา-
 วายาโม นิชฺชินฺโน ไหติ, เป จ มิจฺฉาวายามบัจฺจยา อเนเก
 ปาปกา อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ,
 สัมมาวายามบัจฺจยา จ อเนเก กุสลา อัมมา ภาวนาปาริปุรี
 คัจฉนฺติ. สัมมาสติสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาสติ นิชฺชินฺณา ไหติ, เป จ
 มิจฺฉาสติบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ, เต
 จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ, สัมมาสติบัจฺจยา จ อเนเก กุสลา อัมมา
 ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ. สัมมาสมาธิสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาสมาธิ
 นิชฺชินฺโน ไหติ, เป จ มิจฺฉาสมาธิบัจฺจยา อเนเก ปาปกา
 อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ,
 สัมมาสมาธิบัจฺจยา จ อเนเก กุสลา อัมมา ภาวนาปาริปุรี
 คัจฉนฺติ. สัมมาภาวนิสฺส ภิกฺขเว มิจฺฉาภาวนิ นิชฺชินฺโน
 ไหติ, เป จ มิจฺฉาภาวนิบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา อัมมา
 สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ, สัมมาภาวนิบัจฺจยา จ
 อเนเก กุสลา อัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ. สัมมาวิมุตติสฺส ภิกฺขเว
 มิจฺฉาวิมุตติ นิชฺชินฺณา ไหติ, เป จ มิจฺฉาวิมุตติบัจฺจยา อเนเก
 ปาปกา อกฺขลา อัมมา สัมภวณฺติ, เต จัสส นิชฺชินฺณา ไหณฺติ.

สัมมาวิมุตติปัจจัยยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุ
คัจฉนัตติ; อิมานิ ไช ภิกขเว ทส นิชชรวัตถุนตี.

๑๐๓) อัดติ ภัทฺชเว ทักขิเนสุ ชนเปทุสุ โธวัน นาม. ตัตต ไหติ
 อณฺณมฺบิ ปาณมฺบิ ชัชฺชมฺบิ โภชฺชมฺบิ เถยฺยมฺบิ เปยฺยมฺบิ
 นัจฺจมฺบิ คีตมฺบิ วาทิตมฺบิ. อัดเตต ภัทฺชเว โธวัน, “เนต นัตติติ.
 วทามิ. ตลฺลํ ไช เอต ภัทฺชเว โธวัน หนิ คมฺมํ ปุทฺธชฺชนิ
 อนริยํ อนัตตลลํหิตํ น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น
 อุปสมาย น อภิณฺณาย น สัมโพธาย น นิพฺพานาย ลวตฺตติ.
 อหฺลนฺจ ไช ภัทฺชเว อริยํ โธวัน เทลลํสํมา, ยํ โธวัน เอกนฺตนิพ-
 พิตาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺณาย สัมโพธาย
 นิพฺพานาย ลวตฺตติ; ยํ โธวัน อาคัมมํ ชาตธมฺมา ลัตตา ชาตียา
 ปริมุจฺจันติ, ขราธมฺมา ลัตตา ขราย ปริมุจฺจันติ, มรณธมฺมา ลัตตา
 มรณน ปริมุจฺจันติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนํลลุปายาสธมฺมา ลัตตา
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนํลลุปายาสเทหิ ปริมุจฺจันติ. ตํ สุนาถ ลาสฺสุกํ
 มนลลโรถ, ภาสิตลลํหิต. “เอวํ ภนฺเตติ ไช เต ภัทฺช ภาควโต
 บัจฺจิสฺสํโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตมฺลนฺจ ตํ ภัทฺชเว อริยํ โธวัน
 เอกนฺตนิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิณฺณาย สัมโพธาย
 นิพฺพานาย ลวตฺตติ; ยํ โธวัน อาคัมมํ ชาตธมฺมา ลัตตา ชาตียา
 ปริมุจฺจันติ, ขราธมฺมา ลัตตา ขราย ปริมุจฺจันติ, มรณธมฺมา ลัตตา
 มรณน ปริมุจฺจันติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนํลลุปายาสธมฺมา ลัตตา
 โสภปริเทวทุกฺขโทมนํลลุปายาสเทหิ ปริมุจฺจันติ ? สัมมาทิฏฺฐิจิตฺต
 ภัทฺชเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิตฺโธตา ไหติ, เป จ มิจฺฉาทิฏฺฐิบบัจฺจยา
 อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธมฺมา สัมภวณฺติ, เต จิตฺต นิตฺโธตา
 ไหติ, สัมมาทิฏฺฐิบบัจฺจยา อเนเก กฺขลา ธมฺมา ภาวนาปาริปุริ

คัจฉันนติ. สัมมาสังกัปปัสส ภิกขเว มิจฺฉาสังกัปปิ นิตฺโธโต โหติ...
 สัมมาวาจัสส ภิกขเว มิจฺฉาวาจา นิตฺโธตา โหติ... สัมมากัมมัตถัสส
 ภิกขเว มิจฺฉากัมมัตถิ นิตฺโธโต โหติ... สัมมาอาชีวัสส
 ภิกขเว มิจฺฉาอาชีโว นิตฺโธโต โหติ... สัมมาวาယามัสส ภิกขเว
 มิจฺฉาวาયાโม นิตฺโธโต โหติ... สัมมาสติสส ภิกขเว มิจฺฉาสติ
 นิตฺโธตา โหติ... สัมมาสมาธัสส ภิกขเว มิจฺฉาสมาธิ นิตฺโธโต
 โหติ... สัมมาฉานัสส ภิกขเว มิจฺฉาฉานมิ นิตฺโธโต โหติ...
 สัมมาวิมุตติสส ภิกขเว มิจฺฉาวิมุตติ นิตฺโธตา โหติ, เย จ
 มิจฺฉาวิมุตติบิज्या อเนเก ปาปกา อกฺกุลา ธัมมา สัมภวณฺติ, เต
 จัสส นิตฺโธตา โหติ, สัมมาวิมุตติบิज्या จ อเนเก กุสลา ธัมมา
 ภาวนาปาริปุรี คัจฉันนติ; อิทํ โข ตํ ภิกขเว อริยํ โสวณํ
 เอกกัณฺโठนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อปฺปสมาย อภินวาย สัมโพธาย
 นิพพานาย สํวตฺตติ; ยํ โสวณํ อาคัมมิ ขาติธัมมา สัตตทา ขาติยา
 ปริมุจฺจันนติ, ขราธัมมา สัตตทา ขราย ปริมุจฺจันนติ, มรณธัมมา สัตตทา
 มรณเณ ปริมุจฺจันนติ, โลกปริเทวทุกฺขโทมนัสสอุปายาสธัมมา สัตตทา
 โลกปริเทวทุกฺขโทมนัสสอุปายาสเหติ ปริมุจฺจันนติ.

๑๐๘ ติกิจฺจกกา ภิกขเว วิเรจนํ เทนฺติ ปัตตสสมุจฺจานานํมปิ
 อาพาธานํ ปฏฺฐาตาย เสมฺหสสมุจฺจานานํมปิ อาพาธานํ ปฏฺฐาตาย
 วาตสสมุจฺจานานํมปิ อาพาธานํ ปฏฺฐาตาย. อตฺถเถตํ ภิกขเว วิเรจนํ,
 “เนตํ นตํ นตํ วทามิ. ตลฺวจํ โข เอตํ ภิกขเว วิเรจนํ
 สัมบิขฺชติปิ วิบิขฺชติปิ. อหฺลฺวจํ โข ภิกขเว อริยํ วิเรจนํ
 เทลลํลํ, ยํ วิเรจนํ สัมบิขฺชติเยว โน วิบิขฺชติ; ยํ วิเรจนํ
 อาคัมมิ ขาติธัมมา สัตตทา ขาติยา ปริมุจฺจันนติ, ขราธัมมา สัตตทา
 ขราย ปริมุจฺจันนติ มรณธัมมา สัตตทา มรณเณ ปริมุจฺจันนติ, โลกปริ-

เทวทูตขโมมนัสสุปายาสัมมา สัตตา โสภปรเทวทูตขโมมนัสสุปายาสเท
 ปริมุจฺจันติ, ตํ สุนาถ สาธุโก มนสิกาโร, ภาสิสลามิตี. “เอว
 ภาณเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต บัณฑิตัสส. ภควา เอตทโวจ
 “กตมฺนัง ตํ ภิกฺขเว อริยํ วิเรจนํ สัมบิรัชฺชติเยว โน วิบิรัชฺติ;
 ยํ วิเรจนํ อาคัมม ขาตธัมมา สัตตา ขาติยา ปริมุจฺจันติ, ขราธัมมา
 สัตตา ขราย ปริมุจฺจันติ, มรณธัมมา สัตตา มรณเณ ปริมุจฺจันติ,
 โสภปรเทวทูตขโมมนัสสุปายาสธัมมา สัตตา โสภปรเทวทูตขโมมนัสสุ-
 ปายาสเท ปริมุจฺจันติ? สัมมาทิฏฺฐิโก ภิกฺขเว มิจฺจาทิฏฺฐิ วิริตา
 โหติ, เย จ มิจฺจาทิฏฺฐิปปัจจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา
 สัมภวันติ, เต จัสส วิริตา โหนติ, สัมมาทิฏฺฐิปปัจจยา จ อเนเก
 อกฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺฉนฺติ. สัมมาลักกัปปัสส ภิกฺขเว
 มิจฺจาลักกัปปิ วิริโต โหติ ... สัมมาวาจัสส ภิกฺขเว มิจฺจาวาจา
 วิริตา โหติ ... สัมมากัมมณฺตัสส ภิกฺขเว มิจฺจากัมมณฺโต วิริโต
 โหติ ... สัมมาอาชีวัสส ภิกฺขเว มิจฺจาอาชีโว วิริโต โหติ ...
 สัมมาวายามัสส ภิกฺขเว มิจฺจาวายาโม วิริโต โหติ ... สัมมาสีลัสส
 ภิกฺขเว มิจฺจาสติ วิริตา โหติ ... สัมมาสมาธิสส ภิกฺขเว
 มิจฺจาสมาธิ วิริโต โหติ ... สัมมาภาวนิสส ภิกฺขเว มิจฺจาภาวนิ
 วิริโต โหติ ... สัมมาวิมุตตัสส ภิกฺขเว มิจฺจาวิมุตติ วิริตา โหติ,
 ये จ มิจฺจาวิมุตติปปัจจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา
 สัมภวันติ, เต จัสส วิริตา โหนติ, สัมมาวิมุตติปปัจจยา จ อเนเก
 อกฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺฉนฺติ. อิทํ โข ตํ ภิกฺขเว อริยํ
 วิเรจนํ, ยํ วิเรจนํ สัมบิรัชฺชติเยว โน วิบิรัชฺติ. ยํ วิเรจนํ
 อาคัมม ขาตธัมมา สัตตา ขาติยา ปริมุจฺจันติ, ขราธัมมา สัตตา
 ขราย ปริมุจฺจันติ, มรณธัมมา สัตตา มรณเณ ปริมุจฺจันติ, โสภ-

ปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสธัมมา สัตตา โสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาเสหิ ปริมุจันตีติ

๑๐๘ ติกิขเว วกมณิ เทนตี บัดตลมุญจันนัมบี
 อาพาธานัน ปฏิจาตาย เสนมทลมุญจันนัมบี อาพาธานัน
 ปฏิจาตาย วาตลมุญจันนัมบี อาพาธานัน ปฏิจาตาย. อตเตต
 ภิกขเว วกมณิ, “เนต นัตถิตี วทามิ. ตวญ ไซ เอต
 ภิกขเว วกมณิ สัมบัตติเยว วิบัตติเยว. อหญญ ไซ ต
 ภิกขเว อริย วกมณิ เทลลิตถามิ. ย วกมณิ สัมบัตติเยว
 โน วิบัตติ, ย วกมณิ อาคัมม ชาตธัมมา สัตตา ชาตียา
 ปริมุจันตี, ขวธัมมา สัตตา ขวาย ปริมุจันตี, มรณธัมมา
 สัตตา มรณน ปริมุจันตี, โสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสธัมมา
 สัตตา โสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาเสหิ ปริมุจันตี. ต สุนาถ...
 กตมญญ ต ภิกขเว อริย วกมณิ สัมบัตติเยว โน วิบัตติ;
 ย วกมณิ อาคัมม ชาตธัมมา สัตตา ชาตียา ปริมุจันตี
 ะเปฯ โสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสธัมมา สัตตา โสภปริเทวทุกข-
 โทมนัสสุปายาเสหิ ปริมุจันตี ? สัมมาทิฏฐิกัลลส ภิกขเว มิจฉาทิฏฐิ
 วันตาทิ, เป จ มิจฉาทิฏฐิปัจจยา อนเเก ปาปกา อกุสลา
 ธัมมา ลัมภวันตี, เต จัลล วันตาทิ, ไหนตี, สัมมาทิฏฐิปัจจยา จ
 อนเเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุริ ตัจฉันตี. สัมมาลักกัปปัสส
 ภิกขเว มิจฉาลักกัปปิ วันโต ไหติ ... สัมมาวาจัสส ภิกขเว มิจฉาวาจา
 วันตาทิ ... สัมมากัมมณตัสส ภิกขเว มิจฉากัมมณโต วันโต ไหติ ...
 สัมมาอาชีวัสส ภิกขเว มิจฉาอาชีโว วันโต ไหติ ... สัมมาวายามัสส
 ภิกขเว มิจฉาวายาโม วันโต ไหติ ... สัมมาสติสส ภิกขเว มิจฉาสติ
 วันตาทิ ... สัมมาสมาธิสส ภิกขเว มิจฉาสมาธิ วันโต ไหติ ... สัมมา-

ฌานิสส ภิกขเว มิจฺฉาฌานี วันตฺ ใตฺติ... สัมมาวิมุตฺติสส ภิกขเว
มิจฺฉาวิมุตฺติ วันตา ใตฺติ, เย จ มิจฺฉาวิมุตฺติบัจจยา อเนเก
ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันฺติ, เต จัสส วันตา ใตฺติ,
สัมมาวิมุตฺติบัจจยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุ
ริคฺฉณฺติ. อิทฺ ไซ ตํ ภิกขเว อริยํ วมณํ สัมบิรัชติเยว โน
วิบิรัชติ, ยํ วมณํ อาคัมม ขาติธัมมา สัตตา ขาติยา ปริมุจฺจันติ,
ขวธัมมา สัตตา ขวาย ปริมุจฺจันติ, มรณธัมมา สัตตา มรณเณ
ปริมุจฺจันติ, โสภปริเทวทุกฺขโทมนัสสฺส ปายาสธัมมา สัตตา โสภปริเทวทุกฺข-
โทมนัสสฺส ปายาเสหิ ปริมุจฺจันตีติ.

๑๓๐ ทลฺยเม ภิกขเว นิตฺถมนิยา ธัมมา. กตเม ทล ?
สัมมาทิฏฺฐิ จัสส ภิกขเว มิจฺฉาทิฏฺฐิ นิตฺถนฺตา ใตฺติ, เย จ มิจฺ-
ฉาทิฏฺฐิ บัจจยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันฺติ, เต
จัสส นิตฺถนฺตา ใตฺติ, สัมมาทิฏฺฐิ บัจจยา จ อเนเก กุสลา
ธัมมา ภาวนาปาริปุริ คฺฉณฺติ. สัมมาลักกฺขณํ ภิกขเว มิจฺฉาลักกฺขณํ
นิตฺถนฺโต ใตฺติ... สัมมาวาจัสส ภิกขเว มิจฺฉาวาจา นิตฺถนฺตา ใตฺติ...
สัมมากัมมณฺตัสส ภิกขเว มิจฺฉากัมมณฺโต นิตฺถนฺโต ใตฺติ... สัมมาอาชีวสส
ภิกขเว มิจฺฉาอาชีโว นิตฺถนฺโต ใตฺติ... สัมมาวาယามสฺส ภิกขเว
มิจฺฉาวาયાโม นิตฺถนฺโต ใตฺติ... สัมมาสติสส ภิกขเว มิจฺฉาสติ
นิตฺถนฺตา ใตฺติ... สัมมาสมาธิสส ภิกขเว มิจฺฉาสมาธิ
นิตฺถนฺโต ใตฺติ... สัมมาฌานิสส ภิกขเว มิจฺฉาฌานี นิตฺถนฺโต
ใตฺติ... สัมมาวิมุตฺติสส ภิกขเว มิจฺฉาวิมุตฺติ นิตฺถนฺตา ใตฺติ, เย จ
มิจฺฉาวิมุตฺติบัจจยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันฺติ, เต
จัสส นิตฺถนฺตา ใตฺติ, สัมมาวิมุตฺติบัจจยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา
ภาวนาปาริปุริ คฺฉณฺติ. อิม ไซ ภิกขเว ทล นิตฺถมนิยา ธัมมาติ.

๑๑๑ ออโซ อังคตโร ภิกขุ, เปน ภควา เตนปลังกมิ,
 อังคตมิตวา ภควันตํ อภิวาเทตวา เอกมันตํ นิสิตํ, เอกมันตํ
 นิสิตโน โข โส ภิกขุ ภควันตํ เขตตโวจ "อเสโซ อเสโซติ ภันเต
 วุจฺจติ. กิตฺตาวตนา นุ โข ภันเต ภิกขุ อเสโซ ใดตฺติ? "อิธ ภิกขุ
 อเสชยา สัมมาทิฏฺฐิยา สมนฺแนคโต โหติ, อเสเชน สัมมาสํกัปเป
 สมนฺแนคโต โหติ, อเสชยา สัมมาวาจา สมนฺแนคโต โหติ, อเสเชน
 สัมมากัมมณฺเณ สมนฺแนคโต โหติ, อเสเชน สัมมาอาชีเว สมนฺนา-
 คโต โหติ, อเสเชน สัมมาวายาเมเน สมนฺแนคโต โหติ, อเสชยา
 สัมมาสติยา สมนฺแนคโต โหติ, อเสเชน สัมมาสมาธิยา สมนฺแนคโต
 โหติ, อเสเชน สัมมาญาณเนเน สมนฺแนคโต โหติ, อเสชยา
 สัมมาวิมุตติยา สมนฺแนคโต โหติ, เอว โข ภิกขุ อเสโซ ใดตฺติ.

๑๑๒ ทลยเม ภิกขเว อเสชีย อัมมา. กตเม ทล? อเสชา
 สัมมาทิฏฺฐิ อเสโซ สัมมาสํกัปโป อเสชา สัมมาวาจา อเสโซ
 สัมมากัมมณฺโณ อเสโซ สัมมาอาชีโว อเสโซ สัมมาวายาโม อเสชา
 สัมมาสติ อเสโซ สัมมาสมาธิ อเสโซ สัมมาญาณํ อเสชา
 สัมมาวิมุตติ: อิม โข ภิกขเว ทล อเสชีย อัมมาติ.

สมณสัลยวักโค ปจโม.

ตลลัทธานํ.

สมณสัลยวา โพชนังคา มิจฺฉัตตํ อปวิชชย
 วิชชานํ โธวนตักฺขณา, นิตฺถเมน เทว จาติ.

๑๑๓ อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตฺถ์โพ อนัตตํ โจ, ธัมโม จ
 เวทิตฺถ์โพ อตฺตํ โจ, อธัมมํ จ วิทิตฺวา อนตฺตํ จ, ธัมมํ จ
 วิทิตฺวา อตฺตํ จ, ยถาธัมโม ยถาอตฺตํ, ตถา ปฏิปตฺติชิตฺถ์.

กตโม จ ภิกขเว อธัมโม จ อนัตตํ จ? มิจฺฉาทิฏฺฐิ มิจฺฉา-

ลักขโปก มิจฺฉาวาจา มิจฺฉากัมมณฺโธ มิจฺฉาอาชีโว มิจฺฉาวายาโม
 มิจฺฉาสติ มิจฺฉาสมาธิ มิจฺฉาภาวนา มิจฺฉาวิมุตติ: ขยํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อธัมโม จ อนัตตโถ จ. กตโม จ ภิกฺขเว ธัมโม จ
 อตฺตโถ จ? สัมมาทิฏฺฐิ สัมมาลักขโปก สัมมาวาจา สัมมากัมมณฺโธ
 สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาภาวนา
 สัมมาวิมุตติ: ขยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ธัมโม จ อตฺตโถ จ. อธัมโม
 จ ภิกฺขเว เวทิตัพฺพะโพ อนัตตโถ จ, ธัมโม จ เวทิตัพฺพะโพ อตฺตโถ
 จ, อธัมมณฺจ วิทิตฺวา อนัตตณฺจ, ธัมมณฺจ วิทิตฺวา อตฺตณฺจ ยถา
 ธัมโม ยถา อตฺตโถ, ตถา ปฏิปชฺชิตัพฺพันฺติ อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตณฺตี.

๑๑๘ อธัมโม จ ภิกฺขเว เวทิตัพฺพะโพ ธัมโม จ, อนัตตโถ จ
 เวทิตัพฺพะโพ อตฺตโถ จ, อธัมมณฺจ วิทิตฺวา ธัมมณฺจ อนัตตณฺจ
 วิทิตฺวา อตฺตณฺจ ยถา ธัมโม ยถา อตฺตโถ, ตถา ปฏิปชฺชิตัพฺพ.

กตโม จ ภิกฺขเว อธัมโม, กตโม จ ธัมโม, กตโม จ อนัตตโถ,
 กตโม จ อตฺตโถ? มิจฺฉาทิฏฺฐิ ภิกฺขเว อธัมโม, สัมมาทิฏฺฐิ
 ธัมโม, เย จ มิจฺฉาทิฏฺฐิปปจฺจยา อเนกา ปาปกา อกุสลา ธัมมา
 สัมภวณฺตี, ขยํ อนัตตโถ. สัมมาทิฏฺฐิปปจฺจยา จ อเนกา กุสลา
 ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺฉณฺตี, ขยํ อตฺตโถ. มิจฺฉาลักขโปก
 ภิกฺขเว อธัมโม, สัมมาลักขโปก ธัมโม, เย จ มิจฺฉาลักขโปกจฺจยา
 อเนกา ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวณฺตี, ขยํ อนัตตโถ. สัมมาลัก-
 ขโปกจฺจยา จ อเนกา กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คจฺฉณฺตี,
 ขยํ อตฺตโถ. มิจฺฉาวาจา ภิกฺขเว อธัมโม, สัมมาวาจา ธัมโม, เย
 จ มิจฺฉาวาจาปปจฺจยา อเนกา ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวณฺตี,
 ขยํ อนัตตโถ. สัมมาวาจาปปจฺจยา จ อเนกา กุสลา ธัมมา ภาวนา-

ปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต. มิจฺฉากัมมัตโต ภิกขเว อธัมโม,
 สัมมาคัมมัตโต ธัมโม, เย จ มิจฺฉากัมมัตตปัจจัยยา อเนเก ปาปกา
 อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี, อยั อนัตโต. สัมมาคัมมัตตปัจจัยยา จ
 อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต.
 มิจฺฉาอาชีโว ภิกขเว อธัมโม, สัมมาอาชีโว ธัมโม, เย จ
 มิจฺฉาอาชีวปัจจัยยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี,
 อยั อนัตโต. สัมมาอาชีวปัจจัยยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา
 ภาวนาปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต. มิจฺฉาวายาโม ภิกขเว อธัมโม,
 สัมมาวายาโม ธัมโม, เย จ มิจฺฉาวายามปัจจัยยา อเนเก ปาปกา
 อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี, อยั อนัตโต. สัมมาวายามปัจจัยยา จ
 อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต.
 มิจฺฉาสติ ภิกขเว อธัมโม, สัมมาสติ ธัมโม, เย จ มิจฺฉาสติปัจจัยยา
 อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี, อยั อนัตโต. สัมมา-
 สติปัจจัยยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต.
 มิจฺฉาสมาธิ ภิกขเว อธัมโม, สัมมาสมาธิ ธัมโม, เย จ
 มิจฺฉาสมาธิปัจจัยยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี, อยั
 อนัตโต. สัมมาสมาธิปัจจัยยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนา-
 ปาวิปุริ คัจฉันตี, อยั อัตโต. มิจฺฉาลาภ ภิกขเว
 อธัมโม, สัมมาลาภ ธัมโม, เย จ มิจฺฉาลาภปัจจัยยา
 อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา สัมภวันตี, อยั อนัตโต.
 สัมมาลาภปัจจัยยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาวิปุริ
 คัจฉันตี, อยั อัตโต. มิจฺฉาวิมุตติ ภิกขเว อธัมโม,
 สัมมาวิมุตติ ธัมโม, เย จ มิจฺฉาวิมุตติปัจจัยยา อเนเก ปาปกา

อกุลลา ธัมมา สัมภวันตี, อโย อนัตโต. สัมมาวิมุตติปัจจัยยา จ
 ขเนเก กุลลา ธัมมา ภาวนาปาริปุร คัจฉันตี, อโย ชัตโต.
 อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตโต จ เวทิตัพโพ
 ชัตโต จ, อธัมมัญจ วิตถา ธัมมัญจ, อนัตตัญจ วิตถา ชัตตัญจ
 ยถา ธัมโม ยถา ชัตโต, ตถา ปฏิบัตติชัตตัพพัตติ ชิตี ยันตี
 อุตฺต, อิทเมตํ ปฏิจจ วุตฺตณฺตี.

๑๑๕ อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตโต จ
 เวทิตัพโพ ชัตโต จ, อธัมมัญจ วิตถา ธัมมัญจ, อนัตตัญจ
 วิตถา ชัตตัญจ, ยถา ธัมโม ยถา ชัตโต, ตถา ปฏิบัตติชัตตัพพัตติ.
 อิทมวโจ ภควา อิทํ วตฺถวานํ สกฺโข อญฺเญยาสนา วิหารํ ปาวสี.
 อชฺช เตสํ อจิรํ ปักกัณฺตัสส ภควโต เอตทโหสิ “อิทํ โข โน อวฺโส
 ภควา ลัทธิเตนํ อุตฺเทสํ อุตฺทิลิตฺวา วิตถาเรนํ ชัตตํ อวิภจฺติว
 อญฺเญยาสนา วิหารํ ปวฺวิจฺโจ “อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ
 ธัมโม จ, อนัตโต จ เวทิตัพโพ ชัตโต จ, อธัมมัญจ วิตถา
 ธัมมัญจ, อนัตตัญจ วิตถา ชัตตัญจ, ยถา ธัมโม ยถา ชัตโต,
 ตถา ปฏิบัตติชัตตัพพัตติ. โก นุ โข อิมัสส ภควตา ลัทธิเตนํ
 อุตฺเทสัสส อุตฺทิจฺจัสส วิตถาเรนํ ชัตตํ อวิภจฺตัสส วิตถาเรนํ ชัตตํ
 วิภเจยฺยาติ. อชฺช เตสํ ภิกขุณฺเณ เอตทโหสิ “อโย โข อายัสฺมา
 อานนฺโท สัตตฺถเว ลัทธิณฺโณ สัมภาวิตฺโต จ วิปฺปญฺณํ สพฺพหิมจารินํ,
 ปโหติ อายัสฺมา อานนฺโท อิมัสส ภควตา ลัทธิเตนํ อุตฺเทสัสส
 อุตฺทิจฺจัสส วิตถาเรนํ ชัตตํ อวิภจฺตัสส วิตถาเรนํ ชัตตํ วิภจฺตุ.
 ยันฺนุน มโย, येเนายัสฺมา อานนฺโท, เตนุปลิงกเมยฺยาม; อุนปลิงกมิตฺวา
 อายัสฺมิงฺนํ อานนฺทํ เอตมมตฺตํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา โน อายัสฺมา
 อานนฺโท ทึยฺยากวิสฺสติ, ตถา นํ ธาเรสฺสํมาติ. อชฺช เต ภิกขุ

เยนายัสสิมา อานันโท, เตนุปลังกมิสสุ; อุปปลังกมิตวา อายัสสิมา
 อานันเทน สักกั สัมโมทิสสุ; สัมโมทนีเย กถา สารานนีเย วิตสาเรตวา
 เอกมัตตัง นิสัสสิมา; เอกมัตตัง นิสินนา โข เต ภิกขุ อายัสสิมัตตัง
 อานันทัง เอตทโวกุ “อิทัง โข อารุโธ อานันท ภควา สัสซีเตน
 อุทเทสสิ อุทเทสิตวา วิตถาเรน อัตถัง อวิภังขิตวา อัญญาสาสนา
 วิหารี ปวิญ्ञาโจ “อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ ธัมโม จ;
 อนัตตัง จ เวทิตัพโพ อัตตัง จ, อธัมมัญจ วิทิตวา ธัมมัญจ,
 อนัตตัญจ วิทิตวา อัตตัญจ, ยถา ธัมโม ยถา อัตตัง, ตถา
 ปฏิปัสซีตัพพัตติ. เตสํ โน อารุโธ อัมหากัง อจิรวักกนัตถัสส
 ภควาโต เอตทโวลี “อิทัง โข โน อารุโธ ภควา สัสซีเตน
 อุทเทสสิ อุทเทสิตวา วิตถาเรน อัตถัง อวิภังขิตวา อัญญาสาสนา วิหารี
 ปวิญ्ञาโจ “อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตตัง จ
 เวทิตัพโพ อัตตัง จ, อธัมมัญจ วิทิตวา ธัมมัญจ, อนัตตัญจ
 วิทิตวา อัตตัญจ, ยถา ธัมโม ยถา อัตตัง, ตถา ปฏิปัสซีตัพพัตติ.
 โก นุ โข อิมัสสิส ภควตา สัสซีเตน อุทเทสสิสสิ อุทเทสิจัสสิ วิตถาเรน
 อัตถัง อวิภังขิตถัสสิ วิตถาเรน อัตถัง วิภ.ชยียาติ. เตสํ โน อารุโธ
 อัมหากัง เอตทโวลี “อโย โข อายัสสิมา อานันโท สัสซีตเจว
 สวณฺณนิโต สัมภาวีโต จ วิณฺณุนํ สหระหิมจารีนํ, ปโหติ อายัสสิมา
 อานันโท อิมัสสิส ภควตา สัสซีเตน อุทเทสสิสสิ อุทเทสิจัสสิ
 วิตถาเรน อัตถัง อวิภังขิตถัสสิ วิตถาเรน อัตถัง วิภังขิต. ยันนุน มย,
 เยนายัสสิมา อานันโท, เตนุปลังกมิสสิสาม; อุปปลังกมิตวา อายัสสิมัตตัง
 อานันทัง เอตมัตตัง ปุจเญยยาม. ยถา โน อายัสสิมา อานันโท
 พยากวิสสิตติ, ตถา นํ ธาเรยยยามาติ. วิภังขิตายัสสิมา อานันโทติ.
 “เสยฺยดาปิ อารุโธ ปุริโส สารัตถังโก สารคเวสสิ สารปวิเยสสิ

ธารปริเยสนํ จรมาโน มหโต รุกซ์สัส ตัญจโต สารวโต อติกกัมเม
 มุลํ อติกกัมมํ ชนฺธํ สาขาลาเล ธารํ ปริเยสิตัพพะ มณฺเวยยํ
 เหวํ ลัมปทมิทํ. อายัสสมันตานิ ลัตถวิ ลัมมุชฺชุกเต ตํ ภควันตํ
 อติลิตฺวา ชฺเมเห เขตมัตถํ ปฏฺฐัจฉิตัพพะ มณฺเวยยต. โส อวฺโส
 ภควา ชานํ ชานาติ บัลลํ บัลลติ จักขุกฺโข ฃาณุกฺโข ธัมมุกฺโข
 พหฺมุกฺโข วัตตา ปวัตตา อตฺตลลํ นินฺเนตา อมตฺลลํ ทาตา
 ธัมมลลํ ตถาคโต. โส เจว ปเนตฺลลํ กาโล อโหสิ, ยํ ตุมฺเห
 ภควันตํเยว อุปสํกมิตฺวา เขตมัตถํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา โน ภควา
 พฺยากเวยฺย, ตถา นํ ธาเรยฺยภาตติ. อทฺธวฺโส อานันฺท ภควา
 ชานํ ชานาติ บัลลํ บัลลติ จักขุกฺโข ฃาณุกฺโข ธัมมุกฺโข
 พหฺมุกฺโข วัตตา ปวัตตา อตฺตลลํ นินฺเนตา อมตฺลลํ ทาตา
 ธัมมลลํ ตถาคโต. โส เจว ปเนตฺลลํ กาโล อโหสิ, ยํ มยํ
 ภควันตํเยว อุปสํกมิตฺวา เขตมัตถํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา โน ภควา
 พฺยากเวยฺย, ตถา นํ ธาเรยฺยาม. อปฺปายัสฺมา อานันฺโท ลัตถเจว
 ลวฺณนิโต ลัมภาวโต จ วิภฺญนํ ลพฺพหฺนจารณํ, ปโหติ อายัสฺมา
 อานันฺโท อิมลลํ ภควตา ลชิตฺเตน อุตฺเทลลลํ อุตฺทัญฺจลลํ
 วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิภตฺตลลํ วิตฺถาเรน อตฺถํ วิภชิตฺ. วิภชิตายัสฺมา
 อานันฺโท อคฺคกตฺวาติ. “เตนหาวฺโส ลุณฺนาถ ลารุกํ มนสิโกวต,
 ภาลลิลลํมิตติ. เหวมาวฺโสติ โข เต ภิกฺขุ อายัสฺมโต อานันฺทลลํ
 บัจจลลํโสสุ. อายัสฺมา อานันฺโท เขตทโวจ “ยํ โข โน อวฺโส
 ภควา ลชิตฺเตน อุตฺเทลลํ อุตฺทลิตฺวา วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิภชิตฺวา
 อญฺญาสาสนา วิหารํ ปวิฏฺโง “อธมฺโม จ ภิกฺขเว เวทิตัพโพ
 ธมฺโม จ, อนตฺถโก จ เวทิตัพโพ อตฺถโก จ, อธมฺมณฺจ
 วิทิตฺวา ธมฺมณฺจ, อนตฺถณฺจ วิทิตฺวา อตฺถณฺจ, ยถา ธมฺโม

ยถา ชัตโต, ตถา ปฏฺยชชิตัพพนฺติ. กตโม ขารุโส อธัมโม,
 กตโม จ ธัมโม, กตโม จ อนัตตโต จ, กตโม จ ชัตโต ?
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ขารุโส อธัมโม, สัมมาทิฏฺฐิจิ ธัมโม, เป จ
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจิบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวณฺติ, อयํ
 อนัตตโต. สัมมาทิฏฺฐิจิบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี
 คัจฉนฺติ, อयํ ชัตโต. มิจฺฉาสังกပ္โป ขารุโส อธัมโม,
 สัมมาสังกပ္โป ธัมโม ... มิจฺฉาวาจา ขารุโส อธัมโม, สัมมาวาจา
 ธัมโม ... มิจฺฉากัมมณฺโตะ ขารุโส อธัมโม, สัมมากัมมณฺโตะ
 ธัมโม ... มิจฺฉาอาชีโว ขารุโส อธัมโม, สัมมาอาชีโว ธัมโม ...
 มิจฺฉาวายาโม ขารุโส อธัมโม, สัมมาวายาโม ธัมโม ... มิจฺฉาสมาธิ
 ขารุโส อธัมโม, สัมมาสมาธิ ธัมโม ... มิจฺฉาวาณํ ขารุโส อธัมโม,
 สัมมาวาณํ ธัมโม ... มิจฺฉาวิมุตฺติ ขารุโส อธัมโม, สัมมาวิมุตฺติ
 ธัมโม, เป จ มิจฺฉาวิมุตฺติบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา
 สัมภวณฺติ, อยํ อนัตตโต. สัมมาวิมุตฺติบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา
 ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ, อยํ ชัตโต. ยํ ไช โน
 ขารุโส ภควา ลชิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิสิตฺวา วิตฺถาเรน ชัตตํ
 อวิภชิตฺวา อญฺเฐยาสนา วิหารํ ปวิฏฺฐโง “อธัมโม จ ภิกฺขเว
 เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตตโต จ เวทิตัพโพ ชัตโต จ,
 อธัมมํ จ วิทิตฺวา ธัมมํวจ, อนัตตํวจ วิทิตฺวา ชัตตํวจ, ยถา
 ธัมโม ยถา ชัตโต ตถา ปฏฺยชชิตัพพนฺติ. อิมัสส ไช อหํ
 ขารุโส ภควตา ลชิตฺเตน อุทฺเทสํ อุทฺทิจฺฉิตฺวา วิตฺถาเรน ชัตตํ
 อวิภชิตฺตํ เอว วิตฺถาเรน ชัตตํ อาชานามิ. อากัขมานา จ ปณ
 ตุมฺเห ขารุโส ภควันตึเยว อุปฺสงฺกमितฺวา เขตมัตตํ ปุจฺเจยฺยาล
 ยถา โน ภควา พฺยายกเรยฺย, ตถา นํ อารยฺยาดาคิ. เขวมาวุโสติ

โฆ เต ภิกขุ อายัสสโม อานันท์สส ภาสิต อภินันท์ติว่า
 อุนโมติว่า อุกกัจจาตนา, เยน ภควา เตนุปลังกมัสสุ; อุนปลังกมิต्वा
 ภควันตํ อภวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสํทิสฺสุ; เอกมณฺตํ นิสฺสนํ โฆ เต
 ภิกขุ ภควันตํ เอตทโวจํ “ยํ โฆ โน ภันเต ภควา ลํขิตฺเตน
 อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสฺสํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกฺขิต्वा อุกกัจจาตนา วิหารํ
 ปวิจฺจโง “อธมฺโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺัพพะ อธมฺโม จ, อนตฺถโง จ
 เวทิตฺัพพะ อตฺถโง จ, อธมมฺวํจ วิทิต्वा ธมมฺวํจ, อนตฺถณฺวํจ
 วิทิต्वा อตฺถณฺวํจ, ยถา ธมฺโม ยถา อตฺถโง, ตถา ปฏฺวิปจฺจิตฺัพ-
 พณฺติ. เตสํ โน ภันเต อมฺหากํ อจิรํภักกณฺตํสส ภควาโต
 เอตทโหสิ “อิทํ โฆ โน อวฺโส ภควา ลํขิตฺเตน อุกฺกเทสํ
 อุกฺกทิสฺสํ วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกฺขิต्वा อุกกัจจาตนา วิหารํ
 ปวิจฺจโง “อธมฺโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺัพพะ อธมฺโม จ, อนตฺถโง จ
 เวทิตฺัพพะ อตฺถโง จ, อธมมฺวํจ วิทิต्वा ธมมฺวํจ, อนตฺถณฺวํจ
 วิทิต्वा อตฺถณฺวํจ, ยถา ธมฺโม ยถา อตฺถโง ตถา ปฏฺวิปจฺจิตฺัพพณฺติ.
 โโก นุ โฆ อิมัสส ภควา ลํขิตฺเตน อุกฺกเทสํสส อุกฺกทิจฺจสส วิตฺถาเรน
 อตฺถํ อวิกตฺตํสส วิตฺถาเรน อตฺถํ วิกฺเขยฺยมาติ. เตสํ โน ภันเต
 อมฺหากํ เอตทโหสิ “อโย โฆ อายัสสโม อานันฺโท สตฺถุจเว
 ลํวณฺณโต ลมฺภาวโต จ วิปฺลฺปนํ สพฺพหิมจารินํ, ปโตติ อายัสสโม
 อานันฺโท อิมัสส ภควา ลํขิตฺเตน อุกฺกเทสํสส อุกฺกทิจฺจสส
 วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกตฺตํสส วิตฺถาเรน อตฺถํ วิกฺขิตฺติ. ยันฺนุน มย
 เยนายัสสโม อานันฺโท, เตนุปลังกเมยฺยาม; อุนปลังกมิต्वा อายัสสมันตํ
 อานันฺทํ เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา โน อายัสสโม อานันฺโท
 พฺยากรวีสฺสติ, ตถา นํ ธาเรยฺยมาติ. อถโฆ มยํ ภันเต
 เยนายัสสโม อานันฺโท, เตนุปลังกมิมฺหา; อุนปลังกมิต्वा อายัสสมันตํ

อานันท์ เขตมัตถัง อปฺปจิมฺหา. เดสํ โน ภันเต อายัสสิมตา
 อานันท์เทเน อิมเหติ อากาเรหิ อิมเหติ ปเทหิ อิมเหติ พยัปฺขเนหิ
 อัตถโก สุวักกโตติ. “สาธุ สาธุ ภิกฺขเว บัณฺฑิตโต ภิกฺขเว
 อานันท์โท, มหาบัณฺโlob ภาณฺฑิตโต, มํ เจปํ ตุมฺเห
 ภิกฺขเว อปฺปลงฺกมิตฺวา เขตมัตถัง ปุจฺเจยฺยสาธ. อหัมปิเจตํ เขวเมว
 พยักกเรยฺย, ยถาตํ อานันท์เทเน พยักกตํ, เอโส เจว ตัสส อัตถโก,
 เขวํปิ นํ อารายฺยสาธติ.

๑๑๖ อถ โข อายสโม ปรีพพาชโก เยน ภควา, เตนุปฺปลงฺกมิ;
 อปฺปลงฺกมิตฺวา ภควตา สักกํ สัมโมเท; สัมโมทนียํ กถํ สาธวณฺเีย
 วิตฺสาเรตฺวา เขกมณฺฑิตํ นิสฺสี; เขกมณฺฑิตํ นิสฺสินโน โข ปรีพพาชโก
 ภควันตํ เอตทโวจ “อัมหากํ โภ โคตม บัณฺฑิตโต นาม สพฺพหิมจาวี,
 เตเน บัณฺฑิตมัตถานิ จิตฺตัญฺจานสฺสทานิ, เยหิ อลฺลวตติตฺถิยา
 อปฺปาริทฺธาว อานันฺติ “อปฺปาริทฺธัสสํมาติ. อถ โข ภควา ภิกฺขุ
 อานันฺเตสิ “อาเรเด โน ตุมฺเห ภิกฺขเว บัณฺฑิตวตฺถุนฺตี. เอตัสส
 ภควา กาโล เอตัสส สลลต กาโล, ยํ ภควา ภาเสยฺย, ภควโต
 สุตฺวา ภิกฺขุ อารสฺสสินฺตีติ. “เตเนหิ ภิกฺขเว สฺสณฺณํ สาธุกํ
 มนสฺสโกโร ภาสิสฺสํมาติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต
 บัจฺจุสฺสสํ. ภควา เอตทโวจ “อโธ ภิกฺขเว เขกจฺโจ
 อหฺมิมิเกเน วาเทเน อหฺมิมิกํ วาทํ อภินิคฺคณฺเียหาติ อภินิปปิเพติ. เตเน จ
 อหฺมิมิกํ ปรีสํ วัณฺเียเตติ, เตเน สํ อหฺมิมิกา ปรีสา อจฺจุจาสักกํ
 มหาสักกํ ไหติ “บัณฺฑิตโต วต โภ บัณฺฑิตโต วต โภติ. อโธ
 ปณฺ ภิกฺขเว เขกจฺโจ อหฺมิมิเกเน วาเทเน อหฺมิมิกํ วาทํ อภินิคฺคณฺเียหาติ
 อภินิปปิเพติ, เตเน จ อหฺมิมิกํ ปรีสํ วัณฺเียเตติ, เตเน สํ อหฺมิมิกา
 ปรีสา อจฺจุจาสักกํ มหาสักกํ ไหติ “บัณฺฑิตโต วต โภ บัณฺฑิตโต

วต โภติ. อธิ ปณ ภิกขเว เอกัจโจ อัมมิเกน วาเทน อัมมิกัง
วาที อัมมิกัง วาทิ อนินคัคณหาคี อนินปัปเปตี. เตเน จ
อัมมิกัง ปริสั รวัชเชตี, เตเน ส่า อัมมิกา ปริสา อุจจาสิททา
มหาสิททา ไหตี “บัตถิติโต วต โภ บัตถิติโต วต โภติ. อธิ
ปณ ภิกขเว เอกัจโจ อัมมิเกน วาเทน อัมมิกัง วาทิ อนินคัคณหาคี
อนินปัปเปตี, เตเน จ อัมมิกัง ปริสั รวัชเชตี, เตเน ส่า อัมมิกา
ปริสา อุจจาสิททา มหาสิททา ไหตี “บัตถิติโต วต โภ บัตถิติโต
วต โภติ. อธิ ปณ ภิกขเว เอกัจโจ อัมมิเกน วาเทน อัมมิกัง วาทิ
อนินคัคณหาคี อนินปัปเปตี, เตเน จ อัมมิกัง ปริสั รวัชเชตี, เตเน ส่า
อัมมิกา ปริสา อุจจาสิททา มหาสิททา ไหตี “บัตถิติโต วต โภ บัตถิติโต
วต โภติ. อัมมิโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ อัมมิโม จ, อนัตถิโก จ
เวทิตัพโพ ขัตถิโก จ, อัมมิมัง วิทิตวา อัมมิมัง อนัตถิมัง
วิทิตวา ขัตถิมัง, ยถา อัมมิโม ยถา ขัตถิโก, ตถา ปฏิพัชชิตัพพนตี.

กตโม จ ภิกขเว อธัมโม, กตโม จ ธัมโม, กตโม จ อนัตตโต,
กตโม จ อตโต? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ภิกขเว อธัมโม, สัมมาทิฏฺฐิจิ
ธัมโม, เย จ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิปปัจจยา อเนเก ปาปกา อกุสลา ธัมมา
สัมภวันตี, อยิ อนัตตโต. สัมมาทิฏฺฐิจิปปัจจยา จ อเนเก กุสลา
ธัมมา กาวณาปาริปุรี คัจฉนตี, อยิ อตโต. มิจฺฉาสังกပ္โป
ภิกขเว อธัมโม, สัมมาสังกပ္โป ธัมโม ... มิจฺฉาวาจา ภิกขเว
อธัมโม, สัมมาวาจา ธัมโม ... มิจฺฉากัมมณฺโธ ภิกขเว อธัมโม,
สัมมากัมมณฺโธ... ธัมโม มิจฺฉาอาชีโว ภิกขเว อธัมโม, สัมมาอาชีโว
ธัมโม ... มิจฺฉาวายาโม ภิกขเว อธัมโม, สัมมาวายาโม ธัมโม ...
มิจฺฉาสติ ภิกขเว อธัมโม ... สัมมาสติ ธัมโม, มิจฺฉาสมาธิ ภิกขเว
อธัมโม, สัมมาสมาธิ ธัมโม ... มิจฺฉาลาภิ ภิกขเว อธัมโม,

ธัมมมาภานัน อัมโม... มัจฉาวิมุตติ ภิกขเว อัมโม, ธัมมาวิมุตติ
 อัมโม, เย จ มัจฉาวิมุตติบรัญชา อนนเถ ปาปกา อกุลลา ธัมมา
 ธัมภวันตี, อโย อนต์โต. ธัมมาวิมุตติบรัญชา จ อนนเถ กุลลา
 ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉันตี, อโย อนต์โต. อัมโม จ ภิกขเว
 เวทิตัพโพ อัมโม จ, อนนต์โต จ เวทิตัพโพ อนต์โต จ,
 อัมมมัลลจ วิทิตวา อัมมมัลลจ, อนนต์มัลลจ วิทิตวา อนต์มัลลจ, ยถา
 อัมโม ยถา อนต์โต, ตถา ปฏิบัตติชิตัพพันตี. อิติ ยันตํ วุตตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจัจจ วุตตันตี.

๑๑๗ ออโข สคารโว พหัมมโน, เยน ภควา, เตนปลังกมิ;
 อปลังกมิตวา ภควตา สัทธึ ธัมมโมทึ; ธัมมโมทนียํ กถํ สาธานนียํ
 วิตัสสาเรตวา เอกมัตตํ นิสสิทึ; เอกมัตตํ นิสสินโน โข สคารโว
 พหัมมโน ภควันตํ เอตทโว "กัณฺโฆ โภ โคตม อโหรมํ ตีรํ, กั
 ปาวิมํ ตีรันตึ? มัจฉาภิกฺขุจ โข พหัมมโน อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาภิกฺขุจ
 ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาสังกัปปํ อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาสังกัปปํ ปาวิมํ
 ตีรํ. มัจฉาวาจา อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาวาจา ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉากัมมณฺโธ
 อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาภิกฺขุจ ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาอาชีโว อโหรมํ ตีรํ,
 ธัมมาอาชีโว ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาวายาโม อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาวาเยโม
 ปาวิมํ ตีรํ, มัจฉาสติ อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาสติ ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาสมาธิ
 อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาสมาธิ ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาภานัน อโหรมํ ตีรํ,
 ธัมมาภานัน ปาวิมํ ตีรํ. มัจฉาวิมุตติ อโหรมํ ตีรํ, ธัมมาวิมุตติ
 ปาวิมํ ตีรํ. อิทํ โข พหัมมโน อโหรมํ ตีรํ, อิทํ ปาวิมํ ตีรันตึ.

อปัปกา เต มนุสฺสเสสุ เย ชนา ปารคามิโน,
 อถายํ อิตรา ปชา ตีรเมวานุสฺสาเว.

เย จ โข สัมมัททักขาเต
 เต ชนา ปารเมตฺถ์สันติ
 กณ्हี สัมม วิปฺปทาย
 โอภา อโนกฺกมาคัมม
 ตตฺถาริณิมิจฺเจยฺย
 ปริโยทเปยฺย อตฺตตานํ
 เยสํ สัมโมธียังเคสุ
 ภาทานปฏินิสฺสัคเค
 ชีนาสวา ชุตินฺนโต

ธัมเม ธัมมานุวัตติโน,
 มัจจุเรยฺย สุตฺตตริ.
 สุกกํ ภาวเณ บัณฺฑิโต,
 วิเวเก ยตฺถ ทูรมิ.
 หิตฺวา กาเม อภิณฺจโน,
 จิตฺตเกสฺสเหิ บัณฺฑิโต.
 สัมมาจิตฺตํ สุภาวิตํ,
 อณฺุปาทาย เย รตา,
 เต โลเก ปรีนิพฺพุตาทิ.

๑๑๘ โอริมนฺจ โว ภิกฺขเว ตีรํ เทสิสฺสามิ ปาริมนฺจ ตีรํ. ต
 สุนาถ สาทุกํ มนฺสิกโรถ, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกฺข
 ภาควโต มัจจุสฺสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “กตมฺนฺจ ภิกฺขเว โอริมน
 ตีรํ, กตมฺนฺจ ปาริมนํ ตีรํ? มิจฺฉาทิฏฺฐิ ภิกฺขเว โอริมนํ ตีรํ,
 สัมมาทิฏฺฐิ ปาริมนํ ตีรํ. ๗ เปว มิจฺฉาวมุตฺติ โอริมนํ ตีรํ, สัมมาวมุตฺติ
 ปาริมนํ ตีรํ. อิทํ โข ภิกฺขเว โอริมนํ ตีรํ, อิทํ ปาริมนํ ตีรณฺติ.

อปัปฺภา เต มนฺุสฺเสสุ
 อถายํ อิตฺวา ปชา
 เย จ โข สัมมัททักขาเต
 เต ชนา ปารเมตฺถ์สันติ
 กณ्हี สัมม วิปฺปทาย
 โอภา อโนกฺกมาคัมม
 ตตฺถาริณิมิจฺเจยฺย
 ปริโยทเปยฺย อตฺตตานํ
 เยสํ สัมโมธียังเคสุ

เย ชนา ปารคามิโน,
 ตีรเมวานุทฺทวติ.
 ธัมเม ธัมมานุวัตติโน,
 มัจจุเรยฺย สุตฺตตริ.
 สุกกํ ภาวเณ บัณฺฑิโต,
 วิเวเก ยตฺถ ทูรมิ.
 หิตฺวา กาเม อภิณฺจโน,
 จิตฺตเกสฺสเหิ บัณฺฑิโต.
 สัมมาจิตฺตํ สุภาวิตํ,

อาทานปฏิณิสสัคเค
ขีณาสวา ขุณฺณินฺโต

อนุปาทาย เป รตา,
เต โลเก ปวณฺเฬพฺพตติ.

๑๑๘ เตน โข ปน สมเยน ชาณฺตุโลณิ พฺรหฺมณฺเณ ตทหุโปสเถ
สึลฺลนฺหาโต นว โขมยุคํ นีวตฺโต อลฺลกุสฺมภูจฺจ อาทาย ภควโต
อวิหฺวเร เอกมณฺธํ จิตฺโต โหติ. อตฺถลสา โข ภควา ชาณฺตุโลณิ
พฺรหฺมณฺเณ ตทหุโปสเถ สึลฺลนฺหาโต นว โขมยุคํ นีวตฺโต อลฺลกุสฺมภูจฺจ
อาทาย อวิหฺวเร เอกมณฺธํ จิตฺตํ; ทิสฺวาน ชาณฺตุโลณิ พฺรหฺมณฺเณ
เอตทโวจ “กึ น ตว พฺรหฺมณฺเณ ตทหุโปสเถ สึลฺลนฺหาโต นว
โขมยุคํ นีวตฺโต อลฺลกุสฺมภูจฺจ อาทาย เอกมณฺธํ จิตฺโต, กึ น อชฺช
พฺรหฺมณฺเณกุลฺลสฺสาติ. บัจฺโจโรหณิ โภ โคตม อชฺช พฺรหฺมณฺเณกุลฺลสฺสาติ.
“ยถากถํ ปน พฺรหฺมณฺเณ พฺรหฺมณฺณํ บัจฺโจโรหณิ โหตฺติ? “อิธ
โภ โคตม พฺรหฺมณฺเณ ตทหุโปสเถ สึลฺลนฺหาตา นว โขมยุคํ นีวตฺตา
อลฺลเณ โคมเยน ปจฺวี โอปุลฺลชิตฺวา หริเตหิ กุเสหิ บัตตโรตฺวา
อนฺตรมา จ เวลฺล อนฺตรมา จ อคฺคียาคารํ เสยฺยํ กัปปํเปเนติ. เต ต
รัตติ ติกขตฺตํ บัจฺจุจฺจาย บัลลชฺชิกา อคฺคิ นมสฺสึนฺติ “บัจฺโจโรหาม
ภวันฺตํ, บัจฺโจโรหาม ภวันฺตํนฺติ, ปทุเตน จ ลปฺปํเตเลน นวเนเตน
อคฺคิ ลนฺตปฺปํเปเนติ, ตสฺสา จ รัตติยา อจฺจเยน ปณฺเตน ชาทเนเยน
โภชนเนเยน พฺรหฺมณฺเณ ลนฺตปฺปํเปเนติ; เหว โภ โคตม พฺรหฺมณฺณํ
บัจฺโจโรหณิ โหตฺติ. อลฺลวตา โข พฺรหฺมณฺเณ พฺรหฺมณฺณํ
บัจฺโจโรหณิ, อลฺลวตา จ ปน อวิยัลล วิเนเย บัจฺโจโรหณิ
โหตฺติ. “ยถากถํ ปน โภ โคตม อวิยัลล วิเนเย บัจฺโจโรหณิ
โหติ. ลากุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธมฺมํ เทเสตุ, ยถา
อวิยัลล วิเนเย บัจฺโจโรหณิ โหตฺติ? “เตนหิ พฺรหฺมณฺเณ
อุนาหิ ลากุ มนสิโกโรหิ, ภาสิตฺถามิ. “เอวํ โภติ โข ชาณฺตุโลณิ

พราหฺมณ ภาควโต บัณฑิตโสสิ. ภควา เขตทโวจ “อิธ พราหฺมณ
 อริยสวโก อิติ ปฏิลลํจิกขติ “มิจฺฉาทิฏฺฐจียา โข ปาปโก
 วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา
 มิจฺฉาทิฏฺฐจี้ ปชหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐจียา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาลกฺกมํบัลลํ โข
 ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ
 ปฏิลลํชา มิจฺฉาลกฺกมํป ปชหติ, มิจฺฉาลกฺกมํปา บัณฑิตโรหติ.
 มิจฺฉาวาชาโย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ,
 โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉาวาจํ ปชหติ, มิจฺฉาวาชาโย บัณฑิตโรหติ.
 มิจฺฉากมมํนัตลลํ โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์
 จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉากมมํนัต ปชหติ, มิจฺฉากมมํนตา
 บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาอาชีวสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม
 อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉาอาชีวํ ปชหติ, มิจฺฉา-
 อาชีวา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาวายามสฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว
 ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉาวายามํ ปชหติ,
 มิจฺฉาวายามา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาสติยา โข ปาปโก วิปาโก
 ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉาสตี
 ปชหติ, มิจฺฉาสติยา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาสมาธิสฺส โข ปาปโก
 วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิลลํชา
 มิจฺฉาสมาธิ ปชหติ, มิจฺฉาสมาธิมิทา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉาภาณสฺส
 โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ
 ปฏิลลํชา มิจฺฉาภาณํ ปชหติ, มิจฺฉาภาณา บัณฑิตโรหติ. มิจฺฉา-
 วิมุตติยา โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเจว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ,
 โส อิติ ปฏิลลํชา มิจฺฉาวิมุตตี ปชหติ, มิจฺฉาวิมุตติยา บัณฑิตโรหติ.
 เอวํ โข พราหฺมณ อริยสฺส วิมเย บัณฑิตโรหณํ โหตีติ. “อณฺโณ

โก โคตม พราหฺมณานํ บัจฺโจโรหณี, อธิวณฺทา ขปนฺน อริยสฺส
วินเย บัจฺโจโรหณี โหติ, อิมัสสา ฯ โก โคตม อริยสฺส วินเย
บัจฺโจโรหณิยา พราหฺมณานํ บัจฺโจโรหณี กัลลํ น อคฺคฺชติ โสฬสํ.
อภิกกัณฺโถ โก โคตม ฯ เปฯ อุปาสกํ มํ ภวฺ โคตโม ธาเรตุ
อชฺชตฺตคฺเค ปาณเปตํ สรณคตฺตํ.

๑๒๐ อริยํ โว ภิกฺขเว บัจฺโจโรหณี เทสิทฺธสํมิ, ตํ สุณาม...
กตมา ฯ ภิกฺขเว อริยา บัจฺโจโรหณี? อธิ ภิกฺขเว อริยสาวโก อติ
ปฏิสลวฺจิกขติ “มิจฺฉาทิฏฺฐิยา โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐิเจเจว
ธัมฺเม อภิสํปรายญฺจติ, โส อติ ปฏิสลวฺย มิจฺฉาทิฏฺฐิ ปชฺหติ,
มิจฺฉาทิฏฺฐิยา บัจฺโจโรหติ. มิจฺฉาสังกปฺปัสส โข... มิจฺฉาวาจา
โข... มิจฺฉากัมมณฺตัสส โข... มิจฺฉาอาชีวสฺส โข... มิจฺฉาวายามสฺส
โข... มิจฺฉาสติยา โข... มิจฺฉาสมาธิสฺส โข... มิจฺฉาฉานสฺส โข...
มิจฺฉาวิมุตฺติยา โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐิเจเจว ธัมฺเม อภิสํ-
ปรายญฺจติ, โส อติ ปฏิสลวฺย มิจฺฉาวิมุตฺติ ปชฺหติ, มิจฺฉาวิมุตฺติยา
บัจฺโจโรหติ; อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยา บัจฺโจโรหณีติ.

๑๒๑ สุริยสฺส ภิกฺขเว อุตฺยโต เขตํ ปุพฺพพังคํ, เขตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ.
ยทิกํ อรุณตฺตํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว กุสลานํ ธัมฺมานํ เขตํ
ปุพฺพพังคํ เขตํ ปุพฺพนิมิตฺตํ. ยทิกํ สัมมาทิฏฺฐิ. สัมมาทิฏฺฐิจิกกัลล
ภิกฺขเว สัมมาสังกปฺโป ปโหติ. สัมมาสังกปฺปัสส สัมมาวาจา ปโหติ.
สัมมาวจสฺส สัมมากัมมณฺโโต ปโหติ. สัมมากัมมณฺตัสส สัมมาอาชีโว
ปโหติ. สัมมาอาชีวสฺส สัมมาวายาโม ปโหติ. สัมมาวายามสฺส สัมมาสติ
ปโหติ. สัมมาสติสฺส สัมมาสมาธิ ปโหติ. สัมมาสมาธิสฺส สัมมาฉานํ
ปโหติ. สัมมาฉานสฺส สัมมาวิมุตฺติ ปโหติ.

๑๒๒ ทลฺยเม ภิกฺขเว ธัมฺมา ภาวิตา ทฬฺหุลกตา อาสวานํ ขยาย

ลัตถัตถัตถิ. กตเม ทล? ลัมมาทัญจิ ลัมมาลังกัปปิโป ลัมมาวาจา
 ลัมมากัมมันโต ลัมมาอาชีโว ลัมมาวายาโม ลัมมาสติ ลัมมาสมาธิ
 ลัมมาภาณิ ลัมมาวิมุตติ. อิมे โข ภิกขเว ทล ลัมมา ภาวิตา
 พหุลลิตา อาสวานิ ขยาย ลัตถัตถัตถิ.

บัจโจโรหณวิคโค ทูติโย.

๑๒๓ ทลยิมะ ภิกขเว ลัมมา ปริสุทฺธธา ปริโยทาทา น อัจฉริ
 สุตตวินยา. กตเม ทล? ลัมมาทัญจิ ลัมมาลังกัปปิโป ลัมมาวาจา
 ลัมมากัมมันโต ลัมมาอาชีโว ลัมมาวายาโม ลัมมาสติ ลัมมาสมาธิ
 ลัมมาภาณิ ลัมมาวิมุตติ: อิมे โข ภิกขเว ทล ลัมมา ปริสุทฺธธา
 ปริโยทาทา น อัจฉริ สุตตวินยาติ.

๑๒๔ ทลยิมะ ภิกขเว ลัมมา อนุปบันนา อุปปัชชัตติ น อัจฉริ
 สุตตวินยา. กตเม ทล? ลัมมาทัญจิ ะเปะ ลัมมาวิมุตติ. อิมะ โข
 ภิกขเว ทล ลัมมา อนุปบันนา อุปปัชชัตติ น อัจฉริ
 สุตตวินยาติ.

๑๒๕ ทลยิมะ ภิกขเว ลัมมา มหัปผลา มหานิลลสา น อัจฉริ
 สุตตวินยา. กตเม ทล? ลัมมาทัญจิ ะเปะ ลัมมาวิมุตติ. อิมะ โข
 ภิกขเว ทล ลัมมา มหัปผลา มหานิลลสา น อัจฉริ สุตตวินยาติ.

๑๒๖ ทลยิมะ ภิกขเว ลัมมา วาควินยปริโยสานา โหนติ, โทส-
 วินยปริโยสานา โหนติ, โมหวินยปริโยสานา โหนติ, น อัจฉริ
 สุตตวินยา. กตเม ทล? ลัมมาทัญจิ ะเปะ ลัมมาวิมุตติ. อิมะ โข
 ภิกขเว ทล ลัมมา วาควินยปริโยสานา โหนติ, โทสวินยปริโยสานา
 โหนติ, โมหวินยปริโยสานา โหนติ, น อัจฉริ สุตตวินยาติ.

๑๒๗ ทลยิมะ ภิกขเว ลัมมา เอกันตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย
 อุปสมาย อภินิชาเย ลัมโพธาย นิพพานาย ลัตถัตถัตถิ, น อัจฉริ

สุคตวินยาติ. กตเม ทล? สัมมาทิฏฐิ ะเปฯ สัมมาวิมุตติ. อิม ไช
ภิกขเว ทล อัมมา เอกันตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย
อภินวาย สัมโพธาย นิพพานาย สัตถัตถันติ, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ.

๑๒๘ ทลยเม ภิกขเว อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา อณุปันนา
อูปัชชันติ, น อัมมัตถิ สุคตวินยา. กตเม ทล? สัมมาทิฏฐิ ะเปฯ
สัมมาวิมุตติ. อิม ไช ภิกขเว ทล อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา
อณุปันนา อูปัชชันติ, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ.

๑๒๙ ทลยเม ภิกขเว อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา มหัทธมา โหนติ
มหานิสสา, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ. กตเม ทล? สัมมาทิฏฐิ ะเปฯ
สัมมาวิมุตติ. อิม ไช ภิกขเว ทล อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา
มหัทธมา โหนติ มหานิสสา, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ.

๑๓๐ ทลยเม ภิกขเว อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา ภาควินยปริโยธานา
โหนติ, โทลวินยปริโยธานา โหนติ, โมทวินยปริโยธานา โหนติ,
น อัมมัตถิ สุคตวินยา. กตเม ทล? สัมมาทิฏฐิ ะเปฯ สัมมาวิมุตติ.
อิม ไช ภิกขเว ทล อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา ภาควินยปริโยธานา
โหนติ, โทลวินยปริโยธานา โหนติ, โมทวินยปริโยธานา โหนติ,
น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ.

๑๓๑ ทลยเม ภิกขเว อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา เอกันตนิพพิทาย
วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภินวาย สัมโพธาย นิพพานาย
สัตถัตถันติ, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ. กตเม ทล? สัมมาทิฏฐิ ะเปฯ
สัมมาวิมุตติ. อิม ไช ภิกขเว ทล อัมมา ภาวิตา พหุลลิตา
เอกันตนิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภินวาย สัมโพธาย
นิพพานาย สัตถัตถันติ, น อัมมัตถิ สุคตวินยาติ.

๑๓๒ ทลยเม ภิกขเว มิจฉัตตา. กตเม ทล? มิจฉาทิฏฐิ

มีจิตตังคัมโป, มีจิตตาวาจา มีจิตตัมมัตโต มีจิตตอาชีโว, มีจิตตาวายาโม
มีจิตตาสติ มีจิตตาสมาธิ, มีจิตตาวาณํ มีจิตตาวิมุตติ. อิมะ โข ภิกขเว
ทส มีจิตตัตตาติ.

๑๓๓ ทสยเม ภิกขเว สัมมัตตา. กตเม ทส? สัมมาทิฏฐิ
สัมมาสังกัมโป, สัมมาวาจา สัมมากัมมัตโต สัมมาอาชีโว, สัมมาวา-
ยาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ, สัมมาวาณํ สัมมาวิมุตติ. อิมะ โข
ภิกขเว ทส สัมมัตตาติ.

ปาริสุทธีวัคโค ตติโย.

๑๓๔ สาธุญจ โว ภิกขเว เทสิสฺสาลิ อสาลุญจ, ตํ สุนาถ
สาธุกํ มนสิกาโรถ, ภาสิสฺสาลิ. “เอวํ ภาณเตติ โข เต ภิกขุ
ภควโต ปัจจัสสโล. ภควา เอตทโวจ “กตมญฺจ ภิกขเว อสาลุ?
มีจิตตทิฏฐิ มีจิตตังคัมโป มีจิตตาวาจา มีจิตตัมมัตโต มีจิตตอาชีโว
มีจิตตาวายาโม มีจิตตาสติ มีจิตตาสมาธิ มีจิตตาวาณํ มีจิตตาวิมุตติ: อิทํ
วุจฺจติ ภิกขเว อสาลุ. กตมญฺจ ภิกขเว สาธุ? สัมมาทิฏฐิ
สัมมาสังกัมโป สัมมาวาจา สัมมากัมมัตโต สัมมาอาชีโว สัมมาวา-
ยาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาวาณํ สัมมาวิมุตติ: อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว
สาธุ. ตติ.

๑๓๕ อริยธัมมญฺจ โว ภิกขเว เทสิสฺสาลิ อนริยธัมมญฺจ, ตํ
สุนาถ สาธุกํ มนสิกาโรถ, ภาสิสฺสาลิ. “เอวํ ภาณเตติ โข เต ภิกขุ
ภควโต ปัจจัสสโล. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อนริโย
ธัมโม? มีจิตตทิฏฐิ ๗ เปฯ มีจิตตาวิมุตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อนริโย
ธัมโม. กตโม จ ภิกขเว อริโย ธัมโม? สัมมาทิฏฐิ ๗ เปฯ
สัมมาวิมุตติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อริโย ธัมโมติ.

๑๓๖ กุสัลลญฺจ โว ภิกขเว เทสิสฺสาลิ อกุสัลลญฺจ, ตํ สุนาถ

สาธุกัม มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิเต. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปัจจัสสโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตมัลลํจ ภิกขเว อกุสลํ? มิจฺจาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ มิจฺจาวิมุตฺติ; อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว อกุสลํ. กตมัลลํจ ภิกขเว อกุสลํ? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ สัมมาวิมุตฺติ; อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว อกุสลํ.

๑๓๗ อัตถัลลํจ โว ภิกขเว เทสิสฺสามิ อนัตถัลลํจ, ตํ สุนนาค สาธุกัม มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิเต. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปัจจัสสโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อนัตถโ? มิจฺจาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ มิจฺจาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อนัตถโ. กตโม จ ภิกขเว อัตถโ? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ สัมมาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อัตถโ.

๑๓๘ อัมมัลลํจ โว ภิกขเว เทสิสฺสามิ อัมมัลลํจ, ตํ สุนนาค สาธุกัม มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิเต. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปัจจัสสโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อัมมโ? มิจฺจาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ มิจฺจาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อัมมโ. กตโม จ ภิกขเว อัมมโ? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ สัมมาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อัมมโ.

๑๓๙ สาสวัลลํจ โว ภิกขเว อัมมํ เทสิสฺสามิ อนาสวัลลํจ, ตํ สุนนาค สาธุกัม มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิเต. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปัจจัสสโสสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว สาสโว อัมมโ? มิจฺจาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ มิจฺจาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว สาสโว อัมมโ. กตโม จ ภิกขเว อนาสโว อัมมโ? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺ สัมมาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อนาสโว อัมมโ.

๑๔๐ สาวัชชัลลํจ โว ภิกขเว อัมมํ เทสิสฺสามิ อนาวัชชัลลํจ, ตํ สุนนาค สาธุกัม มนสิกโรถ, ภาสิสฺสามิเต. “เอวํ ภันเตติ โข เต

ภิกขุ ภควโต บัณฑิตโสสุ. ภควา เขตตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว
 สวักโข ธัมโม? นิจฉาทัญจิ ฯ เปย นิจฉาวิมุตติ; อयं วัจจติ ภิกขเว
 สวักโข ธัมโม. กตโม จ ภิกขเว อนวัชโข ธัมโม? สัมมาทัญจิ ฯ เปย
 สัมมาวิมุตติ; อयं วัจจติ ภิกขเว อนวัชโข ธัมโมติ.

๑๕๑ ตปนิยัตถ์ ไว ภิกขเว ธัมมํ เทสิตฺถสฺมา อตปนิยัตถ์, ต
 สุนาถ สาธุกํ มนสิกาโรถ, ภาสิตฺถสฺมาติ. “เอวํ ภันเตติ ไช เต
 ภิกขุ ภควโต ปัจจัตถิสฺส. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว
 ตปนิโย ธัมโม? มัจฉาทิฏ્ฐิจิ ะเปยฺว มัจฉาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว
 ตปนิโย ธัมโม. กตโม จ ภิกขเว อตปนิโย ธัมโม? สัมมาทิฏ્ฐิจิ ะเปยฺว
 สัมมาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อตปนิโย ธัมโมติ.

๑๔-๒ ขาญคามีน้อง ไว ภิกษเว ธัมม เทสิสฺสามิ อปฺปายคามีนัง,
 ตํ สุนฺนาคํ สาธุกํ มนสิกะโรถ, ภาสิสฺสคามิเต. “เฮว ภันเตเตติ โข เต
 ภิกษุ ภควาโต ปัจจัสสโลสุ. ภควา เขตฺตโวจ “กตโม จ ภิกษเว
 ขาญคามิ ธัมโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ะเปว มิจฺฉาวิมุตฺติ; อຍ วัจจติ ภิกษเว
 ขาญคามิ ธัมโม. กตโม จ ภิกษเว อปฺปายคามิ ธัมโม? สัมมาทิฏฺฐิจิ
 ะเปว สัมมาวิมุตฺติ; อຍ วัจจติ ภิกษเว อปฺปายคามิ ธัมโมติ.

๔๓ ทุกข์ทรมานใจ ไว ภิกขเว อัมมึ เทสิตัสสามิ สุขทรมานใจ,
 ตั สุณณณ สาสกั มนสิกาโรถ, ภาสิตัสสามิเต. “เชว ภันเตติ โข เต
 ภิกขุ ภควโต บัจฉิตัสสสุ. ภควา เอเตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว
 ทุกข์ทรมานใจ อัมมโม? มิจฉาติภฺญจี ฯ เปฯ มิจฉาวิมุตติ. อญ วัจจติ ภิกขเว
 ทุกข์ทรมานใจ อัมมโม. กตโม จ ภิกขเว สุขทรมานใจ อัมมโม? สัมมาติภฺญจี
 ฯ เปฯ สัมมาวิมุตติ; อญ วัจจติ ภิกขเว สุขทรมานใจ อัมมโมติ.

๑๕๕ ทุกข์ขวิปากัญจ โว ภิกขเว ธัมมํ เทสิตฺถสํมิ สุขวิปากัญจ,
 ตํ สุนฺดาจฺจ สาธุกํ มนฺตีกโรถ, ภาตฺติสฺสํมีติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต

ภิกขุ ภควโต บัณฑิตโสสุ. ภควา เขตทโว “กตโม จ ภิกขเว
 ทุกขนิปาโก ธัมโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิ ะเปฯ มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว
 ทุกขนิปาโก ธัมโม. กตโม จ ภิกขเว สุขนิปาโก ธัมโม? สัมมา-
 ทิฏฺฐิ ะเปฯ สัมมาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว สุขนิปาโก ธัมโมติ.

สารวัคโค จตตโก.

๑๔๕ อริยมัคคังจ วโร ภิกขเว ธัมมัสส เทสิสฺสามิ อนริยมัคคังจ, ตํ
 สุนนาค สารุกํ มนสิโกโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต
 ภิกขุ ภควโต บัณฑิตโสสุ. ภควา เขตทโว “กตโม จ ภิกขเว อนริโย
 มัคโค? มิจฺฉาทิฏฺฐิ ะเปฯ มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว อนริโย
 มัคโค. กตโม จ ภิกขเว อริโย มัคโค? สัมมาทิฏฺฐิ ะเปฯ
 สัมมาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว อริโย มัคโคติ.

๑๔๖ กัณ्हิมัคคังจ วโร ภิกขเว ธัมมัสส เทสิสฺสามิ สุกกมัคคังจ,
 ตํ สุนนาค สารุกํ มนสิโกโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต
 ภิกขุ ภควโต บัณฑิตโสสุ. ภควา เขตทโว “กตโม จ ภิกขเว
 กัณ्हิมัคโค? มิจฺฉาทิฏฺฐิ ะเปฯ มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว
 กัณ्हิมัคโค. กตโม จ ภิกขเว สุกโก มัคโค? สัมมาทิฏฺฐิ ะเปฯ
 สัมมาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว สุกโก มัคโคติ.

๑๔๗ สัทธัมมังจ วโร ภิกขเว เทสิสฺสามิ อสัทธัมมังจ, ตํ สุนนาค
 สารุกํ มนสิโกโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ
 ภควโต บัณฑิตโสสุ. ภควา เขตทโว “กตโม จ ภิกขเว อสัทธัมโม?
 มิจฺฉาทิฏฺฐิ ะเปฯ มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ ภิกขเว อสัทธัมโม. กตโมจ
 ภิกขเว สัทธัมโม? สัมมาทิฏฺฐิ ะเปฯ สัมมาวิมุตฺติ; อयं วุจฺเจติ
 ภิกขเว สัทธัมโมติ.

๑๔๘ ตปฺปวิสธัมมังจ วโร ภิกขเว เทสิสฺสามิ อตปฺปวิสธัมมังจ,

ตํ สุนนทํ สาธุกํ มนสิกะโรธ, ภาสิสฺสํสามีติ. “เอวํ ภันเตเต โข เต ภิกขุ ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อลัมป์ปิสฺสํโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อลัมป์ปิสฺสํโม. กตโม จ ภิกขเว ลัมป์ปิสฺสํโม? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว สัมมาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว ลัมป์ปิสฺสํโมติ.

๑๔๘ อุมฺปาเทตฺถัพฺพัง วโ ภิกขเว อัมมํ เทลิสฺสํสามิ น อุมฺปาเทตฺถัพฺพัง, ตํ สุนนทํ สาธุกํ มนสิกะโรธ, ภาสิสฺสํสามีติ. “เอวํ ภันเตเต โข เต ภิกขุ ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว น อุมฺปาเทตฺถัพฺโพ อัมมโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว มิจฺฉาวิมุตฺติ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว น อุมฺปาเทตฺถัพฺโพ อัมมโม. กตโม จ ภิกขเว อุมฺปาเทตฺถัพฺโพ อัมมโม? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว สัมมาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อุมฺปาเทตฺถัพฺโพ อัมมโมติ.

๑๕๐ อาเสวิตฺถัพฺพัง วโ ภิกขเว อัมมํ เทลิสฺสํสามิ น อาเสวิตฺถัพฺพัง, ตํ สุนนทํ สาธุกํ มนสิกะโรธ, ภาสิสฺสํสามีติ. “เอวํ ภันเตเต โข เต ภิกขุ ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว น อาเสวิตฺถัพฺโพ อัมมโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว มิจฺฉาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว น อาเสวิตฺถัพฺโพ อัมมโม. กตโม จ ภิกขเว อาเสวิตฺถัพฺโพ อัมมโม? สัมมาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว สัมมาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว อาเสวิตฺถัพฺโพ อัมมโมติ.

๑๕๑ ภาเวตฺถัพฺพัง วโ ภิกขเว อัมมํ เทลิสฺสํสามิ น ภาเวตฺถัพฺพัง, ตํ สุนนทํ สาธุกํ มนสิกะโรธ, ภาสิสฺสํสามีติ. “เอวํ ภันเตเต โข เต ภิกขุ ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว น ภาเวตฺถัพฺโพ อัมมโม? มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ ะเปยฺว มิจฺฉาวิมุตฺติ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว น ภาเวตฺถัพฺโพ อัมมโม. กตโม จ ภิกขเว ภาเวตฺถัพฺโพ?

สัมมาทิฏฐิ จ เปฯ สัมมาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภาเวตฺถ์ไพ ธัมโมติ.

๑๕๒ เหตุภาตัพพะตัง วา ภิกฺขเว ธัมมํ เทสิสฺสามิ น เหตุภาตัพพะตัง,
 ตํ สุนาถ สาธุกํ มนสิกาโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต
 ภิกฺขุ ภควโต ปัจจัสสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกฺขเว น
 เหตุภาตัพพะตัง ธัมโม? มิจฺฉาทิฏฐิ จ เปฯ มิจฺฉาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว น เหตุภาตัพพะตัง ธัมโม. กตโม จ ภิกฺขเว เหตุภาตัพพะตัง
 ธัมโม? สัมมาทิฏฐิ จ เปฯ สัมมาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 เหตุภาตัพพะตัง ธัมโมติ.”

๑๕๓ อนุตฺตริตัพพะตัง วา ภิกฺขเว ธัมมํ เทสิสฺสามิ น อนุตฺตริตัพพะตัง,
 ตํ สุนาถ สาธุกํ มนสิกาโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต
 ภิกฺขุ ภควโต ปัจจัสสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกฺขเว
 น อนุตฺตริตัพพะตัง ธัมโม? มิจฺฉาทิฏฐิ จ เปฯ มิจฺฉาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว น อนุตฺตริตัพพะตัง ธัมโม. กตโม จ ภิกฺขเว อนุตฺตริตัพพะตัง
 ธัมโม? สัมมาทิฏฐิ จ เปฯ สัมมาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อนุตฺตริตัพพะตัง ธัมโมติ.

๑๕๔ สัจฉิกาตัพพะตัง วา ภิกฺขเว ธัมมํ เทสิสฺสามิ น สัจฉิกา-
 ตัพพะตัง, ตํ สุนาถ สาธุกํ มนสิกาโร, ภาสิสฺสามิติ. “เอวํ ภันเตติ
 โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปัจจัสสโลสุ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ
 ภิกฺขเว น สัจฉิกาตัพพะตัง ธัมโม? มิจฺฉาทิฏฐิ จ เปฯ มิจฺฉาวิมุตติ; อญ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว น สัจฉิกาตัพพะตัง ธัมโม. กตโม จ ภิกฺขเว สัจฉิ-
 กาตัพพะตัง ธัมโม? สัมมาทิฏฐิ จ เปฯ สัมมาวิมุตติ; อญ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว สัจฉิกาตัพพะตัง ธัมโมติ.

อริยมัคคาวักโค ปัจจโม.

ตติยบัตถนสาสโก ตติโย.

จตตถบถณาสโก.

๑๕๕ ทสฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล น เสวิตัพพะ.
 กตเมหิ ทสฺหิ? มัจฉาทิฏฺฐิจโก โหติ, มัจฉาสังกัปปิโก โหติ, มัจฉาวาโจ
 โหติ, มัจฉากัมมันโต โหติ, มัจฉาอาชีโว โหติ, มัจฉาวายาโม โหติ,
 มัจฉาสติ โหติ, มัจฉาสมาธิ โหติ, มัจฉาภาณิ โหติ, มัจฉาวิมุตติ
 โหติ; อิมเอหิ โข ภิกขเว ทสฺหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล
 น เสวิตัพพะ. ทสฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล เสวิตัพพะ.
 กตเมหิ ทสฺหิ? สัมมาทิฏฺฐิจโก โหติ, สัมมาสังกัปปิโก โหติ, สัมมาวาโจ
 โหติ, สัมมากัมมันโต โหติ, สัมมาอาชีโว โหติ, สัมมาวาयाโม โหติ,
 สัมมาสติ โหติ, สัมมาสมาธิ โหติ, สัมมาภาณิ โหติ, สัมมาวิมุตติ
 โหติ; อิมเอหิ โข ภิกขเว ทสฺหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล
 เสวิตัพพะ. (ฉุตฺตตริยัทธิสมสตาทีสุตฺตํ เปยฺยาลวเสน คณิตัพพะ)
 ทสฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล น ภชิตัพพะ ...
 ภชิตัพพะ ... น ปยฺยปาสิตัพพะ ... ปยฺยปาสิตัพพะ ... น ปุชฺชโ
 โหติ ... ปุชฺชโ โหติ ... น ปาสโส โหติ ... ปาสโส โหติ ... อคารโว
 โหติ ... สคารโว โหติ อปฺปติฏฺฐโ โหติ ... สปปติฏฺฐโ โหติ ... น
 อาราสโก โหติ ... อาราสโก โหติ ... น วิสุชฺฌนติ วิสุชฺฌนติ ... มานํ
 นาสโกติ มานํ อสโกติ ... บัลลวายน น วัฑฒนติ ... บัลลวายน วัฑฒนติ ...
 พหุํ อปฺปญฺญํ ปสวติ ... พหุํ ปฺปญฺญํ ปสวติ. กตเมหิ ทสฺหิ?
 สัมมาทิฏฺฐิจโก โหติ, สัมมาสังกัปปิโก โหติ, สัมมาวาโจ โหติ
 สัมมากัมมันโต โหติ, สัมมาอาชีโว โหติ, สัมมาวาयाโม โหติ, สัมมาสติ,
 โหติ, สัมมาสมาธิ โหติ, สัมมาภาณิ โหติ, สัมมาวิมุตติ โหติ; อิมเอหิ โข
 ภิกขเว ทสฺหิ อัมเมหิ สมันนาคโต ปุคฺคโล พหุํ ปฺปญฺญํ ปสวตฺติ.
 ปุคฺคลวคฺคโค ปจโม.

๑๖๐๗ เตน ไช ปณ สมนเณ ชาณฺสโสณิ พฺรหฺมโน ตทฺหโปสเถ
 สลันหาโต นวํ ไชยุคํ นิวัตฺโต อลฺลกุสฺมุจฺจํ อาทาย ภควโต
 อวิทุเร เอกมฺนัตํ จิตฺโต โหติ. อทฺทสา ไช ภควา ชาณฺสโสณิ
 พฺรหฺมณํ ตทฺหโปสเถ สลันหาตํ นวํ ไชยุคํ นิวัตฺตํ อลฺลกุสฺมุจฺจํ
 อาทาย เอกมฺนัตํ จิตฺตํ ทิสฺวาน ชาณฺสโสณิ พฺรหฺมณํ เขตฺทโวจ “กํ น
 ตวํ พฺรหฺมณ ตทฺหโปสเถ สลันหาโต นวํ ไชยุคํ นิวัตฺโต
 อลฺลกุสฺมุจฺจํ อาทาย เอกมฺนัตํ จิตฺโต. กํ น ไช อชฺช พฺรหฺมณ
 กุสฺสึสาติ ? บัจฺโจโรหณิ โภ โคตม อชฺช พฺรหฺมณกุสฺสึสาติ.
 ยถากถํ ปณ พฺรหฺมณ พฺรหฺมณานํ บัจฺโจโรหณิ โหตีติ ? อธ โภ
 โคตม พฺรหฺมณา ตทฺหโปสเถ สลันหาตา นวํ ไชยุคํ นิวัตฺตา อลฺลเณ
 โคมเณน ปจฺวํ โอบุญฺชิตฺวา หวิเตหิ กุเสหิ บัตฺตโรตีวํ อันตฺรา จ
 เวลฺล อันตฺรา จ อคฺขิยาการํ เสยฺยํ กปฺเปเนตี. เต ตํ รัตตีํ ติกฺขชัตตุ
 บัจฺจฺจฺจาเย บัณฺชลิกา อคฺคิ นมัสฺสันตี “บัจฺโจโรหาม ภวนฺตี
 บัจฺโจโรหาม ภวนฺตฺนตี. ปุเทเตน จ ลปฺบํเตเตน นวนฺเตน อคฺคิ
 สันตปฺเปเนตี. ตสฺสา จ รัตติยา อจฺเจเนน ปณฺเตน ชาทเนเนน โภชนเนเนน
 พฺรหฺมเณ สันตปฺเปเนตี. เหวํ ไช โภ โคตม พฺรหฺมณานํ
 บัจฺโจโรหณิ โหตีติ. อลฺลเณ ไช พฺรหฺมณานํ บัจฺโจโรหณิ โหติ
 อลฺลเณ จ ปณ อวิยัสฺส วินเย บัจฺโจโรหณิ โหตีติ. ยถากถํ
 ปณ โภ โคตม อวิยัสฺส วินเย บัจฺโจโรหณิ โหติ. สาธุ วต เม
 ภวํ โคตโม ตถา อมฺมํ เทเสตุ, ยถา อวิยัสฺส วินเย บัจฺโจโรหณิ
 โหตีติ. เตเนหิ พฺรหฺมณ สฺสนาหิ สาธุกํ มนฺตฺกโรหิ ภาสิตฺตํมตี.
 “เอวํ โภติ ไช ชาณฺสโสณิ พฺรหฺมโน ภควโต บัจฺจัสฺสโสณิ. ภควา
 เขตฺทโวจ “อธ พฺรหฺมณ อวิยสาโก อิติ ปฏฺฐิตฺวํจิกฺขติ
 “ปาดนาติปาดตฺสํ ไช ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐิเจว อมฺเม

อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน ปาณาติปาต ปชหติ,
 ปาณาติปาตา บัจฺโจโรหติ. อทินฺนาทานัสส โข ปาปโก วิปาโก
 ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน อทินฺนาทาน
 ปชหติ, อทินฺนาทานา บัจฺโจโรหติ. กาเมสุ มิจฺฉาจารัสส โข
 ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ
 ปฏิสัมชายน กาเมสุ มิจฺฉาจาร ปชหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจара บัจฺโจโรหติ,
 มุสาวาทัสส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ,
 โส อิติ ปฏิสัมชายน มุสาวาท ปชหติ, มุสาวาทา บัจฺโจโรหติ,
 บิสุณาย วาจาย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปราย
 ณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน บิสุณาง ปชหติ, บิสุณาย วาจาย
 บัจฺโจโรหติ. มรฺุสสา วาจาย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม
 อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน มรฺุสวาท ปชหติ, มรฺุสสา
 วาจาย บัจฺโจโรหติ. สัมผัสฺสปลาสัสส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว
 ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน สัมผัสฺสปลาส ปชหติ,
 สัมผัสฺสปลา ปชหติ. อภิขณาย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจजेว
 ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน อภิขณ ปชหติ,
 อภิขณาย บัจฺโจโรหติ. พยาปาทัสส โข ปาปโก วิปาโก
 ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน พยาปาท
 ปชหติ, พยาปาตา บัจฺโจโรหติ. มิจฺฉาทิฏฺฐิยา โข ปาปโก วิปาโก
 ทิฏฺฐเจजेว ธัมเม อภิสัมปรายณ์จาทิ, โส อิติ ปฏิสัมชายน มิจฺฉาทิฏฺฐิ
 ปชหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิยา บัจฺโจโรหติ. เหว โข พหฺมาหิมน อวิยัสส วิมเย
 บัจฺโจโรหณิ โสติติ. อลฺลวตา โภ โคตม พหฺมาหิมนาน บัจฺโจโรหณิ
 โหติ, อลฺลวตา จปน อวิยัสส วิมเย บัจฺโจโรหณิ โหติ. อิมิสฺสา
 จ โภ โคตม อวิยัสส วิมเย บัจฺโจโรหณิยา พหฺมาหิมนาน

บัจโจโรหณี กัลล นาคชตฺติ โสทิสฺส อภิกกมฺมิตฺ โก โคตม ว เปฯ
อุปาสกํ มํ ภวฺ โคตโม ชาเวตุ อชฺชตฺตคฺเค ปาณเปตฺตํ สวณฺคตฺตนิติ.

๑๖๘ อริยมํ โว ภิกขเว บัจโจโรหณี เทสิสฺสาลมฺ, ตํ สุนฺดา
ลาธุกํ มนตฺติโกโรภาสิสฺสาลมฺติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ
ภควาโต บัจโจสฺสโสสุ. ภควา เอตทโวฯ “กตมา ฯ ภิกขเว อริยา
บัจโจโรหณี ? อิทฺ ภิกขเว อริยสวโก อิติ ปฏฺฐิสฺสจิกขตฺติ “ปาณา-
ติปาตตฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ,
โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย ปาณาติปาตํ ปชฺหติ, ปาณาติปาตา บัจโจโรหติ.
อทินฺนาทานตฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม
อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย อทินฺนาทานํ ปชฺหติ,
อทินฺนาทานา บัจโจโรหติ. กาเมสุ มิจฺฉาจารตฺส โข ปาปโก วิปาโก
ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย กาเมสุ
มิจฺฉาจารํ ปชฺหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา บัจโจโรหติ. มุสฺสาวาทตฺส
โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ
ปฏฺฐิสฺสชาเย มุสฺสาวาทํ ปชฺหติ, มุสฺสาวาทา บัจโจโรหติ. บัฏฺฐณาย
วาชาย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ
ปฏฺฐิสฺสชาเย บัฏฺฐณางํ ปชฺหติ, บัฏฺฐณาย วาชาย บัจโจโรหติ.
มรฺตฺตสว วาชาย โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปราย-
ญฺจชาติ, โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย มรฺตฺตสวํ ปชฺหติ, มรฺตฺตสว วาชาย
บัจโจโรหติ. สัมมณฺณปฺปลาบตฺส โข ปาปโก วิปาโก ทิฏฺฐเจเวว
ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย สัมมณฺณปฺปลาบํ
ปชฺหติ, สัมมณฺณปฺปลาบา บัจโจโรหติ. อภิชฺฌณาย โข ปาปโก วิปาโก
ทิฏฺฐเจเวว ธมฺเม อภิสฺสมํปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏฺฐิสฺสชาเย อภิชฺฌ

ปชตฺติ, อภิขณฺณาย บัจฺโจโรหติ. พยาปาทสฺส โข ปาปโก วิปาโก
 ติฏฺฐเจะว ธมฺเม อภิสัมปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏิสํขาย พยาปาท
 ปชตฺติ, พยาปาทา บัจฺโจโรหติ. มิจฺฉาทิฏฺฐิจฺฉา โข ปาปโก
 วิปาโก ติฏฺฐเจะว ธมฺเม อภิสัมปรายญฺจชาติ, โส อิติ ปฏิสํขาย
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจฺฉ ปชตฺติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจฺฉา บัจฺโจโรหติ; อโย วุจฺจติ
 ภิกฺขเว อริยา บัจฺโจโรหณตี.

๑๖๘ อถ โข สคารโว พหฺรหฺมโน, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตฺวา ภควตา ลทฺธิ สัมโมทิ; สัมโมทนียํ กถํ สาราณียํ
 วิตฺสาเรตฺวา เอกมฺนัตํ นิสฺสํ; เอกมฺนัตํ นิสฺสํโน โข สคารโว พหฺรหฺมโน
 ภควันตํ เอตทวโจ "กํ นุ โข โภ โคตม โอริมํ ตีรํ, กํ ปาริมํ
 ตีรํนตี? ปาณาติปาโต โข พหฺรหฺมณ โอริมํ ตีรํ, ปาณาติปาตา
 เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. อทินฺนาทานํ โอริมํ ตีรํ, อทินฺนาทานา
 เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. กาเมสุ มิจฺฉาจาโร โอริมํ ตีรํ,
 กาเมสุ มิจฺฉาจาโร เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. มุสฺสวาโท โอริมํ ตีรํ,
 มุสฺสวาทา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. บิสฺสุณา วาจา โอริมํ ตีรํ, บิสฺสุณาย
 วาจาย เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. เสรฺสวาจา โอริมํ ตีรํ, เสรฺสวาทาย เวรมณี
 ปาริมํ ตีรํ. สัมผัปปฺปลาโป โอริมํ ตีรํ, สัมผัปปฺปลาปา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ.
 อภิขณฺณ โอริมํ ตีรํ, อนภิขณฺณา ปาริมํ ตีรํ. พยาปาโท โอริมํ ตีรํ,
 อพยาปาโท ปาริมํ ตีรํ. มิจฺฉาทิฏฺฐิจฺฉ โอริมํ ตีรํ, สัมมาทิฏฺฐิจฺฉ ปาริมํ
 ตีรํ; อิทํ โข พหฺรหฺมณ โอริมํ ตีรํ, อิทํ ปาริมํ ตีรํนตี.

อปัปฺกา เต มนุสฺสเสสุ	เย ชนา ปารคามิโน,
อถายํ อิตรา ปชา	ตีรเมวานุสฺสวติ.
เย จ โข สัมมทกฺขาเต	ธมฺเม ธมฺมานุวัตฺติโน,
เต ชนา ปารเมสฺสํนตี	มัจฺจุญฺเอยํ สุกุตฺตติ.

กณ्हํ ธมฺมํ วิปฺปํหาเย	สํกํ ภาเวถ มณฺฑิตฺโต,
โสภา อโนกมาคัมม	วิเวเก ยํตํ ทูมํ.
ตตฺตารามิณฺณเจยฺย	หิตฺวา กาเม อภิณฺจโน,
ปฺริยทเพยฺย อตฺตํ	จิตฺตเกสฺส มณฺฑิตฺโต.
เยสํ สัมมํ โทณฺยํ เกลสุ	สम्मํมา จิตฺตํ สภาวิตํ,
อาทานปฏฺฐิสสคฺคโค	อนุปาหาเย เย รตา,
ชีณาสวา ชุตฺตมณฺฑิตฺโต	เต โลเก ปรีณิพฺพตฺตาติ.

๑๗๐ โอริมณฺจํ ไว ภิกฺขเว ตีรํ เทสิสฺสามิ ปาริมาณฺจํ ตีรํ, ตํ สณฺนาถ
 ๒ เปฯ กตมณฺจํ ภิกฺขเว โอริมํ ตีรํ, กตมณฺจํ ปาริมํ ตีรํ ?
 ปาณาติปาโต โห ภิกฺขเว โอริมํ ตีรํ, ปาณาติปาตา เวรมณี ปาริมํ
 ตีรํ. อทินฺนาทานํ โอริมํ ตีรํ, อทินฺนาทานา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ.
 กาเมสุ มิจฺฉาจาโร โอริมํ ตีรํ, กาเมสุ มิจฺฉาจาวา เวรมณี ปาริมํ
 ตีรํ. มุสสาวาโท โอริมํ ตีรํ, มุสสาวาทา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. บัสนฺนาวาจา
 โอริมํ ตีรํ, บัสนฺนาวาจ วาจา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. ฆรฺสวาจา
 โอริมํ ตีรํ, ฆรฺสวาจ วาจา เวรมณี ปาริมํ ตีรํ. สัมมณฺเษปฺปลาโป
 โอริมํ ตีรํ, สัมมณฺเษปฺปลาป เวรมณี ปาริมํ ตีรํ, อภิษณฺมา โอริมํ
 ตีรํ, อนภิษณฺมา ปาริมํ ตีรํ. ทฺยํปาโท โอริมํ ตีรํ, ทฺยํปาโท
 ปาริมํ ตีรํ. มิจฺฉาทกฺขจํ โอริมํ ตีรํ, สัมมาทกฺขจํ ปาริมํ ตีรํ, อิทํ
 โห ภิกฺขเว โอริมํ ตีรํ, อิทํ ปาริมํ ตีรณฺติ.

อํปฺปกา เต มนุสฺสเสสุ	เย ชนา ปารคามิโน,
อถาญํ อิตฺวา ปาชา	ตีรเมวานุทฺตาติ.
เย จ โห สัมมํทกฺกชาเต	ธมฺเม ธมฺมานุวัตติโน,
เต ชนา ปารเมสฺสสันติ	มิจฺจุเจยฺย สทฺตตฺตริ.
กณ्हํ ธมฺมํ วิปฺปํหาเย	สํกํ ภาเวถ มณฺฑิตฺโต,

โอคา อโนกมาคัมม
 ตัตถารากิทธิมัจเจยย
 ปริโยทเพยย อตฺตทาน
 เยล สัมโพธิยังเคล
 อนาทานปฏิณิสสัคเค
 ชินาสวา ชุตินันโต

วิเวเก ยตฺถ ทูรมิ.
 ทิตฺวา กามะ อภิณฺจโน,
 จิตฺตเกสเสหิ บัณฺฑิตโต.
 สัมมา จิตฺตํ สุภาวิตํ,
 อนุปาทาย เย รตา,
 เต โลเก ปรีนิตฺพตฺตาติ.

๑๗๑ อธัมโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺัพพะโพ อนัตฺโต จ, ธัมโม จ
 เวทิตฺัพพะโพ อตฺโต จ, อธัมมัลภจ วิทิตฺวา อนัตฺตัลภจ ธัมมัลภจ
 วิทิตฺวา อตฺตัลภจ ยถา ธัมโม ยถา อตฺโต, ตถา ปฏิบัตฺติชิตฺัพพะ.

กตโม จ ภิกฺขเว อธัมโม จ อนัตฺโต จ? ปาณาติปาโต
 อทินฺนาทานํ กามะสุ มิจฺฉาจารา มุสฺสาวาโท บิสฺสุณา วาจา มรฺสา วาจา
 สัมมัตฺถปฺปลาโป อภิรัชฺณา พยาปาโท มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว
 อธัมโม จ อนัตฺโต จ. กตโม จ ภิกฺขเว ธัมโม จ อตฺโต จ?
 ปาณาติปาตา เวรมณี อทินฺนาทานา เวรมณี กามะสุ มิจฺฉาจารา
 เวรมณี มุสฺสาวาทา เวรมณี บิสฺสุณาย วาจาย เวรมณี มรฺสา
 วาจาย เวรมณี สัมมัตฺถปฺปลาปา เวรมณี อภิรัชฺณา พยาปาโท
 สัมมาทิฏฺฐิจิ อญฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว ธัมโม จ อตฺโต จ. อธัมโม จ
 ภิกฺขเว เวทิตฺัพพะโพ อนัตฺโต จ, ธัมโม จ เวทิตฺัพพะโพ อตฺโต จ
 อธัมมัลภจ วิทิตฺวา อนัตฺตัลภจ ธัมมัลภจ วิทิตฺวา อตฺตัลภจ ยถา
 ธัมโม ยถา อตฺโต, ตถา ปฏิบัตฺติชิตฺัพพัตติ. อิติ ยนฺตํ วุตฺตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจฺจํ วุตฺตนฺติ.

๑๗๒ อธัมโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺัพพะโพ ธัมโม จ, อนัตฺโต จ
 เวทิตฺัพพะโพ อตฺโต จ, อธัมมัลภจ วิทิตฺวา ธัมมัลภจ อนัตฺตัลภจ
 วิทิตฺวา อตฺตัลภจ ยถา ธัมโม ยถา อตฺโต, ตถา ปฏิบัตฺติชิตฺัพพัตติ

อิทมโว ภควา อิถ วัตถาเน สกโต อญฺญาสาธนา วิหารํ ปาวิสี.
 อโช เตสํ ภิกฺขุณฺโณ อจิริยักกนัตถัสส ภควโต เอตทโหสี “อิถ โช
 โน อวฺโส ภควา สํชิตฺเตน อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสฺสวา วิตฺถาเรน อัตถํ
 อวิภชิตฺวา อญฺญาสาธนา วิหารํ ปวฺวิฏฺโง “อธมฺโม จ ภิกฺขเว
 เวทิตัพโพ ธมฺโม จ, อนัตตํ โจ จ เวทิตัพโพ อัตตํ โจ, อธมฺมํ วจ
 วิทิตฺวา ธมฺมํ วจ อนัตตํ วจ วิทิตฺวา อัตตํ วจ ยถา ธมฺโม ยถา
 อัตตํ โจ, ตถา ปฏฺวิขชิตัพพนํติ. โท นฺโช อิมัสส ภควตา สํชิตฺเตน
 อุกฺกเทสัสส อุกฺกทิสฺสัสส วิตฺถาเรน อัตถํ อวิภชิตฺถัสส วิตฺถาเรน อัตถํ
 วิภเชยฺยาติ. อโช เตสํ ภิกฺขุณฺโณ เอตทโหสี “อโย โช อายัสฺมา
 มหาภจฺจาโน สัตถฺเจว สวณฺณนิโต สัมภาวโต จ วิมฺบฏเน สหฺมจฺจารีเน
 ปโหติ อายัสฺมา มหาภจฺจาโน อิมัสส ภควตา สํชิตฺเตน อุกฺกเทสัสส
 อุกฺกทิสฺสัสส วิตฺถาเรน อัตถํ อวิภชิตฺถัสส วิตฺถาเรน อัตถํ วิภชิตฺ.
 ยันฺนุน มโย, เยนายัสฺมา มหาภจฺจาโน, เตนุปลงฺกเมยฺยาม;
 อุปฺปลงฺกมิตฺวา อายัสฺมันตํ มหาภจฺจานํ เอตมัตถํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา
 โน อายัสฺมา มหาภจฺจาโน ใยากวิสฺสติ, ตถา นํ ธาเรสฺสามาติ. อโ
 ช เต ภิกฺขุ เยนายัสฺมา มหาภจฺจาโน, เตนุปลงฺกมิตฺถุ; อุปฺปลงฺกมิตฺวา
 อายัสฺมา มหาภจฺจาเนน สักกํ สัมโมทิตฺถุ; สัมโมทนีเย กถํ
 สาราณียํ วิตฺถาเรตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺถุ; เอกมณฺตํ นิสินฺนา โช เต
 ภิกฺขุ อายัสฺมันตํ มหาภจฺจานํ เอตทโวจฺ “อิถ โช โน อวฺโส
 ภจฺจาน ภควา สํชิตฺเตน อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสฺสวา วิตฺถาเรน อัตถํ
 อวิภชิตฺวา อญฺญาสาธนา วิหารํ ปวฺวิฏฺโง “อธมฺโม จ ภิกฺขเว
 เวทิตัพโพ ธมฺโม จ, อนัตตํ โจ จ เวทิตัพโพ อัตตํ โจ, อธมฺมํ วจ
 วิทิตฺวา ธมฺมํ วจ อนัตตํ วจ วิทิตฺวา อัตตํ วจ
 ยถา ธมฺโม ยถา อัตตํ โจ, ตถา ปฏฺวิขชิตัพพนํติ. เตสํ โน

ขาวุโส อัมหากัง อจิรบัคกัณตัสส ภควโต เอตทโหสิ "อิทัง โข โน
 ขาวุโส ภควา สัชชัตเตน อุตฺตเรสฺส อุตฺตริยสฺส วิตถาเรน อตฺตัง
 อวิภิชิตฺวา อญฺ्ञายาสนา วิหารํ ปวิฏฺฐโง "อธัมโม จ ภิกฺขเว
 เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตตโก จ เวทิตัพโพ อตฺตโก จ, อธัมมโน
 จ วิทิตฺวา ธัมมโนจ อนัตตโนจ วิทิตฺวา อตฺตโนจ ยถา
 ธัมโม ยถา อตฺตโก, ตถา ปฏิปชฺชิตัพพัตติ. โก นุ โข อัมมัสส
 ภควตา สัชชัตเตน อุตฺตเรสฺส อุตฺตริยสฺส วิตถาเรน อตฺตัง อวิภัตตัสส
 วิตถาเรน อตฺตัง วิภะชียาติ. เตสํ โน ขาวุโส อัมหากัง เอตทโหสิ
 "อโย โข อายัสฺมา มหาภักฺขาโน สัตตฺตเจว สัวณฺณโต สัมภาวโต จ
 วิปลฺลนํ สัพพทฺมจารีนํ, ปโหติ อายัสฺมา มหาภักฺขาโน อัมมัสส
 ภควตา สัชชัตเตน อุตฺตเรสฺส อุตฺตริยสฺส วิตถาเรน อตฺตัง อวิภัตตัสส
 วิตถาเรน อตฺตัง วิภิชิตฺวา. ยันฺนุน มโย, เยนายัสฺมา มหาภักฺขาโน,
 เตนุปฺปลงกเมยฺยยาม; อุปฺปลงกมิตฺวา อายัสฺมึนตํ มหาภักฺขานํ เขตมตฺตัง
 ปุชฺฌเณยฺยาม. ยถา โน อายัสฺมา มหาภักฺขาโน พฺยัคกระสฺสติ, ตถา
 นํ ธาเรตฺถาสมาติ, วิชตยาธัสฺมา มหาภักฺขาโนติ. เสยฺยถาปิ
 ขาวุโส ปุริโส สารัตถโก สารคเวสฺส สารปริเยสนํ จรมาโน มหโต
 รุกฺขสฺส ติฏฺฐจโต สารวโต อติกกัมเมว มุลํ อติกกัมม ชนฺธํ สาขา-
 ปลาสเส สารํ ปริเยสิตัพพํ มัลลฺลเณยฺย; เหวํ สัมปทมิทํ. อายัสฺมึนตานิ
 สัตตฺตวิ สัมมชฺชเฑ ตํ ภควันตํ อตฺตริยสฺส อเมหิ เขตมตฺตัง ปฏิปฺพุชฺชิตัพพํ
 มัลลฺลเณ. โส हि ขาวุโส ภควา ชานํ ชานาติ บัลลํ บัลลติ จักฺขุโต
 ญาณุโต ธัมมกุโต พหฺมกุโต วัตตา ปวัตตา อตฺตัสส นินฺเนตา
 อมตฺตัสส ทาตา ธัมมสาลํ ตถาคโต. โสเจว ปเนตฺตัสส กาโล อโหสิ,
 ยํ ตเมหิ ภควันตํเยว อุปฺปลงกมิตฺวา เขตมตฺตัง ปุชฺฌเณยฺยาถ. ยถา
 โน ภควา พฺยัคกระยฺย, ตถา นํ ธาเรยฺยาถาติ. อตฺถาขาวุโส กัจจาน

ภควา ชานํ ชานาติ บัลลํ บัลลติ จักขุญโต ฌานญโต ธัมมญโต
 พหุญญโต วัตตา ปวัตตา อตฺถัสส นิมนฺเตา มมตัสส ทาตา
 ธัมมสํมา ตดาตโต. โสเจว ปเนตัสส กาโต อโหสิ, ยํ มยํ ภควันตํเยว
 อุปลังกมิตฺวา เอตมตฺถํ ปุจฺเจยฺยาม. ยถา โน ภควา ทียากเรยฺย,
 ตถา นํ ฐาเวยฺยาม. อปฺปายัสสํมา มหาภักขาโน สัตถุเจว
 สํวณฺณโต สัมภาวโต จ วิปฺลฺยุณํ สหฺพหฺมจาวินํ, ปโหติ ฌายัสสํมา
 มหาภักขาโน อิมัสส ภควตา สขิตฺเตน อุกฺกเทสฺส อุกฺกทฺธิจฺจัสส
 วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกตฺตัสส วิตฺถาเรน อตฺถํ วิกขิตฺ, วิกชตฺถายัสสํมา
 มหาภักขาโน อคฺคกตฺวาติ. เตนหาอุโส สุนาถ สาสฺกํ มนสิกาโรถ,
 ภาสิตฺตํมิตฺติ. “เอวมาอุโสติ โข เต ภิกฺขุ ฌายัสสํมาโต มหาภักขานัสส
 บัจจัสสโลลฺ. ฌายัสสํมา มหาภักขาโน เอตทโวจ “ยํ โข โน ฮาอุโส
 ภควา สขิตฺเตน อุกฺกเทสฺ อุกฺกทิสฺสํมา วิตฺถาเรน อตฺถํ อวิกขิตฺวา
 อุกฺกจาสาสนา วิหารํ ปวิฏฺโง “อธัมโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺถํโพ
 ธัมโม จ, อนตฺโถ จ เวทิตฺถํโพ อตฺโถ จ, อธัมมํบํจ วิทิตฺวา
 ธัมมํบํจ อนตฺถํบํจ วิทิตฺวา อตฺถํบํจ ยถา ธัมโม ยถา
 อตฺโถ, ตถา ปฏฺวิขขิตฺถํมิตฺติ. กตโม จาอุโส อธัมโม, กตโม จ
 ธัมโม, กตโม จ อนตฺโถ, กตโม จ อตฺโถ? ปาณาติปาโต ฮาอุโส
 อธัมโม, ปาณาติปาตา เวรมณํ ธัมโม, เย จ ปาณาติปาตบัจจยา
 อเนเก ปาปกกา อกฺกลา ธัมมา สัมภวณฺติ; อยํ อนตฺโถ. ปาณา-
 ติปาตา เวรมณํบัจจยา จ อเนเก กฺกลา ธัมมา ภาวนาปาริปุริ
 คจฺฉณฺติ, อยํ อตฺโถ. อทินฺนาทานํ ฮาอุโส อธัมโม, อทินฺนาทานา
 เวรมณํ ธัมโม, เย จ อทินฺนาทานบัจจยา อเนเก ปาปกกา
 อกฺกลา ธัมมา สัมภวณฺติ, อยํ อนตฺโถ. อทินฺนาทานา เวรมณ-
 บัจจยา จ อเนเก กฺกลา ธัมมา ภาวนาปาริปุริ คจฺฉณฺติ,

ขยั อัตถโก. กาเมสุ มิจฺฉาจาโร ขาวุโส อธัมโม, กาเมสุ
 มิจฺฉาจาโร เวรมณี ธัมโม, เย จ กาเมสุ มิจฺฉาจารบัจฺจยา อเนเก
 ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ขยั อนัตถโก. กาเมสุ มิจฺฉาจา-
 ราเวรมณีบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ,
 ขยั อัตถโก. มุสสาวาโท ขาวุโส อธัมโม, มุสสาวาทา เวรมณี ธัมโม,
 เย จ มุสสาวาทบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ,
 ขยั อนัตถโก. มุสสาวาทา เวรมณีบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา
 ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ, ขยั อัตถโก. บิฏฺฐนา วาจา ขาวุโส
 อธัมโม บิฏฺฐนาย วาจา เวรมณี ธัมโม. เย จ บิฏฺฐนา วาจา-
 บัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ขยั อนัตถโก
 บิฏฺฐนาย วาจา เวรมณีบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนา-
 ปาริปุรี คัจฉนฺติ, ขยั อัตถโก, ฆรฺสา วาจา ขาวุโส อธัมโม,
 ฆรฺสายน วาจา เวรมณี ธัมโม, เย จ ฆรฺสวาจาบัจฺจยา อเนเก
 ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ขยั อนัตถโก. ฆรฺสายน วาจา
 เวรมณีบัจฺจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ,
 ขยั อัตถโก. สัมผัสฺสปลาทา ขาวุโส อธัมโม, สัมผัสฺสปลาทา เวรมณี
 ธัมโม, เย จ สัมผัสฺสปลาทบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา
 สัมภวันฺติ, ขยั อนัตถโก. สัมผัสฺสปลาทา เวรมณีบัจฺจยา จ อเนเก
 กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ, ขยั อัตถโก. อภิษณา
 ขาวุโส อธัมโม, อนภิษณา ธัมโม, เย จ อภิษณาบัจฺจยา อเนเก
 ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ขยั อนัตถโก. อนภิษณาบัจฺจยา
 อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉนฺติ, ขยั อัตถโก.
 พฺยาปาโท ขาวุโส อธัมโม, พฺยาปาโท ธัมโม, เย จ
 พฺยาปาทบัจฺจยา อเนเก ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ขยั

อนัตโต. อหยาปาทปัจจยา จ อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี
 คัจฉันติ, ยม อัตโต. มิจฺฉาทิกฺขจि อวฺโส อธฺมโม,
 สัมมาทิกฺขจิ ธัมมโม, เย จ มิจฺฉาทิกฺขจิปัจจยา อเนเก ปาปกา
 อกุสลา ธัมมา สัมภวันฺติ, ยม อนัตโต. สัมมาทิกฺขจิปัจจยา จ
 อเนเก กุสลา ธัมมา ภาวนาปาริปุรี คัจฉันติ, ยม อัตโต. ย
 ไช โน อวฺโส ภควา สัชฺชิตฺเตน อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสฺสวํ วิตฺถาเรน
 อัตถํ อวิภชิตฺวา อญฺญายาสนา วิหารํ ปวิญฺโง “อธฺมโม จ
 ภิกฺขเว เวทิตัพฺโพ ธัมมโม จ, อนัตโต จ เวทิตัพฺโพ อัตโต จ,
 ธธฺมมฺนํ วิทิตฺวา ธมฺมมฺนํ อนัตถมฺนํ วิทิตฺวา อตถมฺนํ
 ยถา ธมฺมโม ยถา อัตโต, ตถา ปฏฺฐิชฺชิตฺถัพฺพันฺติ, อิมัสสํปิ ไช
 อหิ อวฺโส ภควตา สัชฺชิตฺเตน อุกฺกเทสํสํ อุกฺกทิสฺสํ วิตฺถาเรน อัตถํ
 อวิภชิตฺวา เอวํ วิตฺถาเรน อัตถํ อาชานามิ, อากัฆฺมานา จปน
 ตุมฺเห อวฺโส ภควันตํเยว อุลลङ्กมิตฺวา เอตมฺมัตถํ ปุจฺเจยฺยาด.
 ยถา โน ภควา พฺยากรเยยฺย, ตถา น ธาเรยฺยาดติ. “เอวมาวฺโสติ
 ไช เต ภิกฺขุ อายัสฺสโมโต มหากัจจานัสส ภาสิตํ อภินันฺทิตฺวา
 อนโมทิตฺวา อญฺญายาสนา, เยน ภควา, เตนฺตุลลङ्กมิตฺวา
 ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอภมฺนัตถํ นิสฺสํสํ, เอภมฺนัตถํ นิสฺสนา ไช เต
 ภิกฺขุ ภควันตํ เอตทวโจ “ยํ ไช โน ภันเต ภควา สัชฺชิตฺเตน
 อุกฺกเทสํ อุกฺกทิสฺสวํ วิตฺถาเรน อัตถํ อวิภชิตฺวา อญฺญายาสนา วิหารํ
 ปวิญฺโง “อธฺมโม จ ภิกฺขเว เวทิตัพฺโพ ธมฺมโม จ, อนัตโต จ เวทิตัพฺโพ
 อัตโต จ, ธธฺมมฺนํ วิทิตฺวา ธมฺมมฺนํ อนัตถมฺนํ วิทิตฺวา อตถมฺนํ ยถา
 ธมฺมโม ยถา อัตโต, ตถา ปฏฺฐิชฺชิตฺถัพฺพันฺติ. เตสํ โน ภันเต
 ธมฺมํหาณํ อจิรํปภกฺกนฺตัสส ภควโต เอตทโหสิ “อิหํ ไช โน อวฺโส

ภควา สัชชีเตน อุกุเทสั อุกุทิลิตวา วิตถาเรน อัตถิ อวิภิตวา
 อุกุชายาสนา วิหารา ปวิญ्ञาโจ “อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ
 ธัมโม จ, อนัตตโก จ เวทิตัพโพ อัตตโก จ, อธัมมัญจ วิทิตวา
 ธัมมัญจ อนัตตัญจ วิทิตวา อัตตัญจ ยถา ธัมโม ยถา
 อัตตโก, ตถา ปฏิปชชีตัพพันติ, โก นุ โข อิมัสส ภควตา สัชชีเตน
 อุกุเทสัสส อุกุทญัสส วิตถาเรน อัตถิ วิภะเขยยาติ. เตสั โน
 ภันเต อัมหากั เอตทโหสิ “อโย โข อายัสมา มหากัจจान
 สัตถุเจว สัณณิโต สัมภาวิโต จ วิณญู สัพพหิมจาเรณ, ปโตติ
 อายัสมา มหากัจจान อิมัสส ภควตา สัชชีเตน อุกุเทสัสส
 อุกุทญัสส วิตถาเรน อัตถิ อวิภัตตัสส วิตถาเรน อัตถิ วิภิตุ.
 ยันนุ มย เยนายัสมา มหากัจจान, เตนุปลังกเมยยาม; อุปลังกมิตวา
 อายัสมันต มหากัจจาน เอตมัตถิ ปุจเจยยาม. ยถา โน อายัสมา
 มหากัจจान พียากวิสสติ, ตถา นั อารเสสสามาติ. อตโฆ มย
 ภันเต เยนายัสมา มหากัจจान, เตนุปลังกมิมหา; อุปลังกมิตวา
 อายัสมันต มหากัจจาน เอตมัตถิ ปุจจิมิहा. เตสั โน ภันเต
 อายัสมา มหากัจจानเน อิเมหิ อากาเรหิ อิเมหิ ปเทหิ อิเมหิ
 พยัณชนเอหิ อัตตโก สุวิภัตตติ. สาธุ สาธุ ภิกขเว บัณชิโต ภิกขเว
 มหากัจจान มหาบัพโป ภิกขเว มหากัจจान, มั เจมปิ ตุมเหิ
 ภิกขเว อุปลังกมิตวา เอตมัตถิ ปุจเจยยาถ. อหัมปิเจตเ อเวเมว
 พียากเรยัย, ยถาต มหากัจจานเน พียากต, เอโสเจว ตัสส
 อัตตโก, เอวัญจ นั อาระยยาถาติ.

๑๗๓ อธัมโม จ ภิกขเว เวทิตัพโพ ธัมโม จ, อนัตตโก จ
 เวทิตัพโพ อัตตโก จ, อธัมมัญจ วิทิตวา ธัมมัญจ อนัตตัญจ
 วิทิตวา อัตตัญจ ยถา ธัมโม ยถา อัตตโก, ตถา ปฏิปชชีตัพ-

พณฺธิ. กตโม จ ภิกฺขเว อธัมโม, กตโม จ ธัมโม, กตโม จ
อนัตตโก, กตโม จ อตฺตโก ? ปาณาติปาโต ภิกฺขเว อธัมโม,
ปาณาติปาตา เวรมณิ ธัมโม, เย จ ปาณาติปาตบิัจจยา อเนเก
ปาปกา อกฺขลา ธัมมา สัมภวณฺติ, อยฺย อนัตตโก. ปาณาติปาตา
เวรมณิวิัจจยา จ อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุริ คัจฉณฺติ,
อยฺย อตฺตโก. อทินฺนาทานิ ภิกฺขเว อธัมโม, อทินฺนาทานา เวรมณิ
ธัมโม... กาเมสุ มิจฺจาจาโร ภิกฺขเว อธัมโม, กาเมสุ มิจฺจาจารา
เวรมณิ ธัมโม... มุสาวาโท ภิกฺขเว อธัมโม, มุสาวาทา เวรมณิ
ธัมโม... บิสุณา วาจา ภิกฺขเว อธัมโม, บิสุณาย วาจาย เวรมณิ
ธัมโม... เสรสา วาจา ภิกฺขเว อธัมโม, เสรสา ย วาจาย เวรมณิ ธัมโม...
สัมผิปปลาโป ภิกฺขเว อธัมโม, สัมผิปปลาปา เวรมณิ ธัมโม...
อภิชฺฌา ภิกฺขเว อธัมโม, อนภิชฺฌา ธัมโม... พิยาปาโท ภิกฺขเว
อธัมโม, อพิยาปาโท ธัมโม... มิจฺจาทิฏฺฐิ ภิกฺขเว อธัมโม,
สัมมาทิฏฺฐิ ธัมโม, ये จ มิจฺจาทิฏฺฐิวิัจจยา อเนเก ปาปกา
อกฺขลา ธัมมา สัมภวณฺติ, อยฺย อนัตตโก. สัมมาทิฏฺฐิวิัจจยา จ
อเนเก กฺขลา ธัมมา ภาวนาปาริปุริ คัจฉณฺติ, อยฺย อตฺตโก.
อธัมโม จ ภิกฺขเว เวทิตฺถิโธ ธัมโม จ, อนัตตโก จ เวทิตฺถิโธ
อตฺตโก จ, อธัมมณฺจ วิทิตฺวา ธัมมณฺจ อนัตตณฺจ วิทิตฺวา
อตฺตณฺจ ยถา ธัมโม ยถา อตฺตโก, ตถา ปฏิบิชีชิตฺถิพพณฺติ.
อิติ ยนฺติ วุตฺตํ, อิทเมตํ ปฏฺฐิจจ วุตฺตณฺติ.

๑๗๘ ปาณาติปาตปหิ ภิกฺขเว ติวิธํ วทามิ โลกเหตฺถกัมมํ
โทสเหตฺถกัมมํ โมหเหตฺถกัมมํ. อทินฺนาทานปหิ ภิกฺขเว ติวิธํ วทามิ
โลกเหตฺถกัมมํ โทสเหตฺถกัมมํ โมหเหตฺถกัมมํ. กาเมสุ มิจฺจาจารปหิ ภิกฺขเว
ติวิธํ วทามิ โลกเหตฺถกัมมํ โทสเหตฺถกัมมํ โมหเหตฺถกัมมํ. มุสาวาทปหิ

ภิกขเว ตีวัธ วทามิ โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ โมหเหตุกัมมํ.
 บัสนาวาจปที ภิกขเว ตีวัธ วทามิ โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ
 โมหเหตุกัมมํ. ผลฺลวาชปที ภิกขเว ตีวัธ วทามิ โลกเหตุกัมมํ
 โทสเหตุกัมมํ โมหเหตุกัมมํ. สัมณัปปลาปที ภิกขเว ตีวัธ วทามิ
 โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ โมหเหตุกัมมํ. อภิชณฺปที ภิกขเว ตีวัธ
 วทามิ โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ โมหเหตุกัมมํ. พยาปาทปที
 ภิกขเว ตีวัธ วทามิ. โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ โมหเหตุกัมมํ.
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจปที ภิกขเว ตีวัธ วทามิ โลกเหตุกัมมํ โทสเหตุกัมมํ
 โมหเหตุกัมมํ. อิติ โข ภิกขเว โลโก กัมมณิทานลัมภโว โทโส
 กัมมณิทานลัมภโว โมโห กัมมณิทานลัมภโว โลภักขยา กัมมณิทาน-
 ลัมภโย, โทลัภขยา กัมมณิทานลัมภโย, โมหัภขยา กัมมณิทานลัมภโยติ.

๑๗๕ สปริกัถมโน อยํ ภิกขเว ธัมโม นาย ธัมโม อปริกัถมโน.
 กถํวจ ภิกขเว สปริกัถมโน อยํ ธัมโม นาย ธัมโม อปริกัถมโน ?
 ปาณาติปาตีสล ภิกขเว ปาณาติปาตา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 อทินฺนาทายีสล ภิกขเว อทินฺนาทานา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 กาเมสุ มิจฺฉาจารีสล ภิกขเว กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณี ปริกัถมณํ
 โหติ, มุสาวาทีสล ภิกขเว มุสาวาทา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 บัสนาวาจีสล ภิกขเว บัสนาย วาจา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 ผลฺลวาชีสล ภิกขเว ผลฺลวาช วาจา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 สัมณัปปลาบีสล ภิกขเว สัมณัปปลาปา เวรมณี ปริกัถมณํ โหติ,
 อภิชณฺนาลุสส ภิกขเว อภิชณฺนา ปริกัถมณํ โหติ, พยาปณฺณีสล
 ภิกขเว พยาปาโท ปริกัถมณํ โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจีสล ภิกขเว
 สัมมาทิฏฺฐิ ปริกัถมณํ โหติ; เหว โข ภิกขเว ปริกัถมณํ
 โหติ. เหว โข ภิกขเว สปริกัถมโน นาย ธัมโม อปริกัถมโนติ.

๑๗๖ เอกัง สมยํ ภควา ปาวายํ วิหริตฺวา จุณฺทิสฺส กัมมการปุตฺตัสส
 อัมมพวเน. อถ โข จุณฺโท กัมมการปุตฺโต, เยน ภควา เตนุปลังกมิ;
 อุปปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตี นิสิตฺวา. เอกมณฺตี
 นิสินฺนํ โข จุณฺทํ กัมมการปุตฺตํ ภควา เอตทโวจ “กัถัสส โน ตวี
 จุณฺท สโรเจยฺยานิ โรเจสฺสิติ. พหฺมาหิมนนา ภันเต บัจฺจการุณฺကာ
 กมฺมณฺทลฺลกา เสวาลมาลกา อคฺคิปริจวาริกา อุตฺตโกโรหกา สโรเจยฺยานิ
 บัณฺณวาเปณฺติ, เตสํหํ โรเจมิติ. ยถากถํ ปน จุณฺท พหฺมาหิมนนา
 บัจฺจการุณฺကာ กมฺมณฺทลฺลกา เสวาลมาลกา อคฺคิปริจวาริกา อุตฺตโกโรหกา
 สโรเจยฺยานิ บัณฺณวาเปณฺตติ. อถ ภันเต พหฺมาหิมนนา บัจฺจการุณฺကာ
 กมฺมณฺทลฺลกา เสวาลมาลกา อคฺคิปริจวาริกา อุตฺตโกโรหกา, เต สํวเก
 เอวํ สมาทเปณฺติ “เอहि ตวี อัมมโก ปุริส สกาสลฺลเสว
 อฏฺฐจันฺโท สยณฺนํหา ปจวี อามเสยฺยาสี; โน เจ ปจวี
 อามเสยฺยาสี, อลฺลโคมยฺยานิ อามเสยฺยาสี; โน เจ อลฺลโคมยฺยานิ
 อามเสยฺยาสี, หริตฺตานิ ตินฺยานิ อามเสยฺยาสี; โน เจ หริตฺตานิ
 ตินฺยานิ อามเสยฺยาสี, อคฺคิ ปริจเรยฺยาสี; โน เจ อคฺคิ
 ปริจเรยฺยาสี, บัณฺนชฺชโล อาทิจฺจํ นมฺมิลเสยฺยาสี, โน เจ บัณฺนชฺชโล
 อาทิจฺจํ นมฺมิลเสยฺยาสี, สยตตฺตยํ อุตฺตํ โอโรเหยฺยาสีตติ. เอวํ โข
 ภันเต พหฺมาหิมนนา บัจฺจการุณฺกา กมฺมณฺทลฺลกา เสวาลมาลกา
 อคฺคิปริจวาริกา อุตฺตโกโรหกา สโรเจยฺยานิ บัณฺณวาเปณฺติ, เตสํหํ
 สโรเจยฺยานิ โรเจมิติ. อลฺลวณฺตา โข จุณฺท พหฺมาหิมนนา บัจฺจการุณฺกา
 กมฺมณฺทลฺลกา เสวาลมาลกา อคฺคิปริจวาริกา อุตฺตโกโรหกา สโรเจยฺยานิ
 บัณฺณวาเปณฺติ, อลฺลวณฺตา จ ปน อวิยัลล วิณฺเย สโรเจยฺยํ โหตฺติ.
 ยถากถํ ปน ภันเต อวิยัลล วิณฺเย สโรเจยฺยํ โหติ. สํว เม
 ภันเต ภควา ตถา อัมมํ เทเสตฺว, ยถา อวิยัลล วิณฺเย สโรเจยฺยํ

โหดดี. เตมสี จุนท์ สุนาหิ สาธุกั มนสิโกโรหิ, ภาสัสสามิตี. “เอว
 ภันเตติ โข จุนโท กัมมมารปุตโต ภควโต บัณฑิตัสสิดิ. ภควา
 เอตทโวจ “ติวริ โข จุนท์ กาเยน อโสเจยยั โหติ. จตุพพิธ
 วาขาย อโสเจยยั โหติ. ติวริ มนสา อโสเจยยั โหติ.

กถังจ จุนท์ ติวริ กาเยน อโสเจยยั โหติ? อธิ จุนท์ เอกังใจ
 ปาณาติปาตี โหติ ลุทโธ โลหิตปาณิ หตปหเต นิวัฏโธ อทยา-
 บันโน ปาณญเตสุ, อทินนาทายี โหติ, ยันต ปรัลล ปรวัตตูปกรณ
 คามคตฺต วา อรัณคตฺต วา, อทินนึ เถยยลัชาตฺ อาทาตา โหติ,
 กาเมสุ มิฉณาจารี โหติ, ยา ตา มาตุรักัชิตา บิตุรักัชิตา ภาดุ-
 รกัชิตา ภคินิรักัชิตา ฌาติรักัชิตา อัมมรักัชิตา สสามิกา สปริทณฺหา
 อันตมโส มาลาคุณปริรักัชิตาปิ, ตถารูปาสุ จาริตตฺ อابخัชิตา โหติ;
 เอว โข จุนท์ ติวริ กาเยน อโสเจยยั โหติ.

กถังจ จุนท์ จตุพพิธ วาขาย อโสเจยยั โหติ? อธิ จุนท์
 เอกังใจ มุสาวาทิ โหติ สกัคคโต วา ปรัลลคคโต วา ฌาติมชฌคคโต
 วา ปุคัมมชฌคคโต วา ราชกุลมชฌคคโต วา อภินโต ลักขิปปุญโ
 “เอหิ โภ ปรัลล ยั ชานาสิ, ตั วเทหิติ, โส อชานั วา
 อาห “ชานามิติ, ชานั วา อาห “น ชานามิติ; อปัสลั วา อาห
 “ปัสลามีติ, ปัสลั วา อาห “น ปัสลามีติ; อิติ อัตตเหตุ วา
 ปรเหตุ วา อามิสกิลัจฉิขเหตุ วา สัมปชานมุสา ภาสิตา โหติ,
 บิสุณวาโจ โหติ อโต สุตฺวา อมุตฺร อักขาตา อิเมลล เกทาย,
 อมุตฺร วา สุตฺวา อิเมลล อักขาตา อมุลล เกทาย; อิติ สมัคคานั
 วา เกตฺตา ภินฺนานั วา อนุปปาทา วักคาวาโม วักครโต วักคณฺณที่
 วักคเกเรณิ วาขั ภาสิตา โหติ, ฆรสุวาโจ โหติ, ยา ลา วาจา
 อณฺเฏกา กักกสา ปรงฺกุกา ปวากิสซณฺเณ โภธสามันตา อสมาธิตฺต-

ตณิกา, ตถารูปี วาจิ ภาสิตา โหติ, สัมมัมปลาบี โหติ อกาลวาที
อภุตวาที อนัตถวาที อลัมมวาที อวินยวาที อนิธานวดี วาจิ ภาสิตา
โหติ อกาเลน อนปะเทส อปริยัตตวดี อนัตถลลัพท์ิต; เอว โข
จุนท์ จตัพพีธ วาจาเย อโสเจยย โหติ.

กถัญจ จุนท์ ติวริ มนสา อโสเจยย โหติ? อีร จุนท์ เอกัจโจ
อภิธมาสุ โหติ, ยันตี ปรัสส ปรวัตตปุณนิ, ต อภิธมา โหติ,
“อโห วต ยี ปรัสส, ต มม อัสสาตี, เพยามันนิจิตโต โหติ
ปทญฺจมนลลังกัปปิ “อิมะ สัตตา หันณันตฺ วา ภิชันตฺ วา
อจฺฉิขันตฺ วา วิณฺสีสันตฺ วา มา วา อหะสันตฺ, มิจฺฉาทญฺจโก
โหติ วิปริตตทัสสโน “นัตติ ทินนํ นัตติ ยญฺจ นัตติ
หุตํ, นัตติ สุกตทกฺกตานํ กัมมานํ ผลํ วิปาโก, นัตติ อโย
โลโก นัตติ ปโร โลโก, นัตติ มาตา นัตติ ปิตา นัตติ สัตตา
โอปปาติกา, นัตติ โลเก สมณพหิมัณเฑ สัมมัคคตา สัมมาปฏิปัตตา,
เย อิมัญจ โลกํ ปรวัจ โลกํ สยํ อภิธมา สจฺฉิกัตวา
ปเลเทนัตติ; เอว โข จุนท์ ติวริ มนสา อโสเจยย โหติ. อิมะ
โข จุนท์ ทล อกฺขลลกัมมปลา. อิมะหิ โข จุนท์ ทลหิ อกฺขลลหิ
กัมมปเลหิ สมนฺนาคโต สกาลลลเสว อญฺจันโต สยณัมมา ปจวี
เจปํ อามสตี, อสฺสึเยว โหติ. โน เจปํ ปจวี อามสตี, อสฺสึเยว
โหติ. อลลลลลลลล เจปํ โคมยานิ อามสตี, อสฺสึเยว โหติ. โน เจปํ
อลลลลลลลล โคมยานิ อามสตี, อสฺสึเยว โหติ. หริตานิ เจปํ ตินนานิ
อามสตี, อสฺสึเยว โหติ. โน เจปํ หริตานิ ตินนานิ อามสตี,
อสฺสึเยว โหติ. อคฺคํ เจปํ ปวิจเรตี, อสฺสึเยว โหติ. โน เจปํ
อคฺคํ ปวิจเรตี, อสฺสึเยว โหติ. บัลลลลลลลลล เจปํ อาทิจฺจ นมัสสตี
อสฺสึเยว โหติ. โน เจ บัลลลลลลลลล อาทิจฺจ นมัสสตี, อสฺสึเยว

โหติ. สายตติยกั เจบี อุกกั โอโรหิต, อสุจิเยว โหติ. โน เจบี
 สายตติยกั อุกกั โอโรหิต อสุจิเยว โหติ. ตั กิถัส เหตุ ? อิม
 จุนท์ ทส อุกุสสกกัมมปถา อสุจิเยว อสุจิภรณา จ. อิมลั ปน
 จุนท์ ทลันนั อุกุสสานั กัมมปถานั สมนันนาคมนเหตุ นิรโย
 บัณณายติ ตีรจันดานโยนิ บัณณายติ บัตตวิสลโย บัณณายติ. ยา วา
 ปณัณณายิ กาจิ ทุคคตติ โหติ. ติวริช ไซ จุนท์ กาเยน ไสเจยัย
 โหติ. จตัพพิธ วาจาเย ไสเจยัย โหติ. ติวริช มนสา ไสเจยัย
 โหติ. กถัลลจ จุนท์ ติวริช กาเยน ไสเจยัย โหติ ? อธิ จุนท์
 เอกัจโจ ปาณาติปาต ปหาย ปาณาติปาตา ปฏิวโรโต โหติ
 นิหิตทณโธ นิหิตสัสสโก ลัสซัส ทยาบันโน สัพพปาณภูทิตานุกัมบี
 วิหริต. อทินันนาทาน ปหาย อทินันนาทานา ปฏิวโรโต โหติ, ยันต
 ปรัสส ปาวิตตูปภรณ คามคต วา อธิณคต วา, ตอ อทินัน เถยัยลัชาต
 ฆนาทาตา โหติ. กาเมสุ มิจฉาจารี ปหาย กาเมสุ มิจฉาจารา
 ปฏิวโรโต โหติ, ยา ता มาตुरักขิตา บัตตुरักขิตา ภาตुरักขิตา
 ภคินิรักขิตา ภาตริรักขิตา รัมมัมมรักขิตา สลัมมิกา สปริทณัชา
 อันตมโล มาลาคุณปริรักขิตาบี, ตถารูปาสุ น จาริตต อามัชชิตา
 โหติ. เหว ไซ จุนท์ ติวริช กาเยน ไสเจยัย โหติ. กถัลลจ
 จุนท์ จตัพพิธ วาจาเย ไสเจยัย โหติ ? อธิ จุนท์ เอกัจโจ
 มุลาาท ปหาย มุลาอาทา ปฏิวโรโต โหติ สกัคคโต วา ปรัสคัคคโต วา
 ภาติมัชฉัคคโต วา ปุคัมมัชฉัคคโต วา ราชกุลมัชฉัคคโต วา อภินโต
 ลักขีปฏโจ “เอहि โก ปุริส ยิ ชานาสี, ตอ วเทหิต, โล อชาน วา
 อาห “น ชานามิตี, ชาน วา อาห “ชานามิตี, อปัสส วา อาห
 “น บัสสลามิตี, บัสส วา อาห “บัสสลามิตี. อิติ อัตตเหตุ วา
 ปเรเหตุ วา อามิลกิลญจิกขเหตุ วา น ลัมปชานมุลา ภาลิตา โหติ.

บัสสนาวัจ ปหาย บัสสนาย วาจา ย ปฏิวโรโต โหติ, น อโ
 สุตวา อมุตโร อักขาตา อิมัง เกทาเย, อมุตโร วา สุตวา น อิมัง
 อักขาตา อมุตโร เกทาเย; อิติ ภิกษุณานัง วา สันถาตา สหิตานัง วา
 อนุปปาทา สัมมัตถาราม สัมมัตถโรโต สัมมัตถันนัง สัมมัตถกรณัง วา
 ภาสิตา โหติ. พระสงฆ์ ปหาย พระสงฆ์ วาจา ย ปฏิวโรโต โหติ,
 ยา ธา วาจา เมธา กัณณสุชา เปมนิยา ททังคมา โปริ
 พุชชนกัณธา พุชชนมนาปา, ตถารูปี วา ภาสิตา โหติ.
 สัมมัตถปาลาปี ปหาย สัมมัตถปาลาปา ปฏิวโรโต โหติ กาลวาที
 กุตวาที อัตถวาที วินยวาที นิธานวดี วา ภาสิตา โหติ กาเลน
 ลาปะเทถ ปวิณนตวดี อัตถลลิมหิต. เอว โข จุนท์ จตุทพิธ
 วาจาเย โสเจยย โหติ. กถังจ จุนท์ ติวโร มนสา โสเจยย โหติ?
 อธิ จุนท์ เอกังโง อนภิชาลา โหติ, ยันต ปรัลล ปรัลลิตกรณ,
 ต อนภิชาลิตา โหติ “อโ วต ย ปรัลล, ต มม อัสลลิต
 อพิยาบิณจิตโต โหติ ยปัปฏักขมนสังกัปปโป “อิม สัตตา อเวรา
 อพิยาบิชา อนิชา ลุข อตตานัง ปิหรันตติ. สัมมาทิฏฐิโก
 โหติ อวปรัลลิตกัสนโน “อตติ ทินน อตติ ยิฏฐิ อตติ หุต, อตติ
 สุกตทักกตานัง กัมमानัง ผล วิปาโก, อตติ อย โลโก อตติ ปโร โลโก,
 อตติ มาตา อตติ ปิตา, อตติ สัตตา โอปปาติกะ, อตติ โลเก
 สมณพราหิมนะ สัมมัตถตา สัมมาปฏิปัตตา, เย อิมัง โลเก
 ปรัลล โลเก สย อภิชาลา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตติ; เอว โข
 จุนท์ ติวโร มนสา โสเจยย โหติ, อิม โข จุนท์ ทล
 กุสลกัมมปาลา; อิมหิ โข จุนท์ ทลหิ กุสเลหิ ธัมมปเลหิ
 สัมมัตถาโต กาลัสเสว อฏฐันโต สยณัมहा ปจวิ เจบี

ชามสติ, สุกฺขิเยว โหติ. โน เจปฺปิ ปจฺวี ชามสติ, สุกฺขิเยว โหติ.
 ชัลลํยานิ เจปฺปิ โคมยานิ ชามสติ, สุกฺขิเยว โหติ. โน เจปฺปิ ชัลลํยานิ
 โคมยานิ ชามสติ, สุกฺขิเยว โหติ. หริตานิ เจปฺปิ ตินฺยานิ ชามสติ,
 สุกฺขิเยว โหติ. โน เจปฺปิ หริตานิ ตินฺยานิ ชามสติ, สุกฺขิเยว โหติ.
 อัคคํ เจปฺปิ ปริจฺจติ, สุกฺขิเยว โหติ. โน เจปฺปิ อัคคํ ปริจฺจติ,
 สุกฺขิเยว โหติ. บัลลชฺชลิโก เจปฺปิ อาทิจฺจํ นมัลลสฺสติ, สุกฺขิเยว โหติ. โน
 เจปฺปิ บัลลชฺชลิโก อาทิจฺจํ นมัลลสฺสติ สุกฺขิเยว โหติ. สายตติยํ เจปฺปิ อุกฺกํ
 โอโรหติ, สุกฺขิเยว โหติ. โน เจปฺปิ สายตติยํ อุกฺกํ โอโรหติ,
 สุกฺขิเยว โหติ. ตํ กิธฺสํ เหตุ? อิมํ จุนฺทํ ทลํ กุสลกัมมํปฺปภา
 สุกฺขิเยว โหณฺติ สุกฺกัรณํ จ. อิมํลลํปจฺ ปน จุนฺทํ ทลํนํ กุสลจฺฉานํ
 กัมมํปฺปภาณํ สมณํนาคมเหตุ เทวํ บัลลํวายนฺติ, มนุสฺสํ บัลลํวายนฺติ,
 ยา วา ปณฺณํวามิ กาจิ สุกฺคิ โหติ. เอวํ วุตฺเต จุนฺโท
 กัมมํปฺปภาตฺโต ภควันฺติ เขตฺตวโจ “อภิกกัณฺโถ กัณฺโถ ะเปฯ อูปาสกํ มํ
 กัณฺโถ ภควา ธาเรตุ อัสสชตฺตเค ปาณูปตํ สรณํคตฺตนิติ.

๑๗๗ อถปิ ชาณุสฺสโณนิ พฺรหฺมโน เยน ภควา, เตนุปฺปลังกมิ
 อุปฺปลังกมิตฺวา ภควตา สัทฺธํ สัมโมทิจิ; สัมโมทณฺเอยํ กถํ สํวณฺเอยํ;
 วิตฺติสาเรตฺวา เอกมณฺโถ นิสฺสํ. เอกมณฺโถ นิสฺสํโน โข ชาณุสฺสโณนิ
 พฺรหฺมโน ภควันฺติ เขตฺตวโจ “มยฺมัลลํสุ โภ โคตม พฺรหฺมณํ นาม
 ทานานิ เทม, สัทฺธานิ กโรม “อิทํ ทานํ เปตานิ ภาติสสาโลหิตานํ
 อุปกัปปํติ; อิทํ ทานํ เปตา ภาติสสาโลหิตา ปริกฺขณฺชันตฺติ. กัจจิ ตํ
 โภ โคตม ทานํ เปตานิ ภาติสสาโลหิตานํ อุปกัปปํติ; กัจจิ เต
 เปตา ภาติสสาโลหิตา ตํ ทานํ ปริกฺขณฺชันตฺติ? จาเน โข
 พฺรหฺมณํ อุปกัปปํติ โน อัญฺจฺจาเนติ. กตมํ โภ โคตม จานํ, กตมํ
 อัญฺจฺจํนํติ? อธ พฺรหฺมณํ เอกัจฺโจ ปาณานิปาตี โหติ, อทินฺนาทายิ

โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, มุสสาวาทิ โหติ, บัสนฺนาโจ โหติ,
 ฌรฺสวาโจ โหติ, สัมมัมปฺลาปปี โหติ, อภิขัมมาสุ โหติ, พฺยาบັນนจิตฺโต
 โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ. โส กายัสส เภทา ปรมมรณา นิรย
 อุปัชชติ. โย เนรียกานํ สัตตํ อหาโร, เตน โส ตตฺถ
 ยําเปติ, เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ; อิทํ โข พฺรหฺมณ อฏฺฐจํ,
 ยตฺถ จิตฺตัสส ตํ ทานํ น อุปกัมป์ติ. อธิ ปน พฺรหฺมณ เอกัจโจ
 ปาณาติปาตํ โหติ ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ. โส กายัสส เภทา
 ปรมมรณา ติริจฺจํณโยนี อุปัชชติ. โย ติริจฺจํณโยนิกานํ
 สัตตํ อหาโร, เตน โส ตตฺถ ยําเปติ, เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ;
 อิทัมปิ โข พฺรหฺมณ อฏฺฐจํ, ยตฺถ จิตฺตัสส ตํ ทานํ น อุปกัมป์ติ.
 อธิ พฺรหฺมณ เอกัจโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสสาวาทา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, บัสนฺนํ วาชาเย ปฏฺวิโรโต โหติ, ฌรฺสวาเย
 ปฏฺวิโรโต โหติ, สัมมัมปฺลาปา ปฏฺวิโรโต โหติ, อภิขัมมาสุ โหติ
 พฺยาบັນนจิตฺโต โหติ, สัมมาทิฏฺฐิจิโก โหติ. โส กายัสส เภทา
 ปรมมรณา มนุสฺสํ สหพฺยตํ อุปัชชติ. โย มนุสฺสํ อหาโร,
 เตน โส ตตฺถ ยําเปติ, เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ. อิทัมปิ โข
 พฺรหฺมณ อฏฺฐจํ, ยตฺถ จิตฺตัสส ตํ ทานํ น อุปกัมป์ติ. อธิ ปน
 พฺรหฺมณ เอกัจโจ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ ฯ เปฯ
 สัมมาทิฏฺฐิจิโก โหติ. โส กายัสส เภทา ปรมมรณา เทวานํ
 สหพฺยตํ อุปัชชติ. โย เทวานํ อหาโร, เตน โส ตตฺถ ยําเปติ,
 เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ; อิทัมปิ โข พฺรหฺมณ อฏฺฐจํ, ยตฺถ จิตฺตัสส
 ตํ ทานํ น อุปกัมป์ติ. อธิ พฺรหฺมณ เอกัจโจ ปาณาติปาตํ โหติ
 ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิโก โหติ. โส กายัสส เภทา ปรมมรณา

บัดติวิสัย อุปปัชชติ. โย บัดติวิสัยกานัน ลัตถานัน อาหาโร, เตน
 โส ตตฺถ ยาเปติ, เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ; ยํ วา ปณฺสัสส อโธ
 อนุปฺปเวจฺจนํติ มิตฺตามจฺจา วา ภาติสาโลหิตา วา, เตน โส
 ตตฺถ ยาเปติ, เตน โส ตตฺถ ติฏฺฐติ; อิทํปิ โข พฺรหฺมณฺจ จานํ,
 ยตฺถ จิตฺตัสส ตํ ทานํ อุปกัมปตติ. สเจ ปน โก โคตม โส
 เปโต ภาติสาโลหิตโต ตํ จานํ อนุปฺปันโน โหติ, โก ตํ ทานํ
 ปริกฺขชตฺติ. อลฺลเบบฺบัสส พฺรหฺมณฺจ เปตา ภาติสาโลหิตา ตํ จานํ
 อุปมนฺนา โหนฺติ, เต ตํ ทานํ ปริกฺขชตฺติ. สเจ ปน โก
 โคตม โสเจว เปโต ภาติสาโลหิตโต ตํ จานํ อนุปฺปันโน โหติ,
 อลฺลเบบฺบัสส เปตา ภาติสาโลหิตา ตํ จานํ อนุปฺปมนฺนา โหนฺติ, โก
 ตํ ทานํ ปริกฺขชตฺติ. อญฺ्ञานํ โข เอตํ พฺรหฺมณฺจ อนุวกาโส,
 ยนฺตํ จานํ วิวตฺตํ อัสส อิมินา ที่เชน อทฺธุนา ยติทํ เปเตหิ
 ภาติสาโลหิตเดหิ. อปฺัง พฺรหฺมณฺจ ทายโกปํ อนิยฺมโลติ. อญฺ्ञาเนปิ
 ภาวํ โคตโม ปริกัมปํ วทตฺติ. อญฺ्ञาเนปิ โข อหํ พฺรหฺมณฺจ
 ปริกัมปํ วทามิ. อิทํ พฺรหฺมณฺจ เอกจฺจโจ ปาณานิปาตํ โหติ,
 อทินฺนาทายํ โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, มุสฺสวาที โหติ,
 บิสฺสณวาโจ โหติ, มุสฺสวาโจ โหติ, สัมมณฺญสฺส ปลาปํ โหติ, อภิขณฺณ
 โหติ, พฺยابันนจิตฺโต โหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิจโก โหติ. โส ทาตา โหติ
 สมนฺถัสส วา พฺรหฺมณฺถัสส วา ยนฺนํ ปาณํ วตฺถํ ยานํ มาลาคนฺธ
 วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส กายัสส เภทา ปรมมฺวณา
 หัตถณํ สหพฺยตํ อุปปัชชติ. โส ตตฺถ ลากิ โหติ อณฺณัสส ปาณัสส
 มาลาณานาลงฺการัสส. ยํ โข พฺรหฺมณฺจ อิทํ ปาณานิปาตํ อทินฺนาทายํ
 กาเมสุ มิจฺฉาจารี มุสฺสวาที บิสฺสณวาโจ มุสฺสวาโจ สัมมณฺญสฺส ปลาปํ
 อภิขณฺณ พฺยابันนจิตฺโต มิจฺฉาทิฏฺฐิจโก; เตน โส กายัสส เภทา

ปรัम्मรณา ทัตถัน สหพัตตํ อุปปัชชติ. ยच्च ไช โส ทาตา ไหติ
 สมณัสส วา พหุหิมณัสส วา อन्नํ ปาณํ วัตถํ ยานํ มาลาคนฺธํ
 วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ: เตเน โส ตตฺถ ลากิ ไหติ อन्नัสส
 ปาณัสส มาลาณานาลังการัสส. อธิ ปณ พหุหิมณ เอกัจโจ ปาณาติปาตํ
 ไหติ, อทินฺนาทายํ ไหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารํ ไหติ, มุสาวาทํ ไหติ,
 บัสนฺวาโจ ไหติ, มรฺสวาโจ ไหติ, สัมมปฺปลาปํ ไหติ, อภิขณฺณํ
 ไหติ, พฺยาบັນฺนจิตฺโต ไหติ, มิจฺฉาทิฏฺฐิโก ไหติ. โส ทาตา ไหติ
 สมณัสส วา พหุหิมณัสส วา อन्नํ ปาณํ วัตถํ ยานํ มาลาคนฺธํ
 วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส กายัสส เกทา ปรัम्मรณา ชตฺธานํ
 สหพัตตํ อุปปัชชติ... कुณฺนํ สหพัตตํ อุปปัชชติ... กุกฺกฺรวณํ
 สหพัตตํ อุปปัชชติ. โส ตตฺถ ลากิ ไหติ อन्नัสส ปาณัสส
 มาลาณานาลังการัสส. ยํ ไช พหุหิมณ อธิ ปาณาติปาตํ อทินฺนาทายํ
 กาเมสุ มิจฺฉาจารํ มุสาวาทํ บัสนฺวาโจ มรฺสวาโจ สัมมปฺปลาปํ
 อภิขณฺณํ พฺยาบັນฺนจิตฺโต มิจฺฉาทิฏฺฐิโก: เตเน โส กายัสส เกทา
 ปรัम्मรณา กุกฺกฺรวณํ สหพัตตํ อุปปัชชติ. ยच्च ไช โส ทาตา
 ไหติ สมณัสส วา พหุหิมณัสส วา อन्नํ ปาณํ วัตถํ ยานํ
 มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ: เตเน โส ตตฺถ ลากิ ไหติ
 อन्नัสส ปาณัสส มาลาณานาลังการัสส. อธิ พหุหิมณ เอกัจโจ
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต ไหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโรโต ไหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต ไหติ, มุสาวาทา ปฏฺวิโรโต ไหติ, บัสนฺวา
 วาจา ปฏฺวิโรโต ไหติ, มรฺสวา วาจา ปฏฺวิโรโต ไหติ, สัมมปฺปลาปา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, อภิขณฺณํ ไหติ, พฺยาบັນฺนจิตฺโต ไหติ,
 สัมมาทิฏฺฐิโก ไหติ. โส ทาตา ไหติ สมณัสส วา พหุหิมณัสส วา อन्नํ
 ปาณํ วัตถํ ยานํ มาลาคนฺธํ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ. โส กายัสส

เกทา ปรัมมรณา มนุสสานิ สหพัตตํ อุปัชชติ. โส ตตฺถ ลากิ
 โหติ มานุสสานิ บัณฺฑิณํ กามคฺคานํ. ยํ โข พฺราหฺมณ
 อธิ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺวิโร โหติ,
 กาเมสุ มิจฺฉาขารา ปฏฺวิโร โหติ, มุสาหาทา ปฏฺวิโร โหติ, บิสุณาย
 วาจาย ปฏฺวิโร โหติ, ผรุสฺสาย วาจาย ปฏฺวิโร โหติ, สัมมปป์ปลาปา
 ปฏฺวิโร โหติ, อนภิชฺฌาสุ โหติ, อพฺยาบັນฺนจิตฺโต โหติ, สัมมาทิฏฺฐิโก
 โหติ; เตน โส กายัสสฺส เกทา ปรัมมรณา มนุสสานิ สหพัตตํ อุปัชชติ.
 ยํยัง โข โส ทาตา โหติ สมณัสสฺส วา พฺราหฺมณัสสฺส วา อํนั้น
 ปานํ วัตถํ ยานํ มาลาคณฺโธ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ; เตน โส
 ตตฺถ ลากิ โหติ มานุสสานิ บัณฺฑิณํ กามคฺคานํ. อธิ ปน
 พฺราหฺมณ เอถจฺจิ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร โหติ ฯ เปฯ สัมมาทิฏฺฐิโก
 โหติ. โส ทาตา โหติ สมณัสสฺส วา พฺราหฺมณัสสฺส
 วา อํนั้น ปานํ วัตถํ ยานํ มาลาคณฺโธ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ.
 โส กายัสสฺส เกทา ปรัมมรณา เทวานํ สหพัตตํ อุปัชชติ. โส
 ตตฺถ ลากิ โหติ ทิพฺพานํ บัณฺฑิณํ กามคฺคานํ. ยํ โข
 พฺราหฺมณ อธิ ปาณาติปาตา ปฏฺวิโร โหติ ฯ เปฯ สัมมาทิฏฺฐิโก
 โหติ; เตน โส กายัสสฺส เกทา ปรัมมรณา เทวานํ สหพัตตํ
 อุปัชชติ. ยํยัง โข โส ทาตา โหติ สมณัสสฺส วา พฺราหฺมณัสสฺส
 วา อํนั้น ปานํ วัตถํ ยานํ มาลาคณฺโธ วิเลปนํ เสยฺยาวสถํ ปทีเปยฺยํ;
 เตน โส ตตฺถ ลากิ โหติ ทิพฺพานํ บัณฺฑิณํ กามคฺคานํ.
 อบฺัง พฺราหฺมณ ทายโกปปี อนิปปฺมโลติ. อจฺฉริยํ โภ โคตม,
 อหฺมฺมํ โภ โคตม. ยาวลฺลิจิโก โภ โคตม อลเมว ทานานิ ทาตุ,
 อลํ สัทธานิ ทาตุ; ยตฺถิ หิ นาม ทายโกปปี อนิปปฺมโลติ. เอวเมตํ
 พฺราหฺมณ เอวเมตํ พฺราหฺมณ ทายโกปปี พฺราหฺมณ อนิปปฺมโลติ.

อภิกกัณฺโถ โก โคตม ฯ เปฯ อุปาสกั มั ภวฺ โคตโม ธาเรตุ อชฺชัตถ์เค
ปฺปณฺเปตํ สรณํ คตฺถนํติ.

ชาณสฺสโถณิวัคโค ทฺติโย.

๑๗๘ สาธุณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิถฺสํมึ อสาธุณฺจ, ตํ สุนฺนาถ
สาธุกํ มนสิทฺโธ, ภาสิถฺสํมึติ. “เอวํ ภันฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต
บิํจฺจัสสึ. ภควา เอตทวอ “กตมฺณฺจ ภิกฺขเว อสาธุ? ปาณาติปาโต
อหิณฺนาทานํ กาเมสุ มิจฺจาจาโร มุสาวาโท บิสุณฺนา วาจา ฆรฺสา วาจา
สํมึปฺปลาโป อภิชฺฌา ทิยาปาโท มิจฺจาทิฏฺฐิจิ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว
อสาธุ. กตมฺณฺจ ภิกฺขเว สาธุ? ปาณาติปาตา เวรมณํ อหิณฺนาทานา
เวรมณํ กาเมสุ มิจฺจาจารา เวรมณํ มุสาวาทา เวรมณํ บิสุณฺนาย
วาจาย เวรมณํ ฆรฺสาย วาจาย เวรมณํ สํมึปฺปลาปา เวรมณํ
อภิชฺฌา ทิยาปาโท สํมึมาทิฏฺฐิจิ อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สาธุณฺติ.

๑๗๙ อวิรยธมฺมมฺณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิถฺสํมึ อวิรยธมฺมมฺณฺจ, ตํ สุนฺนาถ
สาธุกํ มนสิทฺโธ, ภาสิถฺสํมึติ. “เอวํ ภันฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต
บิํจฺจัสสึ. ภควา เอตทวอ “กตโม จ ภิกฺขเว อวิรโย ธมฺมโม?
ปาณาติปาโต ฯ เปฯ มิจฺจาทิฏฺฐิจิ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อวิรโย ธมฺมโม.
กตโม จ ภิกฺขเว อวิรโย ธมฺมโม? ปาณาติปาตา เวรมณํ ฯ เปฯ
สํมึมาทิฏฺฐิจิ, อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อวิรโย ธมฺมโมติ.

๑๘๐ กุสลฺลณฺจ โว ภิกฺขเว เทสิถฺสํมึ อกุสลฺลณฺจ, ตํ สุนฺนาถ สาธุกํ
มนสิทฺโธ, ภาสิถฺสํมึติ. “เอวํ ภันฺเตติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต บิํจฺจัสสึ.
ภควา เอตทวอ “กตมฺณฺจ ภิกฺขเว อกุสล? ปาณาติปาโต ฯ เปฯ
มิจฺจาทิฏฺฐิจิ, อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อกุสล. กตมฺณฺจ ภิกฺขเว กุสล?
ปาณาติปาตา เวรมณํ ฯ เปฯ สํมึมาทิฏฺฐิจิ, อิทํ วุจฺจติ
ภิกฺขเว กุสลฺลณฺติ.

๑๘๑ อัตถ์ณัง โว ภิกขเว เทสิสสามิ อนัตถ์ณัง, ตํ สุณาม
 สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสสามีติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ
 ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อนัตถ์โ
 ปาณาติปาโต ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อนัตถ์โ.
 กตโม จ ภิกขเว อัตถ์โ? ปาณาติปาตา เวรมณี ฯ เปฯ
 สัมมาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อัตถ์โติ.

๑๘๒ อัมม์ณัง โว ภิกขเว เทสิสสามิ อัมม์ณัง, ตํ สุณาม สาธุกํ
 มนสิกโรถ, ภาสิสสามีติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต
 บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว อัมม์โม?
 ปาณาติปาโต ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อัมม์โม.
 กตโม จ ภิกขเว อัมม์โม? ปาณาติปาตา เวรมณี ฯ เปฯ สัม-
 มาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อัมม์โมติ.

๑๘๓ สาสวณัง โว ภิกขเว เทสิสสามิ อนาสวณัง, ตํ สุณาม
 สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสสามีติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ
 ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว สาสว
 อัมม์โม? ปาณาติปาโต ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว สาสว
 อัมม์โม. กตโม จ ภิกขเว อนาสวอ อัมม์โม? ปาณาติปาตา เวรมณี
 ฯ เปฯ สัมมาทิฏฺฐิจิ; อयํ วุจฺจติ ภิกขเว อนาสวอ อัมม์โมติ.

๑๘๔ สาวัชชณัง โว ภิกขเว เทสิสสามิ อนวัชชณัง, ตํ สุณาม
 สาธุกํ มนสิกโรถ, ภาสิสสามีติ. “เอวํ ภันเตติ โข เต ภิกขุ
 ภควโต บัณฑิตัสสํ. ภควา เอตทโวจ “กตโม จ ภิกขเว
 สาวัชชอ อัมม์โม? ปาณาติปาโต ฯ เปฯ มิจฺฉาทิฏฺฐิจิ; อยํ วุจฺจติ
 ภิกขเว สาวัชชอ อัมม์โม. กตโม จ ภิกขเว อนวัชชอ อัมม์โม?
 ปาณาติปาตา เวรมณี ฯ เปฯ สัมมาทิฏฺฐิจิ; อยํ วุจฺจติ ภิกขเว

ตทเว โส อายัสสึมา อัสสัณฺณปคโต. โยปาเย ภันเต อายัสสึมา เอวมาห
 “อัสสัณฺณโต โสโก, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัลลวณฺณติ เอวทัญญุจโก อหํ
 คหปตฺติ. อิมัสสึสาบิ อยมาเยสฺสโต ทัญญุจ อตฺตโน วา อโยนิโส
 มนสิการเหตุ อุมุบฺบิณฺนา ปรมโสลบัจจยา วา. สว โข ปเนสา
 ทัญญุจ ภูตา สขตา เจตยิตา ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนา. ยํ โข ปน
 ทิลฺลิจ ภูตํ สขตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนํ, ตทนิจฺจํ; ยทนิจฺจํ, ต
 ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทเว โส อายัสสึมา อัสสัณฺณโต, ตทเว โส อายัสสึมา
 อัสสัณฺณปคโต. โยปาเย ภันเต อายัสสึมา เอวมาห “อนฺตวา โสโก...
 อนฺตวา โสโก... ตํ ชีวํ ตํ สรีรํ... อลฺลวํ ชีวํ อลฺลวํ สรีรํ...
 โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... โหติ
 จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา... เว โหติ น น โหติ
 ตถาคโต ปรมมรณา, อิทเมว สัจจํ; โมฆมัลลวณฺณติ เอวทัญญุจโก
 อหํ คหปตฺติ. อิมัสสึสาบิ อยมาเยสฺสโต ทัญญุจ อตฺตโน วา อโยนิโส
 มนสิการเหตุ อุมุบฺบิณฺนา ปรมโสลบัจจยา วา. สว โข ปเนสา
 ทัญญุจ ภูตา สขตา เจตยิตา ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนา. ยํ โข ปน
 ทิลฺลิจ ภูตํ สขตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนํ, ตทนิจฺจํ; ยทนิจฺจํ,
 ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตทเว โส อายัสสึมา อัสสัณฺณโต, ตทเว โส
 อายัสสึมา อัสสัณฺณปคโต. เอว วุตเต เต ปรีพพาชกา อนาลบฺบิณฺตีกํ
 คหปตฺติ เอตทวโจ “พียากตานิ โข คหปตฺติ อเมหฺหิ สัพเพหเว
 ยถาสกานิ ทัญญุจจิตานิ. วเทหิ คหปตฺติ กตฺติญฺจโกสสิ ตวณฺติ. ยํ โข
 ปน ภันเต ทิลฺลิจ ภูตํ สขตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนํ, ตทนิจฺจํ;
 ยทนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ, ตํ “เนตํ มม เนโสหฺมสฺสึม น เม โส
 อตฺตนาติ เอวทัญญุจโก โข อหํ ภันเตติ. ยํ โข คหปตฺติ ทิลฺลิจ ภูตํ
 สขตํ เจตยิตํ ปฏิจจสมุပ္ปฺบิณฺนํ, ตทนิจฺจํ; ยทนิจฺจํ, ตํ ทุกฺขํ; ยํ ทุกฺขํ,

ตเทว ตวั คหปติ อัสสิโน, ตเทว ตวั คหปติ อัสสูปคโตติ. ย
 ไช ปน ภันเต กิณจิ ภูต สัซต เจตยิต ปรุจจัสสมุบันน,
 ตทนิจจ; ยทนิจจ, ต ทุกข; ย ทุกข, ต “เนต มม, เนโสหมัสสิ, น
 เมโส อตตาดิ; เอเวเมต ยดาภูต สัมมัมบันณาย สุกวิจ, ตัสส ข
 อุตตวั นิสสรณ ยดาภูต ปชานามิตี. เอว วุตเต เต ปรีพพาชกา
 ตุนทีกุตา มกกุตา บัตตักขันธา อโรมุชา บัชฌายันตา อัมปฏิกานา
 นิสสัส. ออไช อนาถบณณิกโก คหปติ เต ปรีพพาชเก ตุนทีกูเต
 มกกุเต บัตตักขันธา อโรมุเช บัชฌายันเต อัมปฏิกานเ วิทตวา
 อญฺญายาสนา, เยน ภควา, เตนปลังกมิ; อุลลังกมิตวา ภควันต
 อภิวาเทตวา เอกมัตต นิสสิ; เอกมัตต นิสสิโน ไช อนาถบณณิกโก
 คหปติ, ยาวตโก อโหสิ เตหิ อัมมตติตติเยหิ ปรีพพาชเกหิ สักก
 กถาสลลาโป, ต สักก ภควโต อาริเจติ. “สาธุ สาธุ คหปติ
 เอว ไช เต คหปติ โมชปริสา กาเลน กาล สหัมเมน
 สนิคคหิต นิคคเหตัพพาติ. ออไช ภควา อนาถบณณิกโก คหปติ
 อัมมิมยา กถาย สันทัสเสสิ สมาทเปสิ สมุตเตเชสิ สัมปทเสสิ. ออไช
 อนาถบณณิกโก คหปติ ภควตา อัมมิมยา กถาย สันทัสสิโต สมาทปิโต
 สมุตเตชิตอ สัมปทสิโต อญฺญายาสนา ภควันต อภิวาเทตวา ปทักขิน
 ทตวา บักกามิ. ออไช ภควา อจิรบักกนเต อนาถบณณิกเก
 คหปติมहि ภิกขุ อามันเตสิ “โยมิ ไช ภิกขเว ภิกขุ ที่มรตติ
 อเวธัมโม อิมัสสิ อัมมวินเย, โสปี เอเวเมว อัมมตติตติเย
 ปรีพพาชเก สหัมเมน สนิคคหิต นิคคเหตัพพาติ; ยถาต อนาถบณณิกเก
 คหปตินา นิคคหิตาติ.

๔๔ เอก สมย ภควา จัมปาย วิหริ คัคควาย ปกัชนณิยา

ตัพพะโพ อัมโม. กตโม จ ภิกขเว อนุลลิตตัพพะโพ อัมโม ?
 ปาณาติปาตา เวรมณี ะเปฯ สัมมาทิฏฐิ; อโย วุจฺเจติ ภิกขเว
 อนุลลิตตัพพะโพ อัมโมติ.

๑๔๘ ลัทธิกาตัพพะปัจจ โว ภิกขเว อัมมิ เทลลิตฺตัมมิ น ลัทธิกา-
 ตัพพะปัจจ, ตํ สุนาถ ะเปฯ กตโม จ ภิกขเว น ลัทธิกาตัพพะโพ
 อัมโม ? ปาณาติปาโต ะเปฯ มิจฺฉาทิฏฐิ; อโย วุจฺเจติ ภิกขเว
 น ลัทธิกาตัพพะโพ อัมโม. กตโม จ ภิกขเว ลัทธิกาตัพพะโพ อัมโม ?
 ปาณาติปาตา เวรมณี ะเปฯ สัมมาทิฏฐิ; อโย วุจฺเจติ ภิกขเว
 ลัทธิกาตัพพะโพ อัมโมติ.

เสฏฐวัคโค จตฺตโก.

๑๔๙ ทลฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล น เสวิตัพพะโพ.
 กตเมหิ ทลฺหิ ? ปาณาติปาตํ โหติ, อทินฺนาทายํ โหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจารํ โหติ, มุสาสาทํ โหติ, บัสนฺนาโจ โหติ, มุสฺสาโจ
 โหติ, สัมมปฺปาลาปํ โหติ, อนภิขณฺณํ โหติ, พยาบฺบณฺณจิตฺโต โหติ,
 มิจฺฉาทิฏฐิโก โหติ; อเมหิ โข ภิกขเว ทลฺหิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต
 ปุคฺคโล น เสวิตัพพะโพ. ทลฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล
 เสวิตัพพะโพ. กตเมหิ ทลฺหิ ? ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรโต โหติ, อทินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสาทา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, บัสนฺนํ วาจา ปฏฺวิโรโต โหติ, มุสฺสา วาจา
 ปฏฺวิโรโต โหติ, สัมมปฺปาลา ปฏฺวิโรโต โหติ, อนภิขณฺณํ โหติ,
 พยาบฺบณฺณจิตฺโต โหติ, สัมมาทิฏฐิโก โหติ; อเมหิ โข ภิกขเว ทลฺหิ
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต เสวิตัพพะโพ. (อิธ ทวิสฺสาทิสฺสํตํ เปยฺยาลวเสน
 คณิตัพพะ) ทลฺหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโล น ภชิตัพพะโพ ...
 ภชิตัพพะโพ... น ปยฺรฺปาสิตัพพะโพ... ปยฺรฺปาสิตัพพะโพ... น ปุชฺช โหติ ...

ปฺมุชฺส ไหติ... น ปาสฺสโส ไหติ... ปาสฺสโส ไหติ... อคารโว ไหติ...
 สคารโว ไหติ... อปฺปติกกฺโข ไหติ... สปปติกกฺโข ไหติ... น อารากโก
 ไหติ... อารากโก ไหติ... น วิสฺขมฺมิตฺติ. วิสฺขมฺมิตฺติ. มานํ นาสโกติ...
 มานํ อสโกติ... บัณฺฑนาย น วิทฺถมฺมิตฺติ... บัณฺฑนาย วิทฺถมฺมิตฺติ... พหุ
 อปฺมุชฺส ปสวติ... พหุ ปฺมุชฺส ปสวติ. กตเมหิ ทลหิ ? ปาณาดิปาตา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, อทินฺนากาณา ปฏฺวิโรโต ไหติ, กาเมสุ มิจฺฉาจารา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, มุลาวาทา ปฏฺวิโรโต ไหติ, บัณฺฑนาย วาจา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, มุสาสา วาจา ปฏฺวิโรโต ไหติ, สัมมณฺโณปฺปาลา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, อนภิชฺฌาสุ ไหติ, อหิยาบฺบิณฺจิตฺโต ไหติ, สัมมา
 ทิฏฺฐิโก ไหติ; อเมหิ โข ภิกฺขเว ทลหิ อเมหิ สมนฺนาคโต ปุคฺคโต
 พหุ ปฺมุชฺส ปสวติ.

เลวิตฺถวาเลวิตฺถวักโก บัณฺฑม.

จตุตถบัตถนาสกโก จตุตฺถโก.

บัณฺฑมบัณฺฑนาสกโก.

๒๕๑ ทลหิ ภิกฺขเว อเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต เหว
 นิรเย. กตเมหิ ทลหิ ? อส ภิกฺขเว เขกฺขโจ ปาณาดิปาต
 ไหติ ลุทฺโธ โสหิตปาณํ หตฺสปเต นิวิฏฺฐโจ อหิยาบฺบิ
 สหิตฺตปาณนุเตสุ. อทินฺนากาณา ไหติ, ยนฺตํ ปรีลลํ ปรีวิตฺตปฺกรณ
 คามคตํ वा อวิณฺญคตํ वा, อทินฺนํ เอยฺยลฺลชาตํ อาทาตา ไหติ.
 กาเมสุ มิจฺฉาจารี ไหติ, ยา ตา มาตฺรภิกฺขิตา บัณฺฑภิกฺขิตา
 ภาตฺรภิกฺขิตา ภคินีภิกฺขิตา ภาตริภิกฺขิตา อเมภิกฺขิตา สลลามีกา
 สปริทฺถนฺทา อันตมโส มาตาคุณฺดาภิกฺขิตา, ตถารูปาสุ จาริตฺตํ อาบฺบิ
 ขิตา ไหติ. มุลาวาเท ไหติ สกคฺคโต वा ปรีลลคฺคโต वा ภาติมัน-

ณัคคโต วา ปุคัมมณัคคโต วา ราชกุลมณัคคโต วา อภินโต สักขี
 ปุญฺโโจ “เอหิ โก ปุริส. ยัม ชานาสี, ตัม วเทหิตี. โส อชานํ วา
 อาห “ชานามิตี, ชานํ วา อาห “น ชานามิตี; อปัสสํ วา อาห
 “ปัสสามิตี, ปัสสํ วา อาห “น ปัสสามิตี; อิติ อตฺตเหตุ วา ปเรเหตุ
 วา อามิสกิยจิกขเหตุ วา สัมปชานมุตฺตา ภาสิตา โหติ. ปัสฺสนวาโจ
 โหติ อโต สุตฺวา อมุตฺร อักขาตา อิมสํ เกทาย, อมุตฺร วา สุตฺวา
 อิมสํ อักขาตา อมุตฺร เกทาย; อิติ สมคฺคานํ เกตฺตา ภินฺนानํ
 อนุปฺปาทา วคฺคาวาโม วคฺครโต วคฺคณฺณํที่ วคฺคกรณํ วาจํ ภาสิตา
 โหติ. ฆรฺสวาโจ โหติ, ยา สา วาจา อณฺฑิกา กักกสา ปรงฺกกา
 ปวากิสฺสชเน โกรธามันตา อสมาริสวตฺตนิกา, ตํ ตถารูปํ วาจํ ภาสิตา
 โหติ. สัมมปฺปลาปํ โหติ อกาลวาที อนตฺตวาที อธมฺมวาที อวิน-
 ยวาที อนิธานวตี วาจํ ภาสิตา โหติ กาเลน อนปเทสํ อปริยັນตวตี
 อนตฺตลลิตํ. อภิชณฺมาตุ โหติ, ยันตํ ปรัสสํ ปวตฺตูปกรณํ,
 ตํ อภิชณฺมิตา โหติ “อโห วต ยัม ปรัสสํ, ตัม มม อสฺสํสาติ. พยา-
 บันนิจิตโต โหติ ปทฺฐจฺมณสํกัมโป “อิมํ สัตฺตา หิณฺณันตํ วา
 วชฺชนันตํ วา อจฺฉิชนันตํ วา วิณฺสฺสนันตํ วา มา วา อหฺเสนฺตี. มิจฺฉาทิฏฺฐิโก
 โหติ วิปรีตตทลฺลโน “นตฺถิ ทินฺนํ นตฺถิ ยญฺญจํ นตฺถิ
 หุตํ, นตฺถิ สุกตทูกกตฺตานํ กัมมํมานํ ผลํ วิปาโก, นตฺถิ อโย โลโก
 นตฺถิ ปโร โลโก, นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปิตา, นตฺถิ สัตฺตา โอปปาติกฺกา,
 นตฺถิ โลเก สมณพฺราหฺมณา สัมมคฺคิตา สัมมาปฏฺฐิบันนา, เย อิมํลฺย
 โลกํ ปวฺยํ โลกํ สยํ อภิณฺวา สจฺฉิกตฺตฺวา ปเวเทนฺตตี. อิมฺหิ
 โช ภิกฺขเว ทสฺสี ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขโต เอวํ นิรเย.
 ทสฺสี ภิกฺขเว ธมฺเมหิ สมนฺนาคโต ยถากตํ นิกฺขโต เอวํ สคฺเค.
 กตเมหิ ทสฺสี? อธิ ภิกฺขเว เอกัจโจ ปาณาทิปาตํ ปทาเย

ปฺปณฺณติปาตา ปฏฺวิโรโต ไหติ นิหิตทณฺโฑ นิหิตสัถฺโถ ลัทธิํ ทยาณํ โผ
 ลัทธิํ ปณฺณทิตานนุคัมปิ วิหริติ. อภินฺนาทานํ ปหาย อภินฺนาทานา
 ปฏฺวิโรโต ไหติ, ยันตํ ปรัลลํ ปรวิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อภินฺนํ เถยยลฺลชาตํ น อาทาตา ไหติ. กาเมสุ มิจฺฉาจาโร ปหาย
 กาเมสุ มิจฺฉาจาโร ปฏฺวิโรโต ไหติ, ยา ตา มาตุรํ ภิชา ปิตุรํ ภิชา
 ภاتูรํ ภิชา ภคินิรํ ภิชา ฌาตริรํ ภิชา สัมมมรํ ภิชา สลฺลามา
 สปริทณฺฑา อณฺตมโส มาลาคุณปริกขิตาปิ, ตถารูปาสฺส น จาริตตํ
 อาบํชชิตา ไหติ. มุสสาวาทํ ปหาย มุสสาวาทํ ปฏฺวิโรโต ไหติ สกัคฺคโต
 วา ปรัลลโต วา ฌาติมชฌมคฺคโต วา ปุคฺคมชฌมคฺคโต วา ราชกุลมชฌ-
 มคฺคโต วา อภินฺโต ลัทธิํ ปฏฺโง “เอหิ โภ ปรัลลํ ยํ ชานาสี, ตํ วเทหิติ.
 โส อชานํ วา อหา “น ชานามิติ, ชานํ วา อหา “ชานามิติ;
 อปรัลลํ วา อหา “น ปรัลลามิติ, ปรัลลํ วา อหา ปรัลลามิติ; อิติ
 อตฺตเตตฺตํ วา ปเรเตตฺตํ วา อามิสกัณณจิกขเตตฺตํ วา น สัมปชานมุสสา
 ภาสิตา ไหติ. บัลฺลวาชํ ปหาย บัลฺลนาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต ไหติ,
 น อโธ สุตฺวา อมุตฺโร อักขาตา อิมสํ เกทาเย, อมุตฺโร วา สุตฺวา น
 อิมสํ อักขาตา อมุตฺโร เกทาเย; อิติ ภินฺนํ วา สันนํ ฌาตา สหิตานํ วา
 อณฺุปฺปาทา สมคฺคคาราโม สมคฺคครโต สมคฺคคณฺเฑ สมคฺคครณฺเฑ วาชํ
 ภาสิตา ไหติ. มรุตวาชํ ปหาย มรุตาย วาจาเย ปฏฺวิโรโต ไหติ,
 ยา ลา วาจา เณลา กถณฺณสุชา เปณนียา ททยํคมา โปริ
 พหุชนกณฺเฑ พหุชนมนฺนาปา, ตถารูปํ วาชํ ภาสิตา ไหติ.
 สัมมณฺเฑปฺปลาปิ ปหาย สัมมณฺเฑปฺปลาปิ ปฏฺวิโรโต ไหติ กาลวาที กุตวาที
 อตฺตวาที สัมมวาที วินยวาที นิธาวนตี วาชํ ภาสิตา ไหติ, กาเลน
 ลาปเทสํ ปริยณฺเฑวตี อตฺตลลํหิตํ. อนภิชณฺณาสฺส ไหติ, ยันตํ ปรัลลํ
 ปรวิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตํ, ตํ อนภิชณฺณิตา ไหติ “อโห วต ยํ ปรัลลํ, ตํ มม

อัสสาติ. อหยาบมมจิตโต โหติ อัมปาทฐจมนลภปโป “อิมะ สัสสา
 อเวรา อหยาบมมา อหยา สัส อัสสาป ปวิหิมมิตติ. สัมมาทิฏฐิโก โหติ
 อวิปริตตทักคโน “อัสสิ ทินน อัสสิ อญฺญิ อัสสิ หุต, อัสสิ
 สุกตทักคตานํ กัมमानํ ผลํ วิปาโก, อัสสิ อญฺ โลโก อัสสิ ปโร โลโก,
 อัสสิ มาตา อัสสิ ปิตา, อัสสิ สัสสา อปปาทิกา, อัสสิ โลเก
 สมณพราหมณา สัมมัคคตา สัมมาปฏิปัตตา, เย อิมันจ โลกํ
 ปรรนํจ โลกํ สยํ อภินวรา สัจฉิกัตวา ปเวเทนตติ. อิมะหิ โข ภิกขเว
 ทสฺหิ อัมมะหิ สมนํนาคโต ยถากตํ นิกขิตโต เอวํ สัคเคติ.

๒๑๒ ทสฺหิ ภิกขเว อัมมะหิ สมนํนาคโต มาตคาโม ยถากตํ
 นิกขิตโต เอวํ นินฺนเย. กตเมหิ ทสฺหิ ? ปาณาติปาตํ โหติ ๗ เปฯ
 มิจฺฉาทิฏฐิโก โหติ; อิมะหิ โข ภิกขเว ทสฺหิ อัมมะหิ สมนํนาคโต
 มาตคาโม ยถากตํ นิกขิตโต เอวํ นินฺนเย. ทสฺหิ ภิกขเว อัมมะหิ สมนํนาคโต
 มาตคาโม ยถากตํ เอวํ สัคเค. กตเมหิ ทสฺหิ ? ปาณาติปาตา
 ปฏฺวิโรโต โหติ ๗ เปฯ สัมมาทิฏฐิโก โหติ; อิมะหิ โข ภิกขเว
 ทสฺหิ อัมมะหิ สมนํนาคโต มาตคาโม ยถากตํ เอวํ สัคเคติ.

๒๑๓ ทสฺหิ ภิกขเว อัมมะหิ สมนํนาคตา อปาสิกา ยถากตํ
 นิกขิตตา เอวํ นินฺนเย. กตเมหิ ทสฺหิ ? ปาณาติปาตํ โหติ ๗ เปฯ
 มิจฺฉาทิฏฐิกิโก โหติ. อิมะหิ โข ภิกขเว ทสฺหิ อัมมะหิ สมนํนาคตา
 อปาสิกา ยถากตํ นิกขิตตา เอวํ นินฺนเย. ทสฺหิ ภิกขเว อัมมะหิ
 สมนํนาคตา อปาสิกา ยถากตํ นิกขิตตา เอวํ สัคเค. กตเมหิ ทสฺหิ ?
 ปาณาติปาตา ปฏฺวิโรตา โหติ. ๗ เปฯ สัมมาทิฏฐิกิโก โหติ. อิมะหิ โข
 ภิกขเว ทสฺหิ อัมมะหิ สมนํนาคตา อปาสิกา ยถากตํ นิกขิตตา เอวํ สัคเคติ.

๒๑๔ ทสฺหิ ภิกขเว อัมมะหิ สมนํนาคตา อปาสิกา อวิสารทา อคารํ
 อชฺฉณาวสตี. กตเมหิ ทสฺหิ ? ปาณาติปาตํ โหติ. ๗ เปฯ มิจฺฉาทิฏฐิกิโก

โหติ, อเมหิ โข ภิกขเว ทลหิ อัมเมหิ สมนันนาคตา อุปาสิกา วิสารทา
 อคาริ อัมมวารลลิต. ทลหิ ภิกขเว อัมเมหิ สมนันนาคตา อุปาสิกา วิสารทา
 อคาริ อัมมวารลลิต. กตเมหิ ทลหิ? ปาณาดิปาตา ปฏิวาธา โหติ. ะเป
 สัมมาทัญจิกา โหติ, อเมหิ โข ภิกขเว ทลหิ อัมเมหิ สมนันนาคตา
 อุปาสิกา วิสารทา อคาริ อัมมวารลลิต.

๒๗๕ สลัปปิตปริยายิ ไว ภิกขเว อัมมปริยายิ เทลลิตลามี. ต
 สุนาณ สาธุกั มนลลิกโรถ, ภาลลิตลามีติ. “เอว ภันเตติ โข เท
 ภิกขุ ภควาโต บัจจิสลลิต. ภควา เขตตวโจ “กตโม จ ภิกขเว
 สลัปปิตปริยายิ อัมมปริยายิ? กัมมัสลกา ภิกขเว สัตต
 กัมมทายาทา กัมมโยนิ กัมมพณฺธุ กัมมปฏิจจนา ยิ กัมมิ กโรนฺติ
 กัลยาน วา ปาปํ วา, ตลลิต ทายาทา ภวันฺติ. อิต ภิกขเว
 เอกัจโจ ปาณาดิปาตี โหติ ลุทโธ โลหิตปาณิ หตฺตปเต นวิญ्ञโ
 อทยาบฺบโน ลัทธพยานภูเตสุ. โส สลัปปิต กาเยณ, สลัปปิต
 วาจาเย, สลัปปิต มนสา; ตลลิต ชิมฺหิ กายกัมมิ โหติ, ชิมฺหิ
 วจกัมมิ, ชิมฺหิ มโนกัมมิ, ชิมฺหา คตติ, ชิมฺหา อุปัตติ; ชิมฺหคตติกลล
 โข ปนาหิ ภิกขเว ชิมฺหอุปัตติกลล ทวันนํ คตฺตํ อวัณฺตร คต
 วทามิ. เป วา เอกันตทักขา นิรยา, ยา วา สลัปปิตชาตिका
 ติรจฺจานโยนิ. กตมา จ ตา ภิกขเว สลัปปิตชาตिका ติรจฺจานโยนิ
 อหิ วิจฺฉิกา สดปที นกุลลา ทิฬารวา มุลิกา อุลูกา เป วา
 ปณฺณเฑาะณลลิต เทจติ ติรจฺจานโยนิกา สัตตมา มนุสเส ทิลวา สลัปปิต
 ชิตติ โข ภิกขเว ภูตา ภูตลลิต อุปัตติ โหติ, ยิ กโรติ เตเน
 อุปปชฺชติ, อุปปณฺณเมณิ ผลลิตา ผลลิตติ, เอวเมหิ ภิกขเว กัมมทายาทา
 สัตตาคติ วทามิ. อิต ปณ ภิกขเว เอกัจโจ อทินฺนทายิ โหติ.

กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ... มุสาวาทิ โหติ... บัสนฺวาโจ โหติ...
 ฆรฺฐวาโจ โหติ... สัมผัสฺปฺปลาปฺ โหติ... อภิขณฺณาลุ โหติ...
 พฺยายนฺนิจฺฉโต โหติ... มิจฺฉาทิฏฺฐิโก โหติ วิปริตฺตทสฺสโน “นัตติ
 ทินฺนํ นัตติ ยิฏฺฐํ นัตติ หุตํ, นัตติ สุกตทกฺกตานํ กัมมานํ
 ผลํ วิปาโก, นัตติ อโย โลโก นัตติ ปโร โลโก, นัตติ มาตา นัตติ
 บิดา, นัตติ สัตตา โอปปาติกา, นัตติ โลเก สมณพฺรหฺมณา
 สัมมคฺคตา สัมมาปฏฺยັນนา, เย อิมํลฺกํ โลกํ ปรัลฺกํ ลโย
 อภิณฺวา ลิงฺกิตฺวา ปเวเทนฺตีติ. โส ลลฺลปฺปติ กาเยน, ลลฺลปฺปติ
 วาจาเย, ลลฺลปฺปติ มนฺตา; ตสฺส ชิมฺหิ กายกัมมํ โหติ, ชิมฺหิ
 วจกัมมํ, ชิมฺหิ มโนกัมมํ, ชิมฺหา คตติ, ชิมฺหุปฺปัตติ; ชิมฺหคตฺติกสฺส
 โข ปณฺหาํ ภิกฺขเว ชิมฺหุปฺปัตติกสฺส ทวินฺนํ คตฺนํ อลฺลวตฺร คตฺติ
 วทามิ. เย วา เอกันตทกฺกชา นิรยา, ยา วา ลลฺลปฺปชาติกา
 ติริจฺฉานโยนิ. กตมา จ ลา ภิกฺขเว ลลฺลปฺปชาติกา ติริจฺฉานโยนิ?
 อหิ วิจฺฉิกา สตปฺที่ นกุลลา พิฬารวา มุสิกา อุตฺตุกา เย วา
 ปณฺณิเวปฺปิ เกจิ ติริจฺฉานโยนิกา สัตตา มนุสฺสเส ทิสฺวา ลลฺลปฺปณฺตี
 อิติ โข ภิกฺขเว ภูตา ภูตสฺส อุปฺปัตติ โหติ, ยํ กโรติ, เตน
 อุปฺปชฺชติ; อุปฺปณฺณเมณํ ผลิสฺสา ผลันตี, เวมฺหํ ภิกฺขเว กัมมทายาทา
 สัตตาติ วทามิ. กัมมัสฺสกา ภิกฺขเว สัตตา กัมมทายาทา กัมมโยนี
 กัมมพฺพณฺธุ กัมมปฏฺฐธฺรนา, ยํ กัมมํ กโรนฺตี กัลยาณํ วา ปาปํ
 วา ตสฺส ทายาทา ภวณฺตี. อิตฺถ ภิกฺขเว เอกจฺโจ ปาณาติปาตํ
 ปหาเย ปาณาติปาตา ปฏฺฐวิโร โหติ นิหิตทณฺโฑ นิหิตสฺสโต
 ลชฺชชฺชํ ทยาบັນฺโน ลัพพปาณภูตฺติตานกัมมํ วิหฺรติ. โส น ลลฺลปฺปติ
 กาเยน, น ลลฺลปฺปติ วาจาเย, น ลลฺลปฺปติ มนฺตา; ตสฺส อุตฺตุ กายกัมมํ
 โหติ, อุตฺตุ วจกัมมํ, อุตฺตุ มโนกัมมํ, อุตฺตุ คตติ, อุตฺตุปฺปัตติ; อุตฺตุคตฺติกสฺส โข

ปนาหิ ภิกขเว อชฺชูปัตตติกัลลัส ทวินัน คคินัน อัจฉตริ คคิ วาหมิ.
 เย จ เอกันตสุขา สัตตา, ยานิ वा ปน ตานิ อชฺชจากุลานิ
 ชัตติยมหาสาलगุลานิ वा พราหฺมณมหาสาलगุลานิ वा คหปติมหา-
 สาलगุลานิ वा อชฺชานิ มหัทธนานิ มหาโกคานิ พหุชชาตฺรปรชตานิ
 พหุชวตฺตปฺกรณานิ พหุชนธรรณานิ. อิติ โข ภิกขเว กุตา
 กุตัสส อูปัตติ โหติ, ยํ กโรติ, เตन อูปัชชติ; อูปันนเมน
 ผัสสา ผุสสันติ, เอมहि ภิกขเว กัมมทายาทา สัตตาติ วาหมิ.
 อธิ ปน ภิกขเว เอกัจโจ อทินฺนาทานํ ปหาย อทินฺนาทานา
 ปฏวิโรโต โหติ... กาเมสุ มิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุ มิจฺฉาจารา
 ปฏวิโรโต โหติ... มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปฏวิโรโต โหติ...
 บัสนฺวาทํ ปหาย บัสนฺวาทา ปฏวิโรโต โหติ... ฆรฺสวาทํ
 ปหาย ฆรฺสวาทา ปฏวิโรโต โหติ... สัมมปฺปลาปํ ปหาย
 สัมมปฺปลาปา ปฏวิโรโต โหติ... อนภิชฺฉาลุ โหติ... อหฺยํนํจิตฺโต
 โหติ... สัมมาทิจฺโจ โหติ อวิปริตฺตทกัลลโน “อตฺถิ ทินัน อตฺถิ
 ยิจฺฉิ อตฺถิ หุตํ, อตฺถิ สุกตทกฺกตานํ กัมมานํ ผลํ วิปาโก, อตฺถิ
 อโย โลโก อตฺถิ ปโร โลโก, อตฺถิ มาตา อตฺถิ ปิตา, อตฺถิ สัตตา
 โอปปาติกา, อตฺถิ สมณพราหฺมณา สัมมคฺคิตา สัมมาปฏินันฺนา, ये
 อิมंวจํ โลกํ ปวฺวํจํ โลกํ สยํ อภินฺวา สจฺฉิกตฺวา ปเวทนํตฺติ.
 โส น สลฺลปฺปติ กาเยन, น สลฺลปฺปติ วาจาเย, น สลฺลปฺปติ มนสา;
 ตัสส อชฺชํ กายกัมมํ โหติ, อชฺชํ วจกัมมํ, อชฺชํ มโนกัมมํ, อชฺชํ คคิ, อชฺชูปัตติ;
 อชฺชคคิกัลลัส โข ปนาหิ ภิกขเว อชฺชูปัตตติกัลลัส ทวินัน คคินัน
 อัจฉตริ คคิ วาหมิ. ये वा เอกันตสุखा सत्ता, यानि वा पन तानि
 अच्यजकुलानि चत्तियमहासालकुलानि वा ब्राह्मणमहासालकुलानि वा
 कपतिमहासालकुलानि वा अश्वानि महत्थनानि महागोकानि

พหุชชาตบุรุษตานิ พหุชวิตตูปกรณานิ พหุชอนธฉณานิ. อิติ โข
 ภิกขเว ภุวา ภูตัสส อุปัตติ โหติ, ยํ กโรติ, เตน อุปัชชติ;
 อุปันนเมเน ฆลัสสา ฆลสันตติ, เอวมหิ ภิกขเว กัมมทายาทา สัตตาดิ
 วทามิ. กัมมัสสกา ภิกขเว สัตตา กัมมทายาทา กัมมโยนิ กัมมพันธู
 กัมมปฏิสรณา ยํ กัมมํ กโรนติ กัลยาณํ वा ปาปกํ वा, ตัสส
 ทายาทา ภวันติ. อयํ โข ภิกขเว สัตตูปติปริยาโย ธัมมปริยาโยติ.

๒๑๖ นาฬิ ภิกขเว สัตตเจตนิกานํ กัมमानํ กตानํ อุปจิตานํ
 อปัปฺปัลลวितฺวา พฺยັນตีกาวิ วทามิ; ตถัง โข ทิฏฺฐเจว ธัมเม
 อุปัชชเช वा อปเร वा ปริยาये. น เตวาทํ ภิกขเว สัตตเจตนิกานํ
 กัมमानํ กตानํ อุปจิตานํ อปัปฺปัลลวितฺวา ทุกขัสสันตกิริยํ วทามิ.
 ตัตถ ภิกขเว ติวริํ กายกัมมณฺตสันโทสพฺยาปัตติ อกุลลสัตตเจตนิกา
 ทุกขทฺรยา ทุกขวิปากา โหติ. จตฺตพฺพิธํ วีกัมมณฺตสันโทสพฺยาปัตติ
 อกุลลสัตตเจตนิกา ทุกขทฺรยา ทุกขวิปากา โหติ. ติวริํ มโนกัมมณฺต-
 สันโทสพฺยาปัตติ อกุลลสัตตเจตนิกา ทุกขทฺรยา ทุกขวิปากา โหติ.

กถนัง ภิกขเว ติวริํ กายกัมมณฺตสันโทสพฺยาปัตติ อกุลลสัตต-
 เจตนิกา ทุกขทฺรยา ทุกขวิปากา โหติ? อธ ภิกขเว เอกัง โข
 ปาณาตปาตี โหติ ลุทฺโธ โลหิตปาณํ หตฺตปเต นวิฏฺฐโ
 เขยาบฺบโน สัพฺพปาณภูเตสุ. อทินฺนทายํ โหติ, ยันตํ ปรัสส
 ปรวิตตูปกรณํ คามคตํ वा อรัณฺณคตํ वा, อทินฺนํ เถยยสํชาตํ
 ซาหาตา โหติ. กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, ยา ตา มาตฺรํภิกขา
 บิตฺรํภิกขา ภาตฺรํภิกขา ภคินิรํภิกขา ฌาติรํภิกขา ธัมมรํภิกขา
 สลามิกา สปริทณฺทา อันตมโส มาลาคุณปรํภิกขาปิ, ตถารุปาส
 ขาริตตํ อาบัสสํภิกขา โหติ; เอวํ โข ภิกขเว ติวริํ กายกัมมณฺตสัน-
 โทสพฺยาปัตติ อกุลลสัตตเจตนิกา ทุกขทฺรยา ทุกขวิปากา โหติ.

กถัณฺจ ภิกฺขเว จตุหิทธิ วัจจิมันตสันโทสพฺยาบัตติ อกุลลลฺภ-
 เจตนิกา ทุกฺขทฺรียา ทุกฺขวิปาคา โหติ? อีธ ภิกฺขเว เอกัจโจ
 มุลาว่าที โหติ สกัคฺคโต वा प्रसिद्धिंको वा नादिमच्चคिद्धिंको वा
 ปุคฺคิมच्चคิद्धिंको वा राชकुलमच्चคिद्धिंको वा อภินิโต สกัच्छิปปุญฺโโจ “เอहि
 โก प्रसि. ยं चानาसि, तं वहेहि. सो अचानं वा आह
 “चानामिदि, चानं वा आह “न चानामिदि; अबल्लं वा आह
 “बल्लंนามिदि, बल्लं वा आह “न बल्लंนามिदि; इति अत्तहेतु वा
 प्रहेतु वा आमल्लिकजिक्खहेतु वा สัมपचานमुลา णาสिता โหति.
 ปัสสुवाโจ โหติ อโต สุตฺวา อมุตฺร อักขาตา อิมลं गेहाय,
 अमุตฺर वा सุตฺवा अिमलं अक्खाता अमुत्तं गेहाय; इति समिद्धकान्
 वा गेहत्ता णिन्नानं वा अनुपपत्ता वाक्काराโม वाक्करโต
 वाक्कनฺนํ वाक्ककरणं वाจं णาสिता โहति. मरुत्वाโจ โहति, या सा
 वाजा अन्धता कक्कसा प्रगुणा प्राणिसिद्धिं गोसामन्ता
 अस्मारिस्सवत्तนิกา, दारुणी वाजं णาสिता โहति. सम्मपฺปลาवी โहति,
 अकादवाที अगुत्वाที अनित्तावाที अम्मिमावाที अवินยवाที अनिगान्वत्
 वाजं णาสिता โहति. गाเลน अनुपत्तेस्स अप्रियन्तवत् अनित्तल्लवहित्तं.
 हेवुं चो भิกฺखवे जตุहิทธิ वज्जिमन्तสันโทสพฺยาबत्ति अकुलल्लब्ध-
 जेदनिका ทุกฺขทฺรียा ทุกฺखविपาคा โहति. กถัณฺจ ภิกฺขवे ติวริ-
 มโนกัมมन्तสันโทสพฺยาบत्ति अकुलล्लब्धजेตนิกา ทุกฺขทฺรียา ทุกฺखविपาคा
 โหति? อีธ ภิกฺखवे เอกัจโจ अकिञ्चनाล्लो โหति, यन्नं प्रसिद्ध
 प्रवित्तप्रकरणं, तं अकिञ्चनालो โहति “ओ हो वत्तं यं प्रसिद्ध, तं मम
 अल्लसति. प्यायन्नंजित्तो โहति ปहुञ्जมนसङ्गत्तो “ओ मे लल्लत्ता
 हत्तवन्तु वा वच्चनन्तु वा अञ्जिच्चनन्तु वा विसल्लन्तु वा मा वा
 अहेलुन्ति. मिज्जाहिण्णजोโก โहति विप्रित्तहत्तलो “नत्ति

ทินัน นัตถิ ยัญจ นัตถิ หุตฺ, นัตถิ ลุกตทุกกตทานํ กัมมานิ
 ผลํ วิปาโก, นัตถิ อโย โลโก นัตถิ ปโร โลโก, นัตถิ มาตา นัตถิ
 ปิตา, นัตถิ สัตตา โขปปาติกา, นัตถิ โลเก สมณพราหมณา สัมมัคคตา
 สัมมาปฏิบันนา, เย อิมันจ โลกํ ปรัญจ โลกํ สย อภินฺวา
 ลจฺฉิกกัวา ปเวเทนตติ. เอว โข ภิกขเว ติวริ มโนกัมมัตถันโธส-
 พยาบัตติ อกุลลลब्เบเจตนิกา ทุกฺขทฺรยา ทุกฺขวิปากา โหติ.
 ติวรกายกัมมัตถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्เบเจตนิกาเหตุ วา ภิกขเว สัตตา
 กายัลล เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺคตํ วิเนปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺชัณฺติ.
 จตฺตพฺพรจฺจกัมมัตถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्เบเจตนิกาเหตุ วา ภิกขเว สัตตา
 กายัลล เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺคตํ วิเนปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺชัณฺติ.
 ติวรมโนกัมมัตถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्เบเจตนิกาเหตุ วา ภิกขเว สัตตา
 กายัลล เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺคตํ วิเนปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺ-
 ชฺชัณฺติ. เสยฺยดาบิ ภิกขเว อปฺปณฺณโก มณิ อุตฺธ ขิตฺโต เยน เยเนว
 ปติฏฺฐาติ, สุปติฏฺฐจิตฺเตว ปติฏฺฐาติ; เอวเมว โข ภิกขเว ติวรกายกัมมัต-
 ถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्เบเจตนิกาเหตุ วา สัตตา อปายํ ทุกฺคตํ
 วิเนปาทํ นิรยํ อุปฺปชฺชัณฺติ. จตฺตพฺพรจฺจกัมมัตถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्-
 เเจตนิกาเหตุ วา สัตตา กายัลล เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺคตํ วิเนปาทํ
 นิรยํ อุปฺปชฺชัณฺติ. ติวรมโนกัมมัตถันโธสพยาบัตติอกุลลลब्เบเจตนิกาเหตุ
 วา สัตตา กายัลล เกทา ปรมมรณา อปายํ ทุกฺคตํ วิเนปาทํ นิรยํ
 อุปฺปชฺชัณฺติ. นาหิ ภิกขเว ลब्เบเจตนิกาณํ กัมมานํ กตฺตานํ อุปฺปจฺจานํ
 อปัปฺปวาทิตฺวา พฺยັນติภาวํ วทามิ; ตถฺจ โข ทิฏฺฐเจว ธมฺเม อุป-
 ปชฺเช วา อปเร วา ปริยาเย. น เตวฺวาทิ ภิกขเว ลब्เบเจตนิกาณํ
 กัมมานํ กตฺตานํ อุปฺปจฺจานํ อปัปฺปวาทิตฺวา ทุกฺขัลลันตกริยํ วทามิ.
 ตตฺร ภิกขเว ติวริ กายกัมมัตถันโธสพยาบัตติ อกุลลลब्เบเจตนิกา สุขทฺรยา

สุขวิปากา โหติ. จตฺตํ พริชฺช วาจกัณฺโณ ตสฺส มตฺตํ กุสลสํวิเจตนิกา
 สุขุทฺธยา สุขวิปากา โหติ. ติวริณํ มโนกัณฺโณ ตสฺส มตฺตํ กุสลสํวิเจตนิกา
 สุขุทฺธยา สุขวิปากา โหติ.

กถํว จ ภิภว เว ติวริณํ กายกัณฺโณ ตสฺส มตฺตํ กุสลสํวิเจตนิกา
 สุขุทฺธยา สุขวิปากา โหติ ? อธิ ภิกขเว เอกํ ใจ ปาณาติปาตํ
 ปหาย ปาณาติปาตา ปญฺญีโรโต โหติ นิหิตทณฺโหร นิหิตสํโธ
 ลีลํ ทยานํ น สัพพปาณภูตहितานุกัมปํ วิหริตติ. อทินฺนาทานํ
 ปหาย อทินฺนาทานา ปญฺญีโรโต โหติ, ยันตํ ปริสฺสํ ปวตฺตํ ปกรณ
 คามคตํ วา อรัณยคตํ วา, อทินฺนํ เอยฺยสํชาตํ น อาทาตา โหติ.
 กาเมสุ มิจฺฉาจารํ ปหาย กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปญฺญีโรโต โหติ,
 ยา ตา มาตุรํกํชิตา ปิตุรํกํชิตา ภาตฺรํกํชิตา ภคินิรํกํชิตา
 ญาติรํกํชิตา อัมมรํกํชิตา สลามิกา สปริทฺธนา อันทมโส
 มาตาคุณฺณปริกํชิตาปิ, ตถารูปาสุ น จาริตตํ อาปัสสิตา โหติ. เหว
 โห ภิภว เว ติวริณํ กายกัณฺโณ ตสฺส มตฺตํ กุสลสํวิเจตนิกา สุขุทฺธยา
 สุขวิปากา โหติ. กถํว จ ภิภว เว จตฺตํ พริชฺช วาจกัณฺโณ ตสฺส มตฺตํ
 กุสลสํวิเจตนิกา สุขุทฺธยา สุขวิปากา โหติ ? อธิ ภิกขเว เอกํ ใจ
 มุสาวาทํ ปหาย มุสาวาทา ปญฺญีโรโต โหติ สภักคโต วา ปริสํคคโต วา
 ญาติมัมมคคโต วา มุคคัมมคคโต วา ราชกุลมัมมคคโต วา อภินโต
 ลักขิณฺญํ ใจ “เอหิโก ปุริส. ยํ ชานาสิ, ตํ วเทหิตติ. โส อชานํ วา
 อาห “น ชานามิตติ, ชานํ วา อาห “ชานามิตติ; อปัสสิ วา อาห
 “น ปัสสิมิตติ, ปัสสิ วา อาห “ปัสสิมิตติ; อิติ อตฺตํ เหตุ วา
 ปเรเหตุ วา อามิสกัณฺโณ จิกขเหตุ วา น สัมปชานมุสา ภาสิตา โหติ.
 ปัสสณฺวาจํ ปหาย ปัสสณฺยา วาจา ปญฺญีโรโต โหติ น อิตโต สุตฺวา
 อมุตฺรํ อักขาตา อิมํ เกทาเย, อมุตฺรํ วา สุตฺวา น อิมํ อักขาตา

ขมุสฺสึ เกทาย; ชิตฺตํ ภินฺนํ วา ลฺลํธตา ลหิตานํ วา
 ขนฺธูปฺปาทา ลมฺภคฺคาโม ลมฺภคฺครโต ลมฺภคฺคณฺเฑ ลมฺภคฺคณฺเฑ วา
 ภาลิตา โหติ. ฌรฺสวํ ปฺหาย ฌรฺสวํ วาจา ปฏฺวิโรโต โหติ,
 ยา สา วาจา เณลา กณฺณลฺลา เปมณฺเฑา หตฺถังคมา โปริ พฺหุชนกณฺเฑา
 พฺหุชนมฺนาปา, ตถารูปํ วา ภาลิตา โหติ. ลมฺภคฺคูปฺปาทา ปฺหาย
 ลมฺภคฺคูปฺปาทา ปฏฺวิโรโต โหติ. กาลวาที ภูตวาที ชิตฺตวาที
 ฌมฺมวาที ฌินฺนวาที ฌินฺนาวตฺตี วา ภาลิตา โหติ. กาเลนฺนา ลฺลา
 ปเทสํ ปรีณฺณตฺวาที ชิตฺตลลํภิตํ. เอวํ โข ภิกฺขเว จตฺตพฺพิธ
 วา ฌมฺมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ ฌินฺนภา ลุขทุรฺยา ลุขวิปากา โหติ.

กถํวํ ภิกฺขเว ติวริํ มโนกัมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ
 ลุขทุรฺยา ลุขวิปากา โหติ? อิทํ ภิกฺขเว เอกํจิ อนภิชฺฌนาตุ
 โหติ, ยนฺตํ ปรีลลํ ปรีวตฺตปกรณํ, ตํ อนภิชฺฌนาตุ โหติ
 “อโห วต ยํ ปรีลลํ, ตํ มม ชิตฺตลลํ. อพฺยาบํณจิตฺโต โหติ
 ชิตฺตปฏฺฐจฺจนลลํภิตํ” “อโห ลิตฺตา อเวรํ อพฺยาบํณจิตฺตํ อนฺนํ
 ลุขํ ชิตฺตลลํ ปรีลลํ. ลมฺมาทญฺจโก โหติ อวิปรีตทลลํ
 “ชิตฺตลลํ ฌินฺนํ ชิตฺตลลํ ยญฺจ ชิตฺตลลํ หตฺถํ เปยฺย ฌมฺมจํ โลกํ
 ปรีลลํ โลกํ ลยํ อภินฺนภา ลจฺฉินฺนํ ปเวเทนฺตํ. เอวํ โข
 ภิกฺขเว ติวริํ มโนกัมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ ฌินฺนภา ลุขทุรฺยา
 ลุขวิปากา โหติ. ติวริญญกัมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ ฌินฺนภาเหตุ วา
 ภิกฺขเว ลิตฺตา กายลลํ เกทา ปรีลลํ ลุคฺคํ ลิตฺตํ โลกํ
 อปฺปชฺฌนํ. จตฺตพฺพิธวา ฌมฺมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ ฌินฺนภาเหตุ วา
 ภิกฺขเว ลิตฺตา กายลลํ เกทา ปรีลลํ ลุคฺคํ ลิตฺตํ โลกํ
 อปฺปชฺฌนํ. ติวริญญมโนกัมมณฺเฑลลํภิตํ กุสฺสลลํภิตํ ฌินฺนภาเหตุ วา ภิกฺขเว
 ลิตฺตา กายลลํ เกทา ปรีลลํ ลุคฺคํ ลิตฺตํ โลกํ อปฺปชฺฌนํ.

เสยฺยถาปิ ภิกขเว อปฺปณฺณโก มณิ ชุทฺธํ ชิตฺโต เยน เยนเว
ปติฏฺฐาติ สุปติฏฺฐาติเยว ปติฏฺฐาติ; เอวเมว โข ภิกขเว
ตวิรกายกัมมํนัตถํมัตตํตํกกุสฺสสํวเจตนิกาเหตุ วา สัตตํดา กายัสส เกทา
ปรมมรณา สุกฺคํ สักคํ โลกํ อุปปชฺชํติ. จตฺถํเพริชํกัมมํนัตถํมัตตํ-
กกุสฺสสํวเจตนิกาเหตุ วา สัตตํดา กายัสส เกทา ปรมมรณา สุกฺคํ
สักคํ โลกํ อุปปชฺชํติ. ตวิรณํกัมมํนัตถํมัตตํตํกกุสฺสสํวเจตนิกาเหตุ
วา สัตตํดา กายัสส เกทา ปรมมรณา สุกฺคํ สักคํ โลกํ
อุปปชฺชํติ.

๒๑๗ นาฬิ ภิกขเว สํวเจตนิกาณํ กัมมํนาณํ กตฺตาณํ อุปฺปจฺจนาณํ
อํปฺปฏฺฐสํวทิตฺวา ทัณฺณิตฺถาวั วทามิ; ตถํจ โข ทิฏฺฐํเชว ธมฺเม อุปปชฺเช วา
อปเร วา ปริยาเย. น เตวํนาฬิ ภิกขเว สํวเจตนิกาณํ กัมมํนาณํ
กตฺตาณํ อุปฺปจฺจนาณํ อํปฺปฏฺฐสํวทิตฺวา ทุกฺกชฺสสันตฺตํกิริยํ วทามิ. ตตฺถ
ภิกขเว ตวิรํ กายกัมมํนัตถํมัตตํทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา
ทุกฺกชฺสทฺรียา ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ. จตฺถํเพริชํ วจํกัมมํนัตถํมัตตํ-
ทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา ทุกฺกชฺทฺรียา ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ. ตวิรํ มโนกัมมํนัตถํมัตตํ-
ทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา ทุกฺกชฺทฺรียา ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ.

กถํจ ภิกขเว ตวิรํ กายกัมมํนัตถํมัตตํทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา
ทุกฺกชฺทฺรียา ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ ? ะ เปยฺ เอว โข ภิกขเว
ตวิรํ กายกัมมํนัตถํมัตตํทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา ทุกฺกชฺทฺรียา
ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ.

กถํจ ภิกขเว จตฺถํเพริชํ วจํกัมมํนัตถํมัตตํทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา
ทุกฺกชฺทฺรียา ทุกฺกชฺวิปาภา ไหติ ะ เปยฺ เอว โข ภิกขเว
จตฺถํเพริชํ วจํกัมมํนัตถํมัตตํทิสฺสพฺยาบัตติ อกฺกุสฺสสํวเจตนิกา ทุกฺกชฺทฺรียา

ทุกขวิปากา โหติ.

กถัจจ ภิกขเว ติวริ มโนกัมมันตสันโทสพยาบัตติ อกุลลัลลเจตนิกา
ทุกขทริยา ทุกขวิปากา โหติ ? ะ เปฯ เหว โข ภิกขเว
ติวริ มโนกัมมันตสันโทสพยาบัตติ อกุลลัลลเจตนิกา ทุกขทริยา ทุกข-
วิปากา โหติ. ติวริกายกัมมันตสันโทสพยาบัตติอกุลลัลลเจตนิกาเหตุ วา
ภิกขเว สัตตา กายัสส เถทา ปรัम्मรณา อปายํ ทุคคิตี วินิปาตํ นิรยํ
อุปัชฌันติ. จตฺถํ พิธวํจกัมมันตสันโทสพยาบัตติอกุลลัลลเจตนิกาเหตุ

วา ะ เปฯ ติวริมโนกัมมันตสันโทสพยาบัตติอกุลลัลลเจตนิกาเหตุ
วา ภิกขเว สัตตา กายัสส เถทา ปรัम्मรณา อปายํ ทุคคิตี
วินิปาตํ นิรยํ อุปัชฌันติ. นาหํ ภิกขเว ลัลลเจตนิกาณํ กัมมานํ กตानํ
อุปจิตานํ อปัปฺปูลฺลิตวาทิ วา พินฺนิติกาว วทามิ; ตถัจจ โข ทิฏฺฐิเจว ธัมเม
อุปัชฌีเส วา อปเร วา ปริยาเย. น เตววาทํ ภิกขเว ลัลลเจตนิกาณํ กัมมานํ
กตानํ อุปจิตานํ อปัปฺปูลฺลิตวาทิ ทุกขัลลสันตกิริยํ วทามิ. ตตฺถ ภิกขเว
ติวริ กายกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา สุขวิปากา โหติ.
จตฺถํ พิธวํจกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา สุขวิปากา โหติ.
ติวริ มโนกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา สุขวิปากา โหติ.

กถัจจ ภิกขเว ติวริ กายกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา
สุขทริยา สุขวิปากา โหติ ? ะ เปฯ เหว โข ภิกขเว
ติวริ กายกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา สุขวิปากา โหติ.

กถัจจ ภิกขเว จตฺถํ พิธวํจกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา
สุขทริยา สุขวิปากา โหติ ? ะ เปฯ เหว โข ภิกขเว
จตฺถํ พิธวํจกัมมันตลัมบัตติ โหติ. กถัจจ ภิกขเว ติวริ มโนกัมมันต-
ลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา สุขวิปากา โหติ ? ะ เปฯ
เอว โข ภิกขเว ติวริ มโนกัมมันตลัมบัตติ กุลลัลลเจตนิกา สุขทริยา

มัจโจ. โส เอว ปชานาติ “ยัม โข เม อิทัง กิณัจจิ ปุฬฺเพ
 อิมินา กรชกาเยน ปาปกัมมํ กตํ, สัพฺพพนฺตํ อิมํ เวทณียํ, น ตํ
 อนุกาสลํสํสํ. เอวํ ภาวิตา โข ภิกฺขเว เมตฺตาเจโตวิมุตฺติ อนา-
 คามิตาย ลวตฺตติ อิมํ บัณฺณลลํ ภิกฺขุโน อุตฺตรํ วิมุตฺตํ อัมปฺปฏี-
 วิชฌโตติ. กุณฺดาสทคเตน เจตสา. มุกฺกิตาสทคเตน เจตสา. อุกฺเปกฺขา-
 สทคเตน เจตสา. เอกํ ทิสํ ฌวิตฺวา วิหริติ, ตถา ทุตฺติยํ, ตถา
 ตตฺติยํ, ตถา จตฺตํ. อิติ อุกฺกมโร ติวียํ สัพฺพทริ สัพฺพัตตตตาย
 สัพฺพทวณฺตี โลกํ, อุกฺเปกฺขาสทคเตน เจตสา วิปฺโลเนน มหัคคเตน
 อัมปฺปมาณเณน อเวเรน อพฺยาบฺบเณน ฌวิตฺวา วิหริติ. โส เอว
 ปชานาติ “ปุฬฺเพ โข เม อิทัง จิตฺตํ ปริตฺตํ โหติ อภาวิตํ,
 เจตฺราหิ ปณฺ เม อิทัง จิตฺตํ อัมปฺปมาณํ สภาวิตํ. ยัม โข ปณฺ กิณัจจิ
 ปมาณกตํ กัมมํ, น ตํ ตตฺตวาลลํสํสํ, น ตํ ตตฺตวาลลํสํสํ. ตํ
 กิณํ ฌิตฺวา ภิกฺขเว ทหรตฺตํเค เจ อยัม กุมาโร อุกฺเปกฺขาเจโตวิมุตฺติ
 ภาเวยฺย, อมฺปนฺ โข ปาปกัมมํ กรเยยฺยาติ? โน เหตุํ ภันเต.
 อกโรนํตํ โข ปณฺ ปาปกัมมํ อมฺปนฺ โข ทุกฺขํ ฌเญยฺยาติ. โน
 เหตุํ ภันเต. อกโรนํตํลหิ ภันเต ปาปกัมมํ กุโต ทุกฺขํ ฌลลํสํสํ.
 ภาเวตฺตพฺพา โข ปณายํ ภิกฺขเว อุกฺเปกฺขาเจโตวิมุตฺติ อิตฺถิยา วา
 ปุริเสน วา. อิตฺถิยา วา ภิกฺขเว ปุริลลํสํสํ วา นายํ กาโย
 อาทาย คมนฺนํโย, จิตฺตํนํโร อยัม ภิกฺขเว มัจโจ. โส เอว
 ปชานาติ “ยัม โข เม อิทัง กิณัจจิ ปุฬฺเพ อิมินา กรชกาเยน
 ปาปกัมมํ กตํ, สัพฺพพนฺตํ อิมํ เวทณียํ, น ตํ อนุกาสลํสํสํ. เอวํ
 ภาวิตา โข ภิกฺขเว อุกฺเปกฺขาเจโตวิมุตฺติ อเนกคามิตาย ลวตฺตติ
 อิมํ บัณฺณลลํ ภิกฺขุโน อุตฺตรํ วิมุตฺตํ อัมปฺปฏีวิชฌโตติ.

๒๖๘ อคโฆ อลฺลวตโร พฺรหฺมโน, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ;

อุปสัมภโว ภควตา สัทธัมมโมหิ, สัมมโหมนีย กถา สวณณีย
 วิตสาเรตวา เอกมัตต นิสิต, เอกมัตต นิสินโน โข โส พราหฺมณ
 ภควันตํ เอตทโวจ “โก นุ โข โก โคตม เหตุ โก บัจจโย,
 เยนมิเรกัจเจ สัตตทา กายัสส เภทา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ
 วินิปาตํ นิรยํ อุปบฺบิชนํตติ. อธัมมจริยวิธมจริยาเหตุ โข พราหฺมณ
 เวมิเรกัจเจ สัตตทา กายัสส เภทา ปรมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ
 วินิปาตํ นิรยํ อุปบฺบิชนํตติ. โก ปน โก โคตม เหตุ โก บัจจโย,
 เยนมิเรกัจเจ สัตตทา กายัสส เภทา ปรมมรณา สุกตํ สัคคํ โลกํ
 อุปบฺบิชนํตติ. ธัมมจริยวิธมจริยาเหตุ โข พราหฺมณ เวมิเรกัจเจ
 สัตตทา กายัสส เภทา ปรมมรณา สุกตํ สัคคํ โลกํ อุปบฺบิชนํตติ.
 น โข อหํ อิมัสส โกโต โคตมัสส สच्चิตฺเตน ภาสิตัสส วิตถาเรน
 ขัตถํ อาชานามิ. สาธุ เม ภวํ โคตโม ตถา ธัมมํ เทเสตุ,
 ยถาหํ อิมัสส โกโต โคตมัสส สच्चิตฺเตน ภาสิตัสส วิตถาเรน
 ขัตถํ อาชานเญยฺยมิติ. เตนहि พราหฺมณ สฺสนาहि สาธุกํ มนลิกโรหิ,
 ภาสิตัสสํมิตี. “เอวํ โภติ โข โส พราหฺมณ ภควโต บัจจัสสโสลล.
 ภควา เอตทโวจ “ติวริโ ภ พราหฺมณ กาเยน ธัมมจริยวิธมจริยา
 โหติ. จตฺตพฺพิธํ วาจาเยน ธัมมจริยวิธมจริยา โหติ. ติวริโ มนลสา
 ธัมมจริยวิธมจริยา โหติ.

กถํวํ พราหฺมณ ติวริโ กาเยน ธัมมจริยวิธมจริยา โหติ ?
 ฯ เปวํ เอวํ โข พราหฺมณ ติวริโ กาเยน ธัมมจริยวิธมจริยา
 โหติ.

กถํวํ พราหฺมณ จตฺตพฺพิธํ วาจาเยน ธัมมจริยวิธมจริยา
 โหติ ? ฯ เปวํ เอวํ โข พราหฺมณ จตฺตพฺพิธํ วาจาเยน
 ธัมมจริยวิธมจริยา โหติ.

กถัลมัง พราหฺมณ ติวริ มนสา อหฺมจฺริยวิสมจฺริยา โหติ ?
 ๗ เปฯ เอว โข พราหฺมณ ติวริ มนสา อหฺมจฺริยวิสมจฺริยา
 โหติ. เอว อหฺมจฺริยวิสมจฺริยาเหตุ โข พราหฺมณ เอวมิเรกัจเจ
 ลัตตา กายัสส เภทา ปรมมรณา อปายํ ทคฺคตฺติ วินิปาต
 นิรยํ อุปบฺบิซฺชนฺติ. ติวริ โข พราหฺมณ กาเยน อหฺมจฺริยสมจฺริยา
 โหติ. จตฺตพิริ วาจาเย อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ. ติวริ
 มนสา อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ. กถัลมัง พราหฺมณ ติวริ กาเยน
 อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ ? ๗ เปฯ เอว โข พราหฺมณ ติวริ
 กาเยน อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ. กถัลมัง พราหฺมณ จตฺตพิริ
 วาจาเย อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ ? ๗ เปฯ เอว โข พราหฺมณ
 จตฺตพิริ วาจาเย อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ. กถัลมัง พราหฺมณ
 ติวริ มนสา อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ ? ๗ เปฯ เอว โข
 พราหฺมณ ติวริ มนสา อหฺมจฺริยสมจฺริยา โหติ. เอว อหฺมจฺริย-
 สมจฺริยาเหตุ โข พราหฺมณ เอวมิเรกัจเจ ลัตตา กายัสส เภทา
 ปรมมรณา ลคฺคตฺติ ลคฺคตฺติ โลกํ อุปบฺบิซฺชนฺติ. อภิภกฺกนฺติ โภ
 โคตม ๗ เปฯ อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม อเวตฺต อชฺชตคฺคเค
 ปาณเปตํ สรณคตฺตนิ.

ปจฺจวตฺโต ปจฺจโม.

๒๓๖๐ ทลฺหิ ภิกฺขเว อหฺเมติ สมนฺนาคโต ยถาภตฺตํ นิกฺขิตฺโต เอว
 นิรเย. กตเมติ ทลฺหิ ? ปาณนาตปาทํ โหติ, อทินฺนาทายํ โหติ,
 กาเมสุ มิจฺฉาจารํ โหติ, มุสาวาทํ โหติ, บิฏฺฐนาโว โหติ, มรฺุสวาโจ
 โหติ, สัมมปฺปเปลาปํ โหติ, อภิซฺฉนาสุ โหติ, พฺยาบັນนิจิตฺโต โหติ,
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจโง โหติ; อเมติ โข ภิกฺขเว ทลฺหิ อหฺเมติ สมนฺนาคโต

ยถากตํ นิกัชิตโต เอวํ นิรเย. ทสฺหิ ภิกัชเว อัมเมหิ สมนันนาคโต
 ยถากตํ นิกัชิตโต เอวํ สัคเค. กตเมหิ ทสฺหิ ? ปาณานิปาตา
 ปฏิวีโร ไหติ, อทินันนาทานา ปฏิวีโร ไหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจาเร ปฏิวีโร ไหติ, มุสฺสวาทา ปฏิวีโร ไหติ, บัสนฺนาย
 วาจาเย ปฏิวีโร ไหติ, ฆรฺสสาเย วาจาเย ปฏิวีโร ไหติ, สัมมัมปฺปลาปา
 ปฏิวีโร ไหติ, อภิขันนาคุ ไหติ, อหฺยัมบัณเฑาะฏักโต ไหติ,
 สัมมาทิจฺจิกโก ไหติ; อิมฺเหิ โช ภิกัชเว อัมเมหิ สมนันนาคโต
 ยถากตํ นิกัชิตโต เอวํ สัคเคติ.

๒๒๑ วัสติยา ภิกัชเว อัมเมหิ สมนันนาคโต ยถากตํ นิกัชิตโต
 เอวํ นิรเย. กตเมหิ วัสติยา ? อัตตนา จ ปาณานิปาตี ไหติ,
 ปรัญจ ปาณานิปาเต สมากเปติ; อัตตนา จ อทินันนาทายี ไหติ,
 ปรัญจ อทินันนาทานา สมากเปติ; อัตตนา จ กาเมสุ มิจฺฉาจาเร
 ไหติ, ปรัญจ กาเมสุ มิจฺฉาจาเร สมากเปติ; อัตตนา จ มุสฺสวาทา
 ไหติ, ปรัญจ มุสฺสวาทา สมากเปติ; อัตตนา จ บัสนฺนาย
 ไหติ, ปรัญจ บัสนฺนาย วาจาเย สมากเปติ; อัตตนา จ ฆรฺสวาโจ ไหติ,
 ปรัญจ ฆรฺสสาเย วาจาเย สมากเปติ; อัตตนา จ สัมมัมปฺปลาปา ไหติ,
 ปรัญจ สัมมัมปฺปลาปา สมากเปติ; อัตตนา จ อภิขันนาคุ ไหติ,
 ปรัญจ อภิขันนาคุ สมากเปติ; อัตตนา จ อหฺยัมบัณเฑาะฏักโต ไหติ,
 ปรัญจ อหฺยัมบัณเฑาะฏักโต สมากเปติ; อัตตนา จ มิจฺฉาทิจฺจิกโก ไหติ,
 ปรัญจ มิจฺฉาทิจฺจิกโก สมากเปติ; อิมฺเหิ โช ภิกัชเว วัสติยา
 อัมเมหิ สมนันนาคโต ยถากตํ นิกัชิตโต เอวํ นิรเย. วัสติยา
 ภิกัชเว อัมเมหิ สมนันนาคโต ยถากตํ นิกัชิตโต เอวํ
 สัคเค. กตเมหิ วัสติยา ? อัตตนา จ ปาณานิปาตา ปฏิวีโร
 ไหติ, ปรัญจ ปาณานิปาตา เวรมณียา สมากเปติ; อัตตนา จ

อทินนาทานา ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ อทินนาทานา เวรมณียา
 สมาทเปติ; อัตตนา จ กาเมสุ มิจฺฉาจารา ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ
 กาเมสุ มิจฺฉาจารา เวรมณียา สมาทเปติ; อัตตนา จ มุสาวาทา
 ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ มุสาวาทา เวรมณียา สมาทเปติ; อัตตนา
 จ บัสนาย วาจาเย ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ บัสนาย วาจาเย
 เวรมณียา สมาทเปติ, อัตตนา จ ผรุสสาเย วาจาเย ปฏิวโรโต โหติ,
 ปรัญจ ผรุสสาเย วาจาเย เวรมณียา สมาทเปติ; อัตตนา จ สัมผัส-
 ปลูกาเย ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ สัมผัสปลูกาเย เวรมณียา สมาท-
 เปติ; อัตตนา จ อนภิชฺฌมาตุโหติ, ปรัญจ อนภิชฺฌนายา สมาทเปติ;
 อัตตนา จ อหฺมียาปนฺนจิตฺโต โหติ, ปรัญจ อหฺมียาปาเท สมาทเปติ;
 อัตตนา จ สัมมาทิฏฺฐิจิโก โหติ, ปรัญจ สัมมาทิฏฺฐิจิยา สมาทเปติ;
 อิมเหติ โข ภิกขเว วิสติยา ธัมเมหิ สมนฺแนคโต ยถากตํ นิกฺขิตโต
 เหวํ สัคเคติ.

๒๒๒ ตั้ลาย ภัักชเว อัมเมหิ สมนันนาคโต ยถาภต นิกขิตโต เหว
 นิรเย. กตเมหิ ตั้ลาย ? อัตตนา จ ปาณาติปาตี โหติ, ปรัญจ
 ปาณาติปาเต สมาทเปติ, ปาณาติปาเต จ สมนุญโlob โหติ; อัตตนา
 จ อทินนทาเย โหติ, ปรัญจ อทินนทาเน สมาทเปติ, อทินนทาเน
 จ สมนุญโlob โหติ; อัตตนา จ กาเมสุ มิจฉาจาเร โหติ, ปรัญจ
 กาเมสุ มิจฉาจาเร สมาทเปติ, กาเมสุ มิจฉาจาเร จ สมนุญโlob
 โหติ; อัตตนา จ มุสสาเว โหติ, ปรัญจ มุสสาเว สมาทเปติ, มุสสาเว
 จ สมนุญโlob โหติ; อัตตนา จ บัสนวาโจ โหติ, ปรัญจ บัสนวาย วาจา
 สมาทเปติ, บัสนวาย จ วาจา สมนุญโlob โหติ; อัตตนา จ ผรุสวาโจ
 โหติ, ปรัญจ ผรุสวาย วาจา สมาทเปติ, ผรุสวาย จ วาจา
 สมนุญโlob โหติ; อัตตนา จ สัมมยบปลาบี โหติ, ปรัญจ

ສັມພັນປາເຕ ສມາທເປຕິ, ສັມພັນປາເຕ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ;
 ອັດຕນາ ຈ ອກິຊ໌ລາລຸ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ອກິຊ໌ລາຍ ສມາທເປຕິ,
 ອກິຊ໌ລາຍ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ພິຍາບັນຈິຕໄຫ
 ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ພິຍາປາເຕ ສມາທເປຕິ, ພິຍາປາເຕ ຈ ສມນຸນໂບ
 ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ມິຈ໌ລາທິຖຸຈິໂຄ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ມິຈ໌ລາທິຖຸຈິຍາ ຈ
 ສມາທເປຕິ, ມິຈ໌ລາທິຖຸຈິຍາ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ, ອິເມຕິ ໂຮ ອກິຊ໌ເວ
 ຕິສາຍ ອັມເມຕິ ສມັນນາຄໄຫ ຍຄາກັດ ນິກັຂິດໄຫ ເອວິ ນິຣເຍ. ຕິສາຍ
 ອກິຊ໌ເວ ອັມເມຕິ ສມັນນາຄໄຫ ຍຄາກັດ ນິກັຂິດໄຫ ເອວິ ລັດໄສ.
 ກຕເມຕິ ຕິສາຍ ຈ ປານາຕິປາຕາ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ,
 ປຣັຍຈ ປານາຕິປາຕາ ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ, ປານາຕິປາຕາ
 ເວຣມນີຍາ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ອທິນຳທານາ
 ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ອທິນຳທານາ ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ,
 ອທິນຳທານາ ເວຣມນີຍາ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ
 ກາເມສຸ ມິຈ໌ລາຈາຣາ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ກາເມສຸ ມິຈ໌ລາຈາຣາ
 ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ, ກາເມສຸ ມິຈ໌ລາຈາຣາ ເວຣມນີຍາ ຈ ສມນຸນໂບ
 ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ມຸສາວາທາ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ມຸສາວາທາ
 ເວຣມນີຍາ ຈ ສມາທເປຕິ, ມຸສາວາທາ ເວຣມນີຍາ ຈ ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ;
 ອັດຕນາ ຈ ບິສຸດນາຍ ວາຈາຍ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ບິສຸດນາຍ ວາຈາຍ
 ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ, ບິສຸດນາຍ ວາຈາຍ ເວຣມນີຍາ ຈ ສມນຸນໂບ
 ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ສຸລາຍ ວາຈາຍ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ, ປຣັຍຈ ສຸລາຍ
 ວາຈາຍ ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ, ສຸລາຍ ຈ ວາຈາຍ ເວຣມນີຍາ
 ສມນຸນໂບ ໄຫຕິ, ອັດຕນາ ຈ ສັມພັນປາປາ ປຸງົວິໄຫ ໄຫຕິ,
 ປຣັຍຈ ສັມພັນປາປາ ເວຣມນີຍາ ສມາທເປຕິ, ສັມພັນປາປາ ເວຣມນີຍາ

จ สมณฺโวล โหติ; อัตตนา จ อนภิชฺฌาณ โหติ, ปรํวํ
 อนภิชฺฌาย สมาทเปติ, อนภิชฺฌาย จ สมณฺโวล โหติ; อัตตนา
 จ อพฺยาบันฺนจิตฺโต โหติ, ปรํวํ อพฺยาปาทะ สมาทเปติ,
 อพฺยาปาทะ จ สมณฺโวล โหติ; อัตตนา จ สัมมาทิฏฺฐิโก โหติ,
 ปรํวํ สัมมาทิฏฺฐิยา สมาทเปติ, สัมมาทิฏฺฐิยา จ สมณฺโวล
 โหติ; อเมหิ โข ภิกฺขเว ตัสยา อัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตฺ
 นิกฺขิตฺโต เอว ลลฺลเคติ.

๒๒๓ จิตฺตาฬีสาย ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตฺ
 นิกฺขิตฺโต เอว นิรये. กตเมหิ จิตฺตาฬีสาย? อัตตนา จ
 ปาณาติปาตี โหติ, ปรํวํ ปาณาติปาเต สมาทเปติ, ปาณาติปาเต
 จ สมณฺโวล โหติ, ปาณาติปาตลฺล จ วัณฺณ ภาสติ; อัตตนา
 จ อทินฺนาทายี โหติ, ปรํวํ อทินฺนาทาเน สมาทเปติ, อทินฺนา-
 ทาเน จ สมณฺโวล โหติ, อทินฺนาทานลฺล จ วัณฺณ ภาสติ;
 อัตตนา จ กาเมสุ มิจฺฉาจารี โหติ, ปรํวํ กาเมสุ มิจฺฉาจาเร
 สมาทเปติ, กาเมสุ มิจฺฉาจาเร จ สมณฺโวล โหติ, กาเมสุ
 มิจฺฉาจารลฺล จ วัณฺณ ภาสติ; อัตตนา จ มุสาวาทิ โหติ,
 ปรํวํ มุสาวาทะ สมาทเปติ, มุสาวาทะ จ สมณฺโวล โหติ,
 มุสาวาทลฺล จ วัณฺณ ภาสติ; อัตตนา จ บิฏฺฐณฺวาโจ โหติ,
 ปรํวํ บิฏฺฐณาย วาจาเย สมาทเปติ, บิฏฺฐณาย จ วาจาเย
 สมณฺโวล โหติ, บิฏฺฐณาย จ วาจาเย วัณฺณ ภาสติ; อัตตนา
 จ มรฺฐวาโจ โหติ, ปรํวํ มรฺฐสาเย วาจาเย สมาทเปติ, มรฺฐสาเย
 จ วาจาเย สมณฺโวล โหติ, มรฺฐสาเย จ วาจาเย วัณฺณ ภาสติ;
 อัตตนา จ สัมณฺธิปฺปลาเป โหติ, ปรํวํ สัมณฺธิปฺปลาเป สมาทเปติ,
 สัมณฺธิปฺปลาเป จ สมณฺโวล โหติ, สัมณฺธิปฺปลาปลล จ วัณฺณ

ภาสติ; ชัตตนา จ อภิขณาสุ โหติ, ปรัญจ อภิขณาย สมหาเปติ,
 อภิขณาย จ สมnullob โหติ, อภิขณาย จ วันณ ภาสติ;
 ชัตตนา จ พยาบันนจิตโต โหติ, ปรัญจ พยาปาเท สมหาเปติ,
 พยาปาเท จ สมnullob โหติ, พยาปาทลล จ วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ
 มิจฉาทัญญิจิ โหติ, ปรัญจ มิจฉาทัญญิจิยา สมหาเปติ, มิจฉาทัญญิจิยา
 จ สมnullob โหติ, มิจฉาทัญญิจิยา จ วันณ ภาสติ; อิมเหิ โข
 ภิกขเว ชัตตาฬีสาย ธัมเมหิ สมันนาคโต ยถากถ นิกขิตโต
 เอว นิระเย. ชัตตาฬีสาย ภิกขเว ธัมเมหิ สมันนาคโต ยถากถ
 นิกขิตโต เอว ลลเค. กตเมหิ ชัตตาฬีสาย? ชัตตนา จ
 ปาณาติปาตา เวรมณียา ปฏวิโรโต โหติ, ปรัญจ ปาณาติปาตา
 เวรมณียา สมหาเปติ, ปาณาติปาตา เวรมณียา จ สมnullob
 โหติ, ปาณาติปาตา เวรมณียา จ วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ
 อทินนาทานา ปฏวิโรโต โหติ, ปรัญจ อทินนาทานา เวรมณียา
 สมหาเปติ, อทินนาทานา เวรมณียา จ สมnullob โหติ, อทินนา-
 ทานา เวรมณียา จ วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ กาเมสุ
 มิจฉาจารา ปฏวิโรโต โหติ, ปรัญจ กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณียา
 สมหาเปติ, กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณียา จ สมnullob โหติ,
 กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณียา จ วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ
 มุสาवाทา ปฏวิโรโต โหติ, ปรัญจ มุสาवाทา เวรมณียา สมหาเปติ,
 มุสาवाทา เวรมณียา จ สมnullob โหติ, มุสาवाทา เวรมณียา
 จ วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ บิสุณาย วาจาเย ปฏวิโรโต โหติ,
 ปรัญจ บิสุณาย วาจาเย เวรมณียา สมหาเปติ, บิสุณาย วาจาเย
 เวรมณียา จ สมnullob โหติ, บิสุณาย วาจาเย เวรมณียา จ
 วันณ ภาสติ; ชัตตนา จ มุสาเย วาจาเย ปฏวิโรโต โหติ, ปรัญจ

ผลาย วาจา เวรมณียา สมาทเปติ, ผลาย วาจา เวรมณียา
 จ สมnulโย โหติ, ผลาย วาจา เวรมณียา จ วัณณิ ภาสติ;
 อัตตนา จ สัมณัปปลาปา ปฏิวโรโต โหติ, ปรัญจ สัมณัปปลาปา
 เวรมณียา จ สมาทเปติ, สัมณัปปลาปา เวรมณียา จ สมnulโย
 โหติ, สัมณัปปลาปา เวรมณียา จ วัณณิ ภาสติ; อัตตนา จ
 อนภิชณาย โหติ, ปรัญจ อนภิชณาย สมาทเปติ, อนภิชณาย จ
 สมnulโย โหติ, อนภิชณาย จ วัณณิ ภาสติ; อัตตนา จ
 อพฺยาบันนจิตโต โหติ, ปรัญจ อพฺยาปาเท สมาทเปติ, อพฺยาปาเท
 จ สมnulโย โหติ, อพฺยาปาทสส จ วัณณิ ภาสติ; อัตตนา จ
 สัมมาทิฏฺฐิจิโก โหติ, ปรัญจ สัมมาทิฏฺฐิจิยา สมาทเปติ, สัมมาทิฏฺฐิจิยา
 จ สมnulโย โหติ, สัมมาทิฏฺฐิจิยา จ วัณณิ ภาสติ; อิมเหิ โข
 ภิกขเว จัตตาฬิสาय ธัมเมหิ สมนฺนาคโต ยถาภตํ นิกฺขิตโต เอว
 ลลิตเต.

๒๒๘ ทลฺหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคโต ขตํ อุเปหตํ อัตตนา
 ปรีหริติ ... อักขตํ อนเปหตํ อัตตนา ปรีหริติ ... วิสตียา
 ภิกขเว ... ตีลาเย ภิกขเว ... จัตตาฬิสาเย ภิกขเว ธัมเมหิ
 สมนฺนาคโต ขตํ อุเปหตํ อัตตนา ปรีหริติ ... อักขตํ อนเปหตํ
 อัตตนา ปรีหริติ ฯ เปฯ อิมเหิ โข ภิกขเว จัตตาฬิสาเย ธัมเมหิ
 สมนฺนาคโต อักขตํ อนเปหตํ อัตตนา ปรีหริตีติ.

ทตฺถยวตฺถโค ทตฺถโย.

ทลฺหิ ภิกขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคโต อีเธกฺขจฺโจ กายัสส เภทา
 ปรีมมรณา อปายํ ทตฺถตฺติ วิมฺปาตํ นีรยํ อุปบิขฺขติ... อีเธกฺขจฺโจ
 กายัสส เภทา ปรีมมรณา ลลิตํ ลลิตํ โลกํ อุปบิขฺขติ... วิสตียา
 ภิกขเว ... ตีลาเย ภิกขเว ... จัตตาฬิสาเย ภิกขเว ธัมเมหิ สมนฺนาคโต

อเธกัจโจ กายัสส เถทา ปัมมมรณา อปายํ ทุคคตฺติ วินิปาตํ นิรยํ
 อปัมมชฺชติ... อเธกัจโจ กายัสส เถทา ปัมมมรณา สุกคตฺติ สักคตฺติ
 โลกํ อปัมมชฺชติ ฯ เปยฺย ทลฺลหิ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต พาลो
 เวทิตฺตํ โท... มณฺชิโต เวทิตฺตํ โท... วัสติยา ภิกฺขเว...
 ตึลลยํ ภิกฺขเว... จัตตาฬึลลยํ ภิกฺขเว อัมเมหิ สมนฺนาคโต พาลो
 เวทิตฺตํ โท... มณฺชิโต เวทิตฺตํ โท. อัมเมหิ โข ภิกฺขเว จัตตาฬึลลยํ
 อัมเมหิ สมนฺนาคโต มณฺชิโต เวทิตฺตํ โท.

ตติยวัคโค ตติโย.

(อิมสฺส จตฺตลปัมมเจสฺส วักคสฺส สุตตคณฺหา เปยฺยาลวเสน เวทิตฺตํ พาทิ)

วาคัสส ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ ทลฺล อัมมา ภาเวตฺตํ พาทิ.

กตเม ทลฺล? อสฺสาลลวณํ มรณลลวณํ อาหาเร ปฏิกฺกอลลวณํ
 สัพพทโลเก อนภิรตลลวณํ อนิจฺจลลวณํ อนิจฺเจ ทุกฺขลลวณํ
 ทุกฺখে อนัตตลลวณํ ปหันทลลวณํ วิราจลลวณํ นิโรธลลวณํ.
 วาคัสส ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ อิมํ ทลฺล อัมมา ภาเวตฺตํ พาทิ.

วาคัสส ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ ทลฺล อัมมา ภาเวตฺตํ พาทิ.
 กตเม ทลฺล? อนิจฺจลลวณํ อนัตตลลวณํ อาหาเร ปฏิกฺกอลลวณํ
 สัพพทโลเก อนภิรตลลวณํ อฏฺฐังคลลวณํ ปฏิกฺกอลลวณํ วิเนยฺยลลวณํ
 วิปฺพกฺกอลลวณํ วิจฺฉิณฺณกอลลวณํ อุตฺถมฺมาตกอลลวณํ. วาคัสส
 ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ อิมํ ทลฺล อัมมา ภาเวตฺตํ พาทิ.

วาคัสส ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ ทลฺล อัมมา ภาเวตฺตํ พาทิ. กตเม
 ทลฺล? สัมมาทิฏฺฐิํ สัมมาสิกฺขิํ ปิ สัมมาวาจา สัมมากัมมมฺมันโต
 สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาญาณํ
 สัมมาวิมุตติः. วาคัสส ภิกฺขเว อภิลมฺบายํ อิมํ ทลฺล อัมมา
 ภาเวตฺตํ พาทิ.

ราคัสส์ ภิกขเว ปริณณาย ปริกขาย ปทานาย ขยาย
 วยาย วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย จาคาย ปฏิณิสัสคคาย ทส
 ธัมมา ภเวตัพพา. ะเปว ไทสัสสิ โมหัสสิ โกธัสสิ อุปนาหัสสิ มกขัสสิ
 ปลาสัสสิ อัสสาย มัจฉริยัสสิ มายาย ตาเจยยัสสิ ถัมภัสสิ
 สารัมภัสสิ มานัสสิ ขติมานัสสิ มทัสสิ ปมาทัสสิ อภิณณาย
 ปริณณาย ปริกขาย ปทานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย
 อุปสมาย จาคาย ปฏิณิสัสคคาย อิมะ ทส ธัมมา ภเวตัพพาติ.
 บัณฺฑมบัณฺณาสโก บัณฺฑโม.

ทสกนิปาโต นิฏฺฐิจโต.

ลุตฺตัมัตถปิฏเก อังคุตฺตรนิกายो.

เอกาทลกนิปาโต.

นโม ตัสส ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทฺธัสส.

ปจฺมวักโค.

๑ เอวํเม ลุตฺ. เอกํ สมยํ ภควา สวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน
อนาถบิณฑิกัสส อารามे. ขณฺโง อายัสฺมา อานนฺโท, เยเน
ภควา, เตนุปลงฺกมิ; อุปลงฺกมิตฺวา ภควันตํ อภิเวทิตฺวา เอกมฺนัตถํ
นิสฺสํ; เอกมฺนัตถํ นิสฺสนฺโน โข อายัสฺมา อานนฺโท ภควันตํ
เขตฺตวโง “กิมตฺถิยา นิ กนฺเต กุสลานิ สฺสฺยานิ กิमानิสฺสํ นิตฺติ.
“อวิปฺปฏิสวตฺถิยา นิ อานนฺท กุสลานิ สฺสฺยานิ อวิปฺปฏิสวตฺถิยา นิสฺสํ.”
“อวิปฺปฏิสวโร ปน กนฺเต กิมตฺถิโย กิमानิสฺสํ นิตฺติ. “อวิปฺปฏิสวโร
โข อานนฺท ปามุขชิตฺโต ปามุขชิตฺตานิ นิสฺสํ.” “ปามุขชํ ปน กนฺเต
กิมตฺถิโย กิमानิสฺสํ นิตฺติ. “ปามุขชํ โข อานนฺท ปิตตํ นิตฺตานิ นิสฺสํ.”
“นิตฺติ ปน กนฺเต กิมตฺถิยา กิमानิสฺสํ นิตฺติ. “นิตฺติ โข อานนฺท
นิตฺตํ นิตฺตานิ นิสฺสํ.” “นิตฺตํ นิตฺติ ปน กนฺเต กิมตฺถิยา

กิมานิสฺสาติ. “บัลลัทธิ โข อานันท สุขัตถา สุขานิสฺสา.” “สุขุ
ปน ภาณเต กิมัตถิย กิมานิสฺสันติ. “สุขุ โข อานันท สมารัตถ
สมาธานิสฺส” “สมาธิ ปน ภาณเต กิมัตถิโย กิมานิสฺโสติ.
“สมาธิ โข อานันท ยถากุตฺตวณทิสฺสนัตถโย ยถากุตฺตวณทิสฺ-
นทานิสฺโส.” “ยถากุตฺตวณทิสฺสนํ ปน ภาณเต กิมัตถิย กิมานิสฺสันติ.
“ยถากุตฺตวณทิสฺสนํ โข อานันท นิพพิทตถํ นิพพิทานิสฺส.”
“นิพพิทา ปน ภาณเต กิมัตถิยา กิมานิสฺสาติ. “นิพพิทา โข
อานันท วิราคตฺตา วิราคานิสฺสา.” “วิราโค ปน ภาณเต กิมัตถิโย
กิมานิสฺโสติ. “วิราโค โข อานันท วิมุตฺติวณทิสฺสนัตถโย
วิมุตฺติวณทิสฺสนทานิสฺโสติ. อิติ โข อานันท กุสลานิ สीलานิ
อวิปฺปฏิสารัตถานิ อวิปฺปฏิสารานิสฺसानิ, อวิปฺปฏิสารो ปามุชฺชัตถโย
ปามุชฺชานิสฺโส, ปามุชฺชํ ปัตตตถํ ปัตตานิสฺส, ปติ บัลลัทธิสุขัตถา
บัลลัทธิธานิสฺสา, บัลลัทธิ สุขัตถา สุขานิสฺสา, สุขุ สมารัตถ
สมาธานิสฺส, สมาธิ ยถากุตฺตวณทิสฺสนัตถโย ยถากุตฺตวณทิสฺสนทานิสฺโส,
ยถากุตฺตวณทิสฺสนํ นิพพิทตถํ นิพพิทานิสฺส, นิพพิทา วิราคตฺตา
วิราคานิสฺสา, วิราโค วิมุตฺติวณทิสฺสนัตถโย วิมุตฺติวณทิสฺสนทานิสฺโส.
อิติ โข อานันท กุสลานิ สीलานิ อนุปฺพุทฺเฬน อหัตถตยา
ปรีปฺพเนตติ.

๒ สัลวโต ภิกฺขเว สัลลัมภันนัสส น เจตนาเย กรณีย
“อวิปฺปฏิสารो เม อุมฺบิชาตฺตติ. ธัมมตา เอลา ภิกฺขเว, ยํ
สัลวโต สัลลัมภันนัสส อวิปฺปฏิสารอ อุมฺบิชาตฺติ. อวิปฺปฏิสาริสฺส
ภิกฺขเว น เจตนาเย กรณีย” “ปามุชฺชํ เม อุมฺบิชาตฺตติ. ธัมมตา
เอลา ภิกฺขเว, ยํ อวิปฺปฏิสาริสฺส ปามุชฺชํ อุมฺบิชาตฺติ. ปมฺพิตตัสส
ภิกฺขเว น เจตนาเย กรณีย” “ปติ เม อุมฺบิชาตฺตติ. ธัมมตา

เฮลา ภิกขเว, ยัม ปมุทิตัสส บัตติ อุมฺบัชฺชติ. บัตติมณัสส ภิกขเว
 น เจตนาย กรณียํ “กาโย เม บัลลัมภติ. ธัมมตา เฮลา
 ภิกขเว, ยัม บัตติมณัสส กาโย บัลลัมภติ. บัลลัทธกายัสส
 ภิกขเว น เจตนาย กรณียํ “สุข เวทียามิ. ธัมมตา เฮลา
 ภิกขเว, ยัม บัลลัทธกาโย สุข เวทียติ. สุขโน ภิกขเว น เจตนาย
 กรณียํ “จิตฺตํ เม สมาริยติ. ธัมมตา เฮลา ภิกขเว, ยัม สุขโน
 จิตฺตํ สมาริยติ. สมหิตัสส ภิกขเว น เจตนาย กรณียํ “ยถากุตํ
 ปชานามิ บัลลัสมาติ. ธัมมตา เฮลา ภิกขเว, ยัม สมหิโต ยถากุตํ
 ปชานาติ บัลลัสติ. ยถากุตํ ภิกขเว ชานโต บัลลโต น เจตนาย
 กรณียํ “นิพฺพินฺทามิ. ธัมมตา เฮลา ภิกขเว, ยัม ยถากุตํ ชานํ
 บัลลํ นิพฺพินฺทติ. นิพฺพินฺณัสส ภิกขเว น เจตนาย กรณียํ
 “วิรัชชามิ. ธัมมตา เฮลา ภิกขเว, ยัม นิพฺพินฺโน วิรัชชติ.
 วิรตจิตฺตัสส ภิกขเว, น เจตนาย กรณียํ “วิมุตฺติภาวนทสฺสนิ
 สัจฺฉิกโรมิ. ธัมมตา เฮลา ภิกขเว, ยัม วิรโต วิมุตฺติภาวนทสฺสนิ
 สัจฺฉิกโรติ. อติ โข ภิกขเว วิราโค วิมุตฺติภาวนทสฺสนัตโต
 วิมุตฺติภาวนทสฺสนานัสสโต, นิพฺพิตา วิราตฺตา วิราคานัสสา,
 ยถากุตภาวนทสฺสนํ นิพฺพิตตํ นิพฺพิตานัสส, สมาริ ยถากุตภาวน-
 ทสฺสนัตโต ยถากุตภาวนทสฺสนานัสสโต, สุขํ สมารัตถํ สมารานัสส,
 บัลลัทธํ สุขตฺตา สุขานัสสา, บัตติ บัลลัทธตฺตา บัลลัทธานัสสา,
 ปามุขํ บัตตํ บัตตานัสส, อวิปฺปฏิสาโร ปามุขัสสโต ปามุขานัสสโต,
 กุสลานิ สฺสานิ อวิปฺปฏิสารัตถานิ อวิปฺปฏิสารานัสสานิ, อติ โข
 ภิกขเว ธัมมา ธัมเม อภิสันฺเหนติ ธัมมา ธัมเม ปริปุเรนฺติ
 อปารํ ปารคมมายาติ.

๓ ทุสฺสัลลํ ภิกฺขเว สํวณฺณํ หตฺถนิโส โหติ อวิปฺปฏิสาโร,
 อวิปฺปฏิสาเร อสติ อวิปฺปฏิสารวิณฺณํ หตฺถนิสํ โหติ ปามุชฺชํ,
 ปามุชฺเช อสติ ปามุชฺชวิณฺณํ หตฺถนิสา โหติ บัติ, บัติยา
 อสติ บัติวิณฺณํ หตฺถนิสา โหติ บัลลํ, บัลลํ อสติ
 บัลลํ อวิณฺณํ หตฺถนิสํ โหติ สุขํ, สุขํ อสติ สุขวิณฺณํ
 หตฺถนิโส โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมํ อสติ สัมมาสมาธิ-
 วิณฺณํ หตฺถนิสํ โหติ ยถากุตฺตวาณํ, ยถากุตฺตวาณํ
 อสติ ยถากุตฺตวาณํ วิณฺณํ หตฺถนิสา โหติ นิพฺพิทา,
 นิพฺพิทาย อสติ นิพฺพิทาวินฺณํ หตฺถนิโส โหติ วิราโค, วิราเค
 อสติ วิราควินฺณํ หตฺถนิสํ โหติ วิมุตฺติวาณํ, เสยฺยดาบิ
 ภิกฺขเว รุกฺโข ลาชาปฺลาตวิณฺโณ, ตสฺส บิปฺปฏิกาบิ น ปาริปุริ
 ตจฺจนติ, ตโจบิ เนคคฺคฺปิ สาโรบิ น ปาริปุริ ตจฺจนติ; เอวเมว โข
 ภิกฺขเว ทุสฺสัลลํ สํวณฺณํ หตฺถนิโส โหติ อวิปฺปฏิสาโร,
 อวิปฺปฏิสาเร อสติ อวิปฺปฏิสารวิณฺณํ หตฺถนิสํ โหติ ว เปว
 วิมุตฺติวาณํ, สํวโต ภิกฺขเว สํวณฺณํ หตฺถนิสํ วิณฺณํ
 โหติ อวิปฺปฏิสาโร, อวิปฺปฏิสาเร สติ อวิปฺปฏิสารวิณฺณํ
 หตฺถนิสํ โหติ ปามุชฺชํ, ปามุชฺเช สติ ปามุชฺชวิณฺณํ
 หตฺถนิสํ โหติ บัติ, บัติยา สติ บัติวิณฺณํ
 หตฺถนิสํ โหติ บัลลํ, บัลลํ อสติ บัลลํ อวิณฺณํ
 หตฺถนิสํ โหติ สุขํ, สุขํ สติ สุขวิณฺณํ หตฺถนิสํ
 โหติ สัมมาสมาธิ, สัมมาสมาธิมํ สติ สัมมาสมาธิวิณฺณํ
 หตฺถนิสํ โหติ ยถากุตฺตวาณํ, ยถากุตฺตวาณํ สติ
 ยถากุตฺตวาณํ วิณฺณํ หตฺถนิสา โหติ นิพฺพิทา,
 นิพฺพิทาย สติ นิพฺพิทาวินฺณํ หตฺถนิโส โหติ วิราโค,

วิราเค สติ วิราคธัมมบัณฑิต อุปนิสธัมมบัณฑิต ไหติ วิมุตติญาณทัตถน:
 เสยฺยถาปฺปิ ภิกขเว รุกฺโข สาขาลาสธัมมบัณฑิต, ตัลลสํ นยฺยปฏิกขาปฺปิ
 ปาริปุรี คัจฉนติ, ตโจปฺปิ เณคคฺคฺปิ สาโรปฺปิ ปาริปุรี คัจฉนติ; เอวเมว
 โข ภิกขเว ลลวโต ลลธัมมบัณฑิต อุปนิสธัมมบัณฑิต ไหติ
 อวิปฺปฏิสาร, อวิปฺปฏิสาว สติ อวิปฺปฏิสารธัมมบัณฑิต อุปนิสธัมมบัณฑิต
 ไหติ ฯ เปฯ วิมุตติญาณทัตถนํติ.

๕ ตตฺถ โข อายสฺมา สาริปุตฺโต ภิกขุ อามันเตติ “อาวุโส
 ภิกขโวติ. “อาวุโสติ โข เต ภิกขุ อายสฺมโต สาริปุตฺตัสส
 นยฺยจัสสโลสุ. อายสฺมา สาริปุตฺโต เอตทโวจ “ทลลลลลล อาวุโส
 ลลวบัณฑิต หตฺถุปนโส ไหติ อวิปฺปฏิสาร, อวิปฺปฏิสาว อสติ
 อวิปฺปฏิสารวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนัสส ไหติ ปามุขชฺช, ปามุขเช อสติ
 ปามุขชฺชวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนสา ไหติ นิตฺติ, นิตฺติยา อสติ
 นิตฺติวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนสา ไหติ นัลลิตฺตํ, นัลลิตฺตยา อสติ
 นัลลิตฺตวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนัสส ไหติ ลุชฺช, ลุชฺเช อสติ ลุชฺชวิธมฺมบัณฑิต
 หตฺถุปนโส ไหติ ลมฺมาสสมาธิ, ลมฺมาสสมาธิมฺหิ อสติ ลมฺมา-
 สสมาธิวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนัสส ไหติ ยถากุตญาณทัตถนํ, ยถากุตญาณ-
 ทัตถเน อสติ ยถากุตญาณทัตถนวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนสา ไหติ
 นิพฺพิทา, นิพฺพิทาย อสติ นิพฺพิทาวิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนโส ไหติ
 วิราโค, วิราเค อสติ วิราควิธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนัสส ไหติ วิมุตติญาณ-
 ทัตถนํ. เสยฺยถาปฺปิ อาวุโส รุกฺโข สาขาลาสวิธมฺมบัณฑิต, ตัลลสํ
 นยฺยปฏิกขาปฺปิ น ปาริปุรี คัจฉนติ, ตโจปฺปิ เณคคฺคฺปิ สาโรปฺปิ
 น ปาริปุรี คัจฉนติ; เอวเมว โข อาวุโส ทลลลลลล ลลวบัณฑิต
 หตฺถุปนโส ไหติ อวิปฺปฏิสาร, อวิปฺปฏิสาว อสติ อวิปฺปฏิสารวิ-
 ธมฺมบัณฑิต หตฺถุปนัสส ไหติ ฯ เปฯ วิมุตติญาณทัตถนํ. ลลวโต

อาวุโส ลีลลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ อวิปัฏฐาโร,
 อวิปัฏฐาเร สติ อวิปัฏฐาสลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ
 ปามุขชี, ปามุขเช สติ ปามุขชีลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน
 โหติ บัตติ, บัตติยา สติ บัตติลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันนา โหติ
 บัลลัทธิ, บัลลัทธียา สติ บัลลัทธิลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน
 โหติ สุขิ, สุขิเย สติ สุขิลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ
 ลัมมามาสริ, ลัมมามาสริมहि สติ ลัมมามาสริลัมบันันถัสส อุปนิล-
 ลัมบันโน โหติ ยถากุตตวานทลลัน, ยถากุตตวานทลลเน สติ
 ยถากุตตวานทลลนลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันนา โหติ นิพพิทา,
 นิพพิทาย สติ นิพพิทาลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ วิราโค,
 วิราเค สติ วิราคลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ วิมุตติวานทลลัน.
 เสยฺยถาปิ อาวุโส รุกฺโข สาขาลาลลัมบันโน, ตลล ปิแปฏฐากัม
 ปาริปุรี คัจฉติ, ตโจปิ เมคฺคูปิ สาโรปิ ปาริปุรี คัจฉติ;
 เหาเมว โข อาวุโส ลีลาวโต ลีลลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน โหติ
 อวิปัฏฐาโร, อวิปัฏฐาเร สติ อวิปัฏฐาสลัมบันันถัสส อุปนิลลัมบันโน
 โหติ ฯ เป ฯ วิมุตติวานทลลันนติ.

๕ ตตฺร โข อายัสมา อานันโท ภิกฺขุ อามันเตสิ ฯ เป ฯ
 ทลลลลลล อาวุโส ลีลาวินันถัสส หตฺตุนิโส โหติ อวิปัฏฐาโร,
 อวิปัฏฐาเร อสติ อวิปัฏฐาสรวินันถัสส หตฺตุนิสํ โหติ
 ปามุขชี, ปามุขเช อสติ ปามุขชีวินันถัสส หตฺตุนิสา โหติ
 บัตติ, บัตติยา อสติ บัตติวินันถัสส หตฺตุนิสา โหติ บัลลัทธิ,
 บัลลัทธียา อสติ บัลลัทธิวินันถัสส หตฺตุนิสํ โหติ สุขิ,
 สุขิเย อสติ สุขิวินันถัสส อสติ หตฺตุนิโส โหติ ลัมมามาสริ,
 ลัมมามาสริมहि อสติ ลัมมามาสริวินันถัสส หตฺตุนิสํ โหติ ยถากุต-

ญาณทัสสนิ, ยถากุตญาณทัสสนเ อสติ ยถากุตญาณทัสสนวิบนันตัส
 หตฺตปนิสา โหติ นิพพิทา, นิพพิทาย อสติ นิพพิทาวิบนันตัส
 หตฺตปนิโส โหติ วิราโค, วิราเค อสติ วิราควิบนันตัส หตฺตปนิส
 โหติ วิมุตติญาณทัสสนิ. เสยฺยถาปิ อวฺโส รุกฺโข สาขापฺลาสิ-
 บันโน, ตัสส บัปปิกฺกาบิ น ปาริปุริ คัจฉติ, ตโจปิ เณคคฺคิ
 สาโรปิ น ปาริปุริ คัจฉติ; เอเวเมว โข อวฺโส ทุสฺสึสฺสึส
 สึลวิบนันตัส หตฺตปนิโส โหติ อวิบฺปฺยาสโร, อวิบฺปฺยาสเร อสติ
 อวิบฺปฺยาสารวิบนันตัส หตฺตปนิส โหติ ฯ เปฯ วิมุตติญาณทัสสนิ.
 สึลวโต อวฺโส สึลลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ อวิบฺปฺยาสโร,
 อวิบฺปฺยาสเร สติ อวิบฺปฺยาสารลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ ปามุขฺช,
 ปามุขฺเช สติ ปามุขฺชลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันนา โหติ บิตี, บิதிய
 สติ บิติลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันนา โหติ บัลลํทริ, บัลลํทริยา สติ
 บัลลํทริลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ ลุขํ, ลุখে สติ ลุขลัม-
 บันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ ลัมมามาธิ, ลัมมามาธิมฺหิ
 สติ ลัมมามาธิลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ ยถากุตญาณทัสสนิ,
 ยถากุตญาณทัสสนเ สติ ยถากุตญาณทัสสนลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันนา
 โหติ นิพพิทา, นิพพิทาย สติ นิพพิทาลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน
 โหติ 'วิราโค, วิราเค สติ วิราคลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ
 วิมุตติญาณทัสสนิ. เสยฺยถาปิ รุกฺโข สาขापฺลาสลัมบันโน, ตัสส
 บัปปิกฺกาบิ ปาริปุริ คัจฉติ, ตโจปิ เณคคฺคิ สาโรปิ ปาริปุริ คัจฉติ;
 เอเวเมว โข อวฺโส สึลวโต สึลลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน โหติ
 อวิบฺปฺยาสโร, อวิบฺปฺยาสเร สติ อวิบฺปฺยาสารลัมบันนํสฺส อุปนิตลัมบันโน
 โหติ ฯ เปฯ วิมุตติญาณทัสสนินฺติ.

๒ โย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อักโกสกกปริภาสโก อธิยุปวาที

สพฺรหฺมจารินี อัญฺจํนเมตฺ อนุวกาโส, ยํ โส เอกาทสํนํ พยฺสํนํ
 อํลฺลวตฺร พยฺสํนํ น นิคฺคจฺเจยฺย. กตเมสํ เอกาทสํนํ ? อนนฺตคตฺ
 นาริคฺจฺจตฺติ, อธิคตา ปริหาตฺติ, สทฺธมฺมํสํ น โวทายันฺตฺติ,
 สทฺธมฺมํเมสํ วา อธิมานิโก โทติ, อนนฺทโร วา พหฺมจริยํ จตฺติ
 อํลฺลวตฺร วา ลิงฺกิลฺลิจฺจํ อามตฺตํ อามชฺชตฺติ, ลิกฺขํ วา บัจจิกฺกขาย
 หนํยาวตฺตตฺติ, คาฬํ วา โรคาตงฺคํ ผุสฺตติ, อุมฺมาทํ วา
 ปาปฺปนาตฺติ จิตฺตํกฺเขปํ, สัมมํไฟฺหํ กาลํ กโรตฺติ, กายํสํ เกทา
 ปรมฺมมรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาทํ นิรยํ อูปบชฺชตฺติ. โย โส
 ภิกฺขเว ภิกฺขุ อักโกสทกปรีภาสโก อริยฺอุปวาทํ สพฺรหฺมจารินี.
 อัญฺจํนเมตฺ อนุวกาโส, ยํ โส อิมํสํ เอกาทสํนํ พยฺสํนํ
 อํลฺลวตฺร พยฺสํนํ น นิคฺคจฺเจยฺยตฺติ.

๗ อถ โข อายสฺสํมา อานันฺโท, เยเน ภควา, เตนุปลงฺกมิ;
 อุนุปลงฺกมิตฺวา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺติ; เอกมณฺตํ
 นิสินฺโน โข อายสฺสํมา อานันฺโท ภควันฺตํ เอตทโวจ “ลียา นุ โข
 ภันเต ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนว ปจฺจวิยํ
 ปจฺจวิสฺสํวํ อัสสํ, น อามสฺสํมํ อวโปสฺสํวํ อัสสํ, น เตชสฺสํมํ
 เตโชสฺสํวํ อัสสํ, น วายสฺสํมํ วาโยสฺสํวํ อัสสํ, น อากาสานํลํ-
 จายตเน อากาสานํลํจายตณสฺสํวํ อัสสํ, น วิณฺณานํลํจายตเน
 วิณฺณานํลํจายตณสฺสํวํ อัสสํ, น อากิณฺจยํลํจายตเน อากิณฺจยํลํ-
 ยตณสฺสํวํ อัสสํ, น เนวสฺสํลํจายตเน เนวสฺสํลํจายตณ-
 ยตณสฺสํวํ อัสสํ, น อิมํทํ ทิฏฺฐิจํ สุตํ มุตํ วิณฺณวาทํ บัตตํ
 ปริเยสิตํ อนุวจโรตํ มนสา; ตตฺตวามิ น สฺสํวํ อัสสํ, สฺสํวํ จ
 ปน อัสสํตติ. ลียา อานันฺโท ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก,

ยดา เณว ปจวิย ปจวักลลวี่ อัสส, น อาบัสมี อาโปลลลวี่
 อัสส, น เตชัสมี เตชอลลลวี่ อัสส, น วายัสมี วาโยลลลวี่
 อัสส; น อากาธานัลลจายตเน อากาธานัลลจายตนลลลวี่ อัสส, น
 วิลลวณัลลจายตเน วิลลวณัลลจายตนลลลวี่ อัสส, น อากิลจัลล-
 ฌายตเน อากิลจัลลฌายตนลลลวี่ อัสส, น เณวลลลวณาสลลลวาย-
 ตเน เณวลลลวณาสลลลวายตนลลลวี่ อัสส; น อิลโลเก อิลโล-
 กลลลวี่ อัสส, น ปโรโลเก ปโรโลกลลลวี่ อัสส, ยมิท ติฏฐัง
 สุต มุต วิลลวาท บัตต ปริเยสิต อนุวิจิริต มนสา, ตัตตวามิ น
 ลลลวี่ อัสส; ลลลวี่ จ ปน อัสสาคิ. ยดากถ ปน กันเต สียา
 ภิกขุโน ตถารูป สมาริปฏิจาโล, ยดา เณว ปจวิย ปจวักลลวี่
 อัสส, น อาบัสมี อาโปลลลวี่ อัสส, น เตชัสมี เตชอลลลวี่
 อัสส, น วายัสมี วาโยลลลวี่ อัสส; น อากาธานัลลจายตเน
 อากาธานัลลจายตนลลลวี่ อัสส, น วิลลวณัลลจายตเน วิลลวณัลล-
 ฌายตนลลลวี่ อัสส, น อากิลจัลลฌายตเน อากิลจัลลฌายตนลลลวี่
 อัสส, น เณวลลลวณาสลลลวายตเน เณวลลลวณาสลลลวายตนลลลวี่
 อัสส; น อิลโลเก อิลโลกลลลวี่ อัสส, น ปโรโลเก ปโรโลก-
 ลลลวี่ อัสส, ยมิท ติฏฐัง สุต มุต วิลลวาท บัตต ปริเยสิต
 อนุวิจิริต มนสา, ตัตตวามิ น ลลลวี่ อัสส; ลลลวี่ จ ปน
 อัสสาคิ? ออานันท ภิกขุ เหวลลลวี่ ไหติ “เขต ลันต, เขต
 ปณัต, ยทิท ลัพพลลลวารสมโธ ลัพพปุปปฏินิสลลลวโค ตันนหักขโย
 วิวาโค นิโรโธ นิพพานันติ. เหว โข อานันท สียา ภิกขุโน
 ตถารูป สมาริปฏิจาโล, ยดา เณว ปจวิย ปจวักลลวี่ อัสส.
 น อาบัสมี อาโปลลลวี่ อัสส, น เตชัสมี เตชอลลลวี่ อัสส, น
 วายัสมี วาโยลลลวี่ อัสส; น อากาธานัลลจายตเน อากาธานัลลจาย-

ยตนลัณณะ อัสส, น วิณฺณานนํ จายตเน วิณฺณานนํ จายตณลัณณะ
 อัสส, น อากิลจันณายตเน อากิลจันณายตณลัณณะ อัสส, น
 เนวลลณฺณานาลลณฺณายตเน เนวลลณฺณานาลลณฺณายตณลัณณะ อัสส, น
 อิลโลเก อิลโลกลัณณะ อัสส, น ปฺรโลเก ปฺรโลกลัณณะ อัสส,
 ยมิทํ ทิฏฺฐิจํ สุตํ มุตํ วิณฺณาทํ บัตตํ ปฺริเยสิตํ อนฺุจิริตํ มนสา,
 ตตฺตรามิ น ลัณณะ อัสส, ลัณณะ ๑ ปน อัสสสาติ.

๘๘ อชโข อายัสสมา อานันฺโท ภควโต ภาสิตํ อภินันฺทิตฺวา
 ชนฺุโมทิตฺวา อญฺเญจายาสนา ภควันฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทักฺขิณํ กัตฺวา
 เยนายัสสมา สาริปุตฺโต, เตนฺอุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา อายัสสมิตา
 สาริปุตฺเตน สทฺธิํ สัมโมทิจิ; สัมโมทนียํ กถํ สารานํ ยํ วิตฺสาเรตฺวา
 เขมณฺฺนํ นิสฺสีทิจิ; เขมณฺฺนํ นิสฺสินฺโณ โช อายัสสมา อานันฺโท
 อายัสสมันฺตํ สาริปุตฺตํ เอตทโวจ “ติยา นุ โช อารุโส สาริปุตฺต
 ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนว ปจฺวยํ ปจฺวีลลณฺณะ
 อัสส. ๗ เป ๗ ยมิทํ ทิฏฺฐิจํ สุตํ มุตํ วิณฺณาทํ บัตตํ ปฺริเยสิตํ
 อนฺุจิริตํ มนสา, ตตฺตรามิ น ลัณณะ อัสส, ลัณณะ ๑ ปน อัสสสาติ.
 ติยา อารุโส อานันฺท ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนว
 ปจฺวยํ ปจฺวีลลณฺณะ อัสส. ๗ เป ๗ ยมิทํ ทิฏฺฐิจํ สุตํ มุตํ วิณฺณาทํ
 บัตตํ ปฺริเยสิตํ อนฺุจิริตํ มนสา, ตตฺตรามิ น ลัณณะ อัสส, ลัณณะ
 ๑ ปน อัสสสาติ. ยถากถํ ปนารุโส สาริปุตฺตํ ติยา ภิกฺขุโน
 ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนว ปจฺวยํ ปจฺวีลลณฺณะ อัสส.
 ๗ เป ๗ ยมิทํ ทิฏฺฐิจํ สุตํ มุตํ บัตตํ ปฺริเยสิตํ อนฺุจิริตํ มนสา,
 ตตฺตรามิ น ลัณณะ อัสส, ลัณณะ ๑ ปน อัสสสาติ. อิมารุโส
 อานันฺท ภิกฺขุ เอวลลณฺณะ โหติ “เอตํ สันตํ, เอตํ ปณฺเฑตํ, ยทิกํ
 สทฺธิพฺพสํขารสมฺโถ สทฺธิพฺพอุปฺปญฺนิลลลลโค ตตฺถนํทักฺขโย- วิราโค นิโรธ

นิพฺพานันตฺติ. เอวํ โข อวฺโส อานันฺทํ ลฺยา ภิกฺขุโน ตถารุโป
 สมฺมาธิปฺปฺภาโก, ยถา เมว ปจฺจิมํ ปจฺจิสํวลํ อัสส. ฯ เปฯ ยมิตํ ทิฏฺฐิ
 สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัดตํ ปวิเยสิตํ อนฺวิจวิตํ มนสา, ตตฺตวํ ปิ น สํวลํ
 อัสส; สํวลํ จ ปน อัสสํติ. อัจฺฉริยํ อวฺโส, อพฺภุตํ อวฺโส.
 ยตฺร ทิ นาม สัตตํ จ ตาวกัสส จ อตฺเตเนน อตฺถํ พฺยัณฺชนํ
 พฺยัณฺชนํ สลฺลนํทิสฺสติ, สเมสฺสติ น วิคฺยํทิสฺสติ, ยทิตํ อคฺคปทิสฺสํ.
 อิทานนํ อวฺโส ภควันตํ อปฺปลงฺกมิตฺวา เขตมตฺถํ อปฺปจฺฉิ. ภควา
 ปิ เม เอเตหิ ปเทหิ เอเตหิ พฺยัณฺชนเหหิ เขตมตฺถํ พฺยาภาสิ,
 เสยฺยธาปํ อายัสฺมา สารีปุตฺโต. อัจฺฉริยํ อวฺโส, อพฺภุตํ อวฺโส.
 ยตฺร ทิ นาม สัตตํ จ ตาวกัสส จ อตฺเตเนน อตฺถํ พฺยัณฺชนํ
 พฺยัณฺชนํ สลฺลนํทิสฺสติ, สเมสฺสติ น วิคฺยํทิสฺสติ, ยทิตํ อคฺคปทิสฺสํ.

๘๘ อถ โข อายัสฺมา อานันฺโท, เยเนน ภควา, เตเนปฺปลงฺกมิ;
 อปฺปลงฺกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสีทฺหิ; เอกมณฺตํ
 นิสีทฺหิโน โข อายัสฺมา อานันฺโท ภควันตํ เขตทโวจ “ลฺยา นุ โข
 ภันเต ภิกฺขุโน ตถารุโป สมฺมาธิปฺปฺภาโก, ยถา น จักฺขุ มนสิกเรยฺย,
 น รุปํ มนสิกเรยฺย, น โสตํ มนสิกเรยฺย, น สัททํ มนสิกเรยฺย,
 น ฆานํ มนสิกเรยฺย, น คณฺโธ มนสิกเรยฺย, น ชิวฺหํ มนสิกเรยฺย,
 น รสํ มนสิกเรยฺย, น กายํ มนสิกเรยฺย, น โผฏฺฐจฺจุทํ มนสิกเรยฺย; น ปจฺจิ
 มนสิกเรยฺย, น อาปํ มนสิกเรยฺย, น เตชํ มนสิกเรยฺย, น วายํ
 มนสิกเรยฺย; น อากาสาณํจายตณํ มนสิกเรยฺย, น วิญฺญาณํจายตณํ
 มนสิกเรยฺย, น อากิณฺณจัลลวายนตณํ มนสิกเรยฺย, น เวนสัลลวณาสลฺล-
 วายนตณํ มนสิกเรยฺย; น อิมโลกํ มนสิกเรยฺย, น ปรมโลกํ มนสิกเรยฺย,
 ยมิตํ ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัดตํ ปวิเยสิตํ อนฺวิจวิตํ มนสา,

ตัมปิ น มนสิกเรยฺย; มนสิ จ ปน กเรยฺยาติ. ลียา อานันท์
 ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา น จักฺขุ มนสิกเรยฺย,
 น รูปี มนสิกเรยฺย, น โสถํ มนสิกเรยฺย, น สัทฺทํ มนสิกเรยฺย,
 น ฆานํ มนสิกเรยฺย, น คันถํ มนสิกเรยฺย, น ชิวฺหํ มนสิกเรยฺย,
 น รลํ มนสิกเรยฺย, น กายํ มนสิกเรยฺย, น ฌเญจฺทัพฺพํ มนสิกเรยฺย,
 น ปจฺวี มนสิกเรยฺย, น อาปํ มนสิกเรยฺย, น เตชํ มนสิกเรยฺย,
 น วายํ มนสิกเรยฺย; น อากาสาณันฺถจายตณํ มนสิกเรยฺย, น
 วิพฺภวณันฺถจายตณํ มนสิกเรยฺย; น อากิณฺจณฺจายตณํ มนสิกเรยฺย, น
 เวนสฺสณฺจายตณํ มนสิกเรยฺย; น อิลลํ มนสิกเรยฺย, น
 ปฺรโลกํ มนสิกเรยฺย, ยมิทํ ทิฏฺฐจํ สุตํ วิพฺภวตํ บัดฺดี ปรีเยสฺสิตํ
 อนฺวิจวิตํ มนสา, ตัมปิ น มนสิกเรยฺย; มนสิ จ ปน กเรยฺยาติ.
 ยถากถํ ปน ภัณฺเต ลียา ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก,
 ยถา น จักฺขุ มนสิกเรยฺย, น รูปี มนสิกเรยฺย ๖ เปฯ ยมิทํ
 ทิฏฺฐจํ สุตํ วิพฺภวตํ บัดฺดี ปรีเยสฺสิตํ อนฺวิจวิตํ มนสา, ตัมปิ
 น มนสิกเรยฺย; มนสิ จ ปน กเรยฺยาติ. อิตฺถานันฺทํ ภิกฺขุ เหว
 มนสิกโรติ “เอตํ สันตํ, เอตํ ปณฺตํ, ยทิตํ สัพฺพลขารสมโ
 สัพฺพปุပ္ฺปนิสฺสัคโค ตณฺหิภิกฺขโย วิราโค นิโรโธ นิพฺพานันฺติ. เหว
 ไซ อานันท์ ลียา ภิกฺขุโน ตถารุโป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา น
 จักฺขุ มนสิกเรยฺย, น รูปี มนสิกเรยฺย, น โสถํ มนสิกเรยฺย, น
 สัทฺทํ มนสิกเรยฺย, น ฆานํ มนสิกเรยฺย, น คันถํ มนสิกเรยฺย, น
 ชิวฺหํ มนสิกเรยฺย, น รลํ มนสิกเรยฺย, น กายํ มนสิกเรยฺย, น
 ฌเญจฺทัพฺพํ มนสิกเรยฺย, น ปจฺวี มนสิกเรยฺย, น อาปํ มนสิกเรยฺย
 น เตชํ มนสิกเรยฺย, น วายํ มนสิกเรยฺย, น อากาสาณันฺถจายตณํ
 มนสิกเรยฺย, น วิพฺภวณันฺถจายตณํ มนสิกเรยฺย, น อากิณฺจณฺจายตณํ

มนสิกเรยย; น อีสโธก มนสิกเรยย, น ปวโธก มนสิกเรยย,
 ยมิทํ ทิฏฐํ สุตํ มุตํ วิวัณณํ บัตตํ ปริเยสสิตํ อนุวิริตํ มนสา,
 ตัมปิ น มนสิกเรยย; มนสิ จ ปน กรเยยาดิ.

๔ เอกํ สมยํ ภควา นาทิเก วิหริติ อิมํชกาวสเถ. ขณฺโช
 อายัสมา สันโธ, เยน ภควา, เตนุปลังกมิ; อุปปลังกมิตฺวา ภควันตํ
 อภิราเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสสิทํ. เอกมณฺตํ นิสินฺนํ โช อายัสมณฺตํ
 สันธํ ภควา - เอตทโวจ “อาชานเญวณายิตํ โช สันธํ ฌาย, มา
 ชพุทฺธฌายิตํ. กถํวํจ สันธํ ชพุทฺธฌายิตํ โหติ? อัคฺคชพุทฺธโค ทิ สันธํ
 โทณียา พฺนโธ “ยวสฺสัสสํ ยวสฺสัสสํนติ ฌายติ. ตํ กิสฺส เหตุ;
 น ทิ สันธํ อัคฺคชพุทฺธัสสํ โทณียา พฺนธัสสํ เหวํ โหติ “กํ น โช
 มํ อัสซํ อัคฺคสทฺมมสํวโร การณํ กาเรสฺสติ, กิมัสสาทํ ปตฺติกโรไมตี; โส
 โทณียา พฺนโธ “ยวสฺสัสสํ ยวสฺสัสสํนติ ฌายติ; เหวเมว โช สันธํ
 อโรกํจโจ ปริสชพุทฺธโค อวิวัณณโตปิ รุกฺขมุลคโตปิ สุปฺปณณการคโตปิ
 กามราคปริยฺญจิเตน เจตสา วิหริติ กามราคปเรเตน, อุပ္ปันนัสส
 จ กามราคัสสํ นิสฺสรณํ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ. โส กามราคเญว
 ฌณฺตโร กริตฺวา ฌายติ บัชฌายติ นิชฌายติ อวิชฌายติ.
 พฺยาปาทปริยฺญจิเตน เจตสา วิหริติ ... กณฺมิทฺธปริยฺญจิเตน
 เจตสา วิหริติ ... อุกฺกจจกุกฺกจจปริยฺญจิเตน เจตสา วิหริติ ...
 วิจิกิฉาปริยฺญจิเตน เจตสา วิหริติ วิจิกิฉาปเรเตน, อุပ္ปันนํนํย จ
 วิจิกิฉนํย นิสฺสรณํ ยถากุตํ นํปฺปชานาติ. โส วิจิกิฉนํย ฌณฺตโร
 กริตฺวา ฌายติ บัชฌายติ นิชฌนํยติ อวิชฌนํยติ. โส ปจวิมฺบิ
 นิสฺสํย ฌายติ, อาบมฺบิ นิสฺสํย ฌายติ, เตชมฺบิ นิสฺสํย
 ฌายติ, วายมฺบิ นิสฺสํย ฌายติ; อากาสานันณํยตณฺมมฺบิ นิสฺสํย
 ฌายติ, วิวัณณนณํยตณฺมมฺบิ นิสฺสํย ฌายติ, อากิณณจณณํยตณฺมมฺบิ

นิสสัย ฌายติ, เวนสัลลวันาสัลลฌายตัมปิ นิสสัย ฌายติ;
 อโธโลกัมปิ นิสสัย ฌายติ, ปะโลกัมปิ นิสสัย ฌายติ, ยมัท
 ทิฏฐัง สุตัม มุตตัม วิณฺณวาทํ บัตตัม ปริเยสิตัม อนุจฺจวิตตัม มนสา, ตัมปิ
 นิสสัย ฌายติ; เอวํ โข สันนํ ปริสาขังคฌายิตํ โหติ. กถํวํ
 สันนํ อชานนํ ฌายิตํ โหติ? ภาทโร หิ สันนํ อัสสาชานนํ โทณียา
 พนฺโธ น “ยวสัลลํ ยวสัลลสันนํ ฌายติ. ตํ กิลฺลํ เหตุ? ภาทโร หิ
 สันนํ อัสสาชานนํ ฌายิตํ โทณียา พนฺธัสส เอวํ โหติ “กํ นุ โข อชช
 มํ อัสสทัมมสารถิ การณํ กาเรสฺสติ, กิมสฺสหา ปฏิกโรมีติ. โส
 โทณียา พนฺโธ น “ยวสัลลํ ยวสัลลสันนํ ฌายติ. ภาทโร หิ สันนํ
 อัสสาชานนํ ยถา อิมํ ยถา พนฺธํ ยถา ชานิ ยถา กิลฺลํ, เอวํ ปโตทสฺส
 อชฺโฌหรณํ สมบุตฺถสฺส; เอวเมว โข สันนํ ภาทโร ปริสาชานนํ โย
 อวัณฺณคโตปิ รุกขมุลคโตปิ สลฺปนฺนาคารคโตปิ น กามราคป-
 ริยญฺจเตน เจตสา วิหริติ กามราคปเรเตน, อุပ္ปันนัสส จ
 กามราคัสส นิสฺสวณํ ยถากุตํ ปชานาติ. น พยาปาทปริยญฺจเตน
 เจตสา วิหริติ... น ถินมิตฺถปริยญฺจเตน เจตสา วิหริติ... น อุตฺถจฺจ-
 กุกกจฺจปริยญฺจเตน เจตสา วิหริติ... น วิจิกิขฺชาปริยญฺจเตน เจตสา
 วิหริติ น วิจิกิขฺชาปเรเตน, อุပ္ปันนํ นาย จ วิจิกิขฺชานํ นิสฺสวณํ
 ยถากุตํ ปชานาติ. โส เวนํ ปจฺจํ นิสสัย ฌายติ, น อามิ
 นิสสัย ฌายติ, น เตชํ นิสสัย ฌายติ, น วายํ นิสสัย ฌายติ;
 น อากาสานันฺถจายตณํ นิสสัย ฌายติ, น วิณฺณวานันฺถจายตณํ
 นิสสัย ฌายติ, น อากิณฺณจายตณํ นิสสัย ฌายติ, น เวนสัลล-
 วันาสัลลจายตณํ นิสสัย ฌายติ; น อโธโลกํ นิสสัย ฌายติ, น ปะโลกํ
 นิสสัย ฌายติ, ยมัท ทิฏฐัง สุตัม มุตตัม วิณฺณวาทํ บัตตัม ปริเยสิตัม อนุจฺจวิตตัม
 มนสา, ตัมปิ นิสสัย น ฌายติ; ฌายติ จปน. เอวํ ฌายิตฺว จปน

ถันธ ภักโร ปริสาขานีโย ลอนทา เทวา สพรหมกา สปะชาปติกา
ขารกา นมัสสันติ.

นโม เต ปริสาชัลล,

นโม เต ปุริสูตตม.

ยัสส เตนาภิกขานาม,

ยัมปิ นิสสัย ฉายตติ.

เอว วุตเต อายัสมา สันโธ ภควันติ เขตตโวจ “กถิ ฉายี
ปน ภันเต ภักโร ปริสาขานีโย ฉายติ. โส เนว ปจวี นิสสัย
ฉายติ, น อापปี นิสสัย ฉายติ, น เตช นิสสัย ฉายติ,
น วาย นิสสัย ฉายติ; น อากาสานัลลัจฉายตน นิสสัย ฉายติ,
น อากิลัจฉฉายตน นิสสัย ฉายติ, น เนวาลลฉายตน นิสสัย
ฉายติ; น อิลลเก นิสสัย ฉายติ, น ปวโลก นิสสัย
ฉายติ, ยมิก ทิฏฐิจ สุต มุต วิณฺณวาท บัตติ ปริเยสสิ
อนวิจิริต มนสา, ตัมปิ นิสสัย น ฉายติ; ฉายติ จปน. กถิ
ฉายิลลจปน ภันเต ภักโร ปริสาขานีโย ลอนทา เทวา สพรหมกา
สปะชาปติกา ขารกา นมัสสันติ.

นโม เต ปริสาชัลล,

นโม เต ปุริสูตตม.

ยัสส เตนาภิกขานาม,

ยัมปิ นิสสัย ฉายตติ.

อิธ สันธ ภักโรตัสส ปริสาขานียัสส ปจวิยา ปจวิลลฉา วิภูตา
โหติ, อามัสสิ อปัลลฉา วิภูตา โหติ, เตชัสสิ เตชฉลฉา วิภูตา
โหติ, วายัสสิ วายฉลฉา วิภูตา โหติ, อากาสานัลลัจฉายตนเน อากาสา-
นัลลัจฉายตนฉลฉา วิภูตา โหติ, วิณฺณวณฺณัจฉายตนเน วิณฺณวณฺณัจฉา-
ยตนฉลฉา วิภูตา โหติ, อากิลัจฉฉายตนเน อากิลัจฉฉายตนฉลฉา
วิภูตา โหติ, เนวาลลฉายตนเน เนวาลลฉายตนฉลฉา-
ยตนฉลฉา วิภูตา โหติ, อิลลเก อิลลเกฉลฉา วิภูตา โหติ,
ปวโลก ปวโลกฉลฉา วิภูตา โหติ, ยมิก ทิฏฐิจ สุต มุต วิณฺณวาท

บัดดี ปรีเยลิตต์ อนุจิวิรัต มนสา, ตัตตวิชัย สัตว์นา วิภูดา ไทติ; เหวณายี
 โย สัตว์ ภัทริ ปุริสาชานีโย เนว ปจวิ นิสสัย ฌายติ, น ขาป
 นิสสัย ฌายติ, น เตช นิสสัย ฌายติ, น วาย นิสสัย
 ฌายติ; น อากาสานันจายตนิ นิสสัย ฌายติ, น วิณณานัน-
 จายตนิ นิสสัย ฌายติ, น อากินจันจายตนิ นิสสัย ฌายติ, น
 เนวสัตตวันาสัตตจายตนิ นิสสัย ฌายติ; น อิลโลกิ นิสสัย ฌายติ,
 น ปโรโลกิ นิสสัย ฌายติ, ยมัท ทิฏฐิ สุต มุต วิณณาท บัดดี ปรีเยลิตต์
 อนุจิวิรัต มนสา, ตัมปิ นิสสัย น ฌายติ; ฌายติ จปน. เหวณายินจปน
 สัตว์ ภัทริ ปุริสาชานีโย ลอนทา เทวา สัพพหิมกา สปปาปติกา
 อารกาว นมัสสัณตี.

นโม เต ปุริสาชัลย,

นโม เต ปุริสุตตม.

ยัตถ์ เตณาภิธานาม,

ยัมบ์ นิลสาย ฦายตต.

๑๐ เอก์ สมย์ ภควา ราชคเ วิหติ โมรนิวาเป ปรีพพา-
 ชการาเม. ตัตถ์ โข ภควา ภิกขุ ขามันเตสิ “ภิกขโวติ. “ภทฺธเตติ เต
 ภิกขุ ภควาโต บัจจัสสสสุ. ภควา เขตตโวจ “ตฺถิ ภิกขเว อัมเมหิ
 สมนฺนาคโต ภิกขุ อัจฉันตนิฏฺฐโจ โหติ อัจฉันตโยคคฺกฺเขมี
 อัจฉันตพฺรหฺมจารี อัจฉันตปวิโยสสาโน เสฏฺฐโจ เทวมนุสฺสํ. กตเมหิ
 ตฺถิ ? อเลกฺเขน สลลิกฺขณฺเณ อเลกฺเขน สมาริกฺขณฺเณ อเลกฺเขน
 มยฺยวากฺขนฺเณ. อิมหิ โข ภิกขเว ตฺถิ อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกขุ
 อัจฉันตนิฏฺฐโจ โหติ อัจฉันตโยคคฺกฺเขมี อัจฉันตพฺรหฺมจารี อัจฉันตปวิ-
 โยสสาโน เสฏฺฐโจ เทวมนุสฺสํ.

อปเรหิ ภัทฺธเว ตีหิ อัมเมหิ สมันฺนาคโต ภัทฺธุ อัจฉินฺตนิฏฺฐโจ
โหติ อัจฉินฺตโยคกัณฺเหม อัจฉินฺตพริหัมจาโร อัจฉินฺตปรีโยสฺสโน เสฏฺฐโจ
เทวมนุสฺसानํ กตเมหิ ตีหิ ? อิทธีปาฏิหาริเยน อาเทสฺสาปาฏิหาริเยน.

อนฺทาสณํปํญฺหาริเยน. อิมฺหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธัมมฺเหติ สมนฺนาคโต
ภิกฺขุ อัจฺจันตนิฏฺเฐ โหติ อัจฺจันตโยคฺกฺเขมี อัจฺจันตพฺรหฺมจารี
อิจฺจันตปริโยสํโน เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ.

อปฺเรหิภิ ภิกฺขเว ตีหิ ธัมมฺเหติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อัจฺจันตนิฏฺเฐ โหติ
อิจฺจันตโยคฺกฺเขมี อัจฺจันตพฺรหฺมจารี อิจฺจันตปริโยสํโน เสฏฺฐโ
เทวมนุสฺสํ. กตเมหิ ตีหิ? สัมมาทิฏฺฐิยา สัมมาวาณณน
สัมมาวิมุตฺติยา. อิมฺหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ ธัมมฺเหติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ
อิจฺจันตนิฏฺเฐ โหติ อิจฺจันตโยคฺกฺเขมี อัจฺจันตพฺรหฺมจารี อิจฺจันต-
ปริโยสํโน เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ.

ทวฺหิ ภิกฺขเว ธัมมฺเหติ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อัจฺจันตนิฏฺเฐ
โหติ อิจฺจันตโยคฺกฺเขมี อัจฺจันตพฺรหฺมจารี อิจฺจันตปริ-
โยสํโน เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ. กตเมหิ ทวฺหิ? วิชฺชาย
จรณน. อิมฺหิ โข ภิกฺขเว ทวฺหิ ธัมมฺเหติ สมนฺนาคโต
ภิกฺขุ อัจฺจันตนิฏฺเฐ โหติ อิจฺจันตโยคฺกฺเขมี อัจฺจันตพฺรหฺมจารี
อิจฺจันตปริโยสํโน เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ. พฺรหฺมํนาเปสํ ภิกฺขเว
สํนุกฺมาเรณ คากา ภาสิตา

ขัตติโย เสฏฺฐโ จ ชเนตฺถัมมํ, เย โคตฺตปฏฺฐาโร

วิชฺชาจรณสํบັນโน โส เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ.

สา โข ปเนสํ ภิกฺขเว สํนุกฺมาเรณ คากา สุกฺคตา โน
ทฺคฺคิตา สุกฺคิตา โน ทฺพฺภาสิตา อตฺตสํวิหิตา โน อนตฺตสํวิหิตา
อนุมฺตา มยา, อหํภิ ภิกฺขเว เขว วทามิ

ขัตติโย เสฏฺฐโ จ ชเนตฺถัมมํ, เย โคตฺตปฏฺฐาโร,

วิชฺชาจรณสํบັນโน โส เสฏฺฐโ จ เทวมนุสฺสํ.

นิสฺสํยวักฺโค ปจฺโม.

ตัสสุทธานิ.

กิมัตถิยา เจตนา ตโย อุปนิสา พยัสเสน จ
 สัมปณามนสิกาโร เสกโข โมรนิวาปเนน จ.

๑๑ เอกํ สมยํ ภควา ลักกะกุ วิหริติ กบิลวัตถุสฺมี
 นิโครธารามे. เตเน โข ปน สมเยเน สัมพหุลา ภิกขุ ภควโต
 จีวรกัมมํ กโรนติ “นิฏฐิตจิวโร ภควา เตมาลัจเญเน จาริกํ
 บั๊กกมัสสตีติ. อัสสโสสิ โข มหานาโม ลักโก สัมพหุลา กิร
 ภิกขุ ภควโต จีวรกัมมํ กโรนติ “นิฏฐิตจิวโร ภควา
 เตมาลัจเญเน จาริกํ บั๊กกมัสสตีติ. อถ โข มหานาโม ลักโก
 เยเน ภควา, เตนุปลังกมิ. อุปลังกมิต्वा ภควันตํ อภิวาเทต્วา
 เอกมันตํ นิสิตฺติ; เอกมันตํ นิสินฺโน โข มหานาโม ลักโก
 ภควันตํ เอตทโวจ “สุตเมตํ ภันเต สัมพหุลา กิร ภิกขุ
 ภควโต จีวรกัมมํ กโรนติ “นิฏฐิตจิวโร ภควา เตมาลัจเญเน
 จาริกํ บั๊กกมัสสตีติ. เตสํ โน ภันเต นานาวิหาระเหติ วิหระตํ
 เกเน วิหาระเน วิหาตัพพันติ. ลากุ ลากุ มหานาม เอตํ โข
 มหานาม ตุมหากํ ปติรูปี กุลปุตฺตานํ, ยํ ตุมเหติ ตถาคตํ
 อุปลังกมิต्वा ปุจฺเจยฺยายถ “เตสํ โน ภันเต นานาวิหาระเหติ วิหระตํ
 เกเน วิหาระเน วิหาตัพพันติ. ลักโธ โข มหานาม อารากโก
 โหติ, โน อลักโธ; อารักทวิโร อารากโก โหติ, โน กุสฺสโต;
 อุบฺบิฏฐิตสฺส อารากโก โหติ, โน มุฏฐิตสฺส; สมาหิตอ อารากโก
 โหติ, โน อสมาหิตอ; บัณฺณวา อารากโก โหติ, โน ทุปฺบัณฺโวล;
 อิมะสุ โข ต्वํ มหานาม บัณฺจสุ อัมมะสุ ปติฏฺฐาย น อัมมะ
 อุตฺตรํ ภาเวยฺยาสิ. อถ ต्वํ มหานาม ตถาคตํ อนุสฺสเรยฺยาสิ
 อิติปิ โส ภควา อหํ สัมมาสัมพุทฺโธ วิชชาจวนฺตัมมํโน

สุคโต โลกวิญญู อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ สัตถา เทวมนุสฺसानิ
 พุทฺโธ ภควาติ. ยัสสิมี มหานาม สมเย อริยสาลโก ตถาคตฺ อนุตฺตเรติ,
 เนวัสส ตัสสิมี สมเย ภาคปริยญฺจจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยญฺจจิตฺ
 จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยญฺจจิตฺ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุตเนวัสส ตัสสิมี
 สมเย จิตฺตํ โหติ; ตถาคตํ อารัทฺถกํ อชฺชุตตจิตฺโต ไช ปน
 มหานาม อริยสาลโก ลภติ อตฺถกเวทํ, ลภติ อัมมเวทํ, ลภติ
 อัมมุปัสสณํหิตํ ปามุขัชฺชํ; ปมุทิตัสส ปิตี ขายติ, ปิติมนัสส กาโย
 ปัสสณํภทฺติ, ปัสสณํภทฺทกาโย สุขํ เวทียติ, สุขิโน จิตฺตํ สมายิยติ; อยํ
 วุจฺจติ มหานาม อริยสาลโก วิสมคตยา ปชาย สมํปบัตฺโต
 วิหริติ, สหยาปชฌาย ปชาย อหยาปชฌาโย วิหริติ, อัมมโสธสมานันโน
 พุทฺธานุสฺสตี ภาวเต.

ปุณฺ ปเปวํ ตวํ มหานาม อัมมิ อนุตฺตเรยฺยาสี “สวักขาโต
 ภควตา อัมโม สันนิทฺฐจโก อภาติโก เขตฺติมัสสโก โอบนนิโก
 บัจฺจจิตฺตํ เวทิตฺตํโพ วิณฺญูหิตํ. ยัสสิมี มหานาม สมเย อริยสาลโก
 อัมมิ อนุตฺตเรติ, เนวัสส ตัสสิมี สมเย ภาคปริยญฺจจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น
 โทสปริยญฺจจิตฺ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยญฺจจิตฺ จิตฺตํ โหติ,
 อชฺชุตเนวัสส ตัสสิมี สมเย จิตฺตํ โหติ; อัมมิ อารัทฺถกํ
 อชฺชุตตจิตฺโต ไช ปน มหานาม อริยสาลโก ลภติ อตฺถกเวทํ, ลภติ
 อัมมเวทํ, ลภติ อัมมุปัสสณํหิตํ ปามุขัชฺชํ; ปมุทิตัสส ปิตี ขายติ,
 ปิติมนัสส กาโย ปัสสณํภทฺติ, ปัสสณํภทฺทกาโย สุขํ เวทียติ, สุขิโน
 จิตฺตํ สมายิยติ; อยํ วุจฺจติ มหานาม อริยสาลโก วิสมคตยา
 ปชาย สมํปบัตฺโต วิหริติ, สหยาปชฌาย ปชาย อหยาปชฌาโย
 วิหริติ, อัมมโสธสมานันโน อัมมานุสฺสตี ภาวเต.

ปุน จปริ ตวั มหานาม ลัมมิ อนุสัสเรยยาสิ “สุปฏิบันโน ภควโต
 สวากสโสม, อสุปฏิบันโน ภควโต สวากสโสม, ฌายปฏิบันโน ภควโต
 สวากสโสม, สามจีปฏิบันโน ภควโต สวากสโสม; ยทิท จัตตาริ ปริสยคานิ,
 อัญจ ปริสพคคคา, เอต ภควโต สวากสโสม อาหุเนยโย ปาหุเนยโย
 ทักขิเนยโย อัมพลิกรณโย อนุตฺตร ปุณฺณิกเขตฺต โลกัสสาคิ.
 ยลัมมิ มหานาม สมเย อริยสวโก ลัมมิ อนุสัสสติ, เนวัสส ตลัมมิ
 สมเย รากปริยญฺจิจิ จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยญฺจิจิ จิตฺตํ โหติ,
 น โมหปริยญฺจิจิ จิตฺตํ โหติ, อชฺชุดเมวัสส ตลัมมิ สมเย จิตฺตํ
 โหติ; ลัมมิ อารพิก อชฺชุดจิตฺโต โข ปน มหานาม อริยสวโก
 ลกฺขิ อตฺถเวทํ, ลกฺขิ อัมมเวทํ, ลกฺขิ อัมมุปัลลภิตํ ปามุชฺช;
 ปมุทิตัสส ปีติ ชายติ, ปีติมนัสส กาโย บัลลัมภติ, บัลลิตฺถกาโย สุขํ
 เวทียติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ; อโย วุจฺจติ มหานาม อริยสวโก
 วิสมคคตาย ปชาย สมฺมปฺบัตโต วิหริติ, สหฺยัมบชฺฌาย ปชาย
 อหฺยัมบชฺฌาโย วิหริติ, อัมมโสถสสมาปฺปโน ลํชานุสสตี ภาวเต.

ปุน จปริ ตวั มหานาม อตฺตโน ลีลาณิ อนุสัสเรยยาสิ
 อักขันธานิ อัจฉินฺทธานิ อสพฺพลาณิ อกัมมาลาณิ ภุชิสฺสาณิ
 วิญญูปสัฏฺฐาณิ อปฺปามัญฺจาณิ สมาริสสวัตตนิกาณิ. ยลัมมิ มหานาม
 สมเย อริยสวโก ลีลํ อนุสัสสติ, เนวัสส ตลัมมิ สมเย รากปริยญฺจิจิ
 จิตฺตํ โหติ, น โทสปริยญฺจิจิ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยญฺจิจิ จิตฺตํ
 โหติ, อชฺชุดเมวัสส ตลัมมิ สมเย จิตฺตํ โหติ; ลีลํ อารพิก อชฺชุดจิตฺโต
 โข ปน มหานาม อริยสวโก ลกฺขิ อตฺถเวทํ, ลกฺขิ อัมมเวทํ, ลกฺขิ
 อัมมุปัลลภิตํ ปามุชฺช; ปมุทิตัสส ปีติ ชายติ, ปีติมนัสส กาโย บัลลัมภติ,
 บัลลิตฺถกาโย สุขํ เวทียติ, สุขิโน จิตฺตํ สมาริยติ; อโย วุจฺจติ
 มหานาม อริยสวโก วิสมคคตาย ปชาย สมฺมปฺบัตโต วิหริติ, สหฺยัมบชฺฌาย

ปชาย อหิยาบัสสโม วิหริติ, อัมมโธตสมาบันโน สัลลาณัสสตี กาเวติ.

ปณ จปริ ตวี มหานาม อัตถโน จาก อณัสสเรยยาสิ
 “ลาภา วต เม สุตฺถโร วต เม, โยหิ มัจเฌวมลปริญญจิตาย
 ปชาย วิคตมลลขเจเรเน เจตสา อคาริ อชฌมาวสามิ มุตตจาโค
 ปยตปานิ โวลัสสัคคโร ยาจโยโค ทานลวิภาวโรติ. ยัสสิม มหานาม
 สมเย อริยสวโก จาก อณัสสรติ, เมวัสส ตัสสิม สมเย วาคปริ-
 ญญจิต จิตตํ โหติ, น โทสปริญญจิต จิตตํ โหติ, น โมหปริญญจิต
 จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวัสส ตัสสิม สมเย จิตตํ โหติ, จาก อารพฺล
 อชฺชุตจิตโต โห ปณ มหานาม อริยสวโก ลกฺขิ อตฺถเวท, ลกฺขิ
 อัมมเวท, ลกฺขิ อัมมุปปลัปปิตํ ปามุชฺชํ, ปมุตตัสส ปัตติ ชายติ,
 ปัตติมนัสส กาโย บัดสम्मกฺขิ, บัดสัทธกาโย สุข เวทียติ, สุขโน
 จิตตํ สมายติ; อยํ วุจฺจติ มหานาม อริยสวโก วิสมคตาย
 ปชาย สัมปบัตโต วิหริติ, สหิยาบัสสมาย ปชาย อหิยาบัสสโม
 วิหริติ, อัมมโธตสมาบันโน จาคาณัสสตี กาเวติ.

ปณ จปริ ตวี มหานาม เทวตา อณัสสเรยยาสิ “สันติ เทวา
 จาตุรรมหาราชิกา, สันติ เทวา ดาวตัสสา, สันติ เทวา ยามา, สันติ
 เทวา ตุติตา, สันติ เทวา นิรมมานวติโน, สันติ เทวา ทิรหิมกายิกา,
 สันติ เทวา ตทสฺสวริ. ยถารูปาย สัทธาย สมนนาคตา ตา เทวตา
 อโตะ จุตา ตตฺถ อุมฺบปฺปนา, มัยหิมฺบิ ตถารูปา สัทธาย สวิชฺชติ,
 ยถารูปเณ สเดเน สมนนาคตา ตา เทวตา อโตะ จุตา ตตฺถ
 อุมฺบปฺปนา, มัยหิมฺบิ ตถารูปี สลฺล สวิชฺชติ, ยถารูปเณ สเดเน
 สมนนาคตา ตา เทวตา อโตะ จุตา ตตฺถ อุมฺบปฺปนา, มัยหิมฺบิ
 ตถารูปี สุตฺ สวิชฺชติ, ยถารูปเณ จาเคน สมนนาคตา ตา เทวตา
 อโตะ จุตา ตตฺถ อุมฺบปฺปนา, มัยหิมฺบิ ตถารูปิ จาโค สวิชฺชติ,

ยถารูปาย มัลลียาย สมนันนาคตา ตา เทวตา อโธ จตา ตัตถ
 อุบับันนา, มัลลิมัลลิตถารูปา มัลลียา ลวิชชตติ. ยัลลิม มหานาม
 สมเย อริยสวโก อตฺตโน จ ตาลลัจ เทวตานี สัทธลัจ
 สัลลัจ จาคลัจ มัลลิมัลลัจ อนุลลธติ, เมวลลิต ตัลลิม
 สมเย วาตปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, น โทสปริยญฺจิต จิตตํ
 โหติ, น โมหปริยญฺจิต จิตตํ โหติ, อชฺชุตเมวลลิต ตัลลิม สมเย
 จิตตํ โหติ, เทวตา อารพฺภ อชฺชุตจิตโต โข ปน มหานาม
 อริยสวโก ลภติ อตฺตเวทํ, ลภติ ธมฺมเวทํ, ลภติ ธมฺมุปัลลภิตํ
 ปามุชฺชํ; ปมุทิตลลิต มิตฺติ ชายติ, มิตฺติมนลลิต กาโย มัลลิมภติ
 มัลลิสัทธกาโย สุขํ เวทียติ, สุขโน จิตตํ สมายิต; อโย วุจฺจติ
 มหานาม อริยสวโก วิตมคตาย ปชาย สมนปฺปตฺโต วิหริติ,
 สพฺพียาปฺปชฌาย ปชาย อพฺพียาปฺปชฌโน วิหริติ, ธมฺมโสิตตมานันโน
 เทวตานุลลิตี ภาเวตติ.

๑๒๒ เอกํ สมยํ ภควา สักกเกสุ วิหริติ กปัลลวัตถุลลิมํ นิโครธาวาเม.
 เตน โข ปน สมเยน มหานาโม สักโก คิลานา วุญฺจโต โหติ
 อจิรวุญฺจโต เกลลฺลวา. เตน โข ปน สมเยน สัมพพฺพลา ภิกฺขุ
 ภควโต จีวรกัมมํ กโรนฺติ “นิญฺจจิตจิวโร ภควา เตมาลลิจฺเจน
 จาริกํ ปักกมิสฺสตติ. อลลิสลลิต โข มหานาโม สักโก “สัมพพฺพลา- กิ
 ภิกฺขุ ภควโต จีวรกัมมํ กโรนฺติ “นิญฺจจิตจิวโร ภควา เตมาลลิจฺเจน
 จาริกํ ปักกมิสฺสตติ. ขณฺโขอ มหานาโม สักโก, येन ภควา,
 เตนุปัลลภมิ; อุปัลลภमितฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนัตํ นิสีถ;
 เอกมฺนัตํ นิสีถโน โข มหานาโม สักโก ภควันตํ เอตทโวจ
 “สุตเมตํ ภันเต สัมพพฺพลา กิร ภิกฺขุ ภควโต จีวรกัมมํ กโรนฺติ
 “นิญฺจจิตจิวโร ภควา เตมาลลิจฺเจน จาริกํ ปักกมิสฺสตติ.

เตสั โน ภันเต นานาวิหาเรหิ วิหเรตฺถ เกณ วิหาเรณ วิหาตฺถัพพนฺติ.
 สาธุ สาธุ มหานาม. เอตํ โข มหานาม ตุมฺหากํ ปติรูปํ
 กุลปุตฺตานิ, ยํ ตุมฺเห ตถาคตํ อุปัสสณมิตฺวา ปุจฺเจยฺยาสย "เตสั โน
 ภันเต นานาวิหาเรหิ วิหเรตฺถ เกณ วิหาเรณ วิหาตฺถัพพนฺติ. สักโข โข
 มหานาม อารากโก ไทติ, โน อตฺถิโส; อารักขวิโย อารากโก
 ไทติ, โน กุสฺสโต; อุပ္ปญฺจจิตฺตนิ อารากโก ไทติ, โน มุญฺจจิตฺตนิ;
 สสมาทิตอ อารากโก ไทติ, โน อสสมาทิตอ; บัณฺณวา อารากโก ไทติ,
 โน ทุပ္ปบฺบิโย. อิมสฺสุ โข ตวี มหานาม บัณฺณจุ อัมมสฺสุ
 ปติญฺจาย น อัมมโ อุตฺตโร ภาเวยฺยาสิ. อิตฺถ ตวี มหานาม
 ตถาคตํ อนุสฺสเรยฺยาสิ "อิตฺถิ โส ภควา ะเปยฺ สัตถา
 เทวมนุสฺसानิ พุทฺโธ ภควาติ. ยัสฺมิ มหานาม สมนเย อริยสาวโก
 ตถาคตํ อนุสฺสเรติ, เนวัสส ตัสฺมิ สมนเย วาคปริยญฺจจิตํ จิตฺตํ ไทติ,
 น โทสปริยญฺจจิตํ จิตฺตํ, ไทติ น โมหปริยญฺจจิตํ จิตฺตํ ไทติ,
 อชฺชุตเมวัสส ตัสฺมิ สมนเย จิตฺตํ ไทติ; ตถาคตํ อารักข
 อชฺชุตจิตฺโต โข ปณฺ มหานาม อริยสาวโก ลกฺขิ อตฺถเวทํ, ลกฺขิ
 อัมมเวทํ, ลกฺขิ อัมมปัลลวํ หตํ ปามุขฺชํ; ปมุกฺกิตฺตัสส บัตติ
 ขายติ, ปัตติมนัสส กาโย บัตติสम्मกฺกิ, บัตติสสัทฺถกาโย สขํ
 เวทียติ, สขโม จิตฺตํ สมาริยติ. อิมํ โข ตวี มหานาม พุทฺธานุสฺสิตํ
 คัจฉนฺโตปิ ภาเวยฺยาสิ, จิตฺตํ ภาเวยฺยาสิ, นิสินฺโนปิ ภาเวยฺยาสิ,
 สยาโนปิ ภาเวยฺยาสิ, กัมมมฺนตํ อธิญฺจหนฺโตปิ ภาเวยฺยาสิ,
 ปุตฺตสम्मทาสยนิ อธิญฺจาวสํโตปิ ภาเวยฺยาสิ. ปณฺ จปรํ ตวี
 มหานาม อัมมํ อนุสฺสเรยฺยาสิ ... ลกฺขํ อนุสฺสเรยฺยาสิ ... อตฺตโน
 สลฺลาณิ อนุสฺสเรยฺยาสิ ... อตฺตโน จาคํ อนุสฺสเรยฺยาสิ ... เทวตา
 อนุสฺสเรยฺยาสิ "สम्मิติ เทวา จาตุम्मหาราชิกา, สम्मิติ เทวา ... ตทฺ-

ตริ. ยถารูปาย ลัทธิธาย สมันนาคตา ตา เทวตา อิตโต จตา ตัตถ
 อุปัชฌายา, มัยหิมะปิ ตถารูปา ลัทธิธาย ลัทธิชติ. ยถารูปา สิลเลน...
 สุตเตน... จาเคน... บัณณาย สมันนาคตา ตา เทวตา อิตโต จตา
 ตัตถ อุปัชฌายา, มัยหิมะปิ ตถารูปา บัณณาย ลัทธิชติ. ยถิม
 มหานาม สมเย อริยสาลโก อัตตโน จ ตาลัจจ เทวตานี
 ลัทธิธัจจ สิลัจจ ลุตัจจ จาคัจจ บัณณัจจ อมูลลวิติ,
 เนวลล ตัตถิม สมเย ภาคปริยญจิต จิตต ไหติ, น ไทลปริยญจิต
 จิตต ไหติ, น โมหปริยญจิต จิตต ไหติ, อชุตเมวลล ตัตถิม
 สมเย จิตต ไหติ, เทวตา อารัพภ อชุตจิตโต โข ปน มหานาม
 อริยสาลโก ลภติ อตถเวท, ลภติ อัมมเวท, ลภติ อัมมุปสันนิต
 ปามุชช, ปมุตตลล บิติ ขายติ, บิติมันลล กาโย บัลลัมภติ, บัลลล-
 ธกาโย สุข เวทียติ, สุขโน จิตต สมาริยติ. อิม โข ตวั มหา-
 นาม เทวตานิลลล คัจฉันโตปิ ภาเวยยาลิ, จิตโตปิ ภาเวยยาลิ,
 นิสินโนปิ ภาเวยยาลิ, สยาโนปิ ภาเวยยาลิ, กัมมัตถ
 อริยจันโตปิ ภาเวยยาลิ, ปุตตลัมพาสยนิ อชฌาวลันโตปิ
 ภาเวยยาลิ.

๑๓ เอก สมย ภควา ลักเกสุ วิหริติ กบิลลัตถุลลิม นีโคธราวาเม.
 เตน โข ปน สมเยน ภควา ลาวตถิย วัลลาลล อุปคันตกาโม
 ไหติ. อตลลล โข นันทโย ลักโก “ภควา กิร ลาวตถิย
 วัลลาลล อุปคันตกาโมติ. อตโย นันทียลล ลักกัลล เขตทไหติ
 “ยันนุนาหะปิ ลาวตถิย วัลลาลล อุปคัจเจยย, ตัตถ กัมมัตถ
 เจว อริยจันตลล, ภควันตัจจ ลัจฉามิ กาเลน กาล ทลลนยาติ.
 อตโย ภควา ลาวตถิย วัลลาลล อุปคัจฉนิ. นันทโยปิ โข
 ลักโก ลาวตถิย วัลลาลล อุปคัจฉนิ. ตัตถ กัมมัตถเจว อริยจา

ภควันตัจฉัง ลักขณิ กาเลเน กาลัง ทัสสึณาย. เตเน โข ปน
 สมเยเน สัมมุตฺถา ภิกฺขุ ภควโต จีวรกัมมิมิ กโรนฺติ “นิฏฺฐจิตฺตจิวโร
 ภควา เตมาลลิจฺเจเน จาริกัง มกฺกมิลลัสสตีติ. อัสสโลสิ โข นนฺทียो
 ลักโก “สัมมุตฺถา ภิกฺขุ ภควโต จีวรกัมมิมิ กโรนฺติ “นิฏฺฐจิตฺตจิวโร
 ภควา เตมาลลิจฺเจเน จาริกัง มกฺกมิลลัสสตีติ. อตฺตโฆ นนฺทียो ลักโก,
 เยเน ภควา, เตเนปฺปลกมิมิ; อุปลังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมณฺธํ นิลลิก; เอกมณฺธํ นิลลีนโน โข นนฺทียो ลักโก ภควันตํ
 เอตทโวจ “สุตฺตเมตํ ภันเต สัมมุตฺถา ภิกฺขุ ภควโต จีวรกัมมิมิ
 กโรนฺติ “นิฏฺฐจิตฺตจิวโร ภควา เตมาลลิจฺเจเน จาริกัง มกฺกมิลลัสสตีติ.
 เตลลํ โน ภันเต นานาวิหาเรหิ วิหริตฺตํ เกเน วิหาเรเน วิหาตฺตัพพณฺตี. สาธุ
 สาธุ นนฺทีย. เอตํ โข นนฺทีย ตุมฺหากัง ปติรूपํ กุลปฺปิตฺตํ, ยํ
 ตุมฺเห ตถาคตํ อุปลังกมิตฺวา ปุจฺเจยฺยาถ “เตลลํ โน ภันเต นานาวิ-
 หาเรหิ วิหริตฺตํ เกเน วิหาเรเน วิหาตฺตัพพณฺตี. ลักโธ โข นนฺทีย
 อาราสโก ไทติ, โน อลลิกโธ; ลลวํ อาราสโก ไทติ, โน ทุสฺสโล;,
 อารักขวิโร อาราสโก ไทติ, โน กุสฺสโล; อุบฺบิฏฺฐจิตฺตํ อาราสโก
 ไทติ, โน มุฏฺฐจิตฺตํ; ลลมาหิตอ อาราสโก ไทติ, โน อลลมาหิตอ;
 บัลลวํ อาราสโก ไทติ, โน ทุบฺบบัลลว. อิมํสุ โข เต นนฺทีย
 นนฺทึ อิมํสุ ปติฏฺฐจาย บัลลจตุ อิมํสุ อัสสโลตฺตํ สติ อุบฺบิฏฺฐเปตฺตัพพา.
 อิทํ ตวํ นนฺทีย ตถาคตํ อนุสฺสเรยฺยาสิ “อิตฺถิ ปิ ภควา อรหํ
 สัมมาสัมพุทฺธโร วิชชาจจนฺตัมมิมินฺโน สุกฺโค โลกวิทู อนุตฺตโร
 ปุริสทมฺมสารถิ สัสสํ เทวมนุสฺสํ พุทฺธโร ภควาติ. อิตฺติ โข เต
 นนฺทีย ตถาคตํ อารักโข อัสสโลตฺตํ สติ อุบฺบิฏฺฐเปตฺตัพพา.

ปุณ จปรํ นนฺทีย อิมํ อนุสฺสเรยฺยาสิ “ลวักขาโต ภควตา
 อิมํโม ตณฺทิฏฺฐจิกโก อกาลิกโก เขหิมลลิกโก โอบนโยโก บัจจัตถิ

เวทิตัพโพ วิญญูหิติ. อิติ โข เต นันทิย อัมมึ อารพฺภ อชฺฉนัตตํ
สตี อุมฺภุจเปตัพพา.

ปุณ จปรํ นันทิย กัลลียาณมิตฺเต อนุลลเรยฺยาสี “ลาภา วต
เม สุตฺตํ วต เม, ยัสส กัลลียาณมิตฺตา อนุกัมปฺภา อตฺตกา มา
โสภาทกา อนุสาสิตฺตาติ. อิติ โข เต นันทิย กัลลียาณมิตฺเต อารพฺภ
อชฺฉนัตตํ สตี อุมฺภุจเปตัพพา.

ปุณ จปรํ ตํ นันทิย อตฺตโน จาคํ อนุลลเรยฺยาสี “ลาภา
วต เม สุตฺตํ วต เม, โยหิ มัจฺเฌมลปฺริยญฺจิตาย ปชาย
วิคตมตมัจฺเฌเรณ เจตฺสา อคารํ อชฺฉนาวาลาโม มุตฺตจาโค ปยตปาณิ
ไวสสัคคฺโรโต ยายโยโค ทานสสิภาครโตติ. อิติ โข เต นันทิย จาค
อารพฺภ อชฺฉนัตตํ สตี อุมฺภุจเปตัพพา.

ปุณ จปรํ ตํ นันทิย เทวตา อนุลลเรยฺยาสี “ยา ตา เทวตา
อติกกัมเมว กพฺพีการภักขานํ เทวตานํ สหพิยตํ อลฺลวตฺร มโนมยํ
กายํ อุมฺภุจนา, ตา กรณียํ อตฺตโน น สมนุบัลลนํติ
กตัสส วา ปญฺจจยํ. เสยฺยถาปิ นันทิย ภิกฺขุ อลฺลยวิมุตฺโต กรณียํ
อตฺตโน น สมนุบัลลนํติ กตัสส วา ปญฺจจยํ. เอวเมว โข นันทิย
ยา ตา เทวตา อติกกัมเมว กพฺพีการภักขานํ เทวานํ สหพิยตํ
อลฺลวตฺร มโนมยํ กายํ อุมฺภุจนา, ตา กรณียํ อตฺตโน
น สมนุบัลลนํติ กตัสส วา ปญฺจจยํนํติ. อิติ โข เต นันทิย
เทวตา อารพฺภ อชฺฉนัตตํ สตี อุมฺภุจเปตัพพา. อิเมหิ โข นันทิย
เอกาทลหิ อัมเมหิ สมนํนาคโต อริยสวโก ปชฺหเตว ปาปเก
อกุสเส อัมเม น อุมฺภุจยติ. เสยฺยถาปิ นันทิย กุมฺภโก
นิกกุชฺโซ โน วันตํ บัจฺจามสตี. เสยฺยถาปิ นันทิย ตินา
อคฺคิ มุตฺโต ทหฺลลเณว คจฺจติ, โน ททฺธมํ บัจฺจทา

วัตตติ. เอเวเมว โข นันตีย อิมเหิ เอกาทสสิ อัมเมเหิ สมันนาคโต
อริยสาวโก ปชตเตว ปาปเก อกุสเส อัมโม น อุปาทียตติ.

๑๐๐ อตโฆ อายัสสิมา สุกฺขิ สักกเณ ภิกฺขุมา สักกั, เยน ภควา,
เตนุปสังกมิ; อุปสังกมิตฺวา ภควันตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนันตํ นิสิตฺ.
เอกมฺนันตํ นิสินนํ โข อายัสสิมนตํ สุกฺขิ ภควา เอตทโวจ “โก
นามม อยํ สุกฺขิ ภิกฺขุติ ? สักกโธ นามายํ ภันเต ภิกฺขุ สักกัธัสส
อุปาธกัธัสส ปุตฺโต สักกา อคารัสสิมา อนคาริยํ ปัพพชิตฺติ. กัจจ
ปนายํ สุกฺขิ สักกโธ ภิกฺขุ สักกัธัสส อุปาธกัธัสส ปุตฺโต
สักกา อคารัสสิมา อนคาริยํ ปัพพชิตฺโต สันนทิสฺสติ สักกาปทานิสฺสติ.
เอตฺธัสส ภควา กาโล, เอตฺธัสส สุตตฺ กาโล, ภควา สักกัธัสส
สักกาปทานานิ ภาเสยฺย. อิทานาหิ ชานิสฺสสามิ “ยถิ วา อยํ ภิกฺขุ
สันนทิสฺสติ สักกาปทานิสฺส ยถิ วา โนติ. เตเนหิ สุกฺขิ สุนาหิ
สาธกํ มนสิกโรหิ ภาสิสฺสามิตฺติ. “เอวํ ภันเตติ โข อายัสสิมา สุกฺขิ
ภควโต ปัจจัสสโธสิ. ภควา เอตทโวจ “อิธ สุกฺขิ ภิกฺขุ สึลวา โหติ,
ปาทิโมกฺขสํวรลํวโต วิหริตฺวา อจฺจวโคจรสํมํปนฺโน, อเนนฺตเตสฺสุ วชฺเชสฺสุ
ภยทิสฺสวํ สมากาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ. ยัมปิ สุกฺขิ ภิกฺขุ สึลวา
โหติ. ๗ เป ๗ สมากาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสฺ; อิทัมปิ สุกฺขิ
สักกัธัสส สักกาปทานํ โหติ.

ปุน จปรํ สุกฺขิ ภิกฺขุ เทหุสฺสุโต โหติ สุตตโร
สุตตณฺณิจโย, เป เต อัมมา อาทิกัลลียานา มัชฌิมกัลลียานา
ปริโยสานกัลลียานา สาทัก สหยังฺขณํ เกวลปริปฺปนณํ ปริสุทฺธํ
พหุหิมจริยํ อภิวทฺตติ, ตถารูปาสส อัมมา เทหุสฺสุตา โหณติ ธตา
วจลา ปริจิตา มนฺตานูปেকฺขิตา ทิฏฺฐิจยา สุปฺปญฺญวิทฺธา. ยัมปิ สุกฺขิ

ภิกขุ พหุลลโต โหติ ฯ เปฯ ติฏฐิยา สุปฺปฏิวัทธา; อิทัมปิ
 สุกฺกติ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปฺน จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ กัลยานมิตฺโต โหติ กัลยานสหาโย
 กัลยานสัมปวโก. ยัมปิ สุกฺกติ ภิกขุ กัลยานมิตฺโต โหติ กัลยานสหาโย
 กัลยานสัมปวโก: อิทัมปิ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปฺน จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ สุวโจ โหติ โสวจัสสกรณฺเห
 รัมเมหิ สมนํนาคโต ขโม ปทักขณิคคํหา อนุสาลนํ. ยัมปิ สุกฺกติ
 ภิกขุ สุวโจ โหติ โสวจัสสกรณฺเห รัมเมหิ สมนํนาคโต ขโม
 ปทักขณิคคํหา อนุสาลนํ: อิทัมปิ สุกฺกติ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปฺน จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ ยานิ ตานิ สพัรมฺหารินํ
 หุจฺจาวจานิ กักรณฺยานิ, ตตฺถ ทักโข โหติ อนุลโล
 ตตฺถปายาย วัมสาย สมนํนาคโต อลํ กาคํ อลํ สวิธาคํ. ยัมปิ
 สุกฺกติ ภิกขุ ยานิ ตานิ สพัรมฺหารินํ ฯ เปฯ อลํ กาคํ อลํ
 สวิธาคํ: อิทัมปิ สุกฺกติ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปฺน จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ รัมมกาโม โหติ บิยฺสมุททาหาโร อภิรัมเม
 อภิวินเย อพฺปารปามุชฺไซ. ยัมปิ สุกฺกติ ภิกขุ รัมมกาโม โหติ
 บิยฺสมุททาหาโร อภิรัมเม อภิวินเย อพฺปารปามุชฺไซ: อิทัมปิ สุกฺกติ
 สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปฺน จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ อารทธวิโย วิหริติ อกฺกุสลาณํ รัมมานํ
 ปทานาย กุสลาณํ รัมมานํ อุปสัมปทาย ลามวา ทฬฺหปรักกโม
 อนิกฺขิตตฺตฺตโร กุสเลสุ รัมเมสุ. ยัมปิ สุกฺกติ ภิกขุ อารทธวิโย
 วิหริติ ฯ เปฯ อิทัมปิ สุกฺกติ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ. ปฺน
 จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ จตฺถนํ ฌานานํ อาภิเจตฺติกาณํ ติฏฐิรัมมสุขวิหารานํ
 นิกามลาภํ โหติ อภิจฺจลาภํ อภิสฺสลาภํ, ยัมปิ สุกฺกติ ภิกขุ จตฺถนํ

ฉานานํ อากิเจตสิกานํ ทิฏฐธัมมสุขวิหารานํ นิคามลาภี โหติ
อภิจฉลาภี อภิสราลาภี อิทัมปิ สุกฺกติ สัทธัสส สัทธาปทานํ โหติ.

ปุณ จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพเนवासํ อนุสฺสวติ. เสยฺยถิทํ ๕
เอกัมปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย ติสฺสโลปิ ชาติโย จตฺสโลปิ
ชาติโย บัณฺฑํปิ ชาติโย ทลปิ ชาติโย วิสํมปิ ชาติโย
ตีสํมปิ ชาติโย จตฺตทาฬีสํมปิ ชาติโย บัณฺฑาฬีสํมปิ ชาติโย
ชาตีสตมปิ ชาตีสหสฺสตมปิ ชาตีสจจหสฺสตมปิ อเนเกปิ สํวัฏฏกัปปํเป
อเนเกปิ วิวัฏฏกัปปํเป อเนเกปิ สํวัฏฏวิวัฏฏกัปปํเป “อมุตํวาสํ
เอวํนาโม เอวํโคตโต เอวํวันโน เอวํมาหาโร เอวํสุขทกฺขปฏฺฐิตเวทํ
เอวํมายุปริยํโต, โส ตโต จุโต อมุตํ อุตฺตปาที,
ตตฺตฺวาปาสํ เอวํนาโม เอวํโคตโต เอวํวันโน เอวํมาหาโร
เอวํสุขทกฺขปฏฺฐิตเวทํ เอวํมายุปริยํโต; โส ตโต จุโต อิตฺตํปณฺโนโต;
อิตฺติ สาการํ สอฺกฺกเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพเนवासํ อนุสฺสวติ. ยัมปิ
สูกฺกติ ภิกขุ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพเนवासํ อนุสฺสวติ. เสยฺยถิทํ ๕
เอกัมปิ ชาตี เทวํปิ ชาติโย ๕ เปว อิตฺติ สาการํ สอฺกฺกเทสํ
อเนกวิหิตํ ปุพฺเพเนवासํ อนุสฺสวติ: อิทัมปิ สุกฺกติ สัทธัสส
สัทธาปทานํ โหติ.

ปุณ จปรํ สุกฺกติ ภิกขุ ทิพฺเพเน จักขณา วิสฺสฺสฺสเน
อติกกัณฺโถมานสฺสเน สัตฺตเต บัลลลติ จวมาเน อุปบิซฺชมาเน ที่เน
ปณฺเฑเต สํวัณฺเณ ทพฺพัตถเน สุกฺกเต ทคฺคเต ยถากัมมํปเค สัตฺตเต
ปชานาติ “อิมํ วต โภโกโต สัตฺตทา กายทฺทจฺจิเรเน สมนํนาคตา
วจฺจิทฺทจฺจิเรเน สมนํนาคตา มโนทฺทจฺจิเรเน สมนํนาคตา อริยานํ
อุปฺวาทกา มิจฺจาทิฏฺฐิจกา มิจฺจาทิฏฺฐิจกัมมํสมาทานา, เต กายัสส
เกทา ปรมํมรณา อุปายํ ทคฺคตํ วิมฺปาตํ นิรยํ อุปบิณฺหา; อิมํ

วา ปน โภโกโต ลัตตา กายสุจริเตน สมันนาคตา วสุจริเตน
 สมันนาคตา มโนสุจริเตน สมันนาคตา อริยานิ ออนุปวาทกา ลัมมาทิฏฐิจกา
 ลัมมาทิฏฐิจกัมมสมาทานา, เต กายัสส เกทา ปรัम्मรณา ลุตติ
 ลัคคิ โลกิ อุปันนาคิ: อิติ ทิพเพเน จักขุมา วิสุตฺเธเน
 ขตติกัณฺธมานุสฺสเกเน ลัตเต บัลลิติ จวมาเน อุปัชฌามาเน ที่เน ปณฺเฑ
 สุวณฺเฑเน ทุพฺพณฺเฑเน ลุตเต ทุคฺคเต ยถากัมมูปเค ลัตเต ปชานาติ.
 ยัมปิ สุกฺขติ ภิกฺขุ ทิพเพเน จักขุมา วิสุตฺเธเน ฯ เปฯ ยถากัมมูปเค
 ลัตเต ปชานาติ: อิทัมปิ สุกฺขติ ลัตถัลล ลัตถาปทานิ โหติ.

ปน จปรี สุกฺขติ ภิกฺขุ อาสวานิ ขยา อนาลวฺ เจโตวิมุตติ
 บัณฺฑาวิมุตติ ทิฏฺฐิเจว ธัมเม สยิ อภิณฺเฑนา ลัจฉิกกัฏฺฐา อุปลัมบิच्च
 วิหริติ. ยัมปิ สุกฺขติ ภิกฺขุ อาสวานิ ขยา ฯ เปฯ ลัจฉิกกัฏฺฐา
 อุปลัมบิच्च วิหริติ: อิทัมปิ สุกฺขติ ลัตถัลล ลัตถาปทานิ โหติติ.

เอว วุตเต อายัสสมา สุกฺขติ ภวณฺเฑเน เอตทโว “ยานิมานิ ภันเต
 ภควตา ลัตถัลล ลัตถาปทานานิ ภาสิตานิ, ลวิจฺชนันติ ตานิ อิมัลล
 ภิกฺขุโน, อยฺยํจ ภิกฺขุ เอเตสุ สันนิจัลลิติ, อยฺ ภันเต ภิกฺขุ ลีลา
 โหติ, ปาติโมกฺขลวฺลวฺโต วิหริติ อาจารโคจรธัมมํโน, อนุมตฺเตสุ
 วิชฺเชสุ ภยทลฺลาลวฺ สมหาเย ลิกฺขติ ลิกฺขาปเทสุ. อยฺ ภันเต
 ภิกฺขุ พหุลฺลโต โหติ สุตโร สุตตํนิจโย, เย เต ธัมมา
 อาทิกัลลียานา มัชฌะกัลลียานา ปริโยสานกัลลียานา สาทัก สัพพยฺยชนิ
 เภวลปรีปฺพณฺนิ ปริสุทฺธิ พหิम्मจริยํ อภวณฺเฑนิ, ตถารุปาสล ธัมมา
 พหุลฺลสุตา ไหนฺติ ธตา วงสา ปรีจิตา มนฺสาณูปกัชฺฐา ทิฏฺฐิยา
 สุปฺปวิวิธธา. อยฺ ภันเต ภิกฺขุ กัลลียานมิตฺโต กัลลียานสทาโย
 กัลลียานลัมปวโก. อยฺ ภันเต ภิกฺขุ สุวโจ โสวจัลลกรณฺเฑนิ

อัมเมหิ สมนันนาคโต ขโม ปกัชฌนัคคาคี อนุลาสนี. อยัม ภันเต
 ภิกขุ ยานิ ตานิ สหัมหมจารีเน อัจจาวจานิ กักรณยานิ, ตตฺถ ทักโข
 ไทติ อนุลโส ตตฺตรูปายาย วีมัสยา สมนันนาคโต อลฺ กาคฺ อลฺ
 ลวีสาดฺ. อยัม ภันเต ภิกขุ อัมมกาม ไทติ บัยสมุททาหาโร
 อภิธัมเม อภิวันเเย อุตฺตารปามุขชี. อยัม ภันเต ภิกขุ อารทธีวโร
 วิหริ ตามวา ทฬัปปรักกโม อนิกขิตตธโร กุสเลสุ อัมเมสุ. อยัม
 ภันเต ภิกขุ จตฺตมัมม นามานัม อากิเจตสิกานัม ทิฏฐิอัมมสุขวิหารานัม
 นิคามลาลิก ไทติ อภิจณฺลาลิก อกสิณฺลาลิก. อยัม ภันเต ภิกขุ
 อเนกวิหิต ปุฬฺเพณิวาส์ อนุสฺสริติ. เสยฺยถึทํ ? เขกัมปิ ชาตี เทวปิ
 ชาติโย ฯ เป ฯ อิติ สาการํ สอฺกฺเทศํ อเนกวิหิต ปุฬฺเพณิวาส์
 อนุสฺสริติ. อยัม ภันเต ภิกขุ ทิฬฺเพเน จักขุณา วิสฺสฺสฺเรน อติกัณฺธมานุสฺสเรน
 ฯ เป ฯ ยถากัมมูปเค สัตฺเต ปชานาติ. อยัม ภันเต ภิกขุ
 อาสวานํ ขยา ฯ เป ฯ สัจฉิกตฺวา อุปสัมปชฺช วิหริ. ยานิยานิ
 ภันเต ภควตา สัทธัสส สัทธาปทานานิ ภาสิตานิ, สวัชฌนํ ตานิ
 อิมัสส ภิกขุโน, อยัมปิ ภิกขุ เอเตสุ สันนิหิตสตีติ. สาธุ สาธุ
 สุกฺกติ. เตนहि ตวํ สุกฺกติ อิมินา สัทธเณ ภิกขุณา สัทธ
 วิเทรยฺยาสี. ยทา จ ตวํ สุกฺกติ อากฺเขยฺยาสี ตถาคตํ ทสฺสํนาย
 อิมินา จ สัทธเณ ภิกขุณา สัทธํ อุปัสังกเมยฺยาสี ตถาคตํ
 ทสฺสํนายาติ.

๑๕ เมตฺตตาย ภิกขเว เจโตวิมุตติยา อาเลวิตาย ภาวิตาย
 เทหฺลิกตาย ยานิกตาย วตฺถุกตาย อนฺนุจิตาย ปริจิตาย สุตฺตมารทฺธตาย
 เขกาทลณิสสํสา ปาฏิกงฺขา. กตเม เขกาทล ? สุขํ สุขปติ, สุขํ
 ปฏฺวิพฺพชฺชติ, น ปาปกํ สุขํ บัลลิตติ, มนุสฺสํ ปโย ไทติ,
 มนุสฺสํ ปโย ไทติ, เทวตา รักษณํ, นาสส อคฺคิ วา วิลฺลว

สัตว์ตถิ วา กมตติ, ตวัฏฐัง จิตตัง สมาริยตติ, มุขวันโน วิปัสสีตติ,
 อสัณฺมุฬิหิ กาลัง กโรตติ, อุตฺตรัง อปัฏฺฐาวิชัยนํโต พหุสํโลกุโปโค
 โหติ. เมตฺตตาย ภิกขเว เจโตวิมุตฺตติยา อาเสวิตาย ภาวิตาย
 พหุสํโลกุตตาย ยานํกตตาย วัตถุกตตาย อนุญฺจิตาย ปวิจิตาย สุตฺตมารัทธาย
 อิมะ เอกาทสานิสังสา ปาฏิกงฺขาติ.

๑๖. เอกัง สมณัง อายัสสิมา อานนํโต เวลาลิยํ วิหริติ เวฬุคามเก.
 เตเน โข ปน สมเยเน ทลโม คหปติ อัญฺจนาคโร ปาตลিপุตฺตํ
 อนุปบัตฺโต โหติ เกณจิเทว ภณเณเน. ออโข ทลโม คหปติ
 อัญฺจนาคโร, เยเน กุกกฏาวาโม, เยเน อลฺลวตโร ภิกขุ, เตเนปฺปลังกมิ;
 อุปฺปลังกมิตฺวา ตํ ภิกขุ เอตทโวจ “กถํ นุ โข ภันเต อายัสสิมา
 อานนํโต เอตโรหิ วิหริติ, ทลฺลสณฺคามา หิ มยํ ภันเต อายัสสิมนํตํ
 อานนํทณฺตี. เอโส คหปติ อายัสสิมา อานนํโต เวลาลิยํ วิหริติ
 เวฬุคามเกติ. ออโข ทลโม คหปติ อัญฺจนาคโร ปาตลিপุตฺเต
 ตํ ภณเณนํ ติเรตฺวา, เยเน เวลาลิเวฬุคามโก, เยนายัสสิมา อานนํโต,
 เตเนปฺปลังกมิ; อุปฺปลังกมิตฺวา อายัสสิมนํตํ อานนํทํ อภิเวทิตฺวา เอกมณฺตี
 นิสิตํ; เอกมณฺตี นิสินฺโน โข ทลโม คหปติ อัญฺจนาคโร
 อายัสสิมนํตํ อานนํทํ เอตทโวจ “อตฺถิ นุ โข ภันเต อานนํทํ
 เตเน ภควตา ชานตา บัลลสตา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเรน เอกธมฺโม
 สัมมทักขาโต, ยตฺถ ภิกขุโน อปัมฺมตฺตัสส อาตปฺโป ปหิตตตฺตัสส
 วิหโร อวิมุตฺตํ วา จิตตํ วิมุจฺจติ, อปริกขณา วา อาสวา
 ปริกขยํ คัจฉนฺตี, อนนุปบัตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคกฺกเขมํ อนุปาปุณาตติ.
 อตฺถิ คหปติ เตเน ภควตา ชานตา บัลลสตา อรหตา สัมมา-
 สัมพุทฺธเรน เอกธมฺโม สัมมทักขาโต, ยตฺถ ภิกขุโน อปัมฺมตฺตัสส
 อาตปฺโป ปหิตตตฺตัสส วิหโร อวิมุตฺตํ วา จิตตํ วิมุจฺจติ,

อปปริกขณา วา อาสวา ปริกขยํ คัจฉันนํติ, อนนุปฺปตฺตํ วา
อนุตฺตรํ โยคักฺกเขมํ อนุปาปฺปณาตฺติ. กตโม ปณฺ ภาณํเต อานันท์
เตน ภควตา ชานตา บัณฑิตา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเณ เอกธมฺโม
สัมมทักขาโต, ยัตถ ภิกฺขุโน อปฺปมัตตัสส อาตาปโน ปหิตตตัสส
วิหโรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ วิมจฺจติ, อปริกขณา วา อาสวา
ปริกขยํ คัจฉันนํติ, อนนุปฺปตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคักฺกเขมํ
อนุปาปฺปณาตฺติ. อิตฺถ คหปติ ภิกฺขุ วิวัจฺเจว กาเมหิ วิวัจฺ
จกฺกุสเลหิ ธมฺเมหิ สวตักฺกํ สวิจารํ วิเวกชํ ปิติดิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ
อุปสํมปัชฺช วิหโรติ. โส อิติ ปฏฺฐิสฺสจฺกชฺชติ “อิทํ โข ปจฺมํ
ฌานํ อภิสฺสชฺชํ อภิสฺสจฺเจตฺยิตฺถ, ยํ โข ปณฺ กิณฺจจิ อภิสฺสชฺชํ
อภิสฺสจฺเจตฺยิตฺถ, ตถณิจฺจํ นิโรธมฺมํนํติ ปชานาติ. โส ตตฺถ จิตฺโต
อาสวานํ ขยํ ปาปฺปณาติ; โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺปณาติ, เตเนว
ธมฺมวาเคน ตาย ธมฺมมณฺเฑยา บัณฺฑจฺฉนํ โอรัมภาคิยานํ สโยชนานํ
ปริกขณา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ ปิณินทกเย อนาวตฺตธมฺโม ตัสฺमा
โลกา; อयํ โข คหปติ เตน ภควตา ชานตา บัณฑิตา
อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเณ เอกธมฺโม สัมมทักขาโต, ยัตถ ภิกฺขุโน
อปฺปมัตตัสส อาตาปโน ปหิตตตัสส วิหโรโต อวิมุตฺตํ วา จิตฺตํ
วิมจฺจติ, อปริกขณา วา อาสวา ปริกขยํ คัจฉันนํติ, อนนุปฺปตฺตํ วา
อนุตฺตรํ โยคักฺกเขมํ อนุปาปฺปณาติ.

ปณฺ จปรํ คหปติ ภิกฺขุ วิตักกวิจารานํ รูปสฺมา อชฺฉนฺตํ
สम्मปฺสาทนํ เจตโส เอกโกตฺถิกาวํ อวิตักกํ อวิจารํ สมารชํ ปิติดิสฺสํ
ทตฺติยํ ฌานํ... ตตฺติยํ ฌานํ... จตุตฺถํ ฌานํ อุปสํมปัชฺช วิหโรติ. โส อิติ
ปฏฺฐิสฺสจฺกชฺชติ “อิทมฺปิ โข จตุตฺถํ ฌานํ อภิสฺสชฺชํ อภิสฺสจฺเจตฺยิตฺถ,
ยํ โข ปณฺ กิณฺจจิ อภิสฺสชฺชํ อภิสฺสจฺเจตฺยิตฺถ, ตถณิจฺจํ นิโรธมฺมํนํติ

ปชานาติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปฺปนาติ; โน เจ
 อาสวานํ ขยํ ปาปฺปนาติ, เตเนว ธัมมราเคน ตาย ธัมมณฺเฑทียา
 บัณฺฑจันฺเฑ โอรฺมภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก ไหติ
 ตตฺถ ปรีณิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา; อยมฺมํ โข
 คหปติ เตน ภควตา ชานตา บัลลิตา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเณ
 เอกธมฺโม สัมมทักฺขาโต, ยตฺถ ภิกฺขุโน อปัมตฺตตลฺล อาดาบฺโน
 ปหิตตตฺล วิหโรติ อวิมุตฺตํ वा จิตฺตํ วิมจฺจิติ, อปริกฺขณา वा อาสวา
 ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตี, อนนุปฺบัตฺตํ वा อนุตฺตรํ โยคฺคิเชมํ อนุปาปฺปนาติ.

ปน จปรี คหปติ ภิกฺขุ เมตฺตาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺ
 ฌริตฺวา วิหโรติ, ตถา ทุติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมฺโ
 ติริยํ สัพฺเพสิ สัพฺพตฺตตตาย สัพฺพาวนฺตี โลกํ, เมตฺตาสหคเตน เจตสา
 วิปฺเลเน มหคคเตน อปัมาเนเน อเวเรน อพฺยาบฺบิเชเน ฌริตฺวา
 วิหโรติ. โส อิติ ปฏฺฐสฺวลจิกฺขติ “อยมฺมํ โข เมตฺตาเจโตวิมุตฺติ
 อภิสฺสชา อภิสฺสเจตยิตา, ยํ ปน กิณฺจิ อภิสฺสติ อภิสฺสเจตยิตํ,
 ตถนิจฺจ นิโรธธมฺมนฺตี ปชานาติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปฺปนาติ;
 โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปฺปนาติ, เตเนว ธัมมราเคน ตาย ธัมมณฺเฑทียา
 บัณฺฑจันฺเฑ โอรฺมภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอบปาติโก ไหติ ตตฺถ
 ปรีณิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตสฺมา โลกา; อยมฺมํ โข คหปติ เตน ภควตา
 ชานตา บัลลิตา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเณ เอกธมฺโม สัมมทักฺขาโต, ยตฺถ
 ภิกฺขุโน อปัมตฺตตลฺล อาดาบฺโน ปหิตตตฺล วิหโรติ อวิมุตฺตํ वा จิตฺตํ
 วิมจฺจิติ, อปริกฺขณา वा อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนฺตี, อนนุปฺบัตฺตํ वा
 อนุตฺตรํ โยคฺคิเชมํ อนุปาปฺปนาติ. ภิกฺขุ กรณาสหคเตน เจตสา...
 มุทิตาสหคเตน เจตสา... อุเปกฺขาสหคเตน เจตสา เอกํ ทิสฺ ฌริตฺวา
 วิหโรติ, ตถา ทุติยํ, ตถา ตติยํ, ตถา จตุตฺถํ, อิติ อุทฺธมฺโ

ติริยํ สัพพะธิ สัพพัตตตาย สัพพาวันตํ โลกํ, อุเปกฺขาสทคเตน เจตสา
 วิปุเลน มหัคคเตน อัมปิมาเนน อเวเรน อหยาบัสเสน นวิตฺวา วิหริติ.
 โส อิติ ปฏฺฐิสฺสจิกฺขติ “อัมมํปิ โข อุเปกฺขาเจโตวิมุตฺติ อภิสฺสตา
 อภิสฺสเจตยิตา, ยํ โข ปณ กิณฺจิ อภิสฺสตํ อภิสฺสเจตยิตํ, ตถณิजฺจํ
 นิโรธมฺมํนํติ ปชานาติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณฺนาติ;
 โน เจ อาสวานํ ขยํ ปาปุณฺนาติ, เตเนว ธัมมราเคน ตาย ธัมม-
 นันนํติยา บัลลจันนํ โอรัมภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก
 โหติ ตตฺถ ปรีณิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตตฺสมา โลกา; อัมมํปิ
 โข คหปติ เตน ภควตา ชานตา บัลลสฺสา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเสน
 เอกธมฺโม สัมมกฺกชาโต, ยตฺถ ภิกฺขุโน อัมมํตตตฺสสฺส อาตาปโน
 ปหิตตตตฺสสฺส วิหโรติ อวิมุตฺติ วา จิตฺตํ วิมจฺจิติ, อปริกฺกชณา วา
 อาสวา ปริกฺขยํ คจฺฉนํติ, อนนุยํบตฺตํ วา อนุตฺตรํ โยคฺกํเขมํ
 ชนุปาปุณฺนาติ.

ปณ จปรํ คหปติ ภิกฺขุ สัพพะโส รูปสัลลขวานํ สมติกกมา
 ปฏฺฐิสสัลลขวานํ อตฺถังสมา นานตฺตสัลลขวานํ อมนสิการา “อนนํโต อากา-
 สโสติ อากาสานัลลจายตนํ อุปสัมปัสซ วิหริติ. โส อิติ ปฏฺฐิสฺสจิกฺขติ
 “อัมมํปิ โข อากาสานัลลจายตนสมามตฺติ อภิสฺสตา อภิสฺสเจตยิตา,
 ยํ โข กิณฺจิ อภิสฺสตํ อภิสฺสเจตยิตํ ตถณิจฺจํ นิโรธมฺมํนํติ
 ปชานาติ. โส ตตฺถ จิโต อาสวานํ ขยํ ปาปุณฺนาติ; โน เจ อาสวานํ
 ขยํ ปาปุณฺนาติ, เตเนว ธัมมราเคน ตาย ธัมมนันนํติยา บัลลจันนํ
 โอรัมภาคิยานํ สโยชนานํ ปริกฺขยา โอปปาติโก โหติ ตตฺถ
 ปรีณิพฺพายี อนาวตฺติธมฺโม ตตฺสมา โลกา; อัมมํปิ โข คหปติ
 เตน ภควตา ชานตา บัลลสฺสา อรหตา สัมมาสัมพุทฺธเสน เอกธมฺโม

สัมมัททักขาโต, ยัตถิ ภิกขุโน อัมปมัตตัสส อาตาปิโน ปหิตตัสส
 วิหโรโต อวิมุตตัสส วา จิตตัสส วิมุจจิตติ, อปริกขณา วา อาสวา
 ปริกขยิ คัจฉันตี, อนนุปัตตัสส วา อนุตตรัสส โยคักเคมเณ อนุปาปุณนาตี.
 ปุณ จปรี คหปติ ภิกขุ สัพพะโส อากาสาณันถายตนัง สมตีกกัมม
 “อนันตี วิภวณันตี วิภวณันถายตนัง อุลลัมบัสส วิหโรติ. สัพพะโส
 วิภวณันถายตนัง สมตีกกัมม “นัตถิ ภิกขุโน อากาญจันถายตนัง
 อุลลัมบัสส วิหโรติ. โส อิติ ปฏิสัมภิกขติ “อัมมปิ โข อากาญ-
 จันถายตนสมุปัตติ อภิสซตา อภิสสเจตยิตา, ยิ โข ภิกขุ
 อภิสซตอ อภิสสเจตยิต, ตถนิจจิ นิโรธมมัตติ ปชานาตี. โส ตตต จิตโต
 อาสวานัง ขยิ ปาปุณนาตี; โน เจ อาสวานัง ขยิ ปาปุณนาตี, เตเนว
 ธัมมราเคน ตาย ธัมมมัตติยา ปัจฉันนัง โอรัมภาคิยานัง สโยชณานัง ปริก-
 ขยา โอปปาติโก โหติ ตตต ปรีนิพพายิ อนาวัตติธัมโม ตัสมา โสกา;
 อัมมปิ. โข คหปติ เตเนว ภควตา ชานตา มัลลิสตา อรหตา สัมมาสัม-
 พุทเธเน เอกธัมโม สัมมัททักขาโต, ยัตถิ ภิกขุโน อัมปมัตตัสส อาตาปิโน
 ปหิตตัสส วิหโรโต อวิมุตตัสส วา จิตตัสส วิมุจจิตติ, อปริกขณา วา อาสวา
 ปริกขยิ คัจฉันตี อนนุปัตตัสส วา อนุตตรัสส โยคักเคมเณ อนุปาปุณนาตีติ.

เอว วุตเต ทลโม คหปติ อัญจกนาโคโร อายัสมนันตี อานันท์
 เอตทโวจ “เสยฺยดาปิ ภันเต อานันท์ ปุริโส เอกัง นิธุมข
 ตเวสสันโต สกิทเว เอกาทส นิธุมขานิ อธิคัจฉะยฺย; เอวเมว โข
 อหิ ภันเต เอกัง อมตทวารัง คเวสสันโต สกิทเว เอกาทสสันนัง
 อมตทวารานัง อลลิตัง สวณาย. เสยฺยดาปิ ภันเต ปุริสัสส อคาร
 เอกาทสทวารัง โส ตัสสมี อคาเร อาทิเตเต เอกเมเกเน ทวารेณ
 สักกุกุณเณยฺย อตฺตานัง โสตถิ กาคู; เอวเมว โข อหิ ภันเต อิมะล
 เอกาทสสันนัง อมตทวารานัง เอกเมเกเน อมตทวารेณ สักกุกุณิสสามิ

อัสสันโน สัตถัง กาคัง. อิมะ หิ นาม ภันเต อลัมภิตตวิยา
 อาจริยัสส อาจริยอนิ ปริเยสสันนัง, ก็ ปมาหิ อายัสสมิโต
 อานันท์สส ปุชัง กริสสามีติ. อถปิ ทลโม คหปติ อัญจนาคโร
 เวลาสิกขัง ปาตลปุตตกขัง ภิกขุสงฆิ สันนิปาตาเปตวา ปณเฑน
 ชาพนเเยน โกชนเเยน สหัตถา สันตปเปสิ สัมปวาเรติ, เอกเมกขัง
 ภิกขุ มัจเจกหุสสิยเคน อัจฉาเทสิ อายัสสมันตขัง อานันท์ ทิจิวเรน,
 อายัสสมิโต จ อานันท์สส มัจจุสส วิหารัง กามาเปสสิติ.

๑๗ เอกาทสสิ ภิกขเว อังเคหิ สมนันนาคโต โคปาลโก อภัพโพ
 โคคณิ ปรีหิตุ ฆาตีกาตุ. กตเมหิ เอกาทสสิ? อธ ภิกขเว
 โคปาลโก น รูปังญฺเ หิติ, น ลักขณกุลโล หิติ, น อาสาฏิกิ
 สาฏเฐตา หิติ, น วณิ ปฏิจฉาเทตา หิติ, น ธุมํ กัตถา หิติ,
 น ติตถัง ชานาติ, น ปัตถัง ชานาติ, น วิถัง ชานาติ, น
 โคจรกุลโล หิติ, อนวเสสโทหิ หิติ, เย เต อุลลภา โคปิตโร
 โคปรีนายกา, เต น อติเรกปุชาย ปุชเตา หิติ; อิมะหิ โช ภิกขเว
 เอกาทสสิ อังเคหิ สมนันนาคโต โคปาลโก อภัพโพ โคคณิ ปรีหิตุ
 ฆาตีกาตุ; เอวเมว โช ภิกขเว เอกาทสสิ อัมเมหิ สมนันนาคโต
 ภิกขุ อภัพโพ อิมัสมี อัมมวินเย วุทฺธัง วิรูปีหิ เวปุลล
 อาบัสสิขิตุ. กตเมหิ เอกาทสสิ? อธ ภิกขเว ภิกขุ น รูปังญฺเ
 หิติ, น ลักขณกุลโล หิติ, น อาสาฏิกิ สาฏเฐตา หิติ, น วณิ
 ปฏิจฉาเทตา หิติ, น ธุมํ กัตถา หิติ, น ติตถัง ชานาติ, น
 ปัตถัง ชานาติ, น วิถัง ชานาติ, น โคจรกุลโล หิติ, อนวเสสโทหิ
 หิติ, เย เต ภิกขุ เถวา รัตตัญญุ จีรภัทฺทชิตา สัมปัตโต
 สัมปรีนายกา, เต น อติเรกปุชาย ปุชเตา หิติ. กถันนัง ภิกขเว
 ภิกขุ น รูปังญฺเ หิติ? อธ ภิกขเว ภิกขุ ยถันนังจิ รูปิ

จัดตำริ จ มหาภูตานิ จตุนันถัง มหาภูตานิ อุปาทายรูปันติ
ยถาภูตํ นัยปชานาติ; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ น รูปันถุ โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ น ลักขณกุลโล โหติ? อธิ ภิกขเว
ภิกขุ “กัมมลักขโณ พาโล, กัมมลักขโณ บันทิตติ ยถาภูตํ
นัยปชานาติ; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ น ลักขณกุลโล โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ น อาสาฏิกํ สาฏเฐตา โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
อุปัชฌํ กามวิตักกํ อธิวาเสติ น ปชหติ น วิโนเทติ น พยันตักโรติ
น อนภาวํ คเมติ. อุปัชฌํ พยาปาทวิตักกํ... อุปัชฌํ วิทิสาวิตักกํ...
อุปัชฌํอุปัชฌํเน ปาปเก อกุลเล ธัมमे อธิวาเสติ น ปชหติ น
วิโนเทติ น พยันตักโรติ น อนภาวํ คเมติ; เอว โข ภิกขเว
ภิกขุ น อาสาฏิกํ สาฏเฐตา โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ น วณฺ ปรุจฺจชาเทตา โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
จกฺขณา รูปํ ทิสฺวา นิमितตคฺคาคี โหติ อนุพยัลลชนคฺคาคี, ยัตถวาทิกรณเมณํ
จกฺขณํทริยํ อสฺสวตํ วิหรณฺตํ อภิขฺมาโหมนฺสฺสา ปาปกา อกุลลา ธัมมา
อณฺวาลลเวยฺยํ, ตลลํ สํวราย น ปรุจฺจชฺชติ, น รกฺขติ จกฺขณํทริยํ,
จกฺขณํทริเย น สํวํ อามชฺชติ. โสเตน ลีทํ สุตฺวา... มาเนน
คณฺธํ ขายิตฺวา... ชิวฺหาย รลํ ลายิตฺวา... กาเยน โผฏฺจัพพะ
ผลิตฺวา... มนสา ธมฺมํ วิณฺมาย นิमितตคฺคาคี โหติ อนุพยัลลชนคฺคาคี
ยัตถวาทิกรณเมณํ มนินฺทริยํ อสฺสวตํ วิहरณฺตํ อภิขฺมาโหมนฺสฺสา
ปาปกา อกุลลา ธัมมา อณฺวาลลเวยฺยํ, ตลลํ สํวราย น
ปรุจฺจชฺชติ, น รกฺขติ มนินฺทริยํ, มนินฺทริเย น สํวํ อามชฺชติ; เอว
โข ภิกขเว ภิกขุ น วณฺ ปรุจฺจชาเทตา โหติ.

กถณฺจ ภิกขเว ภิกขุ น ธุมํ กตฺตา โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
ยถาสุตํ ยถาปริยตตํ ธมฺมํ วิตถาเรณ ปเวสํ เทเสตา โหติ; เอว โข

ภิกขเว ภิกขุ ธมฺมํ กัตถฺวา โหติ. กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ น ติตถํ
 ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ พหุสฺสตา อาคตาคมา ธมฺมธรา
 วินยธรา มาติการว, เต กาเลน กาลิ อุลลङ्กมิถฺวา น ปฏิปจฺจติ
 น ปฏิปจฺจติ "อิทํ ภันเต กถํ, อิมัสฺส โก อตฺถโหติ. ตัสฺส เต
 อายสฺมึนฺโต อวราจฺฉนฺเต น วารันตี, อนุตฺตมานิ กถํ จ น
 อุตฺตมานิ กโรนฺตี, ขนฺธวาทิตสฺส กัชฺชจฺฉานเยสฺส ธมฺเมสฺส กังขํ น
 ปฏฺวิโนทฺเธนฺตี; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ น ติตถํ ชานาติ.

กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ น บิฑฺฒ ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ตถาคตํ ป-
 เวทิตํ ธมฺมวินเย เทสิยมาเน น ลภติ อตฺถเวทํ, น ลภติ ธมฺมเวทํ,
 น ลภติ ธมฺมุปสฺสยํ หิตํ ปามุขํ; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ บิฑฺฒ น ชานาติ.

กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ น วิถิ ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 อริยํ อภฺยङ्คิโก มัคคํ ยถากุตํ นํบฺปชานาติ, เอวํ โข
 ภิกขเว ภิกขุ น วิถิ ชานาติ.

กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ น โคจรกฺสโล โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 จิตฺตวาโร สติบฺรฺหฺมาเน ยถากุตํ นํบฺปชานาติ; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ
 น โคจรกฺสโล โหติ.

กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ อนวเสสโทหิ โหติ? อธิ ภิกขเว
 ภิกขุ สทฺธา คหปติกา อภิกฺขุจฺจุ ปวาระนตี จีวรบัณฺฑปาทเสนาสนคิลา-
 นบฺบิจฺยเภลลชฺชปรีक्षाเรเน. ตตฺร ภิกขเว ภิกขุ มัตถํ น ชานาติ
 ปฏฺยคฺคหณาย; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ อนวเสสโทหิ โหติ.

กถํ จ ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลฺลํ จิรบัพฺพชิตา
 ลมฺบัตโร ลมฺบปรีณายกา, เต น อติเวกปุชฺชาย ปุเชตว โหติ? อธิ
 ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลฺลํ จิรบัพฺพชิตา
 ลมฺบัตโร ลมฺบปรีณายกา, เตสฺส น เมตฺติ กายกัมมํ บัจฺจุบฺบฺรฺหฺมาเปติ

อาวีเจว รโห จ, น เมตตํ วจีกัมม... น เมตตํ มโนกัมม
 บัจจุบฺบัจจาเปติ อาวีเจว รโห จ; เอวํ โข ภิกขเว ภิกขุ เย
 เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลญฺ จิรบัพฺพชิตา สัมปัตโต สัมปรีณายกา
 เต น อติเรกปุชฺชาเย ปุชฺเซตา โหติ. อิมํ โข ภิกขเว เอกาทสฺสี
 ธัมมํเมหิ สมนํนาคโต ภิกขุ ภกฺขโ พ อิมํลลํ ธัมมํวินเย วุฑฺฒิ
 วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชชิตํ.

เอกาทสฺสี ภิกขเว อังเคหิ สมนํนาคโต โคปาลโก ภกฺขโ
 โคคณํ ปรีหิตํ ฌาติกาตุ. กตเมหิ เอกาทสฺสี? อธ ภิกขเว
 โคปาลโก รุบบัลลํ โหติ, ลักขณกุลโล โหติ, อาสาฏิกํ สาฏเฐตา
 โหติ, วณํ ปฏิจฺฉาเทตา โหติ, ธุมํ กัตถา โหติ, ติตถํ ชานาติ,
 บัตถํ ชานาติ, วิถิ ชานาติ, โคจรกุลโล โหติ, สาลเสสโหติ โหติ, เย
 เต อุตฺตมา โคปัตโต โคปรีณายกา, เต อติเรกปุชฺชาเย ปุชฺเซตา โหติ,
 อิมํ โข ภิกขเว เอกาทสฺสี อังเคหิ สมนํนาคโต โคปาลโก
 ภกฺขโ โคคณํ ปรีหิตํ ฌาติกาตุ, เอวเมว โข ภิกขเว เอกาทสฺสี
 ธัมมํเมหิ สมนํนาคโต ภิกขุ ภกฺขโ อิมํลลํ ธัมมํวินเย วุฑฺฒิ
 วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชชิตํ. กตเมหิ เอกาทสฺสี? อธ ภิกขุ
 รุบบัลลํ โหติ, ลักขณกุลโล โหติ, อาสาฏิกํ สาฏเฐตา โหติ, วณํ
 ปฏิจฺฉาเทตา โหติ, ธุมํ กัตถา โหติ, ติตถํ ชานาติ, บัตถํ ชานาติ,
 วิถิ ชานาติ, โคจรกุลโล โหติ, สาลเสสโหติ โหติ, เย เต ภิกขุ
 เถรา รัตตัลลญฺ จิรบัพฺพชิตา สัมปัตโต สัมปรีณายกา, เต อติเรก-
 ปุชฺชาเย ปุชฺเซตา โหติ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ รุบบัลลํ โหติ?
 อธ ภิกขเว ภิกขุ ยถิณฺจํ รุเป "จัตถาวิ จ มหาภูตานิ จตฺถนํลลํ
 มหาภูตานํ อุกาฬายรุณํติ ยถาภูตํ ปชานาติ; เอวํ โข ภิกขเว
 ภิกขุ รุบบัลลํ โหติ. กถํวํ ภิกขเว ภิกขุ ลักขณกุลโล โหติ?

อธิ ภิกขเว ภิกขุ “กัมมัลกัชนโน พาลโธ, กัมมัลกัชนโน ปันนจิโตติ
 ยดาภูต ปชานาติ, เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ลักขณกุลโธ โหติ.
 กถัลลภ ภิกขเว ภิกขุ อาสาฏิกัง สาธเฐตา โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 อุပ္ปันนัง กามวัตถักกं นาริชาเลติ ปชหติ วิโนเทติ พยันตักโรติ
 อนภาวํ คเมติ, อุပ္ปันนัง พยาปาทวัตถักกं... อุပ္ปันนัง วิหัสวัตถักกं...
 อุပ္ปันนุပ္ปันนังเน ปาปเก อกุลเล ธัมเม นาริชาเลติ ปชหติ
 วิโนเทติ พยันตักโรติ อนภาวํ คเมติ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ
 อาสาฏิกัง สาธเฐตา โหติ. กถัลลภ ภิกขเว ภิกขุ วณํ ปฏิจ्ञาเทตา
 โหติ? อธิ ภิกขุ ภิกขเว จักขุณา รูปํ ทิสฺวา น นิमितตคฺคาคาหิ โหติ
 นานพฺยัณชณคฺคาคาหิ, ยัตถาริกรณเมณํ จักขุณห์ริยํ อลฺวตฺตํ วิหรณตํ
 อภิขณฺหาโหมณสฺสสา ปาปกา อกุลลา ธัมมา อณฺวาลสฺสเวยฺย; ตสฺส
 ลวฺราย ปฏฺวิชฺชติ, รักขติ จักขุณห์ริยํ, จักขุณห์ริเย ลวฺ
 อาปชฺชติ. โสเตน ลทฺทํ ลุตฺวา... ขาเนน คณฺธี ขาณิตฺวา...
 จิวฺหาย รตํ ลายิตฺวา... กาเยน โผฏฺฐิตฺพํ ผลิตฺวา... มนฺสา
 ธัมมํ วิณฺวาย น นิमितตคฺคาคาหิ โหติ นานพฺยัณชณคฺคาคาหิ
 ยัตถาริกรณเมณํ มณินห์ริยํ อลฺวตฺตํ วิหรณตํ อภิขณฺหาโหมณสฺสสา ปาปกา
 อกุลลา ธัมมา อณฺวาลสฺสเวยฺย; ตสฺส ลวฺราย ปฏฺวิชฺชติ, รักขติ
 มณินห์ริยํ, มณินห์ริเย ลวฺ อาปชฺชติ; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ
 วณํ ปฏิจ्ञาเทตา โหติ. กถัลลภ ภิกขเว ภิกขุ อุมํ กตฺตา
 โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ ยดาสุตํ ยดาปริยตตํ ธัมมํ วิตฺถาเรน
 ปเรสฺส เทเสตา โหติ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ อุมํ กตฺตา โหติ.
 กถัลลภ ภิกขเว ภิกขุ ติตฺถํ ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ เย
 เต ภิกขุ พหุสฺสตา อาคตาจมา ธัมมธรา วินยธรา มาติกาธรา เต
 ภาเลน กาลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปริปฺพชฺติ. “อิทํ ภันเต กถํ, อิมสฺส โก

ชัตโตติ. ตัสส เต อายัสมันโต อวราฐญ์เจว วารันติ, อนุตตะ-
 นีกตังจ อุตตานุโกโรนติ, อเนกวิหิตสุ กังขัญจามเยสุ ธัมเมสุ
 กังข วิโนเทนติ ปฏฺวิโนเทนติ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ติดถิ
 ชานาติ. กถังจ ภิกขเว ภิกขุ ปัตติ ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 ตถาคตูปเวทิตะ ธัมมวินเย เทสิยมาเน ลภติ ชัตถเวท, ลภติ ธัมมเวท,
 ลภติ ธัมมุปัลลหิต ปามุชช; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ ปัตติ ชานาติ. กถังจ
 ภิกขเว ภิกขุ วิถิ ชานาติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ อวิย อัญจติก
 มัคคิ ยถากุตฺต ปชานาติ; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ วิถิ ปชานาติ.
 กถังจ ภิกขเว ภิกขุ โคจรกฺขโล โหติ? อธิ ภิกขเว ภิกขุ
 จิตฺตาริ สติปฏฺจจาเน ยถากุตฺต ปชานาติ; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ
 โคจรกฺขโล โหติ. กถังจ ภิกขเว ภิกขุ สวเสสโทหิ โหติ? อธิ
 ภิกขเว ภิกขุ สัทธา คหปติกา อภิกฺขุจฺจ ปวาเรนติ จีวรบัณฑป-
 ตเสนาสนคิลานปัจจัยเภสัชชปริกฺขารเน, ตตฺริ ภิกขุ มัตตํ ชานาติ
 ปฏิคฺคหนาย; เอว โข ภิกขเว ภิกขุ สวเสสโทหิ โหติ. กถังจ
 ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลญฺ จิรบัณฑิตา
 สัมปัตติโร สัมปรีนายกา, เต อติเรกปุชาย ปุเชตทา โหติ? อธิ
 ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลญฺ จิรบัณฑิตา สัมปัตติโร
 สัมปรีนายกา, เตสุ เมตตํ กายกัมมํ ปัจจุปฏฺจจาเปติ อวฺเจว
 รโห จ, เมตตํ วจิกัมมํ... เมตตํ มโนกัมมํ ปัจจุปฏฺจจาเปติ อวฺเจว
 รโห จ. เอว โข ภิกขเว ภิกขุ เย เต ภิกขุ เถรา รัตตัลลญฺ
 จิรบัณฑิตา สัมปัตติโร สัมปรีนายกา เต อติเรกปุชาย ปุเชตทา
 โหติ; อิมะหิ โข ภิกขเว เอกาทสฺหิ ธัมเมหิ สมนํนาคโต ภิกขุ
 ภัทฺโธ อิมัสมิ ธัมมวินเย วุฑฺฒิ วิรุฬฺหิ เวปุลลํ อาบํชิตุนฺติ.
 ๑๘๘ อถ โข สัมพหุลา ภิกขุ เยเน ภควา เตณุปลังกมิลฺล; อุปลังกมิตฺวา

ภควันตํ อภิราเทตวา เขมมันตํ นิสัสสิ; เขมมันตํ นิสันนา โข เต
 ภิกขุ ภควันตํ เขตตวาจุ "ลียา นุ โข ภันเต ภิกขุโน ตถารูป
 สมาริปฏฺฐาโก, ยถา เหว ปจฺวิยํ ปจฺวีตฺถวณํ อัสส, น อาปัสสิม
 อาโปตฺถวณํ อัสส, น เตชัสสิม เตโชตฺถวณํ อัสส, น วายัสสิม
 วาโยตฺถวณํ อัสส, น อากาสาณณํ จายตเน อากาสาณณํ จายตณตฺถวณํ
 อัสส, น วิญฺญาณณํ จายตเน วิญฺญาณณํ จายตณตฺถวณํ อัสส, น
 อากินฺจณํ จายตเน อากินฺจณํ จายตณตฺถวณํ อัสส, น เหวตฺถวณานา-
 ตฺถวณายตเน เหวตฺถวณานาตฺถวณายตณตฺถวณํ อัสส, น อโธโลก
 อโธโลกตฺถวณํ อัสส, น ปโรโลก ปโรโลกตฺถวณํ อัสส, ยมิกํ ทิฏฺฐิ
 สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัตตํ ปริเยสิตํ อนวิจริตํ มนสา, ตตฺถาปิ น
 ตฺถวณํ อัสส, ตฺถวณํ จ ปณ อัสสาคิ. ลียา ภิกขเว ภิกขุโน ตถารูป
 สมาริปฏฺฐาโก, ยถา เหว ปจฺวิยํ ปจฺวีตฺถวณํ อัสส, ๗ เปฯ ยมิกํ
 ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัตตํ ปริเยสิตํ อนวิจริตํ มนสา, ตตฺถาปิ
 น ตฺถวณํ อัสส, ตฺถวณํ จ ปณ อัสสาคิ. ยถากถ ปณ ภันเต ลียา
 ภิกขุโน ตถารูป สมาริปฏฺฐาโก, ยถา เหว ปจฺวิยํ ปจฺวีตฺถวณํ
 อัสส, ๗ เปฯ ยมิกํ ทิฏฺฐิ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัตตํ ปริเยสิตํ
 อนวิจริตํ มนสา, ตตฺถาปิ น ตฺถวณํ อัสส, ตฺถวณํ จ ปณ อัสสาคิ.
 อโธ ภิกขเว ภิกขุ เหวตฺถวณํ โหติ "เขตํ สันตํ, เขตํ ปณตํ,
 ยทิกํ สทฺธสํ ฆารสมโธ สทฺธปุณฺณปฏินิสัสสํ โข ตณฺหิกขโย วิราโค นโรโธ
 นิพฺพทานันติ. เอว โข ลียา ภิกขเว ภิกขุโน ตถารูป สมาริปฏฺฐาโก,
 ยถา เหว ปจฺวิยํ ปจฺวีตฺถวณํ อัสส, น อาปัสสิม อาโปตฺถวณํ อัสส, น
 เตชัสสิม เตโชตฺถวณํ อัสส, น วายัสสิม วาโยตฺถวณํ อัสส, น อากาสาณณ-
 จายตเน อากาสาณณํ จายตณตฺถวณํ อัสส, น วิญฺญาณณํ จายตเน

วิญญานัญจายตนลัณณะ อัสส, น อากิลัญจายตนเน อากิลัญจาย-
 ยตนลัณณะ อัสส, น เวนลัณณานาลัณณายตนเน เวนลัณณานาลัณณา-
 ยตนลัณณะ อัสส; น อิลโลกะ อิลโลกลัณณะ อัสส, น ปะโรโลกะ ปะโรโลกลัณณะ
 อัสส, ยมัททัง ทิฏฐัง สุตัม มุตตัม วิญญาตัม บัตตัม ปะริเยสิตัม อนุวัจิริตัม มนสา,
 ตัตตัมปิ น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน อัสสาคิ.

๑๖๔ ตัตติ โข ภควา ภิกขุ อามันเตสิ “ภิกขโวติ. “ภักนเตติ เต
 ภิกขุ ภควโต มัจฉัสสัสสะ. ภควา เอตทโวจ “ลียา นุ โข ภิกขเว
 ภิกขุโน ตถารูปะ สมารูปุฏฐาโก, ยถา เวน ปจวิยัม ปจวิลลัณณะ
 อัสส, น อามันตัม อาโปลลัณณะ อัสส, น เตชัสส เตชอลลัณณะ อัสส,
 น วายัสส วายอลลัณณะ อัสส; น อากาสานัญจายตนเน อากาสานัญ-
 จายตนลัณณะ อัสส, น วิญญานัญจายตนเน วิญญานัญจายตนลัณณะ
 อัสส, น อากิลัญจายตนเน อากิลัญจายตนลัณณะ อัสส, น
 เวนลัณณานาลัณณายตนเน เวนลัณณานาลัณณายตนลัณณะ อัสส, น
 อิลโลกะ อิลโลกลัณณะ อัสส, น ปะโรโลกะ ปะโรโลกลัณณะ อัสส,
 ยมัททัง ทิฏฐัง สุตัม มุตตัม วิญญาตัม บัตตัม ปะริเยสิตัม อนุวัจิริตัม มนสา,
 ตัตตัมปิ น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน อัสสาคิ. ภควัมมุลกา โน
 ภันเต อัมมา ภควันตัตติกา ภควุปุสฺสธนา, สาธุ วต ภันเต
 ภควันตียะเอว ปุฏฐาตุ เอตัสส ภาสิตัสส อัสสโธ, ภควโต สุตัม
 ภิกขุ ธาเรตฺถันตัตติ. เตเนหิ ภิกขเว สุตฺตมา สาธุกัม มนสิกะโรถ,
 ภาสิตัสสาคิ. “เอว ภันเตติ โข เต ภิกขุ ภควโต มัจฉัสสัสสะ. ภควา
 เอตทโวจ “ลียา ภิกขเว ภิกขุโน ตถารูปะ สมารูปุฏฐาโก, ยถา
 เวน ปจวิยัม ปจวิลลัณณะ อัสส, ๗ เปฯ ยมัททัง ทิฏฐัง สุตัม มุตตัม
 วิญญาตัม บัตตัม ปะริเยสิตัม อนุวัจิริตัม มนสา, ตัตตัมปิ น ลัณณะ อัสส;
 ลัณณะ จ ปน อัสสาคิ, ยถากถัม ปน ภันเต ลียา ภิกขุโน

ตถารูป สมาริปฏิจาโก, ยถา เนา ปจวียं ปจวีสลัณเฬ์ อัสสั, ๗เป๗
 ยมัททัง ทิฏฐัง สุตตัง มุตตัง วิญญาตัง บัตตัง ปริเยสสิตัง อญฺเฐวโร มนสา,
 ตตฺตวาทิ น สลัณเฬ์ อัสสั; สลัณเฬ์ จ ปน อัสสัสาติ. อิตถิ ภิกขเว
 ภิกขุ เหวสลัณเฬ์ โหติ “เอตัง สัมมัตตัง, เอตัง ปณินตัง, ยถิทถัง สัพพส-
 ฆารสมโธ สัพพปุเปตฺตนิปาตัสสัโค จันตฺตังโย วิมาโค นิโรโธ นิพพานันติ.
 เหว โข ภิกขเว สียา ภิกขุโน ตถารูป สมาริปฏิจาโก, ยถา
 เนา ปจวียं ปจวีสลัณเฬ์ อัสสั, น อายัสสัม อายัสลัณเฬ์ อัสสั, น
 เตชัสสัม เตชีสลัณเฬ์ อัสสั, น วายัสสัม วายีสลัณเฬ์ อัสสั, น
 อากาสานันนิจายตเน อากาสานันนิจายตณีสลัณเฬ์ อัสสั, น วิญญา-
 นันนิจายตเน วิญญานันนิจายตณีสลัณเฬ์ อัสสั, น อากิณฺณจันนิจายตเน
 อากิณฺณจันนิจายตณีสลัณเฬ์ อัสสั, น เวนาสลัณเฬ์ นาสลัณเฬ์ นาสลัณเฬ์
 เนาสลัณเฬ์ นาสลัณเฬ์ นาสลัณเฬ์ นาสลัณเฬ์ อัสสั; น อิตโธเก อิตโธเกสลัณเฬ์ อัสสั,
 น ปโรโธเก ปโรโธเกสลัณเฬ์ อัสสั, ยมัททัง ทิฏฐัง สุตตัง มุตตัง วิญญาตัง
 บัตตัง ปริเยสสิตัง อญฺเฐวโร มนสา, ตตฺตวาทิ น สลัณเฬ์ อัสสั; สลัณเฬ์ จ
 ปน อัสสัสาติ.

๒๐ อถ โข สัมมัตตัง ภิกขุ เยนายัสสัม สารีปุตฺโต, เตนุปัสสัณเฬ์;
 อุปัสสัณเฬ์ ตวา อายัสสัมตา สารีปุตฺเตน สัตถัง สัมมัตตัง; สัมมัตตัง
 กถา สาราณียัง วิตถาเรตวา เอกมัตตัง นิสิตฺตัง; เอกมัตตัง นิสินฺนา
 โข เต ภิกขุ อายัสสัมมัตตัง สารีปุตฺตัง เอเตทวโจ “สียา น โข อวฺโส
 สารีปุตฺตัง ภิกขุโน ตถารูป สมาริปฏิจาโก, ยถา เนา ปจวียं
 ปจวีสลัณเฬ์ อัสสั, น อายัสสัม อายัสลัณเฬ์ อัสสั, น เตชัสสัม
 เตชีสลัณเฬ์ อัสสั, น วายัสสัม วายีสลัณเฬ์ อัสสั, น อากาสานันนิจา-
 ยตเน อากาสานันนิจายตณีสลัณเฬ์ อัสสั, น วิญญานันนิจายตเน วิญ-
 ญานันนิจายตณีสลัณเฬ์ อัสสั, น อากิณฺณจันนิจายตเน อากิณฺณจันนิจาย-

ตนลัณณะ อัสส, น เวนลัณณานาลัณณายตเน เวนลัณณานาลัณ-
 ายตนลัณณะ อัสส; น อโธโลกิ อโธโลกิลัณณะ อัสส, น ปโรโลกิ
 ปโรโลกิลัณณะ อัสส, ยมัททํ ทิฏฐัง สุตํ มุตํ วิญญาตํ บัตตํ ปริเยสิตํ
 อนุจจิรํ มนสา, ตตฺถาปิ น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน อัสสาติ.
 สียา อากุโส ภิกขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปิตฺวาโก, ยถา เวน ปจฺฉิมํ
 ปจฺฉิมลัณณะ อัสส ฯ เปฯ ยมัททํ ทิฏฐัง สุตํ มุตํ วิญญาตํ บัตตํ
 ปริเยสิตํ อนุจจิรํ มนสา, ตตฺถาปิ น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน
 อัสสาติ. ยถากถํ ปนากุโส สารีปุตฺต สียา ภิกขุโน ตถารูปํ
 สมารูปฺปิตฺวาโก, ยถา เวน ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมลัณณะ อัสส ฯ เปฯ ยมัททํ
 ทิฏฐัง สุตํ มุตํ วิญญาตํ บัตตํ ปริเยสิตํ อนุจจิรํ มนสา, ตตฺถาปิ
 น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน อัสสาติ. อโธ อากุโส ภิกขุ เหว
 ลัณณะ โหติ “เอตํ สันตํ, เอตํ ปณฺธิตํ, ยททํ สัพพะสขารสมโธ
 สัพพะอุปฺปยุตฺตลัคคฺโค ตตฺถกัณฺโถ วิราโค นิโรโธ นิพพานํ นติ. เหว
 โข อากุโส สียา ภิกขุโน ตถารูปํ สมารูปฺปิตฺวาโก, ยถา เวน
 ปจฺฉิมํ ปจฺฉิมลัณณะ อัสส, น อายัสสิมํ อาโปลัณณะ อัสส, น เตชัสสิมํ
 เตชอลัณณะ อัสส, น วายัสสิมํ วาโยลัณณะ อัสส; น อากาสานัล-
 ายตเน อากาสานัลายตนลัณณะ อัสส, น วิญญาณัลายตเน
 วิญญาณัลายตนลัณณะ อัสส, น อากิณฺณัลายตเน อากิณฺณัล-
 ายตนลัณณะ อัสส, น เวนลัณณานาลัณณายตเน เวนลัณณานา-
 ลัณณายตนลัณณะ อัสส; น อโธโลกิ อโธโลกิลัณณะ อัสส, น
 ปโรโลกิ ปโรโลกิลัณณะ อัสส, ยมัททํ ทิฏฐัง สุตํ มุตํ วิญญาตํ บัตตํ
 ปริเยสิตํ อนุจจิรํ มนสา, ตตฺถาปิ น ลัณณะ อัสส; ลัณณะ จ ปน
 อัสสาติ.

๒๑ ตตฺถ โข อายัสสิมา สารีปุตฺโต ภิกขุ อามันเตสิ “สียา นุ โข

อาวุโส ภิกฺขุโน ตถารูป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนา ปจฺวียํ ปจฺวีสลฺยํ
 อัสส, น อาบัสฺสํ อาปสฺลยํ อัสส, น เตชัสสํ เตชสฺลยํ อัสส,
 น วายัสฺสํ วาโยสฺลยํ อัสส; น อากาสาณํจายตเน อากาสาณํ-
 จายตนสฺลยํ อัสส, น วิญฺญาณํจายตเน วิญฺญาณํจายตนสฺลยํ
 อัสส, น อากิณฺจยํจายตเน อากิณฺจยํจายตนสฺลยํ อัสส, น
 เนาสฺลยํจายตเน เนาสฺลยํจายตนสฺลยํ อัสส; น
 อิลโลเก อิลโลกสฺลยํ อัสส, น ปโรโลเก ปโรโลกสฺลยํ อัสส, ยมิทํ
 ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัดฺธํ ปริเยสิตํ อนฺวิจิริตํ มนสา, ตตฺตรํ
 น สลฺยํ อัสส, สลฺยํ จ ปน อัสสํสาติ. ทฺวโรปิ โข มยฺ อวุโส
 อากฺขเณยํ ยายัสฺสํโต สารีปุตฺตัสส สันตีเก เอตัสส ภาสิตัสส
 อตฺถมํญฺญาตํ, สาธุ วตฺถายัสฺสํนตฺเตว สารีปุตฺตํ ปฏฺฐาตุ เอตัสส
 ภาสิตัสส อตฺโธ. ยายัสฺสํโต สารีปุตฺตัสส สุตฺวา ภิกฺขุ อเวสฺสํนตฺติ.
 เตนหาวุโส ตํ สุนาถ สาธุกํ มนสิกโรถ ภาสิตัสสํมิตี. “เอวมาวุโส
 โข เต ภิกฺขุ ยายัสฺสํโต สารีปุตฺตัสส บัจฺจัสสํโสสุ. ยายัสฺสํมา สารีปุตฺโต
 เอตทโวจ “ลียา อวุโส ภิกฺขุโน ตถารูป สมาริปฺปฏิลาโก,
 ยถา เนา ปจฺวียํ ปจฺวีสลฺยํ อัสส ฯ เป ฯ ยมิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ
 มุตํ วิญฺญาตํ บัดฺธํ ปริเยสิตํ อนฺวิจิริตํ มนสา, ตตฺตรํ น สลฺยํ
 อัสส; สลฺยํ จ ปน อัสสํสาติ. ยถากถํ ปณาเวโส สารีปุตฺต ลียา
 ภิกฺขุโน ตถารูป สมาริปฺปฏิลาโก, ยถา เนา ปจฺวียํ ปจฺวีสลฺยํ อัสส,
 ฯ เป ฯ ยมิทํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุตํ วิญฺญาตํ บัดฺธํ ปริเยสิตํ อนฺวิจิริตํ
 มนสา, ตตฺตรํ น สลฺยํ อัสส; สลฺยํ จ ปน อัสสํสาติ. อธิ
 อวุโส ภิกฺขุ เอวสฺลยํ โหติ “เอตํ สันตํ, เอตํ ปณฺนิตํ, ยทิทํ
 สัพพทฺสชาธมํโก สัพพปฺปอฺปฺปนิสฺสํโก ตณฺหํกัชโย วิวาโค นิโรโธ
 นิพฺพานํมิตี. เอวํปิ โข อวุโส ลียา ภิกฺขุโน ตถารูป สมาริ-

ปฏฺฐาโก, ยถา เวน ปจฺวิมฺ ปจฺวิลลํ อัสสํ, น อามัสฺสํ อาโป-
 ลลํ อัสสํ, น เตชัสฺสํ เตโชลลํ อัสสํ, น วายัสฺสํ วาโยลลํ
 อัสสํ; น อากาสานํ จายตเน อากาสานํ จายตนลลํ อัสสํ, น
 วิณฺณานํ จายตเน วิณฺณานํ จายตนลลํ อัสสํ, น อากิณฺจล-
 ญายตเน อากิณฺจลญายตนลลํ อัสสํ, น เวนลลํ นานาลลํ ญายตเน
 เวนลลํ นานาลลํ ญายตนลลํ อัสสํ; น อโธเก อโธกลลํ
 อัสสํ, น ปโรโลกे ปโรโลกลลํ อัสสํ, ยมิมํ ทิฏฺฐํ สุตํ มุต-
 ติณฺณํ บัตตํ ปวิเสตติ อนฺวิจโร มนสา, ตตฺถาปิ น ลลํ อัสสํ;
 ลลํ จ ปน อัสสํ.

ทฺติยวคฺโค ทฺติโย.

ตลฺลํ ทานํ

เทวํ มหานามา จ นนํ ทิเยน สุกฺกิตฺตนา จ เมตฺตา ทลฺโล

โคปาลโก จิตฺตาโร จ สมารินฺโต.

เอกาทลฺลํ ภิกฺขเว อังเคหิ สมนฺนาคโต โคปาลโก อภัพฺไพ
 โคคณํ ปรีหิตุํ ฆาตีกาตุํ กตเมหิ เอกาทลฺลํ? อโธ ภิกฺขเว
 โคปาลโก น รูปํ ญ โหติ, น ลกฺขณํ กุลโล โหติ, น อาสาฏิกํ
 สาฏเฐนา โหติ, น วณํ ปฏฺฐิจฺฉาเทธา โหติ, น อุมํ กัตถา โหติ,
 น ติตฺถํ ชานาติ, น บัตตํ ชานาติ, น วิถิํ ชานาติ น โคจรํ กุลโล
 โหติ, อนวเสสโหติ โหติ, เย เต อุลภา โคปิตโร โคปรีนายกา, เต น
 อติเรกปุชฺชาย ปุชฺเซตา โหติ, อเมหิ โช ภิกฺขเว เอกาทลฺลํ อังเคหิ
 สมนฺนาคโต โคปาลโก อภัพฺไพ โคคณํ ปรีหิตุํ ฆาตีกาตุํ; เอวเมว
 โช ภิกฺขเว เอกาทลฺลํ อัมเมหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ อภัพฺไพ จักขุสฺสํ
 อนิจฺจานุบัลลํ วิหริตุํ. ะเปว อภัพฺไพ จักขุสฺสํ ทุกฺขานุบัลลํ
 วิหริตุํ. อภัพฺไพ จักขุสฺสํ อนัตตานุบัลลํ วิหริตุํ. อภัพฺไพ จักขุสฺสํ

อภิลัษณาย เอกาทส ธัมมา ภาวะตัพพา. กตเม เอกาทส ?
 ปจิมัชฌานํ ทุตยัชฌานํ ตุตยัชฌานํ จตุตถัชฌานํ เมตตฺตาเจโตวิมุตติ
 กรุณาเจโตวิมุตติ มุทิตาเจโตวิมุตติ อูปะกัชาเจโตวิมุตติ อากาสา-
 นันนัจายตนิ วิณณานันนัจายตนิ อากิลัจฉณายตนิ. ราคัสส ภิกขเว
 อภิลัษณาย อิมะ เอกาทส ธัมมา ภาวะตัพพาติ.

ราคัสส ภิกขเว อภิลัษณาย ปริวัณณาย ปรีกขาย ปหานาย
 ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย ปฏินิสสัคคาย อิมะ
 เอกาทส ธัมมา ภาวะตัพพา. ไทลัสส โมหัสส โกธัสส อูปนาหัสส
 มกขัสส ปฬาสัสส อิดธาย มัจฉริยัสส มายาย ตาเจยยัสส ถัมภัสส
 สารัมภัสส มานัสส มทัสส ปมาทัสส อภิลัษณาย ปริวัณณาย
 ปรีกขาย ปหานาย ขยาย วยาย วิราคาย นิโรธาย จาคาย
 ปฏินิสสัคคาย อิมะ เอกาทส ธัมมา ภาวะตัพพาติ. อิทมโวจ ภควา.
 อัตตมโน เต ภิกขุ ภควโต ภาสิตํ อภินันฺทุนฺติ.

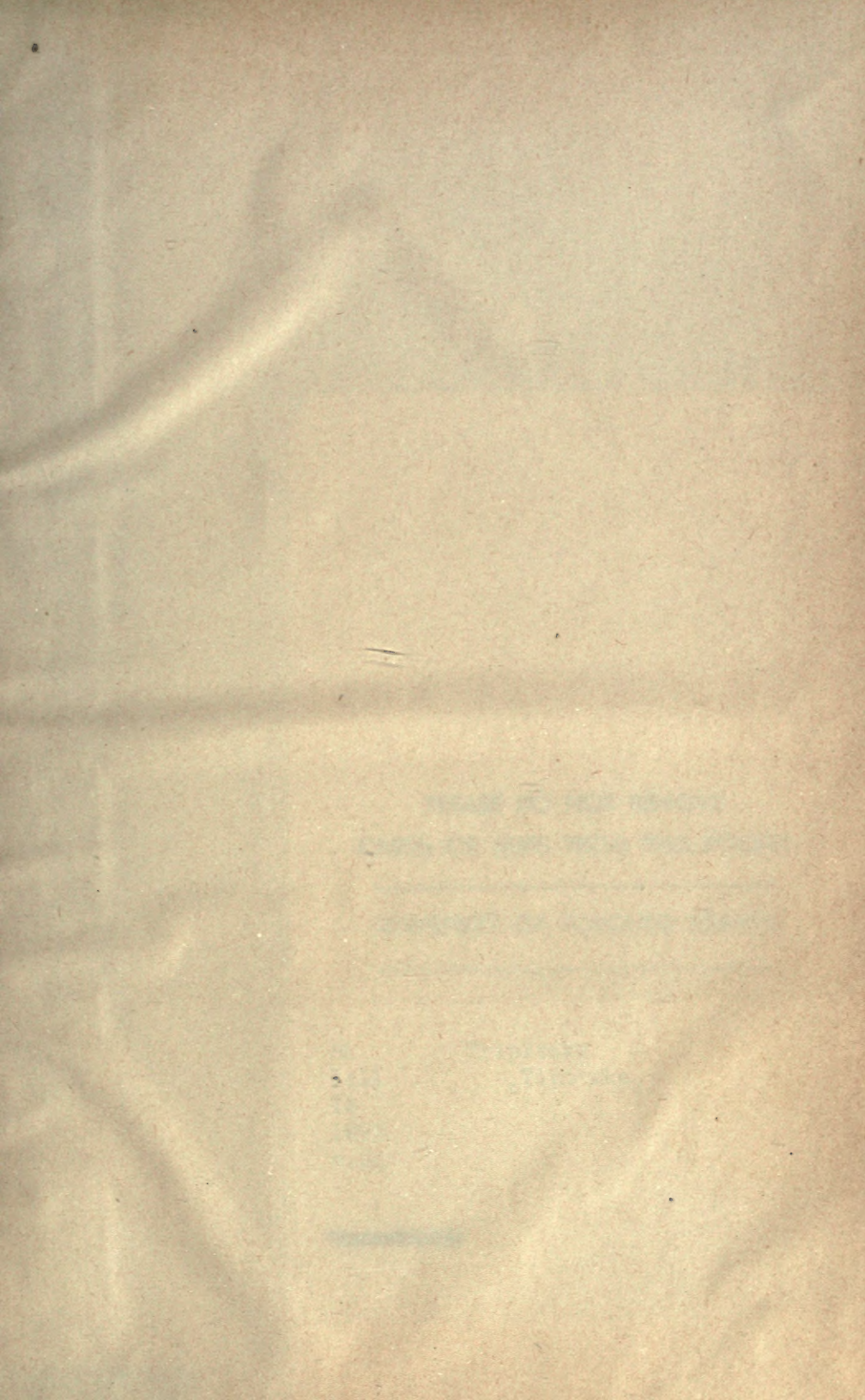
นวลตตตลหัลลัน,

ภิกขุโย บัณฺฑิตานิ จ

สัจจัตถ์นิบาตสัจจัตถ์นิบาต,

อังกุตตรนิกายตาติ.

เอกาทสกนิปาโต นิฏฺฐจิตฺเต..

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BL
1411
T8
1893
v.24

Tripitaka
[Tipitaka]

